

Hebraica

ECA

Centro de Cultura Hebraica

BIBLIOTECA

Núm. 134

50-6-27 1405

16

R. 644

SC-67

MUSEO CENTRO DE CUI
ESTAVO DEO

PETRI CUNÆI
de
REPVBLI
CA

HEBRÆORVM
Libri III.

*Editio novissi
ma.*

LVGD. BATAVOR.
Ex officina Elzeviriana. 1703/2

MUSEO DE CUI

31107

LIBRARY
UNIVERSITY OF
TORONTO

illis excitaverit, concordiam alue-
rit, cupiditates frana verit. Profectò
habuit is populus regunda reipubli-
ca instituta quadam ejusmodi, qua
omnium essent prudentum praeceptis
potiora. Eorum nos magnam par-
tem posse ex sacris voluminibus eruì
ostendimus. Sola est militaris disci-
plina, de quâ admodum nihil tradi-
tum memoria posterorum sit. Om-
ninò tamen virtutem bellicam in
omnibus Hebrais summam fuisse
fatebitur, qui victorias eorum, atq;
res gestas cum animo suo reputabit.
Quippe homines exules, Ægypti fi-
nibus, quos diu insederant, relictis,
postquam longum fortuitumq; iter
emensi essent, perq; annos XL incerto
errore in vastissimis Arabum de-
sertis obhasissent, tandem fortissimis
pugnacissimisq; gentibus pulsus, fe-
liciter eas terras invasere, in qui-
bus oppida eorù & templum dicata
sunt. Hic verò illi in beatissimo solo
mirificè per concordiam mutuan
ereverunt. Communibus enim con-
siliis

siliis omnium salutem consulebant. & civitates hercle, quæ plurimæ erant, non suam singulæ dominationem stabilire, sed ingenti studio libertatē defendere publicam nitebantur. Ad imperium autem bene atq; utiliter constituendum, ne quid deesset, etiam legibus, magistratibus, senatoribus, iudicibus iisdem utebantur: ad hæc, ponderibus, mensuris, ac pecuniâ eâdem. Quare profecto, quo minus universa propemodum Palestina iam pro urbe unica posset censerī id unum obstabat, quod non iisdem mœnibus omnes ejus incolæ clauderentur. Cætera enim & in commune, & per singulas urbes similia erant atque eadem. Inter oppida tamen urbs una quedam fuit, quæ ex legis edicto cæteris esse omnibus dignior augustiorq; debuit: non hercle, quo dominatū in cæteras urbes teneret, sed ut omnes undique, qui in dissitissimis locis habitabant, quotannis ter illuc ad sacra communia atq; ad religionum cæremonias

nias convenirent. Quare hæc res civitatum concordiam adeò non divulsit, uti etiam vinculum ejus fuerit vel arctissimum. Incolebant maximam fertilissimamque regionē duodecim Israëlita tribus, quæ admiranda fœcunditate singula in magnitudinem gentis excreverant. Nihil adversus eas vis hostilis, bellorumve tempestates, aut alia id genus mala valuere. Semper cladibus suis majores erant, & per cades, ac per damna animos opesque sumebant ab ipso ferro. Atque hunc quidem in modum diutissime Hebræorum respublica stetit: donec tandem, post Salomonis mortem, cum ad summum felicitatis perventum esset, magna rerum conversio incessit. Hieroboamus enim quispiam, cui spes opesque omnes in discordiis civilibus essent posita, seditiosis concionibus populum commovit, totisque decem tribubus ad se traductis, rempublicam quandam seorsim sibi constituit, cujus arx atq; caput Samaria

maria mox fuit. Quare jam haud una profecto, sed dua respublica erant. Quarum altera, quae Israëlitica. & decem tribuum dicebatur, ad breve oppidò tempus duravit. quippe tota illa gens debellata mox est, victoremque secuta abiit in aeternum exilium. Altera verò, quae Iudaorum fuit, quaeq; imperii sedem Hierosolymam habebat, etsi ante Vespasiani Caesaris tempora penitus deleta non est, tamen vis ejus potentiaq; omnis adeò imminuta erat, ferè ut semper hostibus impar esset. Quorū omnium profectò nihil evenire quidquam potuisset, nisi in contraria studia scissi fuissent, qui antea conjunctis viribus tot gentium terrarumque victores evaserant. Discordia civium sunt, Illustrissimi Ordines, quae hostibus magnarum rerum praebent occasionem. Quare, quae res Hebraeorum imperium tantopere attrivit, haec ea ipsa est, quae aliarum quoque gentium florentissima regna destruxit. Per-

*currere cum animis vestris omnium
temporum memoriam. Reperietis
hanc pereundi causam fuisse omni-
bus ferme, qua magna atque excel-
saerant. Rarò fortuna invidiam
suam populo uni in alterius perni-
tiam commodat, nisi prius ille tur-
batus domi rebus, vitia ipse sua
suasque vires regere nesciat. Sane
quidem Romani, versutissimi mor-
tales, quos Marcus Tullius verè ait
fociis defendendis terrarum om-
nium esse dominos factos, pracla-
rè intellexerunt, ad convellendas
aliorum respublicas nihil sibi posse
à divino numine majus prestari,
quàm motus quosdam hujusmodi,
dissensionesque foederatarum gen-
tium. Ita enim, dum aut suppetias
laborantibus ferebant, aut dissidio-
rum erant arbitri, omnia latè sub-
egerunt: & ubi solitudinem fecif-
sent, pacem appellabant. Erant
olim Achai omnibus terribiles pro-
pter eam societatem, quam sanctis-
simis legibus, summâ juris atque
liber-*

libertatis æquabilitate inter sese
inierant Peloponnesi civitates. Res-
publica autem ipsorum, ut longè
optima, ita profectò fermè tota simi-
lis vestra erat, Illustrissimi Ordi-
nes, inconcussa ob conjunctionis fi-
dem, immotaque, & suis viribus
subnixæ. Quàm sape ille rerum do-
minus, populus Romanus, cum in-
expugnabilem fore Græciam sciret,
quamdiu staret eorum societas, arte
& dolo dissolvere eam conjunctionē
conatus est? Datum id negotii Gallo
proconsuli est. &, cum res non pro-
cederet, callido commento adjuncti
ad eorum societatem Spartani sunt,
sed fœdere inæquali, ut dissidiorum
inter illos contentionumque causa
perpetua forent. Sanè verò ex hac
una re diu postea Achæis fatum ex-
cidii adventavit. Possem id genus
alia exempla, quibus pleni annales
sunt, referre: sed non est hic longa
recitationi locus. Ipsa illa

Terrarum Dea gentiumque Roma,
quam peste totius orbis esse condi-

tam Mithridates agebat, dissidiis
civium, & factionibus procerum
fatiscens, libertatem amisit, acce-
pitque dominum. Sed enim verò, ut
de Hebrais dicam, ponendum illud
in extremo est, quod caput rei est.
Utique voluntatum illam studio-
rumq; disjunctionem, qua sacrum
populum, Salomone extincto, in
duas partes scidit, dies fopsitan tem-
pusque ipsum, ut fit per sepe, compo-
suisset, sanitatemq; aliquam attu-
lisset animis: sed Hieroboamus, ho-
mo improba dominandi flagitia
edoctus, cujus auspiciis facta pri-
mum secessio erat, arte quadam
usus est, qua effectum fuit, ne un-
quam duodecim tribuum rediret
concordia. Veterem enim rectamq;
religionem futili quadam supersti-
tione interpolavit. Ita, cum com-
mentum suum facundâ oratione
populo socordi & curis vacuo ob-
trusisset, jam exhinc non pro liber-
tate opibusve, sed pro sacris & pro
aris facta dimicatio est. Hæc, & id
genus

genus plura in his libris excussimus,
Illustrissimi Ordines, neque profecto
infrugiferum existimavimus,
publice hac spectari. Vos ii estis,
Sanctissimi Patres patriæ, quibus
semper illud animo stetit, concor-
dia res parvas crescere, discordia
maximas dilabi. idque ita verum
esse, exitus tandem comprobavit,
postquam numinis benignitate, &
virtute vestra, atque invictissimi
principis auspiciis, Respublica ve-
stra multis magnisque incrementis
jam constituta tandem in illo fasti-
gio est, ut nihil hostes, nisi de magni-
tudine vestra, querantur. Hæc ve-
stra, qua tantopere vos auxit, con-
junctio, animorumque conspiratio,
ut perpetua atque stabilis sit, Deum
optimum maximum, qui reipubli-
ca hujus tutor defensorque est, sup-
plex quaeso & veneror. Equidem
ego, cum prudentiam vestram, sa-
pientiamque, qua in maximis re-
bus semper eluxit, considero, plane
confido ita fore, uti omnes boni cu-
pimus

pimus. Et tamen profecto, nemo gloriari nunc potest tam feliciter senatum esse, uti non interdum convertere cogitationem debeat ad omnis & vi exempla. Iam permulti cives vestri in partes nescio quas discessere, sententiisque contrariis inter sese pugnant, postquam orta inter eos inutilis dissensio est de religionum mysteriis, qua plerique non intelligunt. Sequitur affectus suos hinc inde multitudo, & quotidie plurimum inflammatur ardor. Huic rei ut tempestiva remedia adhibeantur, vestra interesse, vos Illustrissimi Ordines intelligitis, qui jam sedulo in hanc curam incumbitis, ne florentissima res vestra damnum capiant aliquod ex huiusmodi intestinis malis, qua fuere eruntque pluribus populis magis exitio, quam bella externa, quam famines, morbive, quaeque alia terris incumbere, tanquam pestes quaedam, solent. Sed supervacuum est plura de his dicere, cum nihil tam

ex alto reperiri possit, quod vobis cogitantibus in promptu non sit. Illud à vobis peto, Illustrissimi proceres, uti rempublicam hanc Hebræam, sanctissimam omnium, optimamque, quam in his libris descripsimus, etiam atque etiam intueamini. Erunt illic quædam, quæ reges principesque, & rerumpublicarum moderatores seligere in usum suum queant. Equidem ego tanto facilius animum meum induxi, uti hæc vobis offerrem, quod in illo senatu vestro assidere primarios quosdam seculi viros cogitabam, quorum est eruditio ejusmodi, ut, si quid etiam dictum hic est, quod antiquitatem & nobilium autorum monumenta illustret, bene de eo præclareque judicare possint.

Illustris. Magnitud. Vestræ
devotus

P. CUNÆVS.
Jc. et Professor
Leydensis. Bene-

Benevolis lectoribus

salutem dico.

REPREHENSUS olim Albutius Rhetor est, quod de omni causa dicere cuperet, non quicquid debebat dici, sed quicquid poterat. Nos an in his commentationibus executi simus quæ dici oportebat, aliis judicandum relinquimus. At illud certo scimus, & profiteri non erubescimus; plurima nos prætermisisse, quæ dici poterant. Enimvero, cum ante nos argumentum hoc pertractavissent viri duo eruditissimi, Carolus Sigonius, atq; Cornelius Bertramus, nolebam actum agere, aut quæ ab illis dicta essent, molestissima iteratione repetere. Quare hîc nos quædam aliarum rerum summa fastigia pervasimus, quæ ad reipublicæ hujus constitutionem pertinerent. Atque adeo, omisissis illis, quæ Sigonius Bertramusque vulgaverunt, liberrima scriptione huc congeessimus, quæ aliunde nobis in promptu erant. quæ profecto & plurima erant, & omnino digna observatu esse videbantur. Bonam autem partem eorum nobis suggestit Rabbi Moses Ben Maimon Ægyptius, cujus industria sagacitasque omni prædicatione est major. Eum luculentum autorem

rem

INDEX CAPITVM

LIBRI PRIMI.

CAPVT I.

DE Reipublica Hebraeae institutis. De
legislatione. Inanis Graecorum iactan-
tia. Quis primus auctor scripti Iuris
fuerit. Septem praecepta Noachi filiis
data. Quid in republica constituenda,
nominanda, atque in legibus sancien-
dis Moses spectauerit. Pag. 1.

CAP. II. Hecataei liber singularis de Iu-
daea. Prudens legislatoris consilium de
agrorum assignatione. Non debuisse eos
occupantium esse. De lege agraria, de
ejus inestimabili utilitate. Redemptio
agrorum. Beneficium Iubilaei. Restitu-
tio gratuita agrorum. Iuris Talmudi-
ci quadam sanctiones super ea re. De
Maimonide, ejusque luculentissimis com-
mentationibus. Quid jubilaorum cele-
britas seruis contulerit. Per novem dies
coronati serui. Saturnalium quadam
imago. 6.

CAP. III. Amplius de duplici causa le-
gis agraria dictum. Ex latifundiis quam
crebra mutationes rerum. De Romana
republica. Lex Stolonis. Quibus artibus
veteres Hebraei se sustentauerint. Quam
caute legislator providerit ne ea desere-

722

rentur. *Leges divina de rusticatione
& re pecuaria.* 11.

C A P. IV. *In quas angustias Iudaeos septimus quisque annus detruferit. Alexandri Magni beneficium huic genti concessum ob quandam vaticinationem. Iudaeorum rara olim commercia cum exteris gentibus. Quanta in ignoratione rerum Iudaicarum versati sint Graeci. Aristotelis commentum de Callanis India sapientibus. Quibus rebus vita moresque civium immutentur. Qui cives optimi. Nullis artificijs Iudaeos celebres fuisse; idque in laude positum. De opificibus.* 17.

C A P. V. *Aegyptiorum odium in Hebraeos, & vera causa ejus. Aegyptii ignavis artibus curisque dediti. Qua solertia Sesostris eviraverit civium animos. Lex Aegyptiorum de opificum artibus ad haeredes cujusq; transmittendis. De Niliaca plebe, qua in servitute. De sacerdotibus. De pastoribus, qui tertia Aegyptiorum pars, & quam formidati ceteris Aegyptiis semper fuerint. Superstitionem Aegyptiorum nihil fecisse ad pastoritii generis odium: & male id existimari. Plebem Aegyptiam non ita agricolam execratam fuisse, ut pastores. Et causa ejus rei.* 22.

C A P. VI. *Quando Iubilaei desiderius cele-*

* *

cele-

celebrari. Cur illorum habitam esse rationem in annis sabbaticis numerandis dixerit Maimonides. Rejēta Maimonida opinio. 26.

CAP. VII. Trina consecratio Palaestina & urbium ejus. De jure urbium. Lex de praediis urbanis. De urbe Ierosolyma, deque ejus privilegiis. Agrippa impium facinus, & super eo Iudaorū legatio ad Neronem. Quibus ceremoniis proferrī urbis Ierosolyma pomeria oportuerit. Ius muniendi à quibus datum. Quando rempub. suam penitus Iudaei amiserint. De oppidis, quae asylius habebant. 34.

CAP. VIII. Quid Palaestina pra aliis regionibus habuerit. Non potuisse rempublicam Hebraeam in alias sedes transferri. Explicatum Maimonida dictum de Babylonensibus Iudaeis. Ampla res eorum, & regnum ab illis Hyrcano oblatum. De sceptro Iudae quid existimandum sit, contra Maimonidem asseritur. Respublica Iudaea ad Palaestynam alligata. Iudaorum scitum de templis, quae extra Ierosolymam à popularibus condita. 44.

CAP. IX. Criminalia judicia intra Palaestynam sterisse, & Babylonensibus Iudaeis aliisque negata fuisse. Ad totius commentationis hujus lucem ostensum quam

C A P I T V M.

quam diu respublica fuerit omnium
Hebraeorum, & quando Iudaeorum esse
cœperit. Hinc sciri posse quidnam sit
sceptrum Iudae. Eusebii, & eorum, qui
secuti eum sunt, erudita & plausibilis
sententia confutatur. Quid sit maje-
stas imperii, & quorum sit. 49.

C A P. X. Nunquam duodecim tribus He-
braeas de nomine Iudaeorum appellatas
esse. Decem illas tribus, quæ ante Nabu-
chodonozoris tempora auctæ à Salma-
nassare sunt, nunquam in Palestinam
rediisse. duas duntaxat tribus, non plu-
res, paruisse Romanis, usque ad Flavii
Iosephi tempora. Passim Eusebii &
aliorum error notatus. 57.

C A P. XI. Hariolatio quorundam, qui
sceptrum Iudaicum esse Davidi datum
ajunt. admodum serò contigisse, quod
dictum multò antè de Iudæ sceptro
erat. Quando ablatum Iudæis scep-
trum sit. 65.

C A P. XII. De dictatoribus, iudicibus-
que. de senatu Sanhedrin. de initiatio-
ne senatorum. ἡ Ἀποθεσία. item so-
lenne carmen. qui allecti in id conci-
lium, qualis jurisdictio eorum. de po-
puli comitiis. de poculo Sutha. Iudæo-
rum delirium de magia usu. de Elea-
zari incantamentis. 67.

C A P. XIII. De duobus aliis conciliis, quæ

I N D E X

Ierosolyma fuere prater senatum Sanhedrin. De senatus XXIII virorum, qui in singulis oppidis. De triumvirorum collegio. Civitatum quis modus esse debeat. De quinqueviris cadis expiande causa creatis. De septemviris & triumviris, qui annis & mensibus intercalandis præerant. Tempora à Rabbi Hillele Babylonio ordinata. Vis concilii Sanhedrin à Gabinio callidè imminuta.

77.

C A P. X I V. *De regis creatione, & an placuerit ea numini. Cur initio rex malus à numine adscitus. Quas res in illo legendo spectaverit vates. Liber de regnâ jure in sanctuario positus. Quarum rerum potestas data regibus Hebræis sit. Quis honos illi à Pontif. maximo, à sacerdotibus atq; à vatibus delatus. Locus Samuelis contra quosdâ interpretes stabilitus. Sedendi jus in atrio sacerdotum soli regi datum, non ipsis sacerdotibus, nec aliis. Cujusmodi regibus paruerint primi homines, ex Aristot. Quidnam Hebræis regibus sanctitatem adjecerit. Non eam hinc esse, quia vates fuere. Solos reges & pontifices maximos unctiione fuisse initiatos. Vnguentum sacrum à Iosia defossam, nec post repertum aut usurpatum fuisse sub templo secundo. Reges Samaria an uncti fuerint.*

82.

C A P.

C A P I T U M.

CAP. XV. Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepserit. Rerum publicarum inclinatio, conversioque. Scipionis prudentia verecundiaque in lustro con-
dendo. Carmē lustrale pro republica. In-
genium plebis quale. Cur urbem Siche-
mum tenuerit Hieroboamus. Religionis
sacrorumq; mutatio quoddam flagitio-
sa dominationis arcanum. Ex decem-
tribuum secessione quot mala extiterint.
De Sesostri falsa Herodoti narratio. Re-
gni Samaritici eversio. Transportatio
gentium cur à victoribus facta. Iudae-
rum exilium. Ex Ierosolyma spoliis
templum Beli, & Babylonis munitio,
tum pensilia nemora, murique coctiles.
Graecorum futilitas, ex Beroso. Redi-
tus Iudaeorum in Palaestinam. Impe-
rium ad Levitas devolutum. Conten-
tiones eorum de imperio. 92.

CAP. XVI. Reipublica regimen apud
pontifices. Eorum flagitia, & improbae
machinationes. De Eliasibi filiis. Tem-
plum Garizitanum qua impietate ex-
structum sit. Onia detestabile scelus.
Matthias Hasmonaeus, laudatissimus
dux. Principatus Iudae Maccabaei. De
Alcimo nequissimo bipedum. Iudaea
iterum sub regibus. De Herode. de Idu-
maeis, & numine eorum Cosa. Sarsa
vera divinatio. Qua iniquitate Hero-
des

I N D E X

- des imperium exercuerit. Ut Iudaorum leges temeraverit.* 100.
- CAP. XVII. De Messia, Iudaorum atq; gentium omnium rege. Mystica vocis scriptio in verbis Esaiæ. Bileami vaticinium ex Iudaorum interpretatione. Quid singulare in hoc regno. Rabbi Abrami animadversiones in Maimonidem. Ezechielis obscurissima oracula de templo, deque sacris in regno Messia. Nimis imprudenter in istac inquire. 106.
- CAP. XVIII. Status Iudaorum post Messia adventum. De restitutione Iudaorum, quæ adhuc expectatur. Quæ sit dignitas etiam hodie illius gentis. Quantum Iudæis nostra debeat religio. An sacri libri ab illis interpolati aut corrupti? de Masoritarum diligentia & fide. 111.
-

LIBRI SECVNDI.

- CAP. I. Familia Pontificalis. De Alcimo malè existimatum. Pontificis constitutio penes quos. Chalcedensium regi quid beneficii à Claudio datum. Pontificis munia. Quando nobile officium suum Pontifex obierit. Quem habitum tunc gesserit. Flavii Iosephi error, ex propere-
rantia

C A P I T V M.

rantia natus, qui omnes hæcenus decepit. Ejus confutatio. Maimonida recta sententia.

122.

C A P. II. *Pontificis sacra vestis modo à Romanis, modo à Iudæis asservata. De Pontificis galero. De sacerdotum pileus. Lapidés Vrim & Tummim, in quibus vis oraculi fuit. Quando ii amissi sint. Cur alii facti, & adhibiti postea sint, cum eorum nulla vis amplius esset. Quis fuerit modus consulendi oraculis Vrim & Tummim. Quibus de rebus responderit Pontifex.*

130.

C A P. III. *Vestimenti laceratio quatenus Pontifici permiffa. Item quatenus sacerdotibus. De Caipha. Lex conjugii alia pontifici, alia sacerdotibus posita. Matrimonium virginis, viduæ, vitiatæ, & per divortium dimiffæ. Polygamia. Habitatio Pontificis. De Augusto Cæsare.*

133.

C A P. IV. *Contra Divum Augustinum, atque contra Carolum Sigonium disceptatur de Pontificis ingressu in Sancta Sanctorum. Locus in epistola ad Hebræos malè à Sigonio intellectus. Altare suffituum non fuisse in Sancto Sanctorum, contra quàm Divus Augustinus sensit.*

135.

C A P. V. *Philonis Iudæi quadam loca excussa, & explicata. Lapsus Philo-*

* * 4

nis,

I N D E X

- nis. item ejus, qui librum I. Macca-
 baorum scripsit. Post reditum Iudao-
 rum ex Babylone, legem non planè ser-
 vatam fuisse in templi edificatione.
 Argumenta quaedam dissentientium
 rejecta. Quid Mosi pra Pontificibus
 concessum fuerit. 140.
- C A P. VI. Vicarius Pontificis sub deci-
 mum diem mensis Tisri constitutus.
 Quot gradus dignitatum inter pontifi-
 catum & sacerdotium interpositi fue-
 rint. Iusjurandum solenne quotannis
 Pontifici delatum sub templo secundo.
 & causa ejus. Hæresis orta de suffitu in
 adytis adolendo. Hircus in desertum
 missus. Mons Hazazel. Iudæorum sci-
 ta quaedam super ea re. 148.
- C A P. VII. Initiatio Pontificis duplex,
 & qualis. Quando altera cessaverit.
 Quando Pontifex ab juveni mactatio-
 ne, quam lex præscripsit, immunis fue-
 rit. 153.
- C A P. VIII. Sacerdotum stationes, &
 ἐφρησεϊα. Qui judicaverint de vi-
 tiis sacerdotum. Damnati sacerdotes
 qua conditione fuerint. Lignile. Anti-
 goni in Hyrcanum facinus. 155.
- C A P. IX. Sacerdotes Levitasq; fuisse par-
 tem quandã magni concilii Sanhedrin.
 Negotia regia atque civilia publice
 Levitis commissa. Virtutum insignis
 imago

imago in illis. Accessisse eos ad meliorem partem, atque ad equiorem causam, cum scissa olim divisaque Hebræorum respublica fuit. Quantopere degeneraverint mox à recta indole, atque à veteri integritate. Summum reipublicæ regimen occupatum ab illis, atque immodeste usurpatum. 159.

C A P. X. Qui fuerint Anschæ Hammamad. Quali legatione functi sint. Sacrificia pro populo peracta. Legatos hos etiam extra Ierosolymam munus suum in synagogis obiisse. De jejuniis eorum. Cur pridie & postridie Sabbati non jejunaverint. 163.

C A P. XI. De Levitis illis, quorum ministerio sacerdotes utebantur. classes eorum, & diversa munia. Nethinai. Lex annaria de Levitis lata quando cessaverit. Levitas non itidem, ut sacerdotes, reprobatos fuisse. Quantum nefas fuerit, confundi eorum ministeria. 165.

C A P. XII. Templum Ierosolymitanum, Cur intus illic tanta vis auri. De templis veterum, in qua aurum non inferebatur. non esse id Iudæorum institutis contrarium. Confutatus quorundam error. Talmudicorum scitum de iis, qui sacram ad eum adeunt. Quid sint vox in Messia edicto. Salomonis industria in templi extruptione. Quam celeri-

- eeleriter consummata ea operis moles. Dianã Ephesiã ades quibus impensis & quam lente adificata. cur in palustri solo ea posita. Iudæorum commentum de monte Moria.* 169.
- CAP. XIII.** *Admiranda quadam de templo, deq; sacrificiorum & sacerdotũ multitudine. De festo Paschatis singulare quid, & penè supra fidem. Lignorum tres strues in altari. De æternis ignibus. Corban Hahitsin, oblatio lignorum, & dies festi ad hanc rem. Talmudicorum & Flavii Iosephi discrepantia. Superstitio eorum, qui intraverint templum, quique exiverint ex illo.* 173.
- CAP. XIV.** *Addita religionibus majestas. Talmudicorum sententia de muro, qui adyta separabat. & cur is in templo secundo non restitutus. De custodiis templi. An rectè eas Maimonides esse ex lege tradiderit? Morbi crebri sacerdotum unde fuerint?* 177.
- CAP. XV.** *De Ierosolymã & templi excidio. Quid Romanos ad rem atrocissimi exempli sollicitaverit. Casus quidam admirabiles à Iudæis notati de excidio templi prioris & posterioris. Titi miseratio & lacrymæ. De tertio templo, quod adhuc exspectant Iudæi. Ælia Capitolina in ruinis Ierosolymã condita,*

C A P I T V M.

*ditā, & additum à Casare Hadriano
ludibrium.* 180.

C A P. XVI. De templo Samaritanorum,
quod in monte Garizin. Qui fuerint
Chytai. Vnde advecti in Samaria sedes
sint. Quanto deteriore conditione fue-
rint quam Iudai. De religione eorum
quadam. Fuisse eos primum idololatrias:
mox, abdicato idolorum cultu, lapsos in
hæresin esse. 185.

XVII. De Hæresibus sectisque Iudaorū.
Quando ea orta sint; & vera causa
earum. Cur ante exilium Babylonense
in idololatriam, post illud exilium vero
in hæreses inciderint Iudai. Quare diffi-
cile sit ab idololatria ad hæresin desci-
scere. De Bano, deque Gaulonitis, &
Zelotis, item de impostoribus quibus-
dam, qui in Iudaa religionum prætex-
tu grassati ad res novas sunt. 189.

C A P. XVIII. Virtus bellica Iudaorum.
Quanti ea fuerit apud exteros reges.
Verba Chærii à Flavio Iosepho male
accepta. Qui sint Solymorum montium
habitatores in Chærii carmine. Ton-
sura modus Iudais vetitus. Quid hoc
sit, quod de Phœnicum sermone Chæ-
rilus ait. 196.

C A P. XIX. De bello, quod lege indictum
fuit, deque eo, quod sponte susceptum
ab Hebrais est. Quales pacis leges oblata
hostibus

I N D E X

- hostibus sint. Quid illud sit, quod Talmudici de septem præceptis tradunt, quæ servanda omnibus gentibus fuere. Quàm citò post orbem conditum, & quàm latè animos mortalium pervaserit idololatria. Hebraorum notabilis sententia de Abramo: & quando is re-
 ctum numinis cultum susceperit. 200.
- C A P. XX. Feciales pacis offerenda causa missos esse etiam ad septem Cananæ populos, contra quam vulgo existimatum est. Cur Gibeonitis dolo atque astu opus fuerit ad petendam pacem. Cur septem Cananæ populi ad internecionem occisi. Cur Ammonitis & Moabitibus oblata pax non sit. De sacerdote, qui prælii causa ungebatur. 206.
- C A P. XXI. Qui fuerint immunes militiâ. Saulis severitas in cogendo milite. Pœnæ in eos sancitæ, qui sacramentum detrectarent. Vnde Flavius scripserit, deos peregrinos in bello non violandos Iudæis. Laudabilis Iudæorum religio, cum Beli ades refecta ab Alexandro est. 210.
- C A P. XXII. Sabbatorum observatio Iudæis sæpe noxia in bello. Ea superstitio animis hominum exempta per Matthiam Hassamonæum. Stratonica febriculosa pietas. Auspicioꝝ atque omnium vis à Mosollamo, acerrimo milite

C A P I T U M.

milite Iudæo, elusa. Ostenta & omnia esse in potestate mortalium. Lex divina de sexuum distincto habitus non intellecta à Flavio. Adulterarum toga apud Romanos. Charonda miles stolatus. Medorum Persarumque molities.

213.

C A P. XXIII. *De Iudæis, qui extra Palestinam in aliis regnis habitavere. Gentium plurium migrationes, & voluntaria exilia. De Iudæis Asiaticis, deque Babylonensibus, tum de Aegyptiis & Alexandrinis. Pecuniæ ab illis Ierosolymam missa. Quanta opes in sepulcro Davidis. Darius à Semiramide elusus. Iudæorum Hellenistarum, & Palestinorum infensa emulatio. Quo jure, quaque conditione apud Romanos Iudæi fuerint post eversam sacram urbem. De polygamia.*

218.

C A P. XXIV. *De lege, quam Iudæis Moses scripsit. Opinio veterum quorundam de sabbato confutata. De amne Sabbatico quæ Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Iosephus retulere, excussa. Cur magis suis, quam cæteris animantibus abstineant Iudæi? Plutarchi rationes rejectæ. De Aegyptiorum morbus. Iudæos non fuisse Bacchi cultores, contra quam Plutarchus & alii*

& alii Romani scriptores senserunt.
229.

LIBRI TERTII.

- C A P. I. *Initia Ecclesie, & incrementa, Satana stratagemata. Locus in 1. cap. Genes. explicatus. De serpente. Quid sit caput libri. Error Hieronymi. Liber Enochii commentitius.* 255-
- C A P. II. *Ecclesia identidem admiranda numinis iudicio intra unam familiam coarctata. Id exemplis ostensum.* 268.
- C A P. III. *Sententia nostra de Melchisedeco contra communem receptamque opinionem confirmata. vis presidiumque ingens additur epistola ad Hebraeos.* 274.
- C A P. IV. *Ecclesia fata ab Abrami temporibus usq; ad regni Israëlitici scissionem, quæ post Salomonis mortem contigit. Divinandi vis in morituris. Israëlitarum idololatria in Aegypto. Superstitionibus Aegyptiorum saepe postea obnoxii Israelitæ in Palestina. Apis. Serapis. Vitulorum, & serpentis veneratio. An Iudæi asinum coluerint? Cur Aegyptii asinum execrati sint? Cophinus fœnumque Iudæorum, qui Romæ erant. Res legesque Iudæicæ intactæ Græcis Romanisque scriptoribus, & quare. De Theo-*

C A P I T V M.

Theopompo & Theodecte. Iudaorum
adversus externos odium. Mendacia de
Iudæis. 295.

C A P. V. De circumcissione. Quæ gentes o-
lim fuerint circumcisæ. De Ægyptiis,
Æthiopicis, & Colchis. Verba Ieremiæ
de Ægyptiis à quorundam interpre-
tatione vindicata. Pauli locus de iis,
qui præputia reducunt, perperam ab
Hieronymo intellectus. Immodicus æ-
stus Hieronymi in libris adversus Iovi-
nianum. Hallucinatio ejusdem in ver-
bis Iosue de repetita circumcissione. Cur
circumcisio octavo die celebrata. 310.

C A P. VI. De religione Iudaorum. Cur
Iudæi nubium & incerti numinis cul-
tores habiti olim sint. Quid illud in
Petronii Catalectis sit, cœli auriculas
advocare. Non esse id Cœlicolis dictum.
Atheniensium calumnia in Socratem.
Ara ignoti Dei apud Athenienses. Iu-
dæorum inexpugnabilis constantia in
unius numinis cultu post templum se-
cundum. 324.

C A P VII. De vatibus, deque divino af-
flatu. De Elia. An vates furore corre-
pti, & mentis impotes fuerint, cum fu-
tura canerent? Montani dogma, & mu-
liercula fanatica, quas instruxit ille. De
Delphicis vatibus, deque impostura, &
artibus, quæ illis in usu. Ficta cum nu-
mine

INDEX CAPITVM.

mine colloquia. Hæreticorum veteres doli: & de Valente Arrianorum dæce. De Esaia, deque Ieremia. Iudæorum vesana opinio, Daniele m vaticibus non esse annumerandum. Inutilis aliorum contentio super ea re. Cratetis affectata pauperies. Elia & Ioannis Baptista comparatio. 333.

CAP. VIII. De Cabala, sive, de lege, quæ scriptis mandata non est. Quo pacto ressecandi sint nodi, qui in locis parallelis latent. Quam sobriè utendum sic anagogis & mystica interpretatione. De Iudæis Karraitis, quorum factio præ cæteris cordata est, & fugitans ineptiarum. De opibus eorum. 343.

CAP. IX. Quid de Messia perceptum cognitumve habuerint Hebræi in veteri Ecclesia. Tota res illa diligentius expressa. Quam pravo more omnia ad artem & ad formulas adstringantur. 353.

PETRI

PETRI CUNÆI
De Republica
HEBRÆORUM
LIBER PRIMUS.

CAPVT I.

De Reipublica Hebrææ institutis. De legislatione. Inanis Græcorum jactantia. Quis primus auctor scripti Iuris fuerit. Septem præcepta Noachi filiis data. Quid in republicâ constituendâ, nominandâ, atque in legibus sanciendis Moses spectauerit.

NON nos magnopere in his libris delectu aliquo, aut accuratâ conquisitione utemur. Libet enim, quæ sponte se offerunt, è medio arripere, & ut aliud ex alio in mentem nobis incidit, ita quidque persequi. Condita Hebræorum respublica à divino maximoque viro Mose est, qui primus
A rem

rem in terris est aggressus omnium pulcherrimam. Equidem sic existimo, cum multa extent multorum præclara facta, quæ fama olim pro maximis celebravit, longe nobilissimam fuisse eorum operam, qui conciliis cœtibusque hominum, quæ civitates appellantur, jura atque leges dictaverunt. Nihil est enim præpotenti Deo, qui hunc mundum regit, acceptius. Sed ejus rei ut est magna atque excelsa gloria, ita multæ nationes pridem sibi illam vindicavere. Sane Græci quidem, dum ambitiose beneficia sua cunctis nationibus imputant, legum lationem inter prima ponunt. Lycurgos enim, Dracones, Solones, Zaleucos Locros loquuntur, aut si quæ alia sunt vetustiora nomina. Sed vana est ea omnis gloriatio. Gentem enim ventosissimam conticescere Iudæus jussit, Flavius Iosephus, cujus apologia usque ad miraculum erudita est, quæ extat adversus Apionem, hominem Iudæis inimicum quidem, sed tantâ nominis celebritate, atque tanto doctrinæ strepitu viventem, meritò uti *Cymbalum mundi* dictus habitusque sit. *Plin. in præfat. operis.* Ostendit ibi Flavius Græcos legislatores, si cum Mose comparentur, infimæ vetustatis esse, & heri aut nudiuf-

tertius natos videri. qua enim tempe-
 state Homerus Græculorum pater vi-
 xit, ignotum illis legum nomen fuisse,
 neque extare id usquam in ejus poë-
 mate. dicta modò sententiolasq; quas-
 dam in omnium ore fuisse, quibus
 plebs regeretur. aut si opus erat, prin-
 cipum jussa interdictaque accessisse,
 quæ literis non consignabantur. Enim-
 verò Moses, quod recte observatum à
 Flavio est, cum Homerum multis se-
 culis antecesserit, propriam sibi hanc
 fecit laudem, quam postea concupivè-
 re tam multi. Primus enim ille leges
 scripsit publicavitque, uti disceret po-
 pulus quid jus fasque aut nefas esset,
 quibusque sanctionibus stabilienda ea
 respublica foret, quam constitui mox
 in Palæstinâ summus Deus jussit.
 Ante Mosis tempestatem scripta jura
 non agnovit orbis. etsi enim antea
 profectò haud plane sine legibus gens
 hominum agitaverat; tamen neque
 publicis tabulis eæ, neque ullis monu-
 mentis erant consecratæ. Hujus gene-
 ris septem præcepta illa fuère, quæ Tal-
 mudici data esse filiis Noachi ajunt. ea
 justitiæ regulas quasdam continebant,
 quibus carere hominum vita nequibat.
 quare vis eorum tam latè ad omnes
 pertinuit, ut qui nescirent ea, hos in-

terficere in bello, atque ex hominum
 communione tollere jussu Israëlitę sint.
 Neque id sine causa fuit. omnibus e-
 nim bellis nocentiores videbantur,
 qui jus nullum accepissent. Vtique,
 quod Aristoteles divinitus dixit, deter-
 rima sævissimaque est injustitia, quæ
 instructa armis est. hominem autem
 natura cum armis edidit, ratione at-
 que prudentiâ, quibus insigniter ad
 perniciem valet, jura si demas. Sed di-
 camus de Mosis instituto. Ille rempu-
 blicam conditurus, quæ in terris san-
 ctissima foret, summam rerum pote-
 statem numini detulit. & cum alii no-
 mina alia, ut res fert, reperiant, ac mo-
 narchiam modò oligarchiamque &
 interdum democratiam appellent, ni-
 hil ille horum fore pro naturâ atque
 indole intellexit tanti imperii. Igitur
 regiminis quendam modum consti-
 tuit, quem persignificanter Flavius ad-
 versus Apionem vocari posse *θεοκρα-
 τικὴν* ait, quasi tu ejusmodi civitatem
 dixeris, cujus præses rectorque solus
 Deus sit. Quæ enim cunque gereban-
 tur, hujus geri judicio ac numine pro-
 fessus est. Idque ita verum esse, claro
 documento probavit. Etenim, qui om-
 nia ex se uno pendentia videbat, qui-
 que populum oratione flectebat in

om-

omnem partem, nullam ex tam bellâ occasione potentiam sibi, nullas opes, nullos honores quæsiuit. Id quod profecto vix hominis videtur. Est enim insita mortalibus imperii cupido quædam, eaque vetus hercle admodum, & cunctis affectibus flagrantior: quam, ut ego existimo, nunquam expellere ex pectore suo Moses potuisset, nisi interesse & præesse rebus gerundis Deum vidisset, cum quo in societatem regni venire extrema dementia fuisset. Iam vero, quo firmior respublica foret, ita sanxit edixitque, omnia uti ex legibus fierent. Legum autem non dominos, sed custodes & ministros, esse magistratus voluit. Quæ constituta ab illo rectissimè sunt. cum enim homines etiam optimos ira interdum aut amor transvorsos à recto agat, solæ leges repertæ sunt, quæ cum omnibus semper unâ atque eâdem voce loquerentur. Atque hoc est, quod subtiliter dixisse mihi Aristoteles in libris Polit. videtur, *legem esse mentem quandã sine cupiditate*. Accedit, quod rerum omnium primum est, æterna legum stabilitas, quibus adjicere aliquid aut demere piaculare nefas fuit. non veteres aboleri, non rogari novas contigit. observatio verò earum exacta ab omnibus rigidis-

lime est, etiam inclinantibus reipublicæ fati. Quod plane contrà aliis in rebus publicis fuit, quæ, legibus fundatæ cum essent, legibus everfæ sunt. nam & dominantium plerique, ut aliquid suum viderentur afferre, etiam recta commutaverunt; & sanctiones multæ per desuetudinem, plures (quod flagitiosius est) contemptu abolitæ securiora vitia fecere. Sed nos eam diversitatem nunquam mirati sumus. Cæterarum enim gentium leges, cum hominum excogitatæ ingeniis sint, severitas pœnæ tuetur, quæ tempore plerumque, aut dominantium fœcordiâ cessat. at, quæ Iudæis observantur, æterni numinis scita sunt, quibus nihil longa dies aut iudicium derogat facilitas. manent enim, eademque sunt, & cum seures ac virgæ non amplius timentur, terret tamen adhuc animos religio.

CAPVT II.

Hecatai liber singularis de Indea. Prædens legislatoris consilium de agrorum assignatione. Non debuisse eos occupantium esse. De lege agrariâ, deque ejus inestimabili utilitate. Redemptio agrorum. Beneficium Iubilæi. Restitutio gratuita agrorum. Iuris Talmudici quæ-

quædam sanctiones super ea re. De Maimonide, ejusq; luculentissimis commentationibus. Quid jubilaorum celebritas servis contulerit. Per novem dies coronati servi. Saturnalium quædam imago.

Sæpe Flavius Iosephus Hecatæum Abderiten laudat, summa fide atque integritate virum, qui se Alexandro Magno olim expeditionum bellorumque comitem adjunxerat. Is, cum terras multas adiisset omni copiarum genere abundantes, nullam æquè, ut Palæstinam admiratus est. Quare librum de ea singularem scripsit, ex quo multa pro Iudæis Flavius adversus Apionem recitat. Illud ad rem, de qua dicturi sumus, pertinet, quod regionem optimam, frugumque feracissimam habitari à Iudæis ait, *cujus amplitudo continet τριανγοίαις μωραϊάδας ἀγροῶν*, planè ut appareat aptissimas Hebræis fuisse sedes has, in quas ex Ægypto illos transmisit numinis benignitas. Qui enim antea vitam semper in culturâ agri, atque in pecudum pastione egissent, hic jam in ubere solo egregie suis se artibus locupletare, atque in rebus esse bonis poterant. Inter initia, cum promissam pridem Palæstinam occupasset

passet armis facer populus, illico Mosis
iussa secutus summus dux Iosua est. V-
niversam enim regionem in duodecim
partes divisit, atque habitandam toti-
dem tribubus dedit. Mox singularum
tribuum familias numeravit, & pro
capitum multitudine certum cuique
modum agri, atque proprios fines de-
dit. Ita provisum est, uti eadem æqua-
litate omnes continerentur. quæ esse
prima cura bonis reipublicæ modera-
toribus solet. Idem Græci postea Ro-
manique, cordatissimi mortales fece-
re, colonias cum deducerent. Quod si
occupatione suam quidque fecissent ii,
qui primi in vacua venissent, jam ne-
cesse fuisset pugnas motusque civium
ingentes existere. Quicquid enim ejus-
modi est, quod ex communi facere
proprium possis, in eo fit plerumque
tanta contentio, ut difficillimum sit
servare sanctam societatem. Porro,
quoniam sapientis est non præsentia
modo ordinare, sed ea statuere etiam,
quæ profutura alteri seculo sunt, præ-
claram legem quandam Moses tulit,
qua effectum est, ne paucorum opulen-
tia quandoque cæteros opprimeret,
neu mutatis studiis cives ad novas ar-
tes peregrinasque ab innoxio labore se
converterent. Ea fuit lex agraria, quæ
veteris

vetuit ne quis venditione aut ullo contractu plenum dominium fundi sui transferret in alium. Nam & iis, qui egestate compulsi agrum vendidissent, redimendi jus quovis tempore concessit. & ni redemptus esset, restitui eum gratis in Iubilæi celebritate iussit. Est in admiratione hominū scriptor maximus, Rabbi Moses Ben Maimon, is, qui Talmudicam doctrinam sepositis nugamentis feliciter complexus est divino illo opere, quod ipse *שנה תורה* appellat. Nunquā ita magnificè quidquam de illo autore dicemus, quin id virtus superet ejus. Fato enim quodam & sorte nascendi primus solusque in illā gente rectè intellexit, quid hoc sit, non ineptire. Sæpe nos in his libris eum luculentissimum testem citabimus. Atque nunc quoque in hac ipsâ re, qua de agimus, perutilis erit nobis ejus auctoritas. Multa ille de Iubilæi beneficio in Halacha Schemitta Vejobel tradidit, aitque id positum in eo fuisse, quod omnes agri ad veteres dominos redibant, etiamsi centies emtorem mutaverant. Nec eos excipit eruditissimus scriptor, quos ex donatione acceperit aliquis. nihilo enim magis retineri eos à possessore potuisse ait. Atque hoc juris Talmudici est: & rectissimum vide-

tur. Etiam illud prodit ex eodem jure Rabbinus iste, redemptionem fuisse illis modò permissam, qui ex lucro aliquo commodove, quod obvenisset, locupletiores facti erant. Cujus rei ratio in promptu est. Sanè enim, qui pecunias mutuas ad eam rem sumebant, aut agrum unum vendebant, uti venditum alterum redimerent, legi divinæ fraudem fecêre. expectandus enim illis, hæredibusque illorum, Iubilæus fuit, qui venditiones hujusmodi rescinderet. Quamquam poterant gentiles interim agnatique suo ære ea retrahere, quæ sine vorfurâ redimere nequiverat inops dominus. Iubilæorum solennia annus quilibet quinquagesimus reduxit, cujus initium à septimo mense Tisri erat. Nulla tempestas tantum gaudium publicè excitavit. Non enim modò locati rursus in solido sunt, qui prædia sua antè alienaverant, sed libertas quoque data omnibus servis est. Sed horum nihil fieri ante decimam ejus mensis lucem potuit, quæ jejuniis atque expiationum festo sacra erat. Interea temporis per novem integros dies agitata publicè quædam veluti Saturnalia sunt, de quibus Rabbi Maimonides illud refert, quod scitu dignum judicavimus. Ait ille in Hala-
cha

cha Schemitta Vejobel cap. 10: מראש
 השנה עד יום הכפורים לא היו עבדים
 נפטרים לנתיהן ולא משתעבדים לאדניהם
 ולא השדות חוזרות לבעליהם אלא עבדים
 אוכלין ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם:
 כיון שהגיע יום הכפורים תקעו בית דין
 בשופר נפטרו עבדים לנתיהן וחזרו שדות
 לבעליהן: *Ab initio anni usque ad diem ex-*
piationum neque dimittebantur servi, ne-
que serviebant dominis suis. sed nec agri
restituiebantur. Quid igitur? edebant, bi-
bebantque servi, atque hilares erant, &
coronam quisq; capiti suo imposuit. Mox,
cum dies expiationum venisset, Sena-
tores Sanhedrin tubis clanxere, atque è ve-
stigio liberi abierunt servi, & reddita do-
minis prædia sunt.

CAPVT III.

Amplius de duplici causa legis agraria
dictum. Ex latifundiis quàm crebra
mutationes rerum. De Romanâ repu-
blica. Lex Stolonis. Quibus artibus
veteres Hebraei se sustentaverint. Quàm
cautè legislator providerit ne ea desere-
rentur. Leges divinæ de rusticatione
& re pecuaria.

Verùm age, dicamus de legis agrariæ
 utilitate, quam Mosi propositam
 fuisse

fuisse suprà retuli. Sanè quod è duobus prius esse dicebamus, interfuit reipublicæ, ne in possessiones optimè positas divisasque paucorum avaritia irrumperet. Fermè enim egentiozem quemque ditior aliquis pretio expellit. atq; is, dum rura in immensum spatiis supervacuis extendit, alios necessariis excludit. Ex quâ causâ incessè inter- dum rerum conversio solet. Ita enim est profectò. plena hostibus ea respublica est, in qua cives plurimi, possessionibus avitis nudati, priscas fortunas votis expetunt. Hi odio rerum suarum mutari omnia student, neque in eâ conditione, cujus eos pœnitet, diutius quàm necesse sit, manent. Ac Romæ quidem, cum primores patrum omnia ad se trahebant, prope ut singuli possiderent trecentorum civium agros, lege Stolonis cautum fuit, ne quis plus quingenta jugera haberet. Sed statim evagata rectum ordinem fraus est. Primus enim ipse Stolo sanctiones suas violavit, damnatusque est quod mille jugerum cum filio tenebat, quem ob hoc emancipaverat. Et postea, quàm plurimi cives diversâ arte callidi sententiam legis circumvenerunt. Aliis enim ad emendum agrum submissis, ipsi possederunt. Vidit istæc, & stabili-
lire

lire legem conatus est C. Lælius, insigni
sapientiâ vir & Africani Scipionis ma-
ximus amicus. sed impar aduersan-
tium factioni, cum in contentiones
discordiasque iretur, ab incepto desti-
tit. Ita in ævum erupit licentia, neque
occupandi agros modus fuit. Actan-
dem sanè eò deventum est, ut pauci
quidam totam Italiam vicinasque pro-
vincias velut proprium patrimonium
tenerent. Hujus rei testimonia recita-
re, quæ plurima ubique extant, nihil
nunc necesse est. Altera, quam attigi-
mus, legis agrariæ ratio fuit, quod
summus Moses relanguescere civium
animos, eorumque remitti virtutem
noluit. Etenim, cum de maioribus eo-
rum illustrissimus quisque pastoritiam
vitam vixisset, atque in agris versatus
fuisset in aliquo opere faciundo, om-
ninò omnium vitiorum atque incom-
modorum una cautio fuit atque una
provisio, uti ne posteris aliquando ea
studia desererent, quæ & multùm ho-
mines locupletant, & principia habent
eadem quæ mundi sunt. Sanè verò
nimis citò deserta ea studia neglecta-
que fuissent, si lex omnia coëmere o-
mnibus, atque agros adjicere agris
permisisset. Ita enim fit plerumque;
qui tot pascua tamque latos fundos
sine

sine modo tenent, honestissimi laboris munia, aliis quæ committunt, obire ipsi fastidiunt: & ut plurimum, qui operam illis locant, peregrini ignotique coloni sunt, & mancipia ære empta. Ipsa plebs civium, aliena rura colere indocilis, ex agris intra muros correpit, urbanas res ut usurpet. Ibi in otium se transdit, corrumpiturque, & arte molli atque illiberali inertem vitam tuetur. Profectò, ex quo tempore Romani proceres, iique haud multi, sua rura fecere, quæ plurimum fuerant, ingens rusticationis oblivio non cives modò, sed omnes liberos homines cepit. qui enim agri Curios, Fabriciosque & Catones viderant, victis fossoribus colebantur, & compedibus fonuere. Conqueritur Marcus Terentius Varro in libris de re rust. magnanimos Romuli nepotes *non in segetibus amplius & vinetis, sed in theatro & circum manus movere.* Iam enim falcem & aratrum reliquerant, qui olim *annuum*, inquit, *ita diviserant ut nonis modò diebus urbem adirent, reliquis ut rura colerent.* Ita descitum à majorum institutis est; quæ dum fervabant, utrumque sunt consecuti, ut & agros fœcundissimos haberent, & ipsi essent quam optimè animati. His malis tantis talibusque,
quæ

quæ rempublicam, ceu quædam pestes, invadunt, benè atque sapienter obviam ivit consultissimus rerum divinarum humanarumque Moses, cum redemptionum privilegia, atque insuper jura sancivit Iubilæi. Non habuit autem ullam iniquitatis speciem istæc lex; neque fraus omninò fieri emptoribus potuit. servata enim profectò semper in agrorum venditionibus ratio Iubilæi fuit, & ut ille propius longiùsve aberat, ita pretium pendebatur majus minusve. Hoc illud est quod in Levitico capite 25. dicitur: *Cum vendideris aliquid proximo tuo, aut cum emeris à proximo tuo, ne circumvenite alter alterum. Secundum numerum annorum, à Iubilæo eme à proximo tuo, & secundum numerum annorum, quibus fruges provenerint, vendat ille tibi. Pro multitudine annorum auge pretium emptionis, & pro paucitate annorum minue pretium emptionis. Nam numerum proventuum ille vendit tibi. Ne igitur decipite alter alterum. Quod si verò ante Iubilæum redimere fundos suos dominus cuperet, pariter constitutum summâ æquitate fuit, ut de pretio, quod reddendum erat, tantum retineretur, quantum è fructibus emptor percepisset. Quibus quidem rebus*
planè

planè effectum est, ne aut damnum ex possessionū restitutione quisquam sentiret, aut facilè ex civium animis vetera studia, honestissimæque artes exolescerent. Utique illud dubitari non potest, qui populus qualisque fuerit, cui disciplinam & instituta Moses præscripsit. Ex tot enim, quas tulit, legibus, cum pleræque ceremonias religionesque & justis injustisque præcepta continerent, cæteræ, quæ ad facultates rerum copiasque, atque ad ea opera pertinent, ex quibus aliquid acquiritur, omnes ejusmodi sunt, ut de rusticatione aliquid singulare tradant. Quam sollicitè in Pentateucho docetur populus, quando requiem terræ dare, & intermittere sementem oporteat; quid in messibus, inque vindemiis servandum sit; quoto anno fructum capere ex vinea fas sit? Ad hoc, qua severitate interdicitur, ne diversa semina uni agro mandentur; tum ne admixtura animantium fiat, quæ disparis generis sint, neve eæ animantes sub eodem iugo sint? Cætera de foetu pecudum, de primitiis frugum omnium, deque decimis earum, penè infinita sint. Eorum plenior tractatio in opere Talmudico est, & sextam partem ejus, aut amplius, tenet. Complexus autem omnia Rabbi Mai-

bi Maimonides est illo libro quem
 חקקי appellat, in quo rerum occulta-
 rum mira secreta sunt.

CAPVT IV.

*In quas angustias Iudæos septimus quisque
 annus detruferit. Alexandri Magni
 beneficium huic genti concessum ob
 quandam vaticinationem. Iudæorum
 rara olim commercia cum exteris gen-
 tibus. Quanta in ignoratione rerum
 Iudaicarum versati sint Græci. Ari-
 stotelis commentum de Callanis Indiæ
 sapientibus. Quibus rebus vita mores-
 que civium immutentur. Qui cives
 optimi. Nullis artificiis Iudæos cele-
 bres fuisse ; idque in laude positum.
 De opificibus.*

Tales leges, atque ejusmodi scita He-
 bræi acceperunt, qui res opesque
 omnes fitas in agris habebant. Ex illis
 vel abundantia eorum, vel egestas pe-
 pendit. Cujus rei ego maxima docu-
 menta hæc habeo, quod quoties pecu-
 nias illis exteri reges imperaverunt,
 septimus quisque annus ita in angu-
 stum oppidò omnes eorum copias
 coëgit, pene ut pendere eas nequive-
 rint. Erat enim edicto legis cautum, ne
 per illam tempestatem terra coleretur,
 B neve

néve quis fruges tunc colligeret, quæ
 omnis pecuniæ fundamentum erant.
 Alexander Macedo, cum Ierofolymæ
 ex Danielis libro didicisset dominatio-
 nem Persarum olim Græco ab homi-
 ne destruendam, lætus vaticinio, quasi
 ad se pertineret, Iudæos petere ingens
 beneficium aliquod iussit. Ibi illi signi-
 ficavère, nihil sibi posse majus dari,
 quàm uti ne rex septimi anni tributa
 exigeret. idque impetrarunt. Mox id
 Samaritanis, multa pro se cum dice-
 rent, negatum est. Sed omnium eo-
 rum, quæ de hoc genere afferri pos-
 sunt, nihil luculentius est, quàm Apio-
 ni quod Flavius Apolog. 1. respondet
 pro popularibus suis, cum inquit;

ἡμεῖς ἔτε χῶραν οἰκῶμεν παράλιον,
 ἔτε ἐμπορίας χαίρομεν, ἔδ' ἐταῖς διὰ
 τῶν πρὸς ἄλλας ἐπιμιξίας· ἀλλ'
 εἰσὶν μὲν ἡμῶν αἱ πόλεις μακρὰν ἀπὸ
 θαλάσσης ἀνωκισμένα, χῶραν ἣ ἀ-
 γαθῶν νεμόμενοι, ταύτῃ ἐμποροῦμεν.

*Nos neque terram habitamus, quæ mari
 vicina est, neque negotiationibus gaude-
 mus, neque earum causa nobis consuetudo
 cum aliis gentibus est, sed sunt urbes qui-
 dem nostræ procul à mari sitæ: ipsi autem
 nos regionem bonam incolentes, hanc cum
 labore exercemus. Enimverò, cum di-
 versas gentes ita negotiatio sociaverit,*

ut quod genitum est usquam, id apud omnes natum esse videatur; soli Iudæi intra terræ suæ fines, iis contenti opibus, quas illic natura producebat, vitam procul cōmerciis agitavêre. Non enim maria transibant, neque exteros visabant, & ab his non visabantur. Ex quo illud contigit, ut multa de illis falsa prodiderint Græci, aliique. Per paucis enim notæ res eorum erant. Vnus Hecataeus comperta scripsit. Cæteri, ut famâ quidque & auditione acceperant, ita literis celebraverunt. Quod quàm periculosum in omni historia condenda sit, vel ex illo potest existimari, quod Ephorus, clarissimus olim scriptor, Iberiam, quam non viderat, unam esse urbem dixit, admodum mediis fidiis ridiculè. Non enim civitas, sed magna Hesperii orbis pars erat, & multis habitata populis est. Portentosum est, & cum summa inscitia conjunctum, quod Aristoteles apud Clearchum autumavit, Iudæos esse ab Indiæ sapientibus propagatos, sed nomen mutavisse. quippe philosophos illos, qui apud Indos Callani appellantur, in cava Syria Iudæos dici. Pudet me anilitatis, ad eò hoc nihili est. Sed quod additum ibidem ab Aristotele est, neque supra fidem videtur, & ap-

primè gloriosum sacræ genti est. Venisse enim ad se, in Asiâ cum esset, Iudæum quendam ait, tantâ eruditione atque scientiâ hominem, uti præ illo omnes Græci, qui aderant, trunci esse & stipites viderentur. Vtique hoc longè pluris est, quàm de gentis origine quod imprudenter retulit. satius enim erat, non attigisse eam, propterea quod incognita alienigenæ erat. Ac mihi quidem sanè Flavius etiam gloriari de Iudæorum obscuritate videtur, cum in mediterraneis locis eos agere, & nullum aditum esse ad eos mercatoribus peregrinantibusque ait. Ita enim diutissimè incorruptos mores servavêre, nihilque rerum ad copiam & luxum pertinentium illatum est, quibus perire potentissimi populi solent. Cætera verò sic subjicit idem Flavius; ut penitus superbire eum dicas: *χώραν ἀγαθὴν νεμόμενοι, ταύτης ἐκπονεῖμεν, terram fertilem habitamus, atque in cultura ejus operam sumimus.* quasi nihil majus esse meliusve possit. Recitat Aristoteles in libris Polit. edicta quædam ab antiquissimis legumlatoribus composita, quæ Mosaicis pene similia sunt. Nam Oxylus quidem, Eliorum rex, prædia agrosque vetuit ad mutuam pecuniam opponi: & Locrensibus in-

ter-

terdictum fuit, ne auitas possessiones venderent. Quæ illuc pertinere maximus autor naturæ verique ait, uti ne populus cultionem agrorum desereret. Quare toties illud iterat in Politicorum libris, optimam esse rempublicam, cujus cives ex re rusticâ atque ex pastione vivunt. Cujus rei hanc causam reddit, ὅτι πολιτεύονται κατὰ νόμους. ἔχουσι γὰρ ἐργαζόμενοι ζῆν. & δύνανται ἰσχυροτάτως ἰσχυροτάτως. quia ex legibus sequere resque suas regunt. habent enim ex opere suo quantum satis ad vivendum sit. Et tamen eis otiosis esse non licet. Cæteras respublicas, quas opificum & mechanicorum multitudo tenet, longè deteriores judicat, cum ignava eorum hominum desesque vita sit, neque ullum opus eorum cum virtute congruat. Ex quo jam fit, uti intelligatur, vanum frigidumque esse, quod Iudæis exprobrari vulgò Flavius ait, τὸ μὴ καμνῶν δὲρετὰς ἐργῶν παραχεῖν, nullos in ea gente autores novorum operum, artificiorumque exstitisse. Laus equidem Iudæorum hæc maxima, non probrum est. Qui enim pulchrum esse potest ea invenisse, quæ exercere illiberale est; Vtique opifices omnes in sordidâ arte versantur: & bene eos Aristoteles servitutum quandam servire, sed limitatam,

ait, propterea quòd manibus eorum atque operâ non, ut mancipiorum, ad res omnes, sed ad unam quandam utimur. Adeò nihil ingenuû officina habet: in quâ hoc insuper mali in est, quod corpus animumque virilem effœminat. Quare in rebus publicis olim recte constitutis, quod solertissimus magister ait, opifices civitate donati non sunt, sed peregrini erant, & corpus veluti sepositum à cæteris ordinibus fuère.

CAPUT V.

Aegyptiorum odium in Hebræos, & vera causa ejus. Aegyptii ignavis artibus curisque dediti. Qua solertia Sesostris eviraverit civium animos. Lex Aegyptiorum de opificum artibus ad hæredes cujusque transmittendis. De Niliaca plebe, qua in servitute. De sacerdotibus. De pastoribus, qui tertia Aegyptiorum pars, & quam formidatò cæteris Aegyptiis semper fuerint. Superstitionem Aegyptiorum nihil fecisse ad pastoritii generis odium: & male id existimari. Plebem Aegyptiam non ita agricolas execratam fuisse, ut pastores. Et causa ejus rei.

EQuidem illud etiam animadverto, in expedito jam esse, cur invisî semper

per

per Ægyptiis Iudæi fuerint, non cum Ægyptum modò hospites incolerent, sed postea quoque, cum suas sibi sedes, atque propriam rempublicam haberent in propinquâ Palæstinâ, quam terram à meridie Ægypto terminari Cornelius Tacitus refert. Enimverò id odium nulla adeò ex re magis fuit, quàm ex vitæ studiorumque dissimilitudine. Omnis enim Ægyptiorû plebs sellulariis artibus dedita, sub umbra urbium intra mœnia desidebat. Nec deerant, qui officia virilis sexus perverterent, & lanam etiam telamque tractarent. Atque erant quidem illi suo apte ingenio satis ad mollitiem proclives: sed auxit malum postea enervavitque porrò eorum animos Sesostris rex, qui id studio sibi habuit, solertiamque & consilia, ut ipsi Ægyptii perhibent, à Mercurio didicit. Accessit lex quoque, quæ modum ingeniis finesque poneret. Nulli enim opifici aliam artem exercere, nisi paternam, licuit. Iuvenâlis quidem, cum Crispinum, hominem malis artibus & gratia Cæsaris ad summa provectum, verberare grandi convitio vult, *partem Nilivæ plebis illum, & vernam Canopi* appellat. Ita enim existimatum est, sacerdotes illic liberos esse, opifices verò, qui

vulgus erant, servire. Sed ab illo vulgo tamen multum diversa fuit tertia quædam populi pars, quæ seorsim in campestribus Ægypti, ac prope paludes degebat. ii pastores fuere, actuosi illi quidem gnavique, sed cunctis Ægyptiis execrabiles, propterea quod ignaviam eorum semper sollicitam tenebant. Sæpe enim ingentes motus dabant, atque interdum etiam reges sibi creârunt. Quare Romani postea, cum reliquam Ægyptum facile in fide retinerent, præsidium validius in illis locis ponere, ubi id hominum genus erat, coacti sunt. Cum omnia ratione animoque lustrâris, hæc una res ab omni ævo pastoribus infestos Ægyptios fecit, quod vires eorum vegetosque & acres spiritus homines sedentarii opificesque non ferrent. Ipse Parrho, cum crescentem Israëlitarum multitudinem contundere atque deprimere constituisset, tali usus oratione ad suos est: *Israëlitæ robustiores nobis sunt. quare adeste, callido consilio illud agamus, ne aucescant, neve orto bello hostibus se nostris iungant, aut ipsi arma in nos capeffant.* Id ego rectum verumque existimo. Neque enim illis hercle assentior, qui causam publici odii ex superstitione arcessunt, quasi scilicet Hebræos homines, pecudum
armen-

armentorumque pastores, ferre ea natio nequiverit, cuius pars hæc oves, illa capras, alia alias quadrupedes mactare verita est, queis inesse quiddam divinum credebatur. Sed ea ratio mirè improbabilis est. Quid enim respondebunt profectò, cum aut ex Pentateucho discent, Parrhonem immanes pecudum greges habuisse; aut cum tot proferrè historiæ monumenta videbunt, ex quibus constat, magnam Aegyptiorum partem, quod jam diximus, in pascuis atque inter pecora vixisse? & tamen celebre illud in sacro codice est, *Omne pastoritium genus Aegyptii horrescunt.* De agricolis non idem proditum est. neque poterat hercle eorum virtus formidari, aut invisæ esse, quæ prorsus nulla erat. Omnes enim spes inertissimi mortales non in manibus suis neque in rusticationis industriâ, sed in Nilo posuere. Alebat augebatque segetes exundans amnis, neque fertilitatem modò terrarum, sed ipsas dabat. quippe multo limo turbidus fluens novos agros subinde apposuit prioribus, atque Aegyptum annuo incremento semper ultra tulit. Ita miratus opes suas arvaque recens nata colonus est, quæ sine labore, & inopiantibus obvenerant.

CAPVT VI.

Quando Iubilæi desierint celebrari. Cur illorum habitam esse rationem in annis sabbaticis numerandis dixerit Maimonides. Rejeçta Maimonida opinio.

DE Ægyptiis, quo ingenio fuerint, & quantum à vicinis Iudæis discrepuerint, dictum satis est. Nunc à diverticulo redeundum est ad Iubilæum, de quo agere cœperamus. Intellegendum est igitur, cum lata à Mose lex agraria de possessionum restitutione sit, observatam eam summâ religione fuisse usque ad sanctuarii prioris desolationem, quæ facta per Assyrios est. Exin deserta incultaque Palæstina jacuit per annos septuaginta. id quod prædictum à vatibus erat. Postquam autem longa dies fatalem illum temporis orbem perfecerat, redierunt quidem in sedes suas Iudæi, extructumque templum de integro est, sed nunquam postea revocata lex agraria fuit, neque celebrata amplius Iubilæorum solennia sunt. Quare nec mancipiis libertatem amplius jam dedit annus quisque quinquagesimus, neque dominis reddidit amissas venditasque possessiones. Hæc solerter animadversa &

notata

notata à Talmudistis sunt, & permul-
 tum momenti habent. Sed omnino
 implicatam habere atque involutam
 rationem videtur, quod Rabbi Mai-
 monides in lib. septimo suæ *in Ha-*
lacha Schemitta Vejobel, cap. 10, tra-
 didit, ubi sic inquit; אף על פי שלא היה
 יובל בבית שני כובין היו אותו כדי לקדש
 שמיטות: *Etsi Iubilæi nulli fuere ex quo*
tempore templum secundum stetit, tamen
numerare eos mos fuit propter remissiones,
quæ ex lege fiebant. Nisi hoc enodaveri-
 mus, falsum videbitur quod de Iubilæi
 abolitione dicebamus. Quare expli-
 canda nobis Maimonidæ sententia est.
 Enimverò maximus Rabbinus Iubi-
 læorum supputationem accuratissimè
 semper factam etiam novissimis tem-
 poribus ait, non hercle quod aut servi
 omnes tunc manumitterentur, aut
 agri redirent ad veteres dominos, sed
 quod ex numeratione eorum penitus
 pependit ratio anni cuiusque septimi,
 in quo alia quædam remissionum jura
 observari lex jussèrat, quæ non antè
 cessavère, quàm everfa à Tito deleta-
 que Iudæorum respubl. esset. Vtique
 earum שמיטות *remissionum* duplex ge-
 nus fuissè, constat. Nam & terra septi-
 mo anno inculta jacuit, & conditio
 certi non dabatur ex mutuo. Sed qua
 ratione

ratione annum septimum pependisse ex quinquagesimo dixerit Maimonides, libet ex ipso audire. Is ita infit :
 שנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע
 אלא שנת תשעה וארבעים שמטה ושנת
 חמשים יובל ושנת חמשים ואחת תהלה
 שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל :
 Nos, ne Hebræa vertendo, Romanam
 orationem deformemus, summatim
 modò sententiam recitabimus maxi-
 mi Rabbini. Nimirum illud ait, anni
 septimi numerationem non ab anno
 quinquagesimo, sed ab eo, qui post
 hunc primus est, inchoari, atque ean-
 dem sic deinceps nulla intermissione
 fieri donec perventum sit ad quadra-
 gesimum & nonum, qui propterea
 sabbaticus fuit, quod septies septenus
 erat. Mox autem eum, qui sequebatur,
 quinquagesimum, in numero septeno-
 rum non fuisse, sed supputationem eo-
 rum rursus initium à quinquagesimo
 & primo habuisse. Ex quo manifestum
 est, cur doctissimus Iudæorum dixerit
 non numerari quidem quinquagesi-
 mum, sed celebrari tamen. absque illo
 enim foret, continuandam septeno-
 rum numerationem fuisse significat,
 quam nunc interjectio quinquagesimi
 interrumpit. Atque hæc quidem Mai-
 monidæ, & aliorum, qui Talmudicos
 sequun-

sequuntur, sententia est. Quæ quàm vera sit, iis exquirendum relinquimus, qui Chronologiæ subtilissima momenta peruestigant. E quibus sunt profectò quidam summâ doctrinâ atque excellenti ingenio viri, qui Iubilæorum celebritatem incidere in annum quemque quadragesimum & nonum existimant. Ex quo fit, ne duos sabbaticos annos continuari, & septenorum numerationem toties interrumpi necesse sit. Et sunt, qui ex Rabbi Adæ Calendario conficere se, id quod volunt, posse autumant. Sane quod quinquagesimus annus in sacro codice Iubilæus appellatur, id verò in neutram partem aliquid momenti habet. Nam & persæpe popularis usus, quem penes norma visque omnis & arbitrium loquendi est, septimanam octiduum appellat, & olim maximi scriptores passim Olympiadem, quæ quatuor annorum spatium continet, quinquennium vocavêre. Equidem nos nostrâ non magni interesse putamus, ytra sententia rectior sit. ostendere enim duntaxat propositum nobis fuit, Iubilæorum solennia nec inutiliter à summo legislatore instituta esse, & post templi prioris excidium nunquam in usu fuisse. Quod tamen ad hanc ipsam rem,

quam

quam in transcurso attigimus, attinet, planè sic judicamus, multas gravesque causas esse, cur viri hac ætate nostra incomparabiles Iubilæum spacio annorum quadraginta & novem, non quinquaginta absolutorum definierint. Quare opinionem eorum neque improbamus, & profectò admittimus etiam. In Levitici capite vicesimo & quinto tam de Iubilæo, quam de anno septimo agitur, cautumque illic expressis verbis est, ne etiam in Iubilæis tellus coleretur. Quæ profectò sanctio, videri supervacanea possit, siquidem Iubilæorum jura annus quisque quadragesimus & nonus recepit, qui per se sabbaticus erat. quippe septies septenus fuit. Et nobis quidem in promptu est quid rectissimè dici contra possit. putamus tamen hanc esse causam, quæ Maimonidem in hallucinationem quandam impulit. Illud certissimum est, Hebræos semper non Iubilæum modò, sed etiam septimum quemque sabbaticum annum à Tisri numerasse, qui anni sacri erat mensis septimus. planè ut septeni omnes Iubilæique iisdem mensibus inchoati finitique sint. Ex quo apparet nullam reperiri mediam viam posse. Necessè enim jam est uti aut quinquagesimus
 quis.

quisque annus fuerit Iubilæus, aut is hercle, qui quadragesimus & nonus est. Sed nobis posterior sententia pluris est. neque assentiri hic Maimonidæ possumus, cuius tamen scita omnia religiosissimè a libi amplectimur. Est enim is vir profectò, qui paucos quosdam huiusmodi atque exiguos errores magnis divinisque virtutibus ubique, & lectissimarum rerum præceptionibus compensat. Ac Iudæi quidem illi, qui ad agrorum restitutionem spatium quinquaginta annorum absolutorum esse opus ajunt, curiosè tradiderunt, quid inter Iubilæum atque inter septimum quemque annum intersit. Ita enim ex eorum sententia Maimonides ait in capite decimo, in Halacha Schemitta Vejobel: יתירה שביעית על היובל שהשביעית משמטת כספים ולא יובל: ויותר יובל על השביעית שהיובל מוציא עבדים ומשמיט קרקע: יובל משמיט קרקע בתחלתו ושביעית Ha- אינה משמטת כספים אלא בסופה: *Habet illud septimus annus præ Iubilao, quod debita remittit; Iubilæus autem illud præ septimo, quod servos è dominorum potestate educit, & restituit agros. Etiam hoc discrimen est, quod quinquagesimus annus in principio restituit agros, septimus vero debita non remittit nisi in fine. Ex his illud quidem, quod conditionem certi*

certi

certi in Iubilæis dari ex mutuo negat, falsum est, siquidem Iubilæi omnes in annum quadragesimum & nonum inciderunt. Cætera probari admittique possunt, & omninò speciem veri habent. Nam & quædam quadragesimus nonus annus propria ex jure Iubilæorum habuit præ cæteris septenis, & ea ipsa paulò aliter usurpata fuere quàm quæ in eundem annum ob hanc causam concurrebant quòd inter septenos esset. Iubilæi celebritas, uti antè dicebamus, exordium ab anno vetere & naturali sumpsit, cujus primus mensis September est, is, qui sacri anni septimus erat. Quare Talmudicis, qui initio anni, decimo die primi mensis restitutionem fieri agrorum ajunt, nihil sacre codex repugnat, qui eum mensem passim septimum appellat. Est enim diversitas ea ex duplicis anni constitutione. Postremò illud Maimonides refert: דין היוכל בשביתה הארץ ודין השמטה אחד הוא לכל דבר: כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ אסור בשנת יובל: Eadem ratio usquequaque est tam Iubilæi, quàm septimi anni, quod ad intermissionem agriculturae attinet. Quicquid in terra cultione fas aut nefas est anno septimo, id prohibitum quoque aut licitum est in Iubilæo.

NON

Non est hæc Iudæorum conjectura, aut probabilis opinio, sed certa indubitataque veritas, quam legislatoris vox confirmat in Levitici capite vicesimo & quinto. Quod si jam verum foret, quod placuisse Talmudicis diximus, duos annos sabbaticos absque intervallo fuisse celebratos, magna profectò & singularis atque nimis inusitata res hæc esset. Etenim, cum totum hoc sit à præpotente numinis vi profectum, quod in Palæstina sextus quisque annus tam uberes proventus dedit, ut septimus, quem agrorum quieti & sabbatismo lex destinaverat, nullam pareret famem, jam profectò longè majus hoc miraculum fuerit, cum duo hujusmodi anni sabbatarii concurrerent. Neutro enim sementem facere aut arare fas fuisset. Itaque, quod dicitur in Levitici libro, *Benedictionem meam dabo vobis anno sexto, & faciet fructus trium annorum*, omninò geminari hæc numinis benignitas debuisset, cum duorum annorum, quadragesimi noni & quinquagesimi sabbata ex diversis ambo causis continuarentur. Non enim trium jam, sed quatuor annorum segetibus unum illum annum sextum indui necesse foret. Quorum nihil aliis gentibus ter-

C

risque,

risque, quæ sunt usquam, concessum est. Vtique scimus non exiguum esse quod Palæstina cælo debuit: atque adeò fatemur, etiam multa illic contraria naturæ legibus ivisse; sed tamen, cum tanti & tam frequentis miraculi magnitudo nullis varum testimoniis, neque historiarum prodita monumentis sit, haud committendum profectò nobis est, ut credulitatis vitio temerè quidlibet obstupuisse videamur.

CAPUT VII.

Trina consecratio Palæstinae & urbium ejus. De jure urbium. Lex de prædiis urbanis. De urbe Ierosolyma, deque ejus privilegiis. Agrippa impium facinus, & super eo Iudæorum legatio ad Neronem. Quibus ceremoniis proferrî urbis Ierosolyma pomœria oportuerit. Ius muniendi à quibus datum. Quando rempub. suam penitus Iudæi amiserint. De oppidis, quæ asyli jus habebant,

A Iunt Talmudici, qua tempestate Iosua Palæstinam intravit, consecratas ab illo omnes urbes fuisse, quæ muris cinctæ erant. Eam ipsi appellant *ביאת ריאשונה* *ingressionem primam*. Sed, cum

cum abductus à Babyloniis populus
 sacer trans Euphratem est, impurata
 regio ab impiis fuit. Quare mox, re-
 versis in sedes suas Iudæis, Ezras sum-
 mus populi præsul solenni actu sancti-
 moniam urbibus reddidit, eaque erat
 בִּיאַר שְׁנִייה *ingressio secunda*. Tandem
 Cæsar Titus, cum penitus res Iudaicas
 afflixisset, omnia rursus profana-
 vit. Atque hîc Talmudicos suaviter
 ludit. Messiam enim adhuc exspe-
 ctant, qui, ut ipsis placet, regnum Pa-
 læstinæ invadet, sacrabitque urbes.
 Eam fore ajunt בִּיאַר שְׁלִישִׁית *ingressio-
 nem tertiam*. Ad hoc, tradunt iidem,
 quibus in rebus posita urbium religio
 ac sanctimonia fuerit; tum & quare
 vicorum villarumque nulla facta con-
 secratio sit. Quæ exequi longum foret.
 Cum oppida Palæstinæ singulis tribu-
 bus assignarentur, etiam Levitæ suas
 urbes accepere, quas incolerent. At
 ipsa regio agrique & possessiones ita
 dividebantur, nulla ut pars data illis
 sit. Decimas enim duntaxat primitias-
 que & victimas cunctas habuere. inde
 vita illis, inde opes copiæque abunde-
 rant. Sed illa in hoc genere præscri-
 ptio cautioq; valet, quam Rabbi Mai-
 monides adjungit, cum sic inquit in
 capite decimo & tertio, in Halacha

יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשודה בניהם ונתחלקה להם : אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכתנים והלוויים *Videtur mihi hoc omne, quod diximus, locum modo habere in illa terra, quæ ex fœderis religione Abramo & Isaco atque Iacobo data est, quæque tenetur à filiis eorum, & divisa inter illos fuit. At in aliis regionibus, quas armis subigunt reges quidam Israëlitici, non deterior est sacerdotum & Levitarum conditio, quam caterorum Hebraorum.* De ædibus urbanis lex ejusmodi lata fuit, uti, qui domum vendidisset, redimere eam posset intra annum; post autem, illo elapso, emptor eam propriam haberet. Sed nec propinquis jus redemptionis fuit, & Iubilæi beneficium hîc nullum erat. Redditum autem emptori à redemptore pretium integrum fuit, etsi vendita traditaque domus ante plures menses erat. Etiam ultimo anni die redimere ædes suas dominus potuit. Et, si abesse eum, cui vendiderat, aut dolo latitare cerneret, curiam adiit, atque ibi, senatu coram, pretium, quod acceperat, posuit, egressusque diffregit fores, atque ædes suas intravit. Hæc à Talmudistis sic definita

nita

nita sunt. In Levitarum urbibus haud idem juris fuit. Planè enim de ædibus illorum sancitum est, quod de agris deque possessionibus rusticis omnium Hebræorum constituisse Mosen diximus. Quare nec redimendi jus hîc anno terminabatur, & Iubilæus restituebat quicquid redemptum antè non esset. Inter omnes urbes insigniter emittit unius Ierosolymæ sanctitas, atque etiam perpetua mansit, ut Talmudici tradunt, ex quo semel eam urbem maximus rex Salomo dedicaverat. Itaque, quod postea consecravit eam rursùm Ezras, fuisse supervacuum ajunt, siquidem prophanata neutiquam fuit, cum cæteræ urbes pollutæ sacrilegorum manibus sunt. Ex quo illud fieri iidem tradunt, uti in Ierosolymæ everstæ cineribus sacra facere atque victimas epulari fas fuerit. Sed quanta loci religio esset, ii Iudæi significavêre, quibus Hadrianus Imperator permisit, uti semel in anno adirent sanctæ urbis deformes reliquias, atque ibi lugerent deplorarentque miseram gentis suæ sortem. Hæc urbs nulli tribui assignata forte est, sed communis omnium fuit. Quamobrem teneri illam eâ lege negant Talmudici, quæ vitulæ mactatione expiari cædem jusserat, quæ clam

patrata in tribuum finibus esset. Illud verò non ex superstitione, sed ex vetere & probo gentis instituto est, quod Rabbi Maimonides narrat. Ait enim, si qui cœnaculum haberent paulò sublimius, unde aspici Sanctum Sanctorum possent, fas illis quidem fuisse semel in hebdomadâ illuc ascendere uti facta tecta omnia servarent, at sæpius, aut ob aliam causam, non licuisse. Ea est sententia verborum istorum in Halacha Beth habbechira, cap. 7: מִכּוּם שֶׁהָיָה בְּעֵלְיָהּ מִקּוּן עַל כּוֹשׁ הַקּוֹשִׁים אֵין נִכְסֵיךְ לוֹ אֵלֶּא פַעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ לִירַע מֶה: סָנֵן וְהֵמֶּנּוּ עֲלֶיהָ לְחַזֵּק בְּדָקוֹ: Sanè vehementer cives suos Agrippa rex offenderat, cum ex palatii editâ parte prospectaret identidem sacram templi sedem, cerneretque ex alto quid illic intus fieret. Id enim flagitium ingens arbitrati Iudæi, murum celsum extruxêre, qui regem intueri non sineret quæ in templo agebantur. Ac mox decem legati, cum Ismaële pontifice & Elcia sacri ærarii quæstore, missi Romam sunt, qui precibus à Nerone peterent, uti confirmaret quod populum facere religio subegerat. Quod autem Hecatæus Abderites apud Flavium ait, quinquaginta stadiorum fuisse Ierosolymam, quam incolebant centena vicena mil-
lia

Ha hominum, haud magni nostrâ interest scire, nisi de proferendis ejus pomœriis jus quoddam esset singulare constitutum, quod ex Talmudicis libris prodidit Maimonides in Halacha Beth habbechira ca. 10. Id autem ejusmodi erat. Cum amplianda urbs esset, magnus senatus Sanhedrin, rexque, & vates unus oraculum, quod Vrim & Tummim vocant, consuluerunt. Mox, postquam illi de interpretatione divini responsi inter se consensissent, senatores Sanhedrin carmina duo, in quibus erat gratiarum actio, recitarunt, panesque totidem fermentatos sumpsere, atque egressi illicò cum cymbalis nabliis & cytharis, ad cujusque viciflexuras atque ad cippos omnes, qui erecti in urbe erant, constiterunt, effati que illa verba sunt: ארוטמך יהוה כי דליתני
Exaltabo te domine, quoniam exaltasti me. Tandem, cum ad locum illum venissent, quem idcirco consecrari oportuit quod pomœriorum finis esset futurus, substitère omnes, atque illic ex duobus panibus, quos decantato gemino carmine acceperât, unum comederunt, alterum usserunt flammis. Hæc sic à majoribus accepta Talmudici literis consignavêre. neque à vero abluunt, cum familia, & penè eadem

sint, quæ in Nehemiæ commentariis
 existant in capite duodecimo. Post ta-
 men, cum oppressa à Romanis Iudæo-
 rum erat libertas, planè hæc pomæ-
 riorum prolatio non ex magni conci-
 lii arbitrio, sed ex voluntate populi
 Romani pependit. Proditum verò etiã
 illud à Cornelio Tacito est, Iudæos jus
 muniendi magna pecuniæ vi emisse.
 Ex quo apparet reginam illam urbium
 Ierosolymam fuisse conditione eadem
 cum municipiis omnibus, quæ sub di-
 ctione Romanâ erant, quorum muros
 nec refici sine principis vel præsidis au-
 thoritate, nec aliquid eis conjungi vel
 superponi potuisse Vlpianus Iuricon-
 sultus ait in li. 9. §. 4. ff. de Rerum divis.
 Vtique Claudius Cæsar, cum ingentis
 magnitudinis murum exstrui circum
 Ierosolymam intellexisset, Agrippæ no-
 vum opus nuntiavit. & rex verò statim
 dicto audiens fuit, susceptamque rem
 omisit. Ajunt Talmudici, illud eximiũ
 habuisse Ierosolymam præ cæteris Iu-
 dææ oppidis, quod nulla domus illic
 post annum propria emptoris fieret.
 Sed nec hortos ibi nec viridaria plan-
 tari fas fuisse ajunt. Quod enim Heca-
 tæus de templi ambitu scripsit, id ipsi
 verum esse de totâ urbe tradunt. Ca-
 davera, quæ aliquò transferebantur,
 admittuntur

admissa in eam civitatem non sunt, ne funestarentur sacra ejus. Sepulchra autem duo duntaxat ibi fuere, unum Davidis, alterum Oldæ, quæ structa à priscis vatibus ajunt. Major tamen religio Levitas divinxit, qui non modò in urbibus suis, sed etiam in agro suburbano sepelire mortuos vetabantur. Itaq; extra limites finesque regionis suæ ex edito numinis aliquantulum loci à cæteris tribubus accepere, in quo defunctorum ossa quiescerent. In reliquis oppidis sepeliri aliquem haud nefas fuit, si modo septem viri boni assentirentur¹. At semel ubi elatum urbe cadaver erat, recipi illud intra muros non licuit, etiam si cives cuperent universi. Ierosolyma, ut antè diximus, caput genti, religionumque & ceremoniarum sedes fuit. Quare, everfa illa, periit reip. Judaicæ forma tam civilis herede quàm sacra. Sanè quod Flavius ante urbis excidium auditam ex templi penetralibus ait vocem ejusmodi, *Exeamus hinc*, id mihi non aliud significavisse videtur, quàm delendam rempublicam, adimendumque sceptrum, quod datum olim sacrae genti erat. Non diu enim postea ordines, functionesque, & ritus, atque leges

¹ *Rambam in Hal. beth habbechira, c. 10.*

ges pleræque cessavere, secutaque ingens confusio, vastitas atque distractio est. Iam primum Hasidæorum sanctissimum collegium, quod à prophetis originem duxit, nullum amplius fuit, quia eorum institutum erat, templum quotidie adire, & voluntarios sumptus in sacrificia, atque in porticus & in muros sanctuarii facere. Cumque Moses certi cujusdam doni oblationem alienigenis imperasset, qui in Iudaismum se transderent, differri deinde penitus ea res cœpit in illud tempus, cum sanctuarium tertium, quod adhuc expectant, extrueretur. Nec verò fratrum viduas amplius, quæ sine liberis sunt, uxores ducunt. Et paschatis solenne nunquam ex illo tempore celebratum rite est, siquidem præceperat lex uti in illo loco id fieret, in quo Deus elegisset sedem ædis suæ. Tantum unius urbis casus potuit omnia mutavit pervertitque, & maximi rempublicam populi in ruinas egit. De cæteris Iudææ oppidis nihil magnopere in mentem nobis incidit, quod dicamus, nisi quod ex illis quædam summus Deus hoc jure esse voluit, uti per fugium illic sibi præsidiumque salutis haberent, qui imprudenter aliquem occidissent. Ibi bene exilium illis fuit, donec pontifex

maxi

maximus obiisset, cujus mors ita eos
 omnes liberavit, uti si forte antè de-
 cessissent quidam, ossa tamen eorum,
 illo defuncto, avitos in tumulos fer-
 rentur. Hujusmodi oppida sex fuere.
 Ajunt autem Talmudici, tria adhuc il-
 lis adjectum iri, cum in terras venerit
 maximus regum Messias. non enim
 frustra illud scriptum esse, ויפרא לך עור
 :ישלש ערים על השלש האלה:
 Etiam regio-
 nem locumque determinant. Ajunt
 enim delectum ad eam rem iri tria op-
 pida ex urbibus Kenisæorum, Cadmo-
 næorum, & Cenæorum, quas icto fœ-
 dere promisit quidem Abramo Deus,
 sed nunquam dedit. quocirca referri
 illuc debere quod Moses inquit, *cum
 dilataverit Dominus Deus vester termi-
 nos vestros.* Hæc si quis nimis subtiliter
 & anxie ab illis pervestigata dixerit, nã
 ille rectè existimat. sed tamen tanti erat
 observationes illorũ indicavisse. Præ-
 ter sex illas, quas diximus, urbes, etiam
 Levitarum oppidis, quæ quadraginta
 & duo erant, idem privilegium datum
 est, nisi quod Talmudici negant apud
 Levitas tutum locum fuisse iis, qui le-
 gis beneficium ignorarent. Cætera,
 quæ de jure harũ urbium dici queunt,
 tum & quæ Iudæi commentantur de
 iis oppidis, quæ ערי הכיוררות dicta sunt,

in

in quorum numero nec Ierosolymam, nec urbes refugii posse poni ajunt, ideò præteribimus, quòd tractata decus nullum aut nitorem habitura sint. De quibus Rāmbam in Halacha Habodat Cochabin ommazaloth, cap. 4.

CAPVT VIII.

Quid Palestina præ aliis regionibus habuerit. Non potuisse rempublicam Hebraam in alias sedes transferri. Explicatum Maimonidæ dictum de Babylonensibus Iudæis. Amplæ res eorum, & regnum ab illis Hyrcano oblatum. De sceptro Iudæ quid existimandum sit, contra Maimonidem asseritur. Respublica Iudæa ad Palestinam alligata. Iudæorum scitum de templis, quæ extra Ierosolymam à popularibus condita.

Respublica Hebræa tunc initium habuit, cum in Palæstinorum beatas sedes perductus est sacer populus. Nam antea quidem, etsi in Arabum desertis de religione atque ceremoniis vir diuinus Moses, deque iudiciis & civium jure saluberrimas tulit leges: tamen earum omnis vis ad ea loca pertinuit, in queis & singulæ tribus sua haberent oppida, & urbs insuper constitueretur

una,

una, quæ imperii arx atque sacrorum
 custos foret. In Pentateuchi parte ulti-
 ma sapientissimus legislator, cum sum-
 matim, quæ edixerat, repetit, non te-
 merè illud identidem sanxit expressis
 verbis: *Hæc sunt præcepta, statuta, ju-
 diciæque, quæ observabitis in terra, cuius
 possessio hereditaria mox dabitur vobis.*
 Enimvero habuit Palæstina præ aliis
 regionibus eximium quiddam, quod
 gentem sanctam atque rempubl. uni
 isti solo affixit. extra eas sedes si quis
 populum illum abduxisset, & iisdem
 legibus rempublicam instituisset ean-
 dem, non jam reipubl. sua sanctimo-
 nia, non populo sua majestas stetit.
 Pertinere maximè ad rem hanc, de
 qua agimus, quoddam Maimonidæ di-
 ctum videtur, quod extat in libro de-
 cimo & quarto Misnæ, in Halacha Me-
 lachim, capite quinto. Id excutere no-
 bis in transcurso libet. Est autem istius-
 modi: כשם שאסור לצאת מהארץ להוציא
 לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות
*quemadmodum nefas est Judæis ex Pala-
 stina sedes movere, ita iisdem migrare
 haud licet Babylone in alias regiones.* Pro-
 fectò, nisi semel hoc explicuerimus,
 necessum erit sæpe eos incurrere in sa-
 lebras quasdam, qui Hebræorum vo-
 lumina manibus versant. Enimvero
 Maimo-

Maimonides de Iudæis loquitur, non omnibus sane, sed illis modò, qui ab hoste trans Euphraten abducti, Babylone atque in vicinis locis habitaverunt. Horum pars quædam expletis septuaginta annis Palæstinam repetivit, cæteri beneficentia regum, sub quis vivebant, moti, sedes Babylone suas, atque suas colonias retinuère. quæ fuit sanè ingens multitudo, ac postremò in gentem excrevit. Incredibile memoratu est, quàm amplas illic res tenuerint exules. Nam & Hyrcano, qui ex Parthis ad Heroden properabat, penè infulam & diadema, hoc est, pontificatum atque regnum obtulère: & commissa iisdem erant Babylonici imperii arcana, quæ sacerdos Hebræus custodit in turri immensi operis, quæ extructa in Ecbatanis Medorum erat. His Iudæis summa conjunctio atque necessitudo cum Palæstinis fuit. non institutorum diversitas eos, non vita, non patrius sermo distinxit. omnia gemina & eadem fuisse. Quare, ut Babylone illis, procul à patriâ, habitare permisit Deus, quòd contagio ibi nulla eos peregrini moris afflaret: ita eosdem pergere ultra, atque aliò habitatum ire, nec fas nec jura siverunt. Hoc Maimonides sensit, cum
illud

illud Ieremiæ dictum interpretatur, בבלה יובאו ושמה יהי *Babylonem ducentur, atque illic erunt.* de quo dubitari jam haud potest. Perquàm magnificum est, quod de Babylonienfibus fenserunt quidam majorum gentium sapientes, quorum opinionem probat, sequiturque Maimonides. Visum illis est, postquam fato in pejus fluere & retrò sublabi res Hierosolymitanæ cœperunt, solos Babylonienfes esse, ad quos translatum sit imperii decus, quod promiserat numinis vox in celeberrimo illo oraculo: *Non tolletur sceptrum de Iuda, neque dux de fœmore ejus, antequam venerit Silo.* Nos, qui Maimonidæ summas virtutes suspicimus, ejus reprehendere errores neutiquam dubitabimus. Certe hic quidem fugit hominem cordatissimum ratio, dum placitis favet popularium. Non ignoro Babylonienfes Iudæos quandam velut rempublicam inter se agitavisse, ac jura dixisse cæteris de eâdem gente, qui extra Palæstinam essent. etiam illud meminimus, principatum ibi semper tenuisse quosdam proceres, qui genus suum impermixta serie ad Davidem referrent. Sed non propterea efficitur, quod vult Rabbi Ben Maimon. Sceptrum enim, de quo proditum oraculum

culum fuit, nihil est aliud, quàm respublica Iudæa, hoc est, regnum illud sacerdotale, cuius non accessio hercle aut stabilimentum, sed anima atque spiritus, fuere religiones atque ceremoniæ. Porro ceremoniarum sacrorumque custos non omnis urbs, sed una quæpiam esse debuit, in qua sanctuarium esset, quod numinis præsentior vis, velut sedem suam suamque domum incoletet. Ea urbs primum Silo, mox Ierosolyma fuit, in medio Palæstinæ. Quod si forte quidam segreges Iudæi templum aliis in terris aramve extruxerunt, reip. jura atque inviolabiles leges temeravere. Extat in historiarum monumentis epistola Oniæ ad Ptolemæum & Cleopatram, in qua ille populares accusat suos, quod sanctuaria in Phœnicum urbibus, atque alibi condidissent contra jus fasque. Sed ipse interim haud in minore culpa fuit, dum summi vatis Esaiæ oraculum ambitiosis cœptis suis prætexuit falsò, templumque in Heliopolitana præfectura ædificavit. Non enim hoc fieri salvis ceremoniis potuit. Fuit illud inter scita vetustissimorum Iudæorum, quod Rabbi Moses Aegyptius tradit in libro octavo, in Halacha Biath ham-mikdasch in capite ultimo, מי שעבר ועשה

ועשה

ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנו
 לשם אינו כבית עכו"ם ואף על פי כן כל מה
 ששמש בבית כזה לא ישמש במקדש לעולם
 וכן כלים שנשתמשו בהן שם לא ישמשו
 בהן במקדש לעולם אלא יבנו:
Si quis transgressus legem sit, ademque extruxerit a-
liam præter sanctuarium Hierosolymita-
num, non est ea quidem idolorum ædes ha-
benda, sed tamen sacerdos, qui illic sacris
operatus fuerit, nunquam sacra facere in
Dei sanctuario, quod Ierosolyma est, pote-
rit. Etiam vasa, queis usus ille est, nemo
quisquam ad veri sanctuarii adhibebit
ministeria, sed abscondenda erunt.

CAPVT IX.

Criminalia iudicia intra Palestinam
stetisse, & Babylonensibus Iudæis aliis-
que negata fuisse. Ad totius commen-
tationis hujus lucem ostensum quam
diu respublica fuerit omnium Hebræo-
rum, & quando Iudæorum esse cæpe-
rit. Hinc sciri posse quidnam sit sce-
ptrum Iudæ. Eusebii, & eorum, qui
secuti eum sunt, erudita & plausibilis
sententia confutatur. Quid sit maje-
stas imperii, & quorum sit.

Est hoc, de sacra æde quod diximus,
 permagni momenti ad confutan-
 dum Maimonidem. sed proferenda
 alia sunt, ex quibus constet rempubli-
 cam,

D

cam,

cam, de qua annofus vates in extremo vitæ locutus ad Iudam est, non alibi fedem, nisi in Palæstina, habuisse. Haud longe eundem erit. Ipsum Maimoniden adversus se testē citabimus. Quàm crebrò ille nos monet, populum sanctum, si extra patriam sit, solutum esse legibus plerisque, quas maximus Moses tulit? Præclara est ejus dissertatio in Halacha Sanhedrin, in qua ille certis quibusdam finibus potestatem judicum circumscribit, tam Palæstinorum hercle, quàm Babylonienfium. Utique pro vero constat, legum Mosaicarum maximam partem occupari judiciis illis, quæ Rabbinim קנסות, hoc est, *criminalia* appellant. Hæc judicia, inquit Maimonides, à Babylonienfibus exerceri nusquam terrarum potuère, ne in Palæstina quidem. Palæstini autem, quemadmodum ex lege jura quælibet suis reddiderunt civibus intra patriam, ita extra eam nihil statuerunt in populares suos, nisi hoc illis aut Babylonienfium permetterent proceres, aut alii, qui exulantium Iudæorum erant capita. Ex qua re illud conficimus, pronuntiasse de criminibus Palæstinos in patrio quidem solo ex vi legis semper; extra illud verò etiam interdum, sed præcariò. at Ba-

bylo-

bylonienses de iisdem cognovisse nusquam, non in ditione sua, non in Palæstina, non vi legum, ac ne precario quidem. Et hi erunt igitur illi, obsecro, queis datum sceptri Iudaici decus sit, postquam fractæ Palæstinorum res erant. Profectò aut nescivit summus scriptor quænam esset hæc sceptri dignitas, aut nimis benè sensit de stramineis proceribus aliquot, qui illic de gente Davidis esse se gloriati sunt. Sed non miramur tam levem hallucinationem in Maimonide, cum cogitamus quæ interpretationum portenta pepererint alii, ut ex divina Iacobi oratione rectam sententiam eruerent. Memini ego ante annum hac de re locutum me esse cum viro amplissimo, Apollonio Scotto, supremi senatus assessore, qua tempestate Hagæ jucundissimo otio in ædibus ejus fruerer, & luculentas Rabbi Maimonidæ commentationes magno ardore percurrerem, quibus ita afficiebar, pene ut omnia transverso calamo delerem, quæ antè de rebus Iudaicis notata à me erant. Ibi senator ille, quæ est ejus eruditio & summa ingenii vis, identidem significavit, videri sibi, nullum esse in sacro codice oraculum, quod magis sollicitatum ab eruditis, & minus intel-

Etum sit. Gaudebam ego hercle, reper-
 tum à me esse, qui mecum sentiret,
 eum virum, cujus me autoritas & no-
 minis existimatio compellere poterat
 ad convellendas quaslibet aliorum o-
 piniones. Quare, hortatu ejus, omni-
 nò facturum me rectè atque ordine
 puto, si in tanta conjectantium multi-
 tudine etiam ego, quid judicii mei de
 tam illustri oraculo sit, publicavero.
 Digna enim res est, in qua vires suas
 exerceat cujusque indoles. Certè etù
 in his libris de rebus tam Hebræorum,
 quàm Iudæorum communiter agi-
 mus, ac pleraque exequimur sine dis-
 crimine, tamen ne cui incertus error
 illudat, semel illud ostendemus omni-
 bus, rempublicam sacram, quæ numi-
 nis jussu constituta à Mose est, semper
 quidem eandem fuisse, atque iisdem
 constituisse legibus, sed tamen non sem-
 per fuisse eorundem. diu enim fuisse
 eam Hebræorum: mox verò, circum-
 volutis seculis, duntaxat Iudæorum
 fuisse: atque adeò oraculum Jacobi,
 quod de sceptro Iudæ est, haud perti-
 nuisse nisi ad ea tempora, cum respu-
 blica appellari de Iudæorum nomine
 cœpit. Cujus rei ignoratione effectum
 est, ut perperam hætenus intellecta
 admirandi oraculi vis sit. Nolo ego
 nunc

nunc memorare Origenis, Augustini, Epiphaniï, atque aliorum miseræ hallucinationes, qui existimarunt, Iacobi vaticinatione promitti Iudæis quamdam perpetuam regum ex eâdem tribu, atque per idem genus successionem usque ad tempora Messîæ. Quæ qui amplexi sunt, ii profectò in multas salebras inciderunt. nesciebant enim quid dicerent, aut quò se verterent, cum cernebant à Sedeciæ quidem morte usq; ad Aristobuli tempora regnum Iudæorum nullum fuisse, postea autem usque ad Herodis tyrannidem solos Levitas Hasmonæos regnum tenuisse. Persecutus ea nuper in Exercitationibus Baronianis benè atque feliciter est vir seculi nostri eruditissimus Isaac Casaubonus, cui placuit Eusebii præclara de hoc oraculo sententia, quæ extat in libro octavo Demonstrationis Euangelicæ, in prima demonstratione. Nos ea omnia, quæ tam ab Eusebio, quam à Casaubono, rectè dicta sunt, prætermittimus, ne actum agamus. Etiam illud fatemur, interpretationum omnium, quæ vulgatæ hæcenus sunt, longè eam esse optimam, cujus autor Eusebius est. Sed quoniam nondum vel Eusebius, vel qui nuper secutus illum est, vir maximus, intellexisse

mihi videtur, quodnam illud sit sceptrum, aut quando datum Iudæis sit, de quo annosus vates in extremo vitæ locutus ad filium est, certè hoc jam expediendum nobis est, sed cum veniæ præfatione. Nam nec ab Eusebio dissentire voluptas nobis est, quem in maximis scriptoribus semper numeravimus, & virum, quem nominavimus, seculi nostri primarium, qui secutus Eusebium est, ita penitus veneramur, nemo ut nobis præ illo magnus sit. Est enim is profectò, cujus auspiciis hac ætate admirabilis cursus factus ad omnem doctrinæ excellentiam est. Sed nos ingenua simplicitas jubet, quid verum rectumque sit, sine adfectu exquirere. Primum illud non sine errore censuit Eusebius, sceptrum esse Iudæ datum jam inde à tempore Mosis, propterea quod tribus hæc inter cæteras singulari dignitate semper excelluit, locumque tenuit honoratorem tam hercle in castris, quàm in eorum ordine, qui munera in templo offerebant. Me verò illud argumentum non magis movet, quàm si Romæ aut Athenis quispiam sceptri majestatem non apud populum Romanum aut Atheniensem, sed apud unam dicat tribum fuisse, quæ cæteris nobilior

lior florentiorque erat. Sanè enim ex constantissima veterum auctorum affirmatione illud constat, fuisse utriusque hujus populi multas diversasque tribus, quarum aliæ erant aliis dignitate, loco, atque ordine priores. Quid est igitur? Equidem ego sceptrum esse nihil aliud, nisi majestatem imperii opinor, eam nempe, quæ ipsi reipublicæ affidet. Quare quorum respublica est, eorum & sceptrum dici debet. Respublica autem Hebræa à Mosis seculo ad usque Roboami regnum, non Iudæorum, sed duodecim tribuum fuit. Ex quo efficitur, etiam sceptrum per ea tempora omnium fuisse Israëlitarum. Cæterùm de hoc sceptro, quod diu commune duodecim tribuum fuit, non locutus est divinus patriarcha in celeberrimo oraculo. Seros enim annos, & ventura spectavit secula, cum tribus Iudæa, scisso in contrarias partes populo, suam sibi rempublicam habere seorsim ab Israëlitis cepit, quam probavit dilexitque Deus, atque appellari de solo Iudæ nomine Iudaicam voluit, donec is mortalium datus cœtibus esset, cui imperium destinabatur non Iudæorum modò, sed gentium omnium. Atque hanc quidem sceptri majestatem, ex quo tem-

pore semel esse Iudæorum cœpit, manifeste eorundem dicimus, etsi mutatus interdum reipublicæ status sit, ac penes optimates modò pontificesque, modò penes reges principesque summa fuerit imperii. Nimis ineptè faciunt qui hic in arctum desiliunt, & nominis hujus honorem haud pertinere nisi ad reges autumant. Quicumque enim populus suâ quâdam republicâ, suisque legibus utitur, is rectè gloriari de imperio, deque sceptro potest. Memoriam proditum est, Ierosolymæ, etiam eo tempore cum populum non principes, sed optimates regerent, in medio magni concilii, quod Sanhedrin vocant, sceptrum pependisse. quæ res fuit profectò quoddam insigne illius majestatis, quam ^x Marcus Tullius *esse magnitudinem quandam populi ait in eius potestate ac jure retinendo, qua vertitur in imperio atque omni populi dignitate.* Non reges, non principes Rempublicam Romanam, sed consules atque senatus agitavêre, cum lex istæc fœderis data Aetolis est, quam Livius refert, *uti majestatem populi Romani conservarent sine dolo malo.* Atque hoc idem omnibus fuisse liberis populis imperatum,

---

^x *In Partit. Orat.*

tum , qui foedere aliquo , sed haud æquo , in amicitiam venirent Romanorum , testis est Proculus Iuriscōsultus in l. 7. ff. de captiv. & postlim. reversis. Ne illud quidem nostrâ interesse arbitramur , quâ de gente aut tribu fuerint , qui Iudaicas res moderati sint rexerintque. Etsi enim per annos sanè multos regnum tenuerint Levitæ Hasmonæi , fuit tamen nihilominus respublica Iudæi populi. Neroni Cæsari illud sapientissimus magister ¹ dixit , *Non rempublicam principis esse , sed principem reipublicæ.* Neque profectò alia fuit sententia Vlpiani Iuriscōsulti. is enim *majestatis crimen esse id demum ait , quod adversus populum Romanum , vel adversus securitatem ejus committitur.* l. 1. §. 1. ff. ad legem Iul. majest. Utique vixit iis temporibus Vlpianus , cum nec jussus amplius nec suffragia populi essent , sed imperium atque rerum summam Cæsares tenerent : & tamen , qui accuratissimè definire cuncta solet , majestatem esse populi ait.

CAPVT X.

Nunquam duodecim tribus Hebræas de nomine Iudaorum appellatas esse.

D § cena

¹ Senec. lib. 1. de clementia.

cem illas tribus, quæ ante Nabuchodonozoris tempora auctæ à Salmanassare sunt, nunquam in Palestinam rediisse. duas duntaxat tribus, non plures, paruisse Romanis, usque ad Flavii Iosephi tempora. Passim Eusebii & aliorum error notatus.

Nondum satis confutasse Eusebium videmur, nisi palam fecerimus, in quos laqueos ipse se induerit imprudens scriptor. Extant illa verba ejus in libro quem citavimus¹, ἀπὸ τῆς Μωσέως χρόνων καὶ ζεξῆς εἰς διέλιπον μερικῶν μὲν αὐτῶν ἀρχοντες ἐκ Διὰ φύρων φυλῶν ἡγεσάμενοι, καὶ ὅλα δὲ ἡ Ἰσραὴλ φυλὴ παντὸς ὠρεσῶσα Ἰεθνης. *Iam inde à temporibus Mo- sis, duces quidem Israëlitici, si particu- latim eos intueare, ex diversis tribubus lecti imperarunt: at in universum toti genti præfuit Judæa tribus. Hactenus sibi constat, neque pugnancia dicit. Quod autem subdit, ridiculum est: παραδείγματι ἢ καὶ ἀδέξῃ τὸ εἰρημνόν. ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς οἱ μὲν κατ' ἔθνη ἐπίτροποι τε καὶ ἡγέμενοι, ἐπαρχίτε καὶ στρατοπεδάρχαι, οἱ τε*
πά-

¹ Lib. 8 Demonstrationis Evang. in de- monst. 1.

πάντων ἀνωτάτω βασιλεῖς, ἔ πάντες
 ἐκ τῶν Ῥωμαίων ὀρμῶνται πόλεως, ἔδ'
 ἀπὸ Ῥώμης ἢ Ῥωμύλης ἀπορῶς, ἀλλ'
 ἐκ μυρίων, ἀλλ' ἄλλοθεν, ἔθνων,
 ὅμως ἢ οἱ πάντες βασιλεῖς τε, ἢ οἱ
 μετ' αὐτῶν ἄρχοντες ἔ ἡγεμόνοι τῶν
 Ῥωμαίων ἐπιγράφον) ἀποσηγορίαν,
 Ῥωμαίων τε τὸ κράτος ἔ ἐπωνομασίαν,
 ἔ ταύτης ἔξηπται τῶν ἐπωνυμίας ἔ τῶν
 ἀπὸ τῶν καθ' Ἑβραίων γρηγορεῖν πραγ-
 ματίων· μίας μὲν καὶ ἡρόδωτος τῶν Ἰσραήλ
 φυλῆς καὶ τῶν πάντων ἔθνους ἐπιπεφι-
 μισμένης, τῶν ἢ καὶ μέρους ἡγεμένων
 τε ἢ βασιλέων ἐκ ἀγαθῶν καὶ δι-
 σταμένων φυλῶν, καὶ ἡρόδωτος ἢ τῆν ἔ Ἰσραήλ
 πτωμένων ἀποσηγορία. Exemplo fa-
 cile percipies, quod diximus. Quemadmo-
 dum enim in Romano imperio gentium
 singularum moderatores rectoresque ἔ
 praesides, castrorumque praefecti, quique
 omnibus illis majores sunt, reges, haud
 quidem omnes urbe Roma, neque Remi
 Romulique satum, sed ex innumeris alii
 aliunde gentibus orti sunt; ἔ tamen tam
 reges praefectò cuncti, quàm qui post illos
 sunt, praefecti ducesque, appellati sunt Ro-
 mani, visque ἔ potestas Romanorum di-
 citur, atque ex hoc nomine pendet: Ita de
 Hebraeorum rebus existimandum est, quasi
 una quidem tribus Iudaea toti genti illustre
 suum nomen impertiverit, particulatim
 verò

verò duces ac reges creati ex diversis tribubus sint, qui tamen ex communi illa Iudæorum appellatione honorem acceperint. Vide quid non possit incogitantia. Planè enim contrarium efficit Eusebius, quàm volebat. Qui enim sceptrum fuisse penes Iudæos jam tum à tempore Moïsis ait, argumentum ejus rei hoc adfert, quia respública, imperium, atque totus populus, qui duodecim tribuum erat, appellationem habuere de nomine unius Iudæ. Hoc argumento bis terve diversis in locis, magnificè se effert. neque ferme in tota illa dissertatione aliam rationem reperias, qua probare sententiam suam nititur. Atqui, pace Eusebii, hoc omne, quidquid est, futilissimum est. Non enim respública, non imperium de Iudæ nomine dici cœpit, nisi postquam secessionem major Israëlitarum pars fecisset Hieroboami auspiciis, qui statim Samariæ regnum sibi quoddam munivit ceremoniarum atque religionum mutatione. Ego & Eusebium, & eos omnes, qui leviter sacram historiam cognoverunt, quavis sponsione provoco, ni hoc ita sit, uti dico. Sed quid illud est, quod toties & tam fidenter ait, duodecim tribus in universum fuisse Iudæorum nomine appellatas? Est hoc

Euse-

Eusebii delirium, quod ille incautis mortalibus obtrufit; & reperti sunt quidam summa claritudine scriptores, qui defenderent. Nos id nunquam factum dicimus, sive tu tempora ista, quæ scissionem regni Israëlitiçi antecedunt, sive ea spectes, quæ insecuta post fuere. Et Eusebius quidem, etsi mentem suam apertè non explicat, tamen, si conijcere licet, sic sensit, accidisse illud inter initia nascentis imperii, cum respublica in Cananensium sedibus institueretur, ac de nomine ejus capienda consilia essent. Sed hoc colorem veri non habet. Quare vir maximus, quem Eusebii defensorem diximus, de tempore eum aliter sentientem facit, & quod sentire eum credidit, probat ipse sequiturque. Observasse enim Eusebium ait, duodecim tribus Israëlitiças appellationem accepisse de nomine Iudæ, eamque appellationem tunc primum cœptam usurpari, cum regiam potestatem, quam in Sedecia tribus Iudæ amiserat, pontifices maximi in se transmovissent. hanc autem rem imprimis admiratione dignam ait, quippe quæ accidit consilio numinis. Etenim, cum Polybius non sine gravi causa existimet evenisse ut Achæi, exiguus Græciæ populus, nomen aliquando

da-

darent universæ Græciæ, sanè etiam hic aliquid sublimius grandiusque spectandum esse, cum post reditum à captivitate omnes omnium tribuum Abrahamidæ vocati Iudæi sint. Hunc nos errorem excusare nec possumus, nec debemus. Enimverò, cum scissum divisumque Israëlitarum regnum fuit, duæ tribus, Levitæ & Benjaminitæ, Iudæis se sociaverunt. Quia autem pauciores tenuioresque erant, nihil nisi accessio habiti sunt. Itaque nec respublica ab illis appellationem accepit, & ipsi pene nomen suum amisere. dicti enim tandem communiter Iudæi sunt. Hæc vera rectaque fatemur. neque aliter res habet. Sed quid ista, aut quo pacto ad cæteras decem tribus pertineant, viderint ii, quibus hoc commentum placuit. Profectò, ex qua tempestate semel decem illæ Israëliticæ tribus abductæ à Salmanassare Assyrio, & dispersæ per Colchos, Parthos, Indos atque Æthiopas sunt, nunquam deinde in patrium solum redierunt aut conjunctæ iterum Iudæis sunt: sed inter barbararum gentium imperia, etiam hodie, si qui adhuc ex illa colluvie supersint, improbè defectionis graves pœnas exolvunt. Itaque in republica Iudæorum esse, aut nominis honorem

norem ab illis accipere non potuere, qui cum Iudæis nullum usum nullamque consuetudinem habebant. procul enim diverso in orbe siti, aliud cælum, alia sydera intuebantur. Est apud Flavium Iosephum, inusitatae diligentiae autorem, memorabilis locus¹, quem excussisse ingens pretium operæ erit. sic enim optimè rem expediverimus. Fecerat Flavius primum verba de iis, qui undique ex vicinis terris Babylonem confluxere, uti cum Ezra Hierosolymã redirent. ii autem omnes erant Iudæi, & qui se Iudæis conjunxerant, Levitæ atque Benjaminitæ. At de Hebræis aliarum tribuum, ita subjicit; ὁ ἰ παῖς λαὸς τῆς Ἰσραηλιτῶν κτ' χάραν ἐμεινε· διὸ καὶ δύο φυλαὲς εἶνα συμβέβηκεν ἐπὶ τε τῆς Ἀσίας ἔν Ἐυρώπης Ρωμαίοις ὑπακχέσαι· αἱ ἰ δέκα φυλαὲ πέραν εἰσὶν Ἐυφράτης ἕως ὄψεο, μεγάδες ἀπύροι, καὶ ἀριθμῶ γνωθῆναι μὴ δυνατόμα. reliquis vero omnis populus Israelitarum in² sedibus suis remansit.. Quare tam in Asia, quam in Europa, duas duntaxat tribus in obsequio

Roma-

¹ Lib. xi, cap. v, Antiq. Judaic. ² Loquitur Flavius de iis sedibus, in quas decem Israeliticae tribus erant asportatae trans Euphraten à Salman Assare Assyrio.

Romanorum esse contigit. at reliqua decem tribus, etiam hoc tempore, trans Euphraten adhuc degunt, quarum sunt infinitae myriades, planè ut propter numerosam multitudinem nosci haud queant. Enimverò durioribus usi fatis sunt, quos Salmanassar abduxit captos, quàm ihercule, quos avexit postea Nabuchodonozor. Nam Israëlitas quidem fluvius Euphrates, quem semel transierant, semper coërcuit. At Iudæi, qui eundem transvecti erant, tandem reversi aliquando in Palæstinam sunt: & cum aut angusta nimis, aut parum grata ipsa illa esset Palæstina, per Europam tandem Asiamque latè sedes suas posuere. Hæc causa est, cur Iosephus duas modò Hebræorum tribus ad obsequium actas à Romanis dixerit. Illa enim tempestate populus Romanus, etsi omnia pene armis subegerat, & solem utrumque currere in imperio suo cernebat, nondum tamen moverat terminos trans Euphraten. Itaque decem Israëliticas tribus, quas fluvius ille æterno carcere claudit, haut partuisse tunc Romanis, rectè proditum ab accuratissimo scriptore est.

CAPVT XI.

Hariolatio quorundam, qui sceptrum Iudaicum esse Davidi datum ajunt. admodum serò contigisse, quod dictum multò antè de Iudæ scepro erat. Quando ablatum Iudæis sceptrum sit.

Dixi ingenuè, quando datum Iudæis sceptrum existimem, de quo oraculum extat: dein, quos cives habuerit ea respublica, quæ ortum accepit ex plebis secessione. Quæ omnia Eusebius affecutus non est. qui tamen unus inter tot interpretes rectè de illo oraculo ac pene divine judicavit. Quæ cæteri commenti sunt, non referam. Plerique tamen quod Eusebius esse factum jam inde à primordiis reipublicæ Hebrææ vult, id contigisse eo tempore ajunt, cum regia potestas delata ad Davidem est, quem tribu Iudæ fatum sacri annales loquuntur. Sed hos tam solidè tamque feliciter confutavit Eusebius, nihil ut amplius addere cujusquam possit industria. Nam & Davidis posteros per tempus oppido exiguum, usque ad captivitatem Babylonicam, tenuisse regnum docet: &, quæ dicuntur identidem de æterno ejus folio, bene atque sapienter ad Messiam retu-

E
lit.

lit. Sed de his post Eusebium plura dicere, hominis sit frustra seduli. Ita enim ille defunctus hac cura est, uti otium omnibus fecerit. In fine restat ut illis sollicitudinem demamus, qui mirabuntur quid ita serò eventus exstiterit vaticinii, quod proditum de Iudæa republica est. Diximus enim sub Roboamo demum cœpisse eam. Sed sciant illi, ne hoc quidem præter vatis mentem fuisset. Quippe filios suos moribundus senex extremum allocuturus, velle se illis significare ait, *qua eventura sint in diebus novissimis*. Dein & illud meminerint, in oraculis haud curiosè vestigari tempora oportere. Pleraque enim interpretanda latissimè sunt. Vel ecce in hoc ipso vaticinio, cum dicitur, *non sublatum iri sceptrum, priusquam venerit Silo*, putes illud significari, statim cum apparuerit mortalibus Messias, fore ut de manibus excutiatur sceptrum genti isti. Quod planè fecus accidit. Non enim amiserunt id decus Iudæi, nisi postquam, excisa urbe, incensoque templo, rempubl. aliquam habere suam, seque suis regere legibus desiverunt. Neque propterea defuit oraculo infallibilis veritas. Etsi enim diu ante è terris excesserat rerum salus Messias, contigisse tamen hæc ejus ætate constat.

stat. Mihi quidem significasse illud publica voce visus semper ipse Messias est, cum de urbis templique everfione in hunc modum infit, *μη παρέλθῃ ἡ αἰὼς αὐτῆ, μέχρῃς ἔ πάντα ταῦτα γένη*). non transibit hæc ætas, priusquam facta sint hæc omnia. Hæc satis erunt bonis cordatisque omnibus. Ceteros non moramur, quibus hæsitandi causa ubique est. Equidem, qui viros maximos incertis hic fluctuare erroribus cernebam, ita paravi memet ipsum, uti quiddam certum tenerem, quod deinceps sine periculo tuerer constantissime. Per sæpe enim ea res in hisce libris nostros impetus tardavisset.

CAPVT XII.

De dictatoribus, iudicibusque. de senatu Sanhedrin. de initiatione senatorum. ἡ Ἀποθεσία. item solenne carmen. qui allekti in id concilium, qualis jurisdictionis eorum. de populi comitiis. de poculo Sutha. Iudæorum delirium de magia usu. de Eleazari incantamentis.

Ostenfum à nobis est, rempublicam, de qua agimus, diu Hebræorum omnium, mox autem Iudæorum duntaxat fuisse. quod profectò semel definire, magni nostra intererat. Nunc

egressi ex molestissima disputatione, dicamus deinceps, qui sacræ genti imperitaverint, quidque de judiciis sit, & de senatu habendum. Non concesserat Mofi numinis benignitas, uti rempublicam eam in Palæstina surgentem cerneret, cujus instituta publicaverat in Arabum desertis. Datum id decus Iosux est, qui, Mose defuncto, populi ductor cum imperio maximo fuit. Domi enim militiæque, quod jussisset, jus ratumque erat. Hunc pari potestate secuti sunt, qui præeundo edicendoque prætores dici dictatoresque poterant, etsi in sacris annalibus iudices appellantur, ratione haud multum diversa. At Flavius *μὲνάρχας* vocavit. quod nomen etiam Syllæ, Cinnæ, Marioque, & aliis dictatoribus Romanis Græci dedêre. Hos iudices, in magnis motibus, necessitas creavit: & compertum negotiis atque periculis est, in bello feliciter illis rem semper processisse, cum regum temeritatem persæpè fortuna destituerit. Fuit etiam cum iisdem rebus civilibus intenti agerent, causasque audirent, sed graviores. Rarò enim pro tribunali sedebant. Iussus modò, imperiumque, & summa rei ad eos pertinuit. Ultimus eorum Samuël fuit is, quem reges excepêre, qui,

pote-

potestate & imperio non contenti, habitu insuper insignibusque & splendore fortunæ supra multitudinem se tulère. Cæterùm, præter summos populi ductores, Iudicesque, atque eos, qui post appellati reges sunt, non pauci alii fuère, qui de republica consultarent, jusque dicerent, & negotiorum arbitri essent. Synedria enim quædam constituta erant, in quibus qui senatores fuerint, quæve res ad illos relatæ sint, edisserendum deinceps est. Ante omnia offert se nobis concilium magnum Sanhedrin, in quod adscripti assessores septuaginta erant. Id concilium, cum constitutum à Mose esset, semper deinde sub Iudicibus, regibusque, & pontificibus usque ad extremam Iudææ desolationem fuit mansitque in ea urbe, quæ sanctuarii sedes atque reipublicæ arx esset. Sed quoniam prima tempora, proximaque illis, fermè obscura sunt, & de urbe Silo nihil præcipuè scitu dignum facer codex prodidit, nos, quale id synedrium in civitate principe Ierosolyma fuerit, postquam extructum illic templum est, ex Iudæorum observatione trademus. Mox de cæteris dicetur conciliis, quæ vel Ierosolymæ, vel in urbibus singulis fuere. Concilii magni sedes in ipso sanctuario

fuit, ubi de divinis humanisque rebus senatores septuaginta cognoscerent, non hercle de plebe hominum lecti, sed nobilissimi omnes, qui amplitudinem majorum, ac prisca familiae decora praeferebant. Eam sedem illis summus Moses assignaverat. Convenire enim eos in locum jussit, quem elegeret Deus uti nomen illic suum adoraretur à populo. Ab his provocatio non erat. Quicquid decidere caeteri magistratus iudicesque in Palaestinae oppidis atque in ipsa urbe Hierosolyma nequibant, id omne ad horum jurisdictionem pertinuit. Qui autoritate & honore praecellerent inter eos, duo fuere. quorum unus totius synedrii caput erat, & à Talmudicis נשיא בכל מקום dictus est. alter huic proximus, sed minor fuit, quem ביר הדין *patrem iudicii* appellavere. Caeteri inter se aequales fuerunt. Haec senatoria dignitas, quoniam amplissima erat, nemini data sine legitimo actu est. Manuum enim impositione opus fuit, quam Iudaei סמיכה vocant. At Graeci Μεγιστιαν dixerunt. Ita Moses Iosuae & septuaginta senatoribus manum imposuit. qua sollemnitate peracta, statim delapsus aetheriis sedibus

---

² Id est, *Princeps in omni loco.*

bus spiritus pectora eorum implevit. Et hi porrò, in hunc modum initiati cum essent, alios eadem lege auctora-
 verunt. Non tamen potuit is ritus ex-
 tra terram sanctam peragi, quia vis
 ejus omnis conclusa Palæstinæ finibus
 erat. Perinsigne est, quod Rabbi Mai-
 monides tradidit in Halacha Sanhe-
 drin, in capite quarto. Cum enim olim
 solennem hunc actum pro arbitrio
 suo omnes ii celebrarent, quibus im-
 posita semel manus fuerat, coarctata
 id jus à sapientibus esse ait, con-
 stitutumque uti nemo deinceps illud
 usurparet, nisi cui id concessisset divi-
 nus senex Rabbi Hillel. Is autem ma-
 gni concilii princeps erat, & alterum
 sub se præsidem habuit Sameam, ho-
 minem truculentum ambitiosumque,
 cujus sectatores, cum paulò post con-
 tra discipulos Hillelis insurrexissent,
 tantis studiis animos hominum conci-
 vere, pene uti totus populus pertra-
 ctus in partes sit. Tandem hæc ma-
 num impositio, quæ usitata diu fue-
 rat, cessavit. Recitatum enim dunta-
 xat carmen quoddam conceptis verbis
 est, quod Rabbi Maimonides fuisse
 ejusmodi ait: *הרי את כבודי יש לך רשות*
: לדון אפילו ריבני קנסות: Ecce, manus ti-
bi imposita est, daturque potestas tibi judi-

cia exercendi etiam criminalia. Præterea aliam quoque formulam Talmudistæ prodiderunt, quorum verba in Elencho Trihæresii vir illustris Iosephus Scaliger retulit, sed non rectè accepit. Quare nos illum locum huc transcribemus, & ut intelligi debet, interpretabimur. Dixerant Talmudistæ de Iuda Babæ filio, qui vetera gentis suæ instituta tutatus acerrimè est. Penè enim actum erat de judiciis criminalibus, deque manuum impositione, ni ille Atlas res labentes fulsisset. Dehinc illa subjiciunt: *הסמיכה לוא דוקא ביד כמו: שעשה משה ליהושע אלא אפילו בדבור בלבד די שיאמר אני סומך אותך היתה סמוך:* Nos horum verborum germanam sententiam hanc putamus: *Actus ille solennis non tantum fit manu imposita, quemadmodum Moses Iosua fecit, sed etiam fit per formulam verborum duntaxat, cujusmodi hoc est, quod dicitur, Ego impono tibi manum, & manus imposita tibi esto.* At summus Scaliger ex illis verbis collegit, esse à Iuda aliud quoddam carmen repertum præter vetustissimam formulam, quæ ibi concepta est. Quorum omnium nihil Talmudistis in mentem venit, neque vera sunt. Fefellit autem hoc virum maximum, quod existimavit בלבד esse præterquam, cum

cum contra in Rabbinismo ferme sit
duntaxat & solum. Sed hoc grammati-
 cæ pulpæ est, & relinqui aliis debet.
 Nos hîc quædam graviora commen-
 tamur. In concilium magnum non
 modò cives primariæ nobilitatis, quod
 jam diximus, sed Levitæ quoque sacer-
 dotesque allecti sunt. Etiam pontifi-
 cem Maimonides ascitum ait *אם היה*
ראוי בחכמה *si cordatus, & capiendis con-*
siliis non ineptus esset. alioqui reprobare
 eum fas fuit. Non enim suo jure in se-
 natum ibat, sed admissus suffragiis est.
 Cunctos autem assessores corpore esse
 integro oportuit. Qui vitium aliquod
 habebant, arcebantur. Sed nec pere-
 grini exterive recepti in hunc ordinem
 sunt, nisi matre saltem Iudæâ essent.
 Hos enim excipit Maimonides. Et sanè
 æquum erat, neque secus constitutum
 jure Quiritium est. Ait Vlpianus IC. *in*
l. 1. §. 2. ff. Ad municip. si quis ex patre
 Campano, matre Puteolanâ natus sit,
 eum municipem Campanum esse. nisi
 forte privilegio aliquo materna origo
 censeatur. tunc enim filium mater-
 nam originem sequi. quare Ilien-
 sibus concessum esse, ut, qui matre Ilien-
 si est, sit eorum municeps. & Ponticis ex
 beneficio Pompeii Magni competere,
 ut, qui Ponticâ matre natus esset, Pon-

ricus esset. atque etiam Delphis hoc
 idem tributum & conservatum fuisse.
 Senatoribus Sanhedrin per omnem
 Iudæam ire, conventusque populi lu-
 strare, in oppidis magistratus condere,
 cura fuit. Cumque Cabbala quædam,
 mysteriorumque doctrina jam inde ab
 initiis reipub. tradita per manus esset,
 hujus vis omnis, auctoritasque penes
 illos erat. Tum & statuta de rebus sa-
 cris condere, & modos quosdam com-
 minisci, quibus lex exponeretur, illo-
 rum fuit. De qua re Maimonides ac-
 curatè egit in Halacha מורים in cap.
 primo. Extant apud Talmudistas mul-
 tæ juris Iudaici cautiones de illo sa-
 piente, quem ipsi זקן ממרה *senem re-*
fractarium contumacemque appellant;
 qui juris sacri & Cabbalæ pridem con-
 sultus, ortâ mox hæsitacione aliquâ,
 probare illud & sequi recusaret quod
 communiter Senatores Sanhedrin sta-
 tuebant. Is dein judicio magni syne-
 drii capite damnabatur. Huc illa Mai-
 monidæ spectant in eadem Halacha in
 cap. tertio, זקן ממרה האמור בתורה הוא
 חכם אחד מחכמי ישראל שיש בידו קבלה
 וזן ומורה בדברי תורה כמו שידונו ויורו כל
 חכמי ישראל שבאת לו מהלוקת בדין מן
 הדיינים עם בית דין הגדול ולא חזר לדבריהם
 אלא חלק עליהם זהורה לעשות שלא
 כהוראתן

כהוראתן גזרה עליו תורה מיתה: Quæ
 jam plana sunt. Porro etiam vatum
 causa, qui graviter deliquissent, non
 alibi, quàm in hoc synedrio, discepta-
 batur. idque in animo habuit servator
 hominum Messias, cum in Lucæ Evan-
 gelio negat fieri posse, *uti propheta quis-
 piam pereat extra Ierosolymam.* Tum &
 quod summæ potestatis est, regem
 quoque constituebant, ac de bello ge-
 rendo, deque hostibus profligandis, &
 de proferendo imperio deliberabant.
 Sed quoniam hæc ejusmodi erant, in
 quibus salus omnium & summa reipu-
 blicæ vertebatur, consultatum de his
 plerumque cum populo est. Indicta
 enim comitia sunt, in quibus solis po-
 pulus partem aliquam caperet regun-
 dæ reipublicæ. Et sane aliam capere
 partem, aut aliter, non debuit. hono-
 res enim magistratusque singulis man-
 dantur. quare gerere eos plebs propter
 væcordiam imperitiamque nequit. At
 in comitiis sapit videtque aliquid.
 Quod enim subtilissime Aristoteles ju-
 dicavit, omnis ea multitudo sensum
 aliquem habet, conjuncta si sit; atque
 etiam publicâ commoda juvat, quia
 cordatiores adsunt, ducuntque. at
 seorsim singuli sine delectu iudicioque
 sunt. De rege igitur, deque bello, ut
 dixi,

dixi, decreta facta interdum populo auctore sunt. Cætera omnia senatores Sanhedrin per se expedivêre. Neque poterant illi maximis rebus esse impares, quia delecti sunt, quibus ingenium usu sapientiaque validum esset. Sanè quidem summus Moses eos senes dixit, non ætate modò, sed cura experientiaque. Fatemur tamen interdum causas ejusmodi fuisse coram illis disceptatas, quas explorare vis humanæ industriæ nequit. Hujus generis faciunt Talmudistæ quæstionem, quæ in solo hoc synedrio habita in caput mulieris de adulterio est, cum testimonia non adessent. Surrexit enim sacerdotum unus, qui pars senatus esset. Is collegarum jussu diram execrationem obtestationemque composuit in ream, ac mox potionem ei porrexit, quæ nocentem rumperet è vestigio, infanti autem prodesset ad valetudinem. Iudæi magistri id poculum כּוּמָס appellunt. Quia autem vis ejus occultior in lege horrendi carminis latet, creditum ab illis est, senatores hos cunctos fuisse magiæ peritos, eamque artem tanti esse, uti, qui nescirent eam, recepti in summum illum ordinem non sint. Hæc opinio etiam nunc verpos tenet; sed vanissima est. Iam enim diximus,

sacrum

facrum quendam instinctum non defuisse septuaginta senibus, postquam solenni actu impositæ illis manus essent. Et ipse Deus in Pentateucho eundem spiritum illis promittit, qui in Mose esset. Quare profecto tam futilis scientiæ præsidio non indigebant, qui meliora certioraque edocti cœlitus erant. Nos hunc Iudæorum asininum stuporem non traduceremus, nisi Flavius Iosephus quoque summus scriptor, popularium commentis deceptus, similia aut stultiora delirasset. Eleazarum enim quempiam majorum gentium sapientem memorat, qui coram Vespasiano incantamenta quædam fanaticis adhibuerit, quæ summus rex Salomo in hunc usum à geniis accepta transmisisset ad posteros. Multa ille ibi refert, quæ satis digne exhiberi non possunt. Nos putamus Iosephum, quo die istæc scripsit, aliquod purgamentum calcavisse. Adeò infelicitè, & præter morem suum, locutus aliena est.

CAPVT XIII.

De duobus aliis conciliis, quæ Ierosolymia fuere præter senatum Sanhedrin. De senatu XXIII virorum, qui in singulis oppidis. De triumvirorum collegio. Civita-

vitatum quis modus esse debeat. De quinqueviris cadis expianda causa creatus. De septemviris & triumviris, qui annis & mensibus intercalandis præerant. Tempora à Rabbi Hillele Babylonio ordinata. Vis concilii Sanhedrin à Gabinio callidè imminuta.

DE senatu magno diximus, quæ in mentem inciderunt. Cætera concilia quæ fuerint, & cujuscumque, expediendi paucis potest. Iam primum duo alia fuisse in ipsa urbe Ierosolyima eruditissimus Maimonides prodit in Halacha Sanhedrin, capite primo. Eorum descriptio in opere Talmudico est, tam in Misna, quàm in Gemara. In utroque viginti tres sedebant. Quemadmodum autem magnum concilium Sanhedrin in templi parte erat, quæ Gazith dicta est, ita è duobus his synedriis unum ad portam atrii fuit, alterum vero ad portam quæ aditum aperuit ad montem templi. Etiam dignitas utriusque dispar fuit. Qui enim iudices ad portam montis sancti sedebant, magnificum sibi duxere, si in senatum ascriberentur, qui ad portam atrii erat. Et rursus ex hoc senatu in concilium Sanhedrin ascendere, honoris gradus fuit. Quæ omnia accuratè

re Rabbi Maimonides distinxit. Porrò præter Ierosolymitana hæc concilia in singulis quoque Palæstinæ oppidis aliquis senatus juri dicundo, negotiisque publicis curandis constitutus est. Is erat viginti & trium virorum, qui de capite fortunisque civium iudices sedebant, causasque omnes decidebant, exceptis paucis illis, quas ad consessum Sanhedrin relatas dixi suprâ. Describit Maimonides etiam triumvirorum quoddam collegium, atque id fuisse in tali civitate ait, quæ centum & viginti incolas non haberet. Ego verò Aristoteli assentior, ne quidem esse eam civitatem. Quemadmodum enim navis non est, quæ aut palmi unius sit, aut duorum stadiorum: ita civitas nomen amittit, modus si desit. Nam & quæ parva nimis est, suis ipsa opibus non pollet, quod civitatis proprium est: & magnitudine nimia non civitas, sed gens fit. Sed non est tam anxie hæc ratio cum Iudæo putanda. Triumvirorum fuit de injuriis, deque pecuniis & bonis mobilibus judicare. Qui capitalium criminum rei erant, apud alios, quos dixi, postulabatur. Addit Maimonides¹, res quasdam ejusmodi fuisse, quæ

---

¹ In Hal. Sanhedrin, cap. 5.

quæ nec ad septuaginta senes, neque ad collegium viginti trium judicum, neque ad triumviros pertinerent. opus enim ad eas peculiari quodam senatorum numero fuisse. Inter has eadem numerat, quæ patrata in oppidi cujusdam finibus incerto autore erat. Eam expiari oportuisse per quinqueviros, vitulæ mactatione, ait. Plura id genus refert, quæ prudens prætereo. Non enim dictata reddimus. Illud mireris, temporum quoque ordinationem selectis judicibus esse commissam. Nam de anno intercalari septemviros, de mense autem statuisset triumviros ait¹. Sed hanc curam postea omnibus popularibus suis ademit homo sui seculi princeps, Hillel Babylonius, de quo viro honorificè illud testatur Rabbi Abraham Zacuth in libro Iuchasin: *וי הלל הנשיא הקן העיבור לכל ישראל קורם שתתבטל הסמיכה עד ימי המשיח* Rabbi Hillel, magni concilii præses, composuit intercalationem toti Israel usque ad tempora Messie. idque factum ab illo est antequam manuum impositionis legitimus actus abrogaretur. Profectò ni Hillel iste tantis malis maturè occurrisset, turbata tempora confusaque fuissent.

Non

¹ In eadem Hal. eod. cap.

Non enim multò pòst cessavit *χρησθείας* solennitas, sive qua septem viros trium virosque corrigendis fastis præfectos fuisse, negat Maimonides, cum ait *וכל אלו סמוכי* *omnibus illis impositas manus fuisse*. Sed desinimus aliquando, ne quis nos credat accuratum opus moliri, qui nihil hercle, nisi tumultuarias commentationes, extrudimus. Quicquid autem de conciliis dictum à nobis est, ad eam referri tempestatem cupimus, cum nondum Iudæa Romanum victorem acceperat. Multa enim ille postea mutavit refixitque, non libidine aut sævitia, sed retinendæ dominationis. In primis Gabinius, Syriæ proconsul, cum stabilitas reipublicæ multò maxima in confessu Sanhedrin esset, dissipandam ejus vim plura per oppida existimavit. Quare pari potestate quinque Synedria Gadaris, Amathunte, Hierichunte & Sephoris constituit. quinta sedes Ierosolyma erat, quæ jam pars sui & accessio fuit. Sanè quæ in cæteris urbibus posita à Gabinio concilia sunt, cum deteriora Hierosolymitano non essent, etiam diutissime post illud steterè. Mihi quidem de illis loqui Iustinianus Imperator videtur in l. 17. C. de Iud. & Cæl. cum canonem requirit à primatibus, qui in

utrisque Palestina synedriis dominabantur. Sed in hæc nos egressi non sumus. Rempublicam enim veterem, & intermerata gentis instituta spectavimus. Cætera exequi velle, quæ conversa identidem sunt, infelicis studii sit. Non enim de illis aliquid tradi certū potest.

CAPUT. XIV.

De regis creatione, & an placuerit ea numini. Cur initio rex malus à numine adscitus. Quas res in illo legendo spectaverit vates. Liber de regni jure in sanctuario positus. Quarum rerum potestas data regibus Hebræis sit. Quis honos illi à Pontif. maximo, à sacerdotibus atque à vatibus delatus. Locus Samuelis contra quosdam interpretes stabilitus. Sedendi jus in atrio sacerdotum soli regi datum, non ipsis sacerdotibus, nec aliis. Cujusmodi regibus paruerint primi homines, ex Aristot. Quidnam Hebræis regibus sanctitatem adjecerit. Non eam hinc esse, quia vates fuere. Solos reges & pontifices maximos unctiōne fuisse initiatos. Unguentum sacrum à Iosia defossū, nec post repertum aut usurpatum fuisse sub templo secundo. Reges Samaria an uncti fuerint.

AIT Rabbi Maimonides in parte postrema Misnæ, Israelitas tria mandata

data accepisse à numine, quæ exequerentur cum Palæstinam tenerent. è quibus primum erat, uti regem sibi constituerent; alterum, uti memoriam oblitterarent Amalekitarum; tertium de templi ædificatione fuit. Mox hæc ostendit longo quidem intervallo, diversisque temporibus, sed illo tamen ordine, quo iussa erant, confecta esse. quippe creatum regem esse, priusquam bellum cum Amalekitis gereretur. templi autem structuram non cœptam esse, nisi cum invisissimæ istius gentis extremus dies venisset. Testimonia istius rei illustria Maimonides recitat, quæ huc transcribere supervacuum est. In Deuteronomii capite decimo & septimo summus Deus, cum Israëlitas expeturos regem aliquem ait, causam adjungit, quæ verissima est, quod omnes in vicino gentes sub unius imperio vivebant. Ita enim est natura ingeniumque hominum, illam orbis partem qui habitant. pauci libertatem, pars magna justos dominos volunt. Nec vanè apud Tacitum Claudius Civilis ad Batavos suos ait, *Servire Syriam, Asiamque, & suetum regibus Orientem.* Hoc ita cum fit, permulti mirati sunt, cur indignè tulerit Deus, summam rei à Samuele ad regem aliquem

quem transferri, siquidem illud & probaverat antea, & futurum pro indole dixerat sacri populi. Sed illis eruditè respondit Maimonides, atque indignationem numinis ex eo esse ortam ait, ששאלו בתרעומת ולא שאלו לקיים המצוה: אלה מפני שקצו בשמואל הנביא שנאמר כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו: *quia regem concupivissent per ambiguas querelas, seditiosasque voces, non uti legis præceptum peragerent, sed quòd displicebat illis sanctissimus vates Samuel, ad quem vox illa numinis extat,*¹ *Non te illi, sed me fastidiverunt.* Equidem ego sic opinor, atque id asserere non dubito, Deum immortalem non caritate, aut reipub. curâ, imperium Sauli dedisse, sed, quoniam arrogantiam sævitiamque ejus introspexerat, comparatione deterrima gloriam Samueli quæsiuisse, ut tali successore desiderabilior ille quandoque foret. Fortuita & externa videntur, sed ingens momentum habent, quæ spectata à Samuele esse in regis electione, proditum ter quaterque in sacro codice est, decora facies, corpus procerum, atque alia, quæ oculos omnium animosque trahunt. Hæc sunt, quæ summus vates in media con-

cionæ

¹ In lib. I. Sam. cap. 8. vers. 7.

cione commendavit, cum locutus in istæc verba est. ¹ *Videtisne, quem elegit Deus, non esse ei similem in toto populo?* Quare profectò non jam barbarorum illud duntaxat, sed hominum etiam excultissimorum est, majestatem corporis venerari, magnorumque operum illos capaces putare, quos eximia specie natura donavit. Aristotelis, maximi autoris, scitum est, si qui nascantur tantò aliis corpore excellentiores, quantò simulacris hominum antecel- lunt deorum imagines, dignos videri reliquos, qui his serviant. Quod si in corpore hoc verum est, multò rectius de animo id statui. sed non eadem facilitate animi pulchritudinem, atque corporis, cerni. Sed nos hæc aliorum commentationi relinquimus. Est in Biblico codice ² mentio voluminis cu- jusdam, in quo sacrata regni jura scripsit Samuel, eaque sic literis tradita in tabernaculo deposuit. Sed quæ refe- runtur illi, haud recte assecutus Fla- vius Iosephus est. credidit enim com- prehensa illo libro esse omnia mala, quæ metuenda ab iniquo rege prædi- xerat Deus populo.

F 3

ma-

¹ *In lib. 1. Sam. cap. 10. vers. 24.* ² *In lib. 1. Sam. cap. 10. vers. 25.*

mamus, fuisse in illo libro eas leges, quæ jubebant uti justitiam atque equitatem rex coleret, utque rempublicam bene atque ex utilitate civium moderaretur: tum ne stupris aut libidinibus principem ageret: postremò, uti in magna fortuna modestiam retineret, quæ nec summis mortalium aspernanda est, & à Deo æstimatur. Ea res his verbis tradita in Deuteronomio est: *constitue regem, quem Deus elegerit ex popularibus tuis. Ne alienigenam hominem regem facito, qui non sit de gente tua. Cum autem fuerit constitutus, ne compareret sibi equos multos quæcis confisus reducat populum in Ægyptum. edictum enim vobis est, ne amplius eam viam repetatis. Sed nec uxores habeat plurimas, quæ pelluciant animum ejus, neque argenti vel auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio, describat sibi exemplum legis hujus, ex illo volumine, quod penes sacerdotes Levitas est, habeatque illud secum, & legat omni vita sua, uti discat vereri Deum suum, ejusque sanctiones observare, atque ut animus ejus non efferatur superbia, contemnatur ceteros.* Hæc legis verba nec obscura sunt, & summam continere ejus voluminis videntur, quod maximus vates in sanctuarium recondidit. Diximus antea, Iudæos rem-

temp publicam ejusmodi habuisse, quæ in Biblico codice regnum sacerdotale ¹ appellatur. Ex quo fit sanè, ut reges eorum non res modò civicas domi militiæque moderati sint, sed religionibus etiam, sacrisque, & ceremoniis præfuerint. erant enim personæ *זַרְוֵי־מִדְּבָר* ², quibus numinis jussus, & vatis vox, auctoritatem, decus, atque imperium dabat. Quamquam profectò, quemadmodum præfectura factorum, summaque potestas, & judicium ad illos pertinuit; ita ministerium curationemque earum rerum Levitæ, hoc est, pontifex, sacerdotesque atque adjutores eorum, suo jure, sibi vendicaverunt. Id enim illorum erat, victimas cædere, expiationes facere, leges divinas coram populo recitare, item alia munia in templo obire. Præclare annotatum à Talmudicis est, quantum major omnibus & prophetis & pontificibus rex fuerit. Nos id obiter ex Maimonide referemus, cujus hæc verba sunt ³, מצודה על הכהן גדול לכבוד ארץ, והמלך ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא לו; ולא יעמוד המלך לפניו אלא כשישאל לו במשפט

F 4

¹ De quo supra, in cap. 8. pag. 48, & in lib. Exod. cap. 19. vers. 6. ² Id est, sacrata. ³ In Halacha Melachim, c. 2.

במשפט האורים : אפילו נביא עומד לפני המלך משתחווה ארצה שנאי הנה נתן הנביא ויבוא לפני המלך וישתחו למלך על אפיו ארצה :
 Ea sententiam firmè habent ejusmodi : *Sancitum fuit, uti pontifex maximus regem veneraretur, & locum illi suum ad sedendum cederet, atque ipse staret, si quando veniret ad eum rex. At è contra, rex non stat præsente pontifice, nisi cum consulit solenni ritu oraculum Vrim. Præterea tanta regis dignitas est, uti vel ipse vates, quoties ei adest, in terram humiliter se summittat. quippe scriptum est, Nathanem prophetam venisse coram rege, & specie honoris prono ore procubuisse in humum. Quid quod ipse David, quem pridem antea vates regem fecerat, ad eò veritus non est summi pontificis decus usurpare, uti sacrum ejus amiculum, quod Ephod appellant, induerit sibi, ac mox quæsierit ex numine, an auspiciatò educturus copias in hostem esset? Locus ille illustris extat in commentariis Samuëlis, quem omninò perverterunt nuperi interpretes, viri hercle eruditissimi, sed qui hîc dormitavissè, aut egissè aliud videntur. Iudices ego eos omnes fero, qui vel leviter has literas attigerunt. Ecce illa verba¹*

ויגיש

¹ In lib. 1. Sam. 30. vers. 7.

ויגיש אביתר את האפוד אל דוד sic red-
 dita ab illis sunt, applicavit sibi Ebiathar
 amiculum Davidis causâ: cum planè
 illud significetur, quod nos diximus,
 Davidem, acceptâ Ebiatharis sacra ve-
 ste, oraculum consuluisse. Sed refera-
 mus porrò, quæ ex Rabbinorum scri-
 ptis sublegimus. Vtique etiam in illo
 positus apex dignitatis fuit, quod Rab-
 bi Maimonides tradit in capite secun-
 do in Halacha Melachim, & in cap.
 septimo Hal. Beth Habbechira, שאין
 ישיבה בעזרה אלא למלכי ביה דוד בלכוד;
 nulli homini fas fuisse in toto templi atrio
 sedere, præterquam regi, qui ex familia
 Davidis esset. Quare & illud ibidem
 paulò antè ait, אם נכנס לעזרה והיה
 כזרע דוד ישב: si intret atrium, & sit de
 familia Davidis, sessio ei est. Erat quidem
 illud atrium certis spatiis divisum, ut
 pars hæc sacerdotibus, illa populo ef-
 set assignata: sed tamen ne præscriptos
 quidem terminos aliter sacerdotes,
 quàm stantes, tenebant. Senatoribus
 Sanhedrin autem sedendi jus fuisse, sed
 בחצייה של חול: in medio ejus loci, qui
 prophanum vulgus capiebat, autor Mai-
 monides est in Hal. Beth Habbechira
 in cap. septimo. At sacratiora atrii spa-
 tia neminem sedentem, nisi regem, ad-
 spexere; ut hoc ille eximium præ sa-
 cer-

cerdotibus habuerit, quasi Deum propius contingeret, & religionum major antistes esset. Vtique, si ad alias gentes eatur, Aristoteles primos mortaliū ait fermè habuisse eundem & regem & sacerdotem. Id quod haud pravam videri potest, propterea quòd illi naturam adhuc incorrupti sequebantur, & quantò propius ab ortu & divina progenie aberant, tantò melius, quæ erant recta, cernebant. Sed ut de Hebræorum regibus dicamus, magnopere ea res conditionem illorum sacravit, quod unctioe initiati essent. Hoc enim illis, pontificibusque maximis proprium fuisse Talmudici tradunt. Ex sacerdotibus autem illud adjungit, qui *מנחה מן* ab ipsis dictus est propterea quòd auspiciorum causâ ungebatur, ut prosperè res bellica succederet. Ea unctio celsitudinem quandam divinam regibus, majestatemque addidit, sacrosancti in terris ut essent, & commercia cum numine haberent. Sanè, quod interdum illi eâ tempestate ceremonias, religionesque constituerunt, aut restaurarunt, nequaquam illud ex hac re factum est, quia vates fuerunt. perperam id existimatum à quibusdam est, neque probari hercle potest. Etenim, si Davidem unum, &

for.

fortasse etiam Saulem, exceperis, cæterorum nemo quisquam divino afflatu futura prædixit. Sed omninò Salomo, & Iosaphatus, Ezechiasque, & Iosias, atque alii jus & potestatem in res divinas exercuerunt, quia vis sacri unguenti pervaserat ad eos. Hoc unguentum conficere Moses iussus est, ex illis aromatum generibus, quæ Maimonides describit in Halacha Cele Hammikdasch in capite primo. Ajunt autem Talmudici, adhibitum illud initiationi, consecrationique fuisse usque ad tempora Iosifæ, qui illud in templo recondidit sub humum in loco abdito secretoque, quem diu ante summa cura rex Salomo paraverat, cum ex vatum responsis didicisset futurum olim uti templum ab Assyriis solo æquaretur. In eodem specu Talmudici arcam quoque iæti fœderis testem, & Aronis baculum, tum lapides Vrim & Tumim cum residuo Mannæ posuisse Iosifam tradunt, eorumque omnium nihil quidquam Iudæis restitutum esse, cum reversi Babylone in patrias sedes templum secundum extruerent. Quare ex illa tempestate regibus, pontificibusque haud fuit ex initiationum mysteriis eadem majestas. Sed nec ceremoniis plerisque ac sacris tam præfens adfuit

adfuit numen, ut ante solebat. Iactant illa vulgò Iudæi, quæ in libro Iuchasin refert Rabbi Zacuth: אש על המזבח דובץ בכלב כי בטל כחו שחסרו חמשה דברים: *Ignis super altare cubabat, tanquam canis, quia vis ejus extincta erat, postquam quinque res defecere in posteriore templo. At in priore erat ignis iste velut leo.* Enimverò ait eruditissimus scriptor, illa quinque defecisse, quæ jam diximus sic occultata à rege Iosia esse, nunquam ut postea reperta à nepotibus sint. Ponam in extremo, quod pene me fugerat, quia leve est. Placuit Talmudicis, reges Israël, qui, secessione à Iudæis facta, sedem imperii Samariam tenebant, haud delibutos illo oleo fuisse, quod ex edicto numinis confectum à Mose erat. quare Eliam non nisi balsamo vulgari usum esse, cum Iosaphati filium Iehu ungeret. Sed ipsi addunt: *יד הדבש הזה מסור זה מפור זר* *id modo sic traditum à sapientibus esse.* ut jam non magnopere laboremus, quàm hoc verum sit.

CAPVT XV.

Quibus artibus Hieroboamus ad regnum obrepserit. Rerumpublicarum inclinatio, conversioque Scipionis prudentia
vere-

verecundiaque in lustris condendo. Carmen lustrale pro republica. Ingenium plebis quale. Cur urbem Sichemum tenuerit Hieroboamus. Religionum sacrarumque mutatio quoddam flagitiosa dominationis arcanum. Ex decem tribuum secessione quot mala extiterint. De Sefostri falsa Herodoti narratio. Regni Samaritici everfio. Transportatio gentium cur à victoribus facta. Iudaorum exilium. Ex Ierofolyma spoliis templum Beli, & Babylonis munitio, tum pensilia nemora, murique coctiles. Graecorum futilitas, ex Beroso. Reditus Iudaorum in Palaestinam. Imperium ad Levitas devolutum. Contentiones eorum de imperio.

Gentis Hebrææ unitas, & pulcherrimi imperii contextus in duas partes diffiluit, Hieroboami, hominis gnavissimi acerrimique, artibus, qui, quod apud Aristotelem Thesſſalus ille ait, esurire sibi visus fuit, ni imperitaret. Is, cum in bello tribui Iosephi præesset, atque à vate adductus in spem regni esset, ratus, id quod res est, principatum fato dari, animum vastum cupidumque ad obtinendam dominationem flexit. Iam primum fidem militum sollicitavit, eorumque studia à Salo-

Salomone avertere ad se conatus est. Sed cum palam esse id consilium intellexerat, supplicium ut vitaret, in Aegypto delituit. Mox defuncto Salomone, in patriam reversus, opportunos magnis conatibus reperit transitus rerum. Ibi tributorum onera, exactio- numq; iniquitatem obtentui sumpsit ad commovendam plebem, omniaque late turbavit, & maximarum calamitatum, quæ Palæstinam mox invasere, autor fuit. Enimvero, est hoc ita natura comparatum, nullius ut magnæ civitatis diu eodem loco stet fortuna. Pervenerat tunc ad summum felicitatis Hebræa respublica. Tutæ, tranquillæque res omnes, affluentia opum incredibilis, reges principesque in vicino, atque etiam procul, amici erant. Neque jam ultra fuit, quo exurgeret ejus magnitudo. Quare, incrementis consumptis, restabat uti fati lege decresceret, iretque in pejus. Id quod profecto longe est in conditione rerum humanarum miserrimum. Scipio Africanus, cum censor esset, & lustrum conderet, atque in sacrificio solenne carmen ei scriba præiret, quo dii immortales rogabantur, ut populi Romani res meliores amplioresque facerent, satis esse eas bonas ac magnas dixit. Itaque pre-

catus

eatus est, uti eas perpetuo incolumes
 seruarent: ac protinus in publicis ta-
 bulis ad hunc modum emendari car-
 men iussit. Vtique videbat vir corda-
 tissimus, ne utiquam fieri, ut muneri-
 bus suis semper faueat cœlestis benignitas, aut propria ea cuiusquam popu-
 li faciat. Quare conversiones vicissitu-
 dinesque formidavit, atque omnino
 eas causas animo suo peregit, quæ ex
 ipsis rebus publicis enatæ, nullo extrin-
 secus impellente, turbant eas plerum-
 que, vitiantque. Sane quidem Ieroso-
 lyma, florentissima urbium, cui David
 Salomoque, summa virtute atque pru-
 dentia duo reges, pacem altam & secu-
 ram confecerant, haud diu quiescere
 potuit. Etenim, defuncto Salomone,
 etsi hostem foris non habebat, domi
 tamen reperit. Exortus est is, quem
 dixi, Hieroboamus, inquietissimus
 mortalis, qui tentatum semel infelici-
 ter facinus, mox meliore successu per-
 fecit. Concione enim convocata, sta-
 tum publicum, temporumque condi-
 tionem, & principis acta incusavit
 apud plebem, cui inesse semper mali-
 gnium quiddam & querulum in impe-
 rantes sciret. Ipse interim libertatem,
 & alia id genus speciosa nomina præ-
 texuit, cum nihil, nisi alienum servi-
 tium,

tium, & dominationem sibi, concupisceret. Ibi magna populi pars, quod fieri solet, violentis his vocibus inflammata, deteriori accessit; seditionesque & motus civiles exstiteret, quibus interire ferme aut mutari vetustissima regna, atque maximæ republicæ solent. Dehinc dux turbulentissimus illas ipsas decem tribus, quas ad rebellionem sollicitaverat, procul à Ierosolymitanorum finibus detinuit, atque urbem Sichemum, imperii tutam sedem, sibi elegit, unde in omnia regimen foret. Cæterum, quo firmiter cœptis insisteret, patria instituta multa immutavit, & diversum quendam numinis cultum, atque alia sacra commentus est. Vitulorum enim adoratione sancita, veterem superstitionem novo paxillo suspendit, populumque quem causæ bonitate retinere in officio nequivisset, religione, quæ rerumpublicarum quoddam coagulum est, devinxit sibi. Quare ex illa tempestate profectò, decem Israëliticæ tribus, dulcedine sacrorum & nectare ebriæ, fidem societatemque cum Ierosolymitanis colere, & res cum illis communes habere, quasi numinis imperio, recusabant. & jam, ut quælibet alia causa hostilis odii abesset, summa tamen

ratio

ratio videbatur, quæ pro religione faceret. Ita demum regnum constitutum est, quod Israëliticum dicebatur. à quo diversum deinceps fuit Iudæorum regnum, cujus arx & caput Ierofolyma erat. Atque hæc igitur res omnium malorum causa Hebræis fuit. Defessi enim, exanguesque, nationibus exteris præda facti sunt, quos antea non orbis terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ movere aut contundere quibant. Statim Susacus Ægyptius sacram urbem, templumque expilavit, &, ne contumelia deesset, columnas passim disposuit, in queis, fœdum dictu, incisa mulierum verenda erant. Nam quod Herodotus factum id à Sefostri esse prodidit, error nominis est, uti rectè Flavius iudicavit. Et erant hæc quidem aspera profectò. Sed quæ postea uterque populus, Iudæus Israëliticusque, multo tempore interjecto, perpessus est, graviora fuerunt. Ac primò quidem destructum penitus, eversumque decem tribuum imperium à Salmanassare Assyrio est, traductaque in Mediam Persiamque tota illa gens vacuas sedes Chytæis reliquit, hominibus profanis, quos mox deinde Esar Caddon in Palæstinam ex Persia misit, Israelitarum ut terram inco-

G

lerent

lerent; quemadmodum mos regibus
fermè est, gentes pro libidine huc illuc
transferre, pecudum in morem, quas
pastores nunc in hibernos, nunc in æ-
stivos saltus trajiciunt. Ita enim inge-
nia populorum emolliuntur, mutan-
turque; &, qui in suo solo quidlibet
audent, placidi quietique in alieno
sunt. Nunquam deinde Israëlitis in pa-
triam remeare, aut deletam perditam-
que instaurare rempublicam contigit.
Usque adeò enim sese nefario impieta-
tis crimine obstrinxerant, uti placare
numinis iram longa dies, revolutusque
seculorum ordo nequiverit. Postquam
Israëlitæ in exilium abducti erant, re-
stabat uti Iudæi quoque meritam pœ-
nam luerent. Id quod profectò factum
est, sed sero admodum. Qua enim
tempestate Sedecias illis imperitabat,
Nabuchodonozor cum ingenti exer-
citu Ægyptum, Syriamque armis do-
muit, ac Ierosolymam, & templum,
quod illuc erat immensæ opulentia, in
cineres redegit. Inter quæ ille, nuntia-
ta Nabolassari morte, cum regni hæ-
reditatem adire magnis itineribus ma-
turaret, negotium ducibus suis dedit,
uti Iudæos Babylonem, & circum ea
loca deducerent. Atque ibi mox sedes
illis, agrosque assignavit, in quibus novi
colo-

coloni vitam agerent. Superfunt veneranda antiquitatis monumenta ex Berofi annalibus, in quæ scriptum est, Nabuchodonozorem ex spoliis, quæ inde reportavit, templum Belo extruxisse, urbemque Babylonem pro majestate imperii auctam coctilibus cinxisse muris. ad hoc, hortos aërios, & nemora pensilia fecisse, in gratiam uxoris, quæ in montanis Mediæ educata, sylvas spectare, in edito quæ essent, amabat. Ex quo fit, uti vanum & nihili sit, quod magno consensu Græci tradiderunt, admiranda ea opera extructa à Semiramide fuisse. Confutat enim eos apud Flavium autor omni exceptione major, Berofus Chaldæus, quem & antiquissimum esse, & summa religione ac fide res popularium suorum ad æternitatem consecrassè, creditum ab omnibus est. Iudæis neque graveis pœnas summus Deus, neque nimis longas inflixit. In exilio enim miti, facilique, tanquam in patriis sedibus, vixere. Ac dein, circumactò septuaginta annorum orbe, redditi Palæstinæ sunt, & Ierosolyman templumque ædificarunt, constitutaque iterum respublica eorum est. Hic verò status rerum longè alius, quàm antè, fuit. Etenim imperium,

G 2

quod

quod penes Davidis posteros quondam fuerat, nunc Levitæ, vario quidem illi & diverso modo identidem, sed tamen Levitæ usurparunt. Ii homines, summam potestatem nacti, rempublicam quidem ditissimam maximamque fecere, sed ipsi inter se, dum de imperio, honoribus, gloria certabant, divina atque humana promiscua habuere. Ita nihil ad pietatem modestiamque illis sanctissimum nomen religionis profuit, quos ex cæterorum civium communione selegerat sibi, seposueratque olim Deus, uti inter sacra ceremoniasque, procul ambitione, ætatem agerent.

CAPUT XVI.

Reipublicæ regimen apud pontifices. Eorum flagitia, & improba machinationes. De Eliasibi filius. Templum Garizitanum qua impietate exstructum sit. Oniæ detestabile scelus. Matthias Hasmonæus laudatissimus dux. Principatus Iudææ Maccabæi. de Alcimo nequissimo bipedum. Iudæa iterum sub regibus. De Herode. de Idumæis, & numine eorum Cosa. Sameæ vera divinatio. Qua iniquitate Herodes imperium exercuerit. Ut Iudæorum leges temeraverit.

EX

Ex Levitica gente, post templi urbis-
 que restorationem, primum pon-
 tifices rebus gerundis præfuerunt, nul-
 lo principis aut regis nomine assu-
 mpto. Apud hos omnis gratia, potentia,
 divitiæ erant, aut ubi illi volebant, cæ-
 teri vulgus erant, sine honore, sine au-
 thoritate. Itaque tanti muneris decus
 non mediocribus consiliis appetive-
 runt, qui Levitæ modò essent. quidam
 per vim, plures fraudibus, fallaciisque,
 at pauci vera via illuc nitebantur. Ni-
 hil turpius cogitari potest, quàm quod
 post Eliasibi pontificis mortem duo fi-
 lii fecêre. Nam & Iesus summum sa-
 cerdotium, ope Bagosis, ducis barba-
 ri, per nefas fratri Ianni ereptum ibat,
 qui ritè illud, atque ex lege acceperat:
 & Iannes, ut acceptum retineret, ma-
 jus flagitium in se admisit. illum enim
 ipsum Iesum, in templo numinis, at-
 que inter religiones, manu sua obtrun-
 cavit, fratrisque sanguine resperfit
 aras. Ianni non multo post successit
 Iaddus. Atque hujus pontificatum rur-
 sus Manassès frater speravit. Sed is Ma-
 nassès, cum contra legis edictum Sana-
 balletæ filiam, mulierem peregrinam,
 in matrimonio haberet, orta hinc po-
 puli seditione, intellexit aut solven-
 dam sibi affinitatem soceri potentissi-

mi, aut hercle, quod secundum erat, amittendam spem esse summi sacerdotii. Hic cum diu anxiam mentem in partes varias egisset, tandem, communicatis cum socero consiliis, facinus nobile concepit, quod omnis posteritas loquitur, sed nulla probat. Templum enim ædificare in Garizin, monte Samariæ altissimo, destinavit, ejusque rei potestatem mox ab Alexandro per Sanaballeten accepit. Ita, qui Ierosolymæ fungi amplissima dignitate, propter violatam legem nequibat, in adulterino templo, saltem quo poterat pacto, pontifex fuit. atque id affectus, jam digito cælum se putavit attingere. En cor nequissimi hominis, in quò tu dubites ambitio major, an impietas fuerit. Et tamen exile hoc videtur, præ ut alia sunt, quæ Onias quartus fecit, cupidine dominationis. Is, pontifex factus, cum imparem se Iasonis factioni cerneret, in gratiam Antiochi Epiphanis, quòd illo defensore indigebat, leges Mosaicas ejuravit: pro quibus religiones & ritus suscepit Græcorum. tum &, ne circumcisionis notas in corpore gereret, præputium arte medicâ paravit, suisque omnibus, idem ut facerent, author fuit. Demum Antiochi Epiphanis impietas, ministro

hoc pontifice, omnia Iudæorum instituta pervertit. Et jam nihil prisce integritate moris supererat, cum Matthias Hasmonæus, magnus rerum restaurator, armis sumptis, leges suas Iudæis reddidit, remque publicam principis nomine sub imperium accepit. Mortuo illo, principatum Iudas gessit, is, qui Macchabæus dictus est. Sed vis tamen magna, auctoritasque in pontifice fuit. Quare Antiochus Eupator postea, Ierosolymam dolo ingressus, cum Oniæ diffideret, quòd pendere ex illo populum & rerum momenta cernebat, pontificem in loco ejus Alcimum fecit. Sed is, sacrum honorem ubi adeptus esset, longe pravior fuit. Statim enim ad Demetrium Seleuci filium transit, principemque Iudam, quem ferre imperitantem nequibat, criminatus apud regem est. Inquieta in se res impietas est. nunquam uno scelere contenta fuit. Igitur Bacchiden regium præfectum, cum armatâ manu, adversus patriam adduxit: reversoque illo, re infectâ, ad regem, copias militares, quas à Bacchide acceperat, concursu hominum sceleratorum auxit. Omnes undique parricidæ, sacrilegi, adulteri, quos flagitium consciusque animus exagitabat, ad Alcimum

venère. & ipse blanditiis, alloquiis, largitione, omnium officia provocabat. Ad extremum, præclarus hic pontifex muros etiam sanctuarii, qui à vatibus atque ab Hasidæis erant ædificati, diruere paravit, ut hoc quoque ad ejus laudes accederet. Sed talia agentem atque meditantem mors occupavit, constitutusque in ejus loco pontifex à populo Iudas est, qui omnium primus summum sacerdotium unà cum principatu gessit. Hoc idem post eum Ionathas, Simon, & Iannes fecère, donec Aristobulus, posito principis nomine, regem se tulit. Ita tandem, post Sedeciam extinctum, reges iterum Iudæa accepit, sed Levitas utique, quorum ultimus Antigonus fuit. Illo pulso occisoque regnum Herodes tenuit, quod ante à Romanis acceperat, homo non hercle regia stirpe, neque sacerdotali familia ortus, sed de Idumæorum gente, insititius Iudæus. Non enim Idumæi verè Iudæi erant, sed habiti modò appellatique Iudæi sunt, ex qua tempestate eos Hyrcanus religiones ceremoniasque suscipere veri numinis coëgit, cum antea Deum, nescio quem, Cosan colerent, cujus sacra semper custodierat illustris in illa natione Costobarorum domus. Celebrata

brata est Sameæ vaticinatio, qui Herodem Iudæis regem datum iri, sed in pœnam pestemque, multò antè prædixerat. Neque profectò aliter cecidit. Statim enim Idumæus ille Aristobulum pontificem, admodum adolescentem; mox Hyrcanum ex Parthis allectum; postremò quicquid de Hasmoneorum sanguine supererat, extinxit sustulitque. Neque melius actum cum septuaginta senibus est, qui assessorum magni concilii erant, quod Sanhedrin appellitant. Ita submotis omnibus, unde metus aut periculum erat, paulatim insurgere, atque ex magno imperio usurpare licentiam cœpit. Patria enim Iudæorum instituta mutavit, nova invexit, multa contra leges fecit. de quâ re sic loquentem audire Iosephum libet: ξενικῶς ἐπιτιθέμενοι ἡμῶν οὐδέ φησιν τὴν παλαιὰ κατὰ νόμον, ἀπαρὲς γχειρήτων ἔσσαν· ἐξ ὧν ἔμικρον ἔτι πρὸς τὴν αὐτῆς χρόνον ἡδικήθησαν, ἀμεληθέντων ὅσα πρὸς τὴν ἐπιτιθεμένην ἡγετὸς ὄχλους. peregrinis studiis veterem disciplinam labefactavit, in qua nihil novi tentatum erat. Ex qua re nostris his, quæ post insecuta sunt, temporibus, non mediocriter læsi sumus. Neglecti enim habita ea omnia sunt, quæ antea multitudinem ad pietatem perducebant.

CAPVT XVII.

De Messia, Iudaorum atque gentium omnium rege. Mystica vocis scriptio in verbis Esaiæ. Bileami vaticinium ex Iudaorum interpretatione. Quid singulare in hoc regno. Rabbi Abrami animadversiones in Maimonidem. Ezechielis obscurissima oracula de templo, deque sacris in regno Messia. Nimis imprudenter in istac inquire.

ATque hunc quidem in modum, post reditum Iudæorum ex Babylone, imperium ii tenuère, quorum id minimè fuit, primùm pontifices, mox principes Hasmonæi Levitæ, dein reges ex eadem tribu, ac tandem Herodes Idumæus, is, sub quo natus Messias est, rex regum, ex familia Davidis ortus, ad quem unum referri demum illud oportet, quod promiserat Davidi Deus, æternum fore solium ejus, confessuramque in illo prolem ejus. Non enim profectò de Salomone illud, neque de nepotibus ejus dictum est, siquidem illi regnum semel amissum nunquam post exilium Babylonense receperunt. & omninò vana falsaque fuisset numinis promissio. quod cogitare summa impietas sit. Quare ita habent.

bendum est, prolem eam esse Messiam, libertatis nostræ vindicem asserentemque, de quo angelus istud pronuntiavit, quod scriptum apud Divum Lucam extat, τὸ βασιλείου αὐτοῦ ὄντι ἐσσι τελέω. *regnum illius sine fine erit.* Ea verba traduxit angelus ex Esaiaæ capite nono, ubi Rabbi Iarchi notavit, דרך דרש הסופרים שהם סגור בתוך המלה *subtili quodam disceptationis modo quasi- tum olim à scribis esse, cur in medio vocis, contra quam fieri solet, positum à vate clausum sit.* Utique haud de nihilo fuit tam anxia hæsitatio. & visum Talmudicis est, significari ea re mysterium quoddam ingens, quod non promiscuè, nec omnibus pateret, sed reductum, & in interiore sacrario clausum esset. Cum permulta extent in sacro codice oracula de rege maximo Messia, nullum æquè Iudæi dignum admiratione existimant, quàm illud, quod numinis instinctu effatur Bileamus in Numerorum capite vicefimo & quarto. Sed iidem, cum sensa vatis penitus introspicerent, sagaciter deprehenderunt, non istæc de uno rege dici omnia. quare ita dividendum esse oraculum, pars ut ejus ad Davidem, qui ex Iudæâ stirpe primus regnû tenuit, cætera ad Messiam pertineant, ultimum quidem

quidem ex eâdem stirpe regem, sed majorem cæteris, potentiolemque. Quæ persecutus accuratissimè Maimonides est in fine Misnæ. Ibidem etiam maximus magister eos refellit, qui alium naturæ vultum, & rerum perpetuò euntium novum cursum in regno Messix expectant. Non enim intellexisse eos Esaix verba ait, quæ sunt in capite undecimo: esse enim illic ænigmata quædam, quibus significatum est, quietem piis bonisque omnibus fore inter nefarios & sceleratos, nihil ut metuendum ab illis sit. Nam quod Rabbi Abraham, Davidis filius, Maimonidem hîc reprehendit, & ex legum Mosaicarum libris illud recitat, *וְהָיָה רַעְיָהּ מֵהָאָרֶץ* penitus diversum est, & ad tempora Messix non pertinet. Sed profectò persæpè solet acris ille & diligens vitiorum Maimonidæ animadversor quædam ejusmodi sublegere, quæ speciem magis solidæ rationis, quàm vim habent, & excussa evanescunt. Quoties sacra, ceremoniasque & religionum solennia perlustro, quæ in extrema parte libri sui sanctissimus vates Ezechiel descripsit, subit animum meum cogitatio, quid ea velint, aut quò referenda sint. adeo diversa sunt ab iis, quæ Moses præce-

præce-

præcepit, neque unquam usurpata à
Iudæis sunt. id quod ipsi consententur.
Sed quid de illis habendum sit, consti-
tutum in Talmud est, in tractatu,
quem Menachoth appellant. Breviter
autem rem complexus Maimonides
est in Misna, libro octavo, cap. 2. Ne-
que nos pigebit verba ejus hîc referre.

Ait igitur, כל שיעורי הנסכים האמורים
בספר יחזקאל ומנין אותן הקרבנות וסדרי
העבודה הכתובים שם כולם מילויים הן
ואין כוהגין לדורות אלא הנביא צוה ופירש
כיצד יהיו מקריבין המילויים עם חנוכת המזבח
בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי:

*Omnes modi libaminum, de quibus agi-
tur in libro Ezechielis, & quæcunque il-
lic scripta extant de numero oblationum,
deque ordine divini cultus, nihil sunt nisi
sacrificia pacifica, quæ mortalium seculis
usurpata non sunt, neque in morem popu-
larem transivere. Iubet autem exponitque
vates, quo pacto peragere debeant sacra pa-
cifica in dedicatione novæ aræ, tempori-
bus Messia, cum extruetur templum ter-
tium. Non est hoc somnium Iudai-
cum, neque Talmudicorum commen-
tum. vera certaue res est. aliud tem-
plum, quod in Messia regno foret,
aliaque sacra descripsit vates: atque
etiam structuram templi, atria, por-
tas, cæteraue ad legem operis accu-
ratam*

ratam exegit. Quare Iudæi ajunt, formam ejus non planè intelligi: Ezram autem, cum ædem secundam, ad instar ædis Salomonicæ, conderet, etiam illa secutum esse, quæ de tertio templo Ezechiel præcipit, sed non ultrà, quàm captus hominis sanctissimi fuit in re obscura implicataque. Hoc illud est, quod significavit summus Rabbinus iis verbis, quæ subjecimus ex cap. primo, Halacha Beth Habbechira: בניין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים: וכן בניין העתיד להכנורת אף עלפי שהוא כחוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבניין שלמה ומעין: Est tamen Iudæorum hallucinatio in eo non levis, quod extructum iri à Messia ædem ejusmodi sperant, quæ adspici, adiri, & pedibus calcari poterit. Quod secus esse, nos profectò, qui in Messia regno nati sumus, intelligimus. Omnia ea, quæ de modo ædificii, deque partibus ejus dicta illi sunt, occultiozem sensum habent. singula autem quid significant, aut quo pacto sint explicanda, difficile dictu est. Ego hercle, quod Xenophanes Colophonius apud Marcum Terentium Varronem ait, id omnibus hîc suadeo, uti *quid putet quisque, non quid contendat, ponat. hominis animi*

enim est hæc opinari, Dei scire. Vtique Iudæi, cum קריאת appellent quasdam Bibliici codicis partes, quarum interdita lectio adolescentibus, juvenibusque est, in earum numero illa ponunt, quæ vaticinatus in fine libri sui Ezechiel est. Neque id injuriâ illos statuisse existimo. Est enim omnis sermo ille numero Platonis obscurior. Advo-cent industriam suam omnes, qui se divinæ sapientiæ consultos videri postulant. Sudabunt satis, antequam minimum quiddam earum rerum, illuc quæ reconditæ sunt, aperiant.

Bene qui conjiciet, vatem hunc perhibebo optimum.

Sed multa conjectanti, opinor, nihil procedet. Pro certo constat, hæc & alia hujus generis quædam esse, quæ adiri humanis animis summus Deus noluit. Etsi enim in hac Evangelii luce ingens progressio facta ad cognitionem, scientiamque sit, aliquid tamen relictum admirationi est. Quare in his oraculorum arcanis ultra id tendere, quod in expedito spiritus sacer posuit, stolidæ audaciæ sit.

CAPVT XVIII.

Status Iudæorum post Messia adventum.

De restitutione Iudæorum, quæ adhuc exspe-

*exspectatur. Qua sit dignitas etiam
hodie illius gentis. Quantum Iudaeis
nostra debeat religio. An sacri libri
ab illis interpolati aut corrupti? de
Masoritarum diligentia & fide.*

Iudæos sacerdotium regium, genus-
que hominum electum dici, & sacra
sua religionesque ab illis solis suscipi
tantisper voluit immortalis Deus, do-
nec ille dies illuxisset, qui Messiam ter-
rarum orbi repræsentaret. Ex eo tem-
pore, Dei filius beneficia cœlestia, quæ
diu propria uni genti fuerant, com-
munia esse omnium voluit, idque per
diffitissimos populos nuntiatum solis
profuit credentibus. Atque hîc verò
demum admiranda quædam fuit re-
rum conversio. Summum enim salu-
tis auspiciem, qui cœlestia regna reli-
querat, uti rebus hominum lapsis suc-
curreret, cum gaudio & veneratione
receperunt profanæ nationes. At Iu-
dæi, quem constituto tempore & lo-
co venturum significaverat olim non
unus vates, eum venisse jam & adesse
præsentem non intellexerunt. Tanta
vecordiæ vis eos pervaserat. Cæci
erant oculi, cum animus alias res age-
ret, & videre illa recusaret, quæ posita
in medio erant. Hinc abdicatis preti-
que à numine sunt, atque *etiam nunc
hodie*

hodie lentem edunt, & amissam deflent primogenituram. Delictum eorum in durissimo adamante scriptum esse, Ieremias vates ait. Neque sanè pœnam ipsi suam deprecati sunt, cum illud dicerent, sanguis ejus super nos sit, & super filios nostros. Admodum notabile est illud, quod Romanis prodidit Divus Paulus in ea epistola, quæ scripta ad illos est. Ibi ¹ sic inquit: nolo vos ignorare hoc mysterium, obdurationem, quæ est ex parte, evenisse Israëliti tantisper, dum plenitudo gentium introierit. Profecto aderit tempus, cum ludæi in rectam semitam reducentur, qui nunc errant misere ignorantia viæ. Nondum omnium dierum soles occiderunt. Fulgebit illis quoque iterum sua lux. Cecidisse eos, non excidisse, certum est. Publicavit de eadem re etiam Ezechiel quædam oracula, quæ extant in cap. xxxvi. Ait enim futurum vates, uti cœlitus cor novum illis detur, rectioresque sensus in eorum pectore habitent. Tunc tolletur velamen illud, quod vultui suo Moses imposuerat. convertent enim se ad Deum, qui vivere eos in tenebris & summarum rerum inscitia sivit, uti tandem aliquan-

H do

¹ In epist. ad Roman. cap. 11. v. 25.

do occasione uteretur notæ clementiæ. Atque in hunc quidem modum nos commodè interpretamur Divi Pauli verba, ¹ ἡνίκα δὲ αὖν ἐπιστρέψῃ Ἰσραὴλ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα ². qui locus multis obscurissimus visus est, & quorundam exercuit industriam. Res hæc, de qua loquimur, magna est, & planè ejusmodi, uti meritò non possimus in posterum Iudæos, velut victimas publici odii, penitus averfari, cum adhuc illis tantarum rerum superfit spes. Et profectò D. Paulus veneratur eos, & laudibus magnifice effert etiam sic errantes. Ait enim, *Quorum est adoptio & gloria, & fœdera, & legis constitutio, & cultus divinus, & promissiones: quorum sunt patres, & ex quibus Christus est, quod ad carnem attinet. Quæ poterat esse major nobilitas? Tot patriarchas, vatesque, & reges in avis proavisque numerant, denique tot excelsos & divinâ virtute viros, quorum sunt nomina cœlo consecrata. Sunt quidem, fateor, hodie vernili atque illiberali ingenio*

cun-

---

¹ Locus extat in 2. epist. ad Cor. cap. 3. vers. 16. ² Id est, cum autem ad dominum se verterit Israël, auferetur velamen.

cuncti Iudæi; neque, si vitam eorum aut studia intueâre, quicquam magnopere reperias, quod sit magnis atque erectis animis dignum: sed nos ejus rei causam non miramur. habent enim hæc quoque quendam velut orbem: ut, quemadmodum temporum vices, ita & morum vertantur. Profectò, qui dies illis candidam libertatis lucem abstulit, imperiumque de eorum excussit manibus, idem ille ingenuos quoque spiritus eorum perdomuit, nihil ut amplius habeant nunc vividi vigoris. Apud Homer. optimus Eumæus regi suo Vlyssi illud divinè ait,

ἡμῶν τ' ἀρετῆς ἀποαίνυ' ὀρύοπα

ζῶς

ἀνέρι, δὲ τ' ἄν μιν κτ' δέλιον ἡμερ' ἔλῃσι.

Quemadmodum arculæ, in quibus nani fasciis constricti à mangonibus aluntur, corpusculorum incrementa non prohibent modò, sed minuunt quoque, atque contrahunt: ita quælibet servitus compedes quasdam etiam ipsis animis injicit, & generosam suffocat indolem. Quid possunt sublimè spirare, qui per tot annos, per totum orbem tantis fatigati contumeliis sunt? quos pueri jam olim laciniâ, viri barbâ traxère? denique in quos om-

nium Cæsarum detumuit furor? Tiberius juventutem eorum per speciem sacramenti, in provincias gravioris cœli distribuit. Erat insigniter pestilens Sardinia. In hanc missa quatuor millia sunt, uti malè interirent. Haud multo pauciores Titus bestiis objecit, cum Beryti, atque Cæsareæ spectacula ederet. Ipse Trajanus, qui omnium fuit principum lenissimus, decrevit ne legē legerent, quod ab aliis quoque imperatoribus crebro factum postea est. Ea fuit maxima afflictio, & à Rabbi Zacuth inter שמרות *persecutiones* numeratur, cum ait, גורו שמר שלא יקראו בתור, *decreverunt persecutionem, ne Iudæi legem lætarent.* Sed hæc à paganis facta sunt. Nos, qui arctiore vinculo cum illis sociamur, amemus inter nos, & hoc habeamus commune, quod iussu audimus ejusdem numinis. Divus quidem Paulus pro illis caput suum devovere cupit, adeò impense amat gentem. Etiam illud ait, *si primitiæ sunt sanctæ, sancta etiam est massa. & si radix sancta est, etiam sunt rami.* Non ego nunc ambiciose eorum laudes celebrabo. quippe à nulla re magis, quàm ab ineptiis, abhorremus. Sed tamen ad hæc fera tempora quod attinet, sanè, si benè rationem putamus, haud exiguum est, quod

quod illi genti nostra debet religio. Quinam sunt enim illi, qui nobis Biblica volumina facta tecta servavere, nisi Iudæi? Quot menda scriptionis in sacrum codicem inrepissent, si illius custodia solis Lactantiis, Augustinis, Gregoriis, Chrysoftomis, viris sanctissimis, sed imperitis Hebraismi, mandata fuisset? Inter Græcos omnes Latinosque, qui veterem Ecclesiam rexere, unus Origenes cum Hieronymo Hebraicè scivit. & ferme nimium dixi cæteri nec elementa quidem didicerant. Quare, si quid collapsum incuriâ librariorum esset, non tali auxilio, nec defensoribus istis tempora tunc egebant. At Iudæis unum studium, unaque omnibus cura fuit, libros Moïsis, vatunque, & ea quæ Hagiographa appellantur, à temporum injuriis vindicare. Hæc laus eorum propria est. Nulla alia gens in illius gloriæ societatem se offert. In libro Iuchasin, quem scripsit Rabbi Abraham Salmanticensis, admodum illustris est locus, ex quo discimus, omnia Biblica exemplaria fuisse emendata ad quendam venerandæ antiquitatis codicem, quem sua manu olim conscripserat Rabbi Hillel, summus Iudæorum præsul, qui Babyloñe in Syriam venerat sexaginta annis

nis antequam Deus dominusque nos-
 ter Christus nasceretur. Verba ejus di-
 gnissima sunt, quæ hîc recitentur,
 במלכות ליאון הוציאן ספר הארבעה ועשרין
 אשר נראה הביבליא שכתב אותם ר' הלל
 ומשם היו מגיהים כל הספרים ואני ראיתי
 חלק מהם שנמכרו באפריכא ובזמני היה
 טי מאור שנה שנכתבו והקמדי אמר בחלק
 הרקדוק בפסוק למען הזכרו שהחומש היה
 בטולטולא *In regno Leon eruerunt librum
 Arba Veesrim, qui vocatur Biblia, quem
 exaravit Rabbi Hillel, atque ex ejus fide
 emendarunt omnia exemplaria. cæterum
 ego vidi partem eius, quæ venalis erat in
 Africa, eratque tunc meo avo ante Dccc
 annos scriptus. Ait Kimchi in sua Gram-
 matica in Pasuk למען הזכרו, quod Pen-
 tateuchum fuit in urbe Teleta. Erat igitur
 illa tempestate penes Iudæos arbi-
 trium & vis ac norma emendandi Bi-
 blicum contextum. Profectò, quàm
 facile illis fuisset, interpolare ea loca,
 quæ redarguere eorum deliria vide-
 bantur, cum vix tria verba Hebraicè
 intelligerent Christiani? sed obstabat
 pietas, vetabatque moveri, quæ sacra
 essent. Et tamen fuère, qui existima-
 rent, malâ fide eos descripsisse multa,
 quibus hominibus luculenter respon-
 dit Origenes in octavo volumine ex-
 planationum Esaiæ. Equidem ego, quo-
 ties Masoritarum indefessam diligen-
 tiam*

tiam considero, pene obstupesco. Omneis enim Hebræi codicis parteis accuratè recognitas & collatas, notis quibusdam impressis obsignaverunt. Id factum est post templi secundi excidium anno plus minus quadringentesimo tricesimo & sexto. Observatum ab illis est, non modò quot commata & verba, sed etiam quot literas continerent libri singuli. Quare, quod postea, cum summa barbaries orbi incubuisset, nullus apex de præstantissimo illo scripto perierit, illorum beneficium est. Non sine causa illud à Rabinis est dictum, *המסורה סיג לתורה*, *Masora est velut paries & sepimentum legis.* Apud Rabbi Zacuth, quem jam modò testem laudavi, sunt ineptiæ Iudaicæ, quibus (si Deo placet) colligitur, accentus atque puncta tempore Ezræ existisse. Quod ideo retuli, uti hoc quoque adjicerent ad reliqua sua nugacissima argumenta ii homines, qui hodie negant esse hoc Masoritarum inventum. Sed moneamus illud quoque, in ejusdem Rabbini libro, eâdem probatione ad Ezræ seculum referri Targum Onkelos. quod etsi futile est, & facile ostendit, quanti sit prior conjectura, reperiet tamen defensores suos, vel ob hanc saltem causam, ne alterum illud

cadat. Agit jam pridem multos tam
 pervicax studium, uti, dum ad senten-
 tiæ suæ præsidium arripiant aliquid,
 quo modo aut quid arripiant, sua in-
 teresse haud putent. Nos, quod sacræ
 scripturæ lectio in incerto non sit, &
 mutari jam haud amplius possit, illis
 Iudæis acceptum ferimus, qui serò &
 post templi secundi excidium vixere.
 Etenim, cum jam rebus magnis opu-
 lentisque excidissent, cura illis esse cœ-
 pit, uti in summa calamitate hanc sal-
 tem ex naufragio reservarent tabulam
 cujus esset pretium inæstimabile. At-
 que hoc profecto unum in illis ama-
 mus. Cætera miserationem merentur.
 Apices enim, literasque, & libros ver-
 sant, sed versant tantum. Sacros veros-
 que sensus nec inspiciunt, nec quæ-
 runt. Itaque quadrat hoc in illos, quod
 ipsi vernacula lingua sua ajunt, *וְשֵׁי
 קֶרֶךְ טַבֵּל וְהַטַּבֵּל קֶרֶךְ* *Quod fundamen-*
tum rei est, accessionem faciunt: quod ac-
cessio est, fundamentum. Atque hoc est
 pessimum. infantiam ipsi suam insci-
 tiamque non sentiunt. Etenim, cum
 infelicitas eorum omnis posita in di-
 vinæ legis ignoratione sit, illi amissas
 patrias sedes, ereptumque regnum, &
 alia hujusmodi causantur, quorum ne-
 que possessio quenquam beatum, &
 verè

verè miserum neminem jaçtura facit. Harpasten, uxoris fatuam, Seneca memorat, quæ subito desiit videre. *nesciebat esse se cæcam, & subinde pedagogum suum rogabat, uti migraret. agebat domum suam tenebrosam esse.* Idem illis quoque accidit. Circumferunt ipsi in pectore mali sui causam. Quod si quis numinis favor illos Cananæ redderet, cœlum utique, non animum, mutarent. Comitatur eos, quocunque se verterint, sua nox; neque prius demetur, quàm vecordiæ suæ, obstinationisque, dederint graveis pœnas.

H. 5. PETRI

PETRI CUNÆI
De Republica
HEBRÆORUM,
LIBER SECUNDUS.

CAPVT I.

Familia Pontificalis. De Alcimo male existimatum. Pontificis constitutio penes quos. Chalcidensium regi quid beneficii à Claudio datum. Pontificis munia. Quando nobile officium suum Pontifex obierit. Quem habitum tunc gesserit. Flavii Iosephi error, ex prope- rantia natus, qui omnes hactenus dece- pit. Ejus confutatio. Maimonida recta sententia.

Roximus regię dignitati honos in summis sacerdotibus fulsit: estque Rabbino- rum vetus verbum, tri- bus rebus Israëlem, tan- quam coronis, fuisse decoratum, re- gno, pontificatu, atque lege. Nos, quo- niam de regibus ea, quæ in mentem in- cidebant, diximus, cætera eodem pa- cto, hoc est, incuriose, & sine delectu exequemur. Cum sacerdotales familiæ olim

olim à Mose duodecim , mox autem à Davide essent viginti & quatuor constitutæ, una modò pontificalis fuit, cujus erat præ cæteris excellens nobilitas. Apud Flavium Onias, Oniæ tertii filius, pontificali genere juvenis, per indignationem in Ægyptum aufugit, uti templum illïc conderet, propterea quòd pontificatum libidine Antiochi transferri ad Alcimum videbat, hominem sacerdotali quidem familiâ ortam, sed non ex successione pontificatus. Hallucinatur enim eruditissimus Sigonius, qui² eum ex posteris Levi, sed non Eleazari, aut Ithamari, fuisse prodidit. Estque is error manifestus ex Flavii verbis, quæ de hoc Alcimo exant in Antiquitatum libro vicesimo, in capite octavo. Post Alcimum etiam Iudas Maccabæus pontificatum, extraneus alienusque, nullo successionis jure accepit, etsi sanè de gente sacerdotum fuit. ut jam constet, ad hanc dignationem non omnes Aronis nepotes, sed duntaxat paucos quosdam pervenire per legitimos tramites potuisse. Pontifex is fuit, qui omnibus præfectus erat sacerdotibus. eamque dignitatem illi universus confessus sep-

tua

---

² In lib. 5. cap. 20

tuaginta senum conferebat, in quorum iudicio atque potestate totum hoc, quantumcunque erat, positum fuit. Ita enim traditum rectissimè à Maimonide est, in Halacha Cele Hammikdasch, in capite quarto. Sed Herodes, cum pauca ex honesto & bono, pleraque autem contra leges & mores majorum gereret, creare pontifices, amovereque, uti erat libitum, instituit. Ac tandem electio summi sacerdotis concessa Agrippæ Herodi Chalcidensium regi à Claudio est. idque jus retentum successoribus ejus fuit, usque ad extrema belli Iudaici. Ac sacerdotum quidem cæterorum divisa functio erat, nemo ut adolere aris honores, vel victimas cædere, nisi factâ sortitione, posset. Soli autem pontifici omnia sacra, & omni tempore, obire jus fasque fuit¹. Non enim in ordinem cogebatur, neque vices stationesve observabat. Munus pontificis nobile atque primarium fuit, templi adyta intrare, quæ Sancta Sanctorum Hebræi appellitant. idque semel in anno, non amplius, fiebat, solenni expiationum die, atque eâ horâ tantùm, quæ

dicata

¹ R. Maimon. in cap. 5. Hal. Cele Hammikdasch.

dicata piaculari sacro erat. Sed de eâ re mox plura dicendi locus erit. Quali habitu pontifex fuerit, cum venerabile illud loci secretum celeberrimo die adiret, hæctenus disceptatum à nemine est. Magnâ enim securitate crediderunt omnes, indutum eum illo tempore fuisse duobus amiculis illis, quorum unum fuit Humerale & Ephod appellatum, alterum verò dicebatur Coschen sive Rationale, propterea quod cordis rationisque sedem, hoc est, ipsum pectus, eingeret. Non nos hîc de artificiosissimo opere utriusque vestimenti differemus. Ex auro enim, & purpura, coccoque, atque gemmis confectum fuisse, certum est, plane in eum modum, uti edicitur in Exodi capite vicesimo & octavo. Sed illud jam dicimus, nunquam iis amiculis usum fuisse pontificem in templi adytis. Quare convellenda nobis opinio est, quæ jam pridem summis nixa autoribus, nunc & omnium est, & quotidie crescit. Atque utinam saltem à Iosepho nobis recedendum non esset, quem virum genere ortum sacerdotali, summisque honoribus in urbe Hierosoly-ma perfunctum, ea transmisisse ad memoriam posterorum scimus, quæ viderat oculis suis, & comperta habebat.

bat. Sed quis tam consummata diligentia est, cui non somnus interdum in longâ commentatione obrepit? aut quid non potest festinatio & incogitantia, quæ in rebus etiam obviis improvida est & cæca? Igitur non possumus illud ferre, quod in capite decimo & quinto libri quinti ἀλώσεως ait de veste Ephod, deq; amiculo Coschen. τῶν τῶν ἐδῆται ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς τὸ ἄδυτον χρόνον, λιγότεραν δὲ ἀνελάμβανεν, ὅποτε δὲ εἰσίοι εἰς τὸ ἄδυτον. εἰσὶν δὲ ἅπασι καὶ ἐνιαυτὸν μόνον ἐν ἡ νηστύειν ἐθῶ ἡμέρα πάντας τὰ θεῶ. Hunc vestitum pontifex non quolibet alio tempore habebat, (viliorem quippe sumpsit) sed tunc, cum intrabat in adytum. intrabat autem semel duntaxat quotannis, illo die, cum mos patrius omnes jejunio colere Deum iussit. Contra hæc nemo hiscere ausus est. tanto consensu accepta ab omnibus sunt. Sed enimvero meminisse debebat scriptor maximus, id quod in vetustissimis Iudæorum scitis est, fuisse vestimenta quatuor peculiaria, eaque alba, & ex lino tantum contexta, quibus solis usus pontifex est, cum piaculare sacrum in adytis, semel in anno, faceret. Ex quo accidit ut proprio nomine לבן ידב, vestes laban, id est, alba, à Iudæis dicerentur.

rentur. de quibus ita inquit Maimonides in capite octavo, in Halacha Cele Hammikdash, ex tractatu Talmudico, qui Massachta Ioma vocatur, בגדי לבן הם ארבעה כלים ששמש בהן כהן גדול ביום הכפורים וארבתן לבנים ומן הפשתן לברו הן : כתרת ומכנסים ואבנט ומצנפרת :
*Vestes laban fuere indumenta quatuor, quibus indutus pontifex sacra faciebat, die jejunii. Erant autem ea albi coloris, atque ex lino tantum : nimirum tunica, brachæ, cingulum, & infula. Dies jejunii, est dies decimus mensis Tisri, cum in Sancta Sanctorum pontifex ibat. Hæc primi Talmudistæ odorati sunt, quibus nos sine periculo hic fidem habemus. atque adeo miramur, qua ositantia neque Flavius Iosephus, neque quisquam alius animum advertent ad luculenta verba, quæ in Levitici capite decimo & sexto extant ; ex quibus hoc, quod diximus, evincitur. Non abs re erit locum eum descripsisse. Ita enim ibi præcipit Mosi Deus de jejunii & expiationum die : Dic Aharoni, fratri tuo, ne quovis tempore ingredia-
 tur in sanctuarium intra velum, ut non moriatur. Cum his autem rebus ingredia-
 tur in sanctuarium, cum juvenco sub-
 rumo, qui sit pro peccato, & cum ariete, qui sit in holocaustum. Tunicam lineam
 sanctam*

sanctam induito; & bracha linea sunt
super carnem ejus; & baltheo lineo accin-
gitor; & infula linea tegitor. Ea vestes
sacrae sunt. Mox in extremo capitis ad-
dit, Expiationem sacerdos faciet, & in-
duet vestes lineas, vestes sacras. De cæte-
ris amiculis, quæ extra templi adyta
pontifex gessit, non jam difficile est di-
cere. Ea Talmudici בגדי זהב vestimen-
ta aurea vocant, non hercle quòd in-
textum omnibus aurum esset, sed
quòd ornatiores essent. Fuere autem
hujus generis indumenta octo, è qui-
bus quatuor quidem erant commu-
nia pontifici cù cæteris sacerdotibus,
כתנת ומכנסים ואבנט ומגבעות, tunica
talaris, bracha, baltheus, & infula:
quatuor autem propria pontificis e-
rant, מעיל ואפור וחושן וציץ, pallium
hyacinthinum cum tintinnabulis &
malis Punicis; item amiculum hume-
ræ sive Ephod; tum Pectorale sive
Coschen; & postremo lamina aurea,
quæ infulæ apponebatur. Neque verò
dicat aliquis, ex octo istis indumentis,
priora quatuor videri eadem esse cum
illis, quorum usum antè diximus fuisse
peculiarem in Sancto Sanctorum.
Nam & ex pretiosiore lino erant, quæ
pontifex extra adytum gerebat, &
baltheus fuit opere Phrygiano. Quæ
mani-

manifestè cernet, qui contulerit quæ leguntur in Exodi capite vicesimo octavo, & quæ extant in Levitici capite decimo sexto. Nam etsi lineæ sunt, quæ describuntur utrobique, tamen $\gamma\delta$ vulgare *linum* est, cum $\omega\omega$ *bysseus* exquisitissimi generis sit. Sed nec illud repugnat opinioni nostræ, quod in Exodi capite vicesimo octavo, versu xxix. & xxxv. jubetur Aharon cum veste Ephod, & amiculo Coschen, & cum tunica hyacinthina ingredi in sanctuarium. Sane enim pro vero constat, sanctuarii partes insigniores duas fuisse, quarum fuit una exterior, quæ Sanctum ubique dicitur, altera vero interior erat, quæ Sanctum Sanctorum in sacro codice, non semper quidem, sed plerumque tamen, appellatur. Hæc nescire, summæ imperitiæ foret. Porro de vestibus *laban*, seu albis, quod diximus pontificem eas gerere, nisi in adyto, non potuisse, usque adeo verum est, ut illo ipso die decimo mensis Tisri, cum ex more adytum ingrediebatur, ad ea tamen sacra peragenda, quæ etiam extra adytum tunc fiebant, induere כנרדו זהב *vestes aureas* necesse habuerit. Atque hoc recte proditum in Talmud est, in Massechta loma, in capite tertio.

CAPUT II.

Pontificis sacra vestis modo à Romanis, modo à Iudæis asservata. De Pontificis galero. De sacerdotum pileis. Lapidès Urim & Tummim, in quibus vis oraculi fuit. Quando ii amissi sint. Cur alii facti, & adhibiti postea sint, cum eorum nulla vis amplius esset. Quis fuerit modus consulendi oraculū Urim & Tummim. Quibus de rebus responderit Pontifex.

QVam pulchro & admirando opere fuerint indumenta, quibus adornatus pontifex extra adytum erat, ex illo manifestum est, quod Flavius refert *τὴν ἱερὴν ἐσθῆτα* sacram pontificis vestem magna cura servatam in turri fortissima fuisse, quam in parte templi Septentrionali olim ab Hasmoneis conditam, Herodes tandem Antoniam de Marci Antonii nomine appellaverat. Utique pergloriosum fuit illam vestem custodire. Quare eum honorem identidem Romani sibi vendicaverunt: ac rursus Iudæis eum, sed beneficii loco concessere. Diximus ex octo tegminibus, quæ aurea Talmudici vocant, quatuor fuisse, quæ communia Pontifici cum reliquis sacerdotibus erant. Inter illa galerus, seu infu-
la fuit.

la fuit. Pontificibus enim, sacerdotibusque nudo capite sacra curare fas non erat. quemadmodum nec flaminibus Romanorum id licuit. Pontificis galerum non penitus similem fuisse sacerdotum pileis, Iudæi tradunt. Maimonides fascias quasdam ait Pontificis capiti ita circumdatas fuisse, quemadmodum membrum contritum aut fractum obvolvitur; sacerdotum autem pileos velut galeas fuisse. unde & מַגְנֵיטִים eos dici, quod instar collium exsurgerent. Ab hoc dissentit Rabbi Abraham Ben David, cujus מַגְנֵיטִים *animadversiones* extant in Maimoniden. Ait enim ille, pileos quidem sacerdotales, quasi galeas fuisse, at pontificum infulas longè altiores fuisse, fasciis in orbem sic circumactis, ut sunt hodie Arabum tiaræ. Hoc idem ait accuratissimus author Rabbi Ioseph, cujus commentationes, quæ כִּסֵּי מִשְׁנֵה כֹּהֲנֵי מִשְׁנֵה *corona Misna* inscribuntur, inæstimabiles sunt. Lapidés Vrim & Tummim, qui vestimento pontificis indebantur, absconditos à Iosia in templo priore fuisse, neque postea repertos in templo secundo esse, dictum à nobis supra est. Facti tamen alii lapides, & inditi in amiculum Choschen sunt, non quodjam eorum ope amplius oracula pontifex

tifex ederet, sed ut consummatus earum rerum numerus esset, quas maximus Moses ad pontificem rite ornandum præscripserat. Nam si quid vel minimum forte deerat, utique pontifex *מחוסר בגדי* *defectus vestibus* dicebatur, & sacris operari non magis poterat, quam si de prophana plebe unus esset, quem talia conantem lex divina capitis damnat¹. Sed quid illud est, cur nec consuleretur in templo secundo pontifex, nec responsa redderet? Disputarunt de ea re Iudæorum cordatissimi, & visum illis est, id adeo ex hac causa esse, quod spiritus sanctus numinisque præsentior vis illinc accessisset. mentem autem humanam fati & futuræ sortis nesciam esse, nisi instinctus divinus afflatusque accesserit. Quo nihil existimari rectius potest. Refert hæc omnia Maimonides in Halacha Cele Hammikdash, capite decimo: ubi morem etiam edisserit, quo oraculum illud consulebatur antea. Stabat enim pontifex, & vultum componebat arcam versus. erat autem à tergo, qui responsum petebat. is, cum

¹ Rabbi Maimon. in Hal. Beth Habbochira, cap. 4. & in Hal. Cele Hammikdash, cap. 10.

sciscitatus de successu rei esset, quam apud animum suum proposuerat, ibi pontifex statim, spiritu cœlesti concitus, amiculum Coschen inspexit, atque ex literis mirâ vi illic protuberantibus, quid futurum esset, didicit, responditque. Ea consulendi ratio non privatis, aut de plebe hominibus, sed regibus duntaxat, summisque iudicibus, aut iis, qui publicè missi à populo essent, usurpata fuit. Quoties enim res magna agebatur, itum illuc est. Privatorum negotia votis precibusque relicta sunt, ne oraculi sanctitas evilesceret.

CAPVT III.

Vestimenti laceratio quatenus Pontifici permessa. Item quatenus sacerdotibus. De Caipha. Lex conjugii alia pontifici, alia sacerdotibus posita. Matrimonium virginis, viduæ, vitiatae, & per divortium dimissa. Polygamia. Habitatio Pontificis. De Augusto Cæsare.

Nunc referamus alia quædam summi Pontificis jura. Inter quæ illud est, quod ei vestem lacerare in animi dolore fas haud fuit. Quod præceptum tamen Talmudici ad lacerationis modum restringunt, ut Pontifici disrumpere vestem quidem, sed infra

tantum circum pedes licuerit ; supra
 verò, & ad sinum pectoris, vetitum sit.
 at cæteris sacerdotibus jus esse lace-
 randi à summâ parte deorsum ajunt.
 Ita diffinitum in fine ejus tractatus est,
 quem Massechta Horaioth appellant.
 Quæ si vera sunt, nullo necessario ar-
 gumento colligitur, id quod interpre-
 tes volunt, Caipham contra legem
 fecisse, cum ad Messiaë augustam vo-
 cem ipse togam sibi per impatientiam
 discinderet, uti proditum à Divo Mat-
 thæo est in capite vicesimo & sexto.
 Hæc ultrâ exquirere, nostrum non est.
 Cum enim diligentissimè in his ope-
 ram posuerimus, restabit, ut nobismet
 irascamur, qui pedibus finum scal-
 pturimus, unde nullum granum erui-
 tur. In Levitici capite vicesimo & pri-
 mo edicitur pontifici maximo, uti vir-
 ginem duntaxat in matrimonium pe-
 rat. Quod profecto non sine mysterio
 est. Non enim sacerdotibus posita ea-
 dem lex fuit. quippe viduam illi uxo-
 rem rite duxerunt, dum modò ab iis
 abstinerent, quæ corpore quæstum fa-
 ciebant, aut per divortium expulsæ à
 marito erant, quibusve oblatum vi-
 tium fuit. In Talmud, in Massechta Io-
 ma, in capite primo, traditur, nefas
 Pontifici fuisse uxores duas simul in
 matri-

matrimonio habere. quod si haberet, utique cum altera faciundum illi divortium fuisse ante diem decimum mensis Tisri. ni id fecisset, obire eum piaculare sacrum solenni illo die in templi adytis nequivisse. Enimvero hoc singulare fuit. Nam cæteris hercle Iudæis plures uxores ducere per legem licuit. idque infra ostendemus, cum res ipsa feret. In Massechta Middoth scriptum extat, ædiculam fuisse Pontifici in templo extructam, in qua ille interdium mansitavit ferme, eamque *מִסְכַּת הַכֹּהֵן* *conclave Pontificis* esse dictam. De domo vero, quæ extra sanctuarium illi erat, ita Maimonides tradit, debuisse eam Ierosolymæ, atque in ipsa urbe, non alibi, esse. At Romanorum legibus cautum fuit, uti Pontifex maximus in domo publica habitaret. Quare Octavius hercle, M. Lepido mortuo, cum tanti nominis honorem adeptus esset, & domum publicam accipere à senatu per modestiam recusaret, suarum ædium partem ipse publicam esse iussit, quo satis factum legi esset.

CAPVT IV.

Contra Divum Augustinum, atque contra Carolum Sigonium disceptatur de

Pontificis ingressu in Sancta Sanctorum. Locus in epistola ad Hebraeos male à Sigonio intellectus. Altare suffituum non fuisse in Sancto Sanctorum, contra quam Divus Augustinus sensit.

Libet postliminio ad id redire, quod intermissum à nobis est. Diximus enim Pontificem in templi adyta introiisse solenni expiationum festo, quod die decimo mensis Tisri celebratum quotannis est. Ita Iudæi omnes, & qui Græcorum Latinorumque eruditissimi sunt, magno consensu tradidere. Neque nos profecto aliter statuimus. Non enim alio tempore, neque aliam ob causam visere ei secretissimum locum fas fuit. Et tamen in illa ipsa erudita antiquitate unus extitit Augustinus, summa sanctitate atque eruditione vir, cui ita visum est, pontificem quotidie Sancta Sanctorum ingressum esse, uti thura adoleret. quod autem semel duntaxat introivisse dicatur, id ad anniversariam expiationem retulit, quæ sanguine purificationis fiebat. Huic sententiæ Carolus Sigonius, cum applauderet, aliud insuper præsidium addidit, existimavitque, Pontificem quotidie quidem adyta esse ingressum, sed sacerdotum comita-

tu

tu stipatum; semel autem in anno solum, id est, sine sacerdotibus. Profecto non est committendum nobis, ut tam crassum errorem non refellisse videamur. Ac Sigonius quidem, ut de illo prius dicamus, manifesto sophismate aut deludere nos voluit, aut hercle imprudenter delusus ipse est. Sine dubio enim verba Apostoli in animo habuit, quæ in epistola ad Hebræos extant in cap. ix. εἰς τὴν δούτερον σκηνὴν ἀπαξ ὁ ἱερεὺς μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰσὶν ἔρχεται ἀίματι. *secundum tabernaculum semel quotannis solus pontifex ingressus est non sine sanguine.* Enimvero illa verba sententiam ejusmodi habent, Pontifici semel in anno duntaxat, & quidem soli, adyta introire fas fuisse. Sigonius autem in aliam mentem hæc distorsit, scilicet quasi semel quidem quotannis solus, at quotidie cum aliis intraverit. Qua quidem interpretatione nihil excogitari futillius potest. Omitto Talmudicorum omnium Rabbinorumque gravissima judicia, quæ semper apud omnes cordatos permagnum pondus habuere, quoties de patriis ritibus eorum, ceremoniisque orta disceptatio est. ex quorum sensu illud est, quod Maimonides ait in Halacha Beth Habbechira, in ca-

בידת קדש הקדשים מקורש
 מבין ההיכל שאין נכנס לשם אלא כהן גדול
 ביום הכפורים בשעת העבודה:
Sanctum
Sanctorum est sacratius reliqua parte
templi, quia nemo illud adit, nisi Ponti-
fex, die Expiationum, ipsa sacrificii hora.
 Nihil nunc opus est à Iudæis testimo-
 nium e blandiri tam manifestæ rei. Ajo
 nullum sacri codicis locum esse, ex
 quo colligi probabiliter possit, quem-
 quam hominem ritè illud loci arca-
 num adiisse, uno pontifice excepto.
 At ipse pontifex quam sæpe adyta in-
 traverit, ex illo discimus, quod in Le-
 vitici capite decimo & sexto scriptum
 est: *Dic Aharoni, ne quovis tempore in-*
grediatur in sanctuarium, quod est intra
velum ante operculum propitiatorium,
quod est super arcam, ut non moriatur.
Nam in nube apparebo super operculum il-
lud. Sed cum his rebus ingrediatur Aha-
ron in sanctuarium, cum vitulo & ariete
in holocaustum. A cœtu autem Israelita-
rum accipiat duos hircos in peccatum, &
arietem in holocaustum. cumque obtule-
rit vitulum, & oraverit pro se, ac domo
sua, duos hircos constituat coram Domi-
no, in ostio tabernaculi testimonii, & mit-
tat super utrumque hircum sortes, sortem
unam Domino, alteram capro emissario.
 Ecce, sanctuarium, quod intra velum
 esse

esse dicit, nihil aliud est, quàm Sanctum Sanctorum, ubi & arca fuit cum operculo propitiatorio. Quæ autem fieri illic præcipit summus Deus, omnia ejusmodi sunt, quæ duntaxat decimo die mensis Tisri agebantur, celebri expiationum festo. Ex quo consequitur, nunquam pontificem, nisi quo die ista fierent, adyta intravisse. Id enim plane edicitur. Quare facescat Sigonii hariolatio. non enim est pro indole tanti viri, quem alibi nos sæpe admirati sumus. Sane enim, quod sperare improbum erat, bene ille atque feliciter in summa Hebraismi ignoratione res Iudæorum composuit. Sed quid Augustino respondebimus, qui aram incensi fuisse in adytis existimat, ad quam pontifex thura adoleverit quotidie? Enimvero in Magno errore versatus homo sagacissimus est, neque subtile illud & peracre iudicium suum hic adhibuit. Omninò enim locus ille, in quo erat altare incensi, separatus velo ab ipsis adytis fuit. Quare cum in Levitici capite xvi sanctuarium, quod intra velum est, appelletur ipsum adytum, contra de incensi & suffituum ara dicitur in Exodi capite tricesimo, fuisse eam ante velum illud: plane ut in medio oppansum velum inter adyta

ta aramque suffituum esset. Recitabimus verba ex capite tricesimo Exodi, ne lectorem suspensum teneamus. Ita enim ibi dicitur, *Fac aram incensi e lignis Schittim, atque eam auro obduc, pariterque latera ejus & cornua. Pone autem eam ante velum, quod ante arcam testimonii, atque ante operculum propitiatorium est, ut adoleat super illud Aharon suffitum aromaticum unoquoque mane.* Profecto, nisi stupor aut pituita sensus nostros tardat, illud intelligimus, aram incensi ante velum, at velum ipsum ante arcam testimonii fuisse; ut aram incensi ab arca testimonii, atque ab operculo propitiatorio distinxerit veli interjectio. Equidem fateor in quadagesimo Exodi capite, versu sexto, edici, *ut ara incensi aurea coram arca testimonii collocetur*: sed, quod ibi de medio velo expressum non est, mox paucis interjectis additur, *aram auream in tentorio conventus ante velum esse positam.* Quare ista ratio hercle apud me nauci non est.

CAPUT V.

Thilonis Iudaei quaedam loca excussa, & explicata. Lapsus Thilonis. item ejus, qui librum I. Maccabaorum scripsit. Post reditum Iudaorum ex Babylone, legens

legem non planè servatam fuisse in templi edificatione. Argumenta quaedam dissentientium rejecta. Quid Mose præ Pontificibus concessum fuerit.

NImis indiligenter hic sumus, qui Philonis Iudæi illustrem locum nondum produximus, qui, cum Sigonii oculos non fugerit, admonere illum poterat, quam sit inconсульта Augustini hæsitatio. Ait scriptor gravissimus in libro, qui περὶ θυόντων extat; Ο νόμος προσέταξε δύο κατεσκεύασθαι θύρας ἑκατέρωθεν τῶν ὑλών, καὶ τοῖς τόποις, ἑκατέρωθεν τῶν ὑλών, καὶ τοῖς ὑψοῦσι, ἑκατέρωθεν τῶν ὑλών ἀντιμέτωπον ἀναστήσειν, καὶ ἐν ὑψοῦσι παραστήσειν τὴν νεώ, καὶ ἐκείνην ἰδρυταί, καὶ γέροντες πρὸς τὴν ὑψοῦσιν. ὁ δὲ χρυσὸς μὲν κατεσκεύασται, ἰδρυταί δὲ ἐν αὐτῷ εἶσιν ἑκατέρωθεν κατεπέσιμα, ὅς ἐστιν ἑκατέρωθεν ἐστὶν ὁρατὸς ὅτι μὴ τοῖς ἀγνόησι τῶν ἱερέων καὶ γέροντες πρὸς τὴν ὑψοῦσιν ἑκατέρωθεν.

Lex duas poni aras jussit, quæ materia, loco, atque usu differrent. quippe una ex lapidibus selectis, sed impolitis tamen, extructa est, atque sub dio sita est, prope templi vestibulum, eiusque usus positus in victimarum immolatione est. altera vero aurea, intra primum velum, in loco

inaccesso est, quam videre nemini mortali-
 um licet, nisi sacerdotibus, cum in castro
 sunt. facta autem est in usum suffituum.
 Omnino ait, aram hanc intra primum
 velum fuisse, quod oppansum Sancto
 erat; planè ut diversum fuisse ab illo
 velum secundum significet, quod Sanctum
 Sanctorum à Sancto separabat.
 Utique, quemadmodum Sanctum San-
 ctorum sacerdotes non recepit, sed
 Pontificem duntaxat: ita Sanctum, in
 quo suffimentorum ara erat, plebem
 arcebat, sacerdotes autem solos una
 cum Pontifice admisit. Apud Divum
 Lucam quidem Zacharias, qui sacer-
 dotis, non Pontificis erat dignitate
 præditus, ad hanc ipsam suffituum
 aram odoramaenta flammis ustulat. At
 de plebe ita scriptum extat, ¹ πᾶν τὸ
 πλῆθος τοῦ λαοῦ ἠὲ προσδουχόμενον
 ἔξω, τῆ ᾠρᾷ τοῦ θυμιάματος. tota
 multitudo populi foris precabatur, tempo-
 re suffituum. Et mox rursus ², ἡ ὁ λαὸς
 προσδοκῶν τὴν Ζαχαρίαν. καὶ ἐθαύμαζον
 ἐν τῷ χρόνῳ αὐτόν. Expecta-
 bat Zachariam populus, miratusque est
 eum diutius morari. Quoniam jam ci-
 tare Philonem testem cœpimus, libet
 alia quædam ex illius commentationi-
 bus

¹ Luc. c. i. vers. 10. ² Ibidem v. 21.

bus adferre. Enimvero, qui in Sanctum, quod intra primum velum est, non introivisse nisi solos sacerdotes dixit, is alibi disertis verbis Sanctum Sanctorum, quod intra secundum velum est, non à sacerdotibus, sed à Pontifice adiri, & quidem semel duntaxat in anno, ait. Verba ejus de hac re in libro secundo *περὶ μοναρχίας* hæc extant, quæ itidem Sigonius, cum vidit, officere proposito suo non intellexit. *ὁ νεὼς παντὸς λόγος κρείσσων, ὡς ἐν τῷ περὶ φαινομένων ἐστὶ τεκμήριον. τὰ γὰρ ἐντὸς αἰόρατα παντὶ τῷ, πλὴν ἐνὶ τῷ ἱερείῳ. templum omni prædicatione est pulchrius, ut quidem ex iis, quæ apparent, colligi potest. nam quod ad ea pertinet, quæ in penetralibus sunt, ea nemini visuntur, nisi uni, hoc est, Pontifici maximo. Nunquam Sigonius effugiet. ita manifestè tenetur. Addit illud ibidem Philo de Pontifice: καὶ τὰ μὲν τοῦ δὲ ἕτερος ἐπιτετραμμένον ἀπαξ εἰσελθεῖν πάντ' ἐστὶν ὁρατὰ. atque huic tamen omnia cernere licet, cum quotannis & semel duntaxat intrare fas sit. Oratio medius fidius languida & clumbis, quæ corrigere aliquid velle eorum, quæ dicta sunt, videtur, cum nihil minus efficit. Quid enim diversum hic, aut contrarium supra dictis est? Non*

magnus

magnus labor est, sententiæ vim suam reddere, atque ita locum constituere, καὶ τὸ αὐτὸ μὲν τοὶ δι' ἔτης ἐπιτετραμμένον ἀπαξ εἰσιέναι, πάντα δὲ ἐν ὄρατι. Sanè hoc longe aliud est. Postquam enim dixerat, pontificem unum solumque adyta templi videre, mox revocans ipse se, *Atqui huic ipsi, inquit, cum quotannis duntaxat semel intrare fas sit, non tamen omnia cernere licet.* Dehinc ejus rei ratio sequitur, quæ sane notabilis est; πυρεῖον μὲν γὰρ ἀνδραίων πλῆρες ἢ θυμιάματ' εἰσκομίζετο, πολλῆς δὲ ἀναδιδουμένης, αἷς εἰκός, ἀτμίδ' ἔχει, κατέχευται τὰ ἐν κύκλῳ πάντα, καὶ ἡ ὄψις ἐπισκιάζει, καὶ ἀνακρηπυλιχθὶς, πρὸς τὸν χερεῖν ἀδυνατῆσαι. Et enim thuribulum ignitis carbonibus & odorem plenum illuc infert. omnia autem circumcirca tenentur multo fumo, qui, ut consentaneum est, excitatur. tum vero & visus quoque obtenebratur, inhibeturque, neque longius sese ferre quit. Hoc igitur illud est, quare Pontificis ipsius oculis non omnia lustrari posse ait, quæ in adytis sunt. Atque hætenus luculenter ista Philo, atque etiam divine. Quanquam illud non sine errore dixit, quod antea ex libro ejus *Ἐπιθυμῶντων* recitavimus, aram alteram, quæ prope vestibulum templi sub dio posita

posita sanguinem victimasque accepit, constructam *lapidibus integris, impolitisque fuisse, ex legis edicto.* Contra enim, lignea ut sit, atque ære obducatur, numinis placitum est in Exodi capite xxvii. quod & Moses exequitur mox in capite xxxviii. & diu post maximus rex Salomo, cum templum conderet, non neglexit, ut est in libro i i. Chronicorum, capite iv. & in libro i Regum, cap. viii, vers. lxiv. Quod vero de ara ex cespite aut faxis faciunda edicitur in Exodi capite xx, id ad ea tempora pertinet, cum populus sacer, per vasta terrarum spatia & hostili solo circumerrans, sedem religionibus stabilem, & domicilium certum non haberet. Scio ego, qua tempestate templum secundum stetit, aram hanc quoque ex lapidibus fuisse. sed quam multa id genus alia enumerare possum, in quibus servata tunc veterum legum præscriptio non est? Sanè atroci & formidoloso reipublicæ tempore, cum incerta sæpe omnia metu hostium, & dissensionibus civicis essent, in ædificanda æde secuti duntaxat legem aliquatenus sunt homines sanctissimi. Nam quod in primo libro Maccabæorum, in cap. iv. dicitur, *Acceptis lapidibus integris secundum legem,*

*edificatum esse altare novum ad formam
 ejus, quod fuerat prius : oppidò leve est.*
 Nos enim eum authorem, quisquis
 fuit, non magis veremur erroris reum
 facere, quam Philonem Iudæum. Vter-
 que verbis illis deceptus est, quæ in
 Exodi capite xx extare diximus. Sed
 in hæc divertere, nihil necesse erat. De
 ara suffituum agere desinemus, si id
 dixerimus, in quo maximum momen-
 tum est. Iubet in Exodi capite xxx im-
 mortalis Deus cornua hujus aræ se-
 mel quotannis vituli sanguine rigari,
 illo die, qui constitutus jejuniis & ex-
 piationi erat. Sed eum sanguinem
 prius in Sancta Sanctorum inferri, ac
 mox exire illinc Pontificem, & con-
 spergere aræ cornua necesse fuit. Ita
 enim sancitum in Levitici decimo &
 sexto capite est. Quare jam rem confe-
 cimus, nihil ut opus argumentis am-
 plius sit. Etenim profecto, si exire ex
 adytis Pontifex ad riganda aræ cor-
 nua debuit, aram eam in adytis non
 fuisse certum est. Hæc contra Divum
 Augustinum, & qui assensit illi, Ca-
 rolum Sigonium, excutienda erant, ut
 illud omnibus persuasum esset, quod
 Hebræi veteres, Græcorumque & La-
 tinorum cordatissimi prodidere, Pon-
 tificem semel duntaxat quotannis se-
 cretum

cretum sanctissimi loci adiisse. Ajunt quidem Talmudici, id quod supra retulimus, Pontificem, cum oraculum ex gemmis Vrim & Tummim peteret, facie ad arcam obversa stetit. sed id fieri in qualibet templi parte potuit: ne jam forte credat quispiam, toties eum adyta intravisse. Atque hic est ille consulendi oraculi modus, de quo scriptum est in libro Iudicum, cap. 1, & capite xx. tum & in priore Samuelis commentario, in cap. x. De Mose aliter habendum est. quippe is ad arcam testimonii, prope ipsos Cherubinos, & ad operculum propitiatorium, verba vocesque commutavit cum numine. quod ex cap. xxv. Exodi, vers. xxii, atque ex Numer. cap. vii, vers. ult. neutiquam obscurum est. Verum quæ dementia esset, Aharoni cæterisque pontificibus transcribere, quæ uni Mose contigere? Sanè enim eum virum ex communi mortalium conditione Deus exemerat, postquam loqui coram, & una esse cum illo, atque ab illo aspici etiam dignatus est. Quæ omnia esse negata aliis, annotatum in sacro codice est. Sed jam non amplius verbum addimus. Qui enim pauca delibare de multis constitueramus, pene præ studio omnia exhausimus.

CAPVT VI.

Vicarius Pontificis sub decimum diem mensis Tisri constitutus. Quot gradus dignitatum inter pontificatum & sacerdotium interpositi fuerint. Iusjurandum solenne quotannis Pontifici delatum sub templo secundo. & causa ejus. Hæresis orta de suffitu in adytis adolendo. Hircus in desertum missus. Mons Hazazel. Iudeorum scita quædam super ea re.

QVoniam Pontificis nobile munus in iis esse rebus positum diximus, quæ die decimo mensis Tisri agebantur, idoneum visum est plura exequi quæ huc pertinent. Scribit Maimonides in Halacha Habodat Iom Haccipurim, in capite primo, solum Pontificem omnia sacra obiisse, quæ illo die fiebant, ne illis quidem exceptis, quæ propria illius festi non erant. quare illa quoque, quæ quotidie sacerdotes etiam curabant, commissa tunc Pontifici fuisse. Ait præterea, quo tempore festum hoc instabat, septem continuos dies custoditum eum publice magna cura fuisse, ne qua res fortuita eum contaminaret, prohiberetque solenni sacro. Quæ traducta ex initio tractatus Talmudici sunt, quem Massechta Ioma

ma

ma vocant. Tum & illud prodit ibidem maximus Rabbinus, quod relatu dignum est, de Pontificis vicario, qui quotannis creatus sub diem jejunii est: בתקנין לו כהן גדול אחר שאם יארע בזה פיסול יעבוד האחר תחתיו. בין שאירע בו פיסול קודם תמיד של שחר בין שאירע בו פיסול אחר שהקריב קרבנות זה שנכנס תחתיו אינו צריך חינוך עבר יום הכפורים הרי הראשון חוזר לעבודתו והשני עובר. ואם מת הראשון זה שני מהמני תחתיו: Nos sententiam, non verba exprimeamus. *Positum in more fuit, inquit, ut Pontifici constituerent quendam alterum Pontificem. Nam si quid ei contigisset, quo impuratus videretur, alter ille vice ejus rem sacram faciebat. Caterum vicario huic, qui pro illo in adyta ibat, non opus initiatione fuit, siue contaminari Pontificem ante jure sacrificium matutinum, siue post oblationes peractas contigisset. Quam primum autem dies expiationum praterisset, prior ille redibat ad munia sua: vicarius autem se abdicabat. Quod si prior moriebatur, alter ille in ejus locum substitutus est. Non multum ab his ablu dit, quod traditum à Flavio est in libro decimo septimo Antiquitatum, in capite VIII. Is enim quendam Iosephum Ellemo prognatum refert, qui in unum diem functus pontificatu sit, cum summus sacerdotum Matthias*

immundo visu per somnium se inquinasset, illa ipsa nocte, quæ expiationis festum antecessit. Hujusmodi vicarium Maimonides מִיָּסֵב appellat in Halacha Cele Hammikdasch, in capite iv, aitque sub imperio ejus cunctos sacerdotes esse. ex quibus tamen duo sunt, quos vicario eandem operam præstare ait, quam Pontifici ipse præstat, eosque קְהִילַת קוֹלֵץ appellat. ac rursus quendam ordinem illis inferiorem facit, in quem sacrificulos septem adscribit, qui אמרי בלין dicti sunt, & claves atrii custodiebant, nemo eorum ut aperire illud posset, ni unà omnes adessent. Rursum his subesse tres גִּזְבָּרִין, id est, thesaurarios, sive sacro ærario præfectos, ait. quos sequitur ראש המשמר, qui custodiis templi præest. tum is, qui ראש אב בית dicitur. ac tandem proximus ab his dignitatis locum tenere cæteram sacerdotum plebem ait. Hoc ferme pacto sacerdotum gradus distincti à Talmudicis sunt. nisi quod iidem inter Pontificem maximum, atque inter vicarium ejus constituunt quendam diversi generis sacerdotem, quem ראש מלחמה hoc est, *prælii causa unctum* appellant. Sed de hoc infra dicemus. Nunc de expiationum festo, quæ in promptu sunt, addamus. Apud Mai

Maimonidem ¹, legati à senatu missi
 juramentum quotannis solenni more
 à Pontifice exigunt, pridie quàm per-
 agendum piaculare sacrum erat. Id
 adeò fieri ex hac causa consuevit, quod
 sub templo secundo caput extulisset
 hæreticus quidam, à quo progata Sad-
 ducæorum secta est. Is odoramenta,
 queis suffumigandum adytum erat,
 imponi ignibus primùm, ac mox in-
 ferri in adytum voluit, quum Iudæis
 per manus traditum jam inde à Mosis
 ævo esset, accendi demùm ea in ipsis ady-
 tis oportere. idque profectò legis sen-
 tentia etiam arguit in Levitici capite
 XVI. versu XII. & XIII. Sed novatorem
 illum ea verba movebant, quæ extant
 in ejusdem capituli initio: בעני אראה
 על הכפרה *in nube apparebo super propi-
 tiatorium.* Quæ certè adeò nullum
 præsidium ad ipsius causam adferunt,
 ut planè id stabiliant, quod in versu XII
 & XIII expressum esse diximus. Et ta-
 men nihilominus crescebat quotidie
 tam improbabilis opinio, lateque ani-
 mos hominum pervaserat. Quare,
 cum metus ingens esset, ne in illum er-
 rorem sese Pontifex quoq; transferet,

K 4

insti-

¹ In cap. 1. Hal. Habodai Tom Hac-
 cippurim.

institutum fuit , ut pridie decimum diem Tisri sollenniter eum legati iurejurando obstringerét. cujus formulam Maimonides in hæc verba conceptam refert, *ששביעין אנו עליך במי ששכן ארץ שמו בבית הורה שלא תשנה דבר מכל דבר שאמרנו לך* - *Nos te jurare jubemus per eum, cujus nomen in hac aede habitat, ne quid immutes eorum, quæ dixerimus tibi.* Dein cætera subjecere, de quibus cautum esse intererat omnium. Ad celebritatem hujus festi maximè pertinuit religiosa sortitio illa, quâ ex duobus hircis unus destinatus aris fuit, alter verò in vicinum desertum ad montem quendam Hazazel dimittebatur, ut illinc præceps rueret. Tradunt Iudæi eum hircum magno molimine in desertum ab alienigena quopiam deductum, ac mox de summo monte detrusum ad ima esse. De tabernaculis quoque ab urbe Ierosolyma usque ad desertum dispositis, nescio quid, loquuntur, in queis confederunt, qui hircum identidem escâ reficerent. Tum & funiculum, cujus pars altera cornibus hirci, altera deligata ad scopulum fuit, atque etiam colorem funiculi, & id genus multa alia describunt, quæ profectò mecum ignorant. Quare nos hæc in medio relinquimus, propterea quòd

quòd rationibus conjecturisque melioribus destituta, vim haud capiunt ex ipsa frugalitate.

CAPVT. VII.

Initiatio Pontificis duplex, & qualis. Quando altera cessauerit. Quando Pontifex ab iuuentis mactatione, quam lex præscripsit, immunis fuerit.

Consecratio Pontificis duas res præcipuè habuit, vestitum unctiõnemque. Sancitum enim à numine fuit, uti, qui summum sacerdotium gesturus esset, tunicis amiculisque sacris per septem dies indueretur, atque oleo linceretur, quod confectum ad eam rem ratione quadam singulari erat. Talem Pontificem Talmudici מתרבה בגרים *auctum inauguratumque amictu*, & מתרבה משחה *auctum atque initiatum unctiõne* dixere. Ipse autem actus solennis dictus ab illis est ריבוי בגרים ומשחה *accessio majestatis ex amiculis & unctiõne*. Sed enim verò, postquam sacrum oleum periit, quod in priore templo conditum esse ab Iosia in specu quodam, & nunquam postea repertum ab Ezra aliisque in posteriore templo diximus, ab illa tempestate hercle Pontificum initiatio peracta si-

K §

ne

ne unctio est. Satis enim fuit, solo vestitu eos inaugurari. Vestiendi autem modus ejusmodi fuit, qualem Talmudici describere in tractatu, qui Massechta Ioma dicitur, in capite primo. Amicula octo erant, quibus Pontifex per dies septem continuos mane quidem induebatur, vesperi autem exuebatur; totidemque per dies fieri unctio solita fuit, antequam amissum sacrum oleum esset. In Massechta Horaiot, in capite ultimo, traditum est, nullam fuisse differentiam inter pontificem, cujus consecratio unctio fiebat, atque inter eum, qui solo amictu initiatus erat, nisi quod is, qui unctus esset, mactare numini juvencum lege jubebatur, si ita deliquisset, ut unius culpa peccatum ab omnibus esset. Hac necessitate solutus fuit, qui sine unguento erat vestibus inauguratus. cæteris autem rebus omnibus ambo pares fuere. De juvenci mactatione quod observarunt Talmudici, erutum est ex Levitici capite IV. Summam verò eorum omnium, quæ ad initiationem pertinere diximus, complexus est illis verbis maximus Rabbinus Aegyptius in capite IV. in Halacha Cele Hammikdasch. ממנין כהן גדול הוא ראש לכל הכהנים ומושחין אותו בשמן המשחה ומלבישין

ומלבישין אותו בגדי כהונה גדולה : ואם אין
 שם שמן המשחה מרבין אותו בגדי כהונה
 גדולה בלבה. כשם שמתרבה בשמן המשחה
 כך מתרבה בבגדים : כיצד מרבים אותו
 בבגדים. לובש שמנה בגדים ופושטן וחוזר
 ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום
 וכשם שריבוי בגדים שבעה כך משיחה
 Sequitur dein בשמן שבעה יום אחר יום :
 illud, paucis interjectis, איז בין כהן
 משוח בשמן המשחה למרובה בגדי אלא
 פר שמביא כהן המשוח אם שגג באחד מן
 Non libet nobis המצוי שהייב עליהן חטאי
 bis, hæc vertendo, tempus atque ope-
 ram conterere, propterea quòd eo-
 rum sententia jam relata à nobis ab-
 unde suprà est.

CAPUT VIII.

*Sacerdotum stationes, & ἐφημερίαι.
 Qui judicaverint de vitis sacerdo-
 tum. Damnati sacerdotes qua con-
 ditione fuerint. Lignile. Antigoni in
 Hyrcanum facinus.*

CUM hæctenus de Pontifice maxi-
 mo, qui sacerdotum princeps erat,
 dixerimus, plane fieri in tantâ rerum
 vicinitate nequirit, quin multa attin-
 geremus quoque, quæ ad ipsos sacer-
 dotes, atque ad munia eorum perti-
 nent. Quæ profectò iterare nunc pro-
 positum nobis non est. Fuère sacerdo-
 tes

tes ex Levitis selecti, uti oblationes & sacrificia facerent. eorumque erant VIII stationes à Mose constitutæ: è quibus quatuor ab Eleazare, totidemque ab Ithamaro gentem suam deduxere. Postea summus rex David stationes hujusmodi viginti & quatuor fecit, ut ex Eleazari posteritate sexdecim, ex Ithamari octo essent: quas omnes Flavius Iosephus incolumes usque ad Ierosolymæ everisionem fuisse prodi, nunquam ut permixta earum successio sit. Quod tamen verum est, si ab Encæniis Maccabæi per insequentia tempora retrò descenderis. Atque id profectò vel sic etiam incredibile ferme est in tanta rerum Iudaicarum sursum ac deorsum euntium mutatione. Sed penes autorem fides esto. Istæ viginti quatuor classes per vices suas singulæ Ierosolymam veniebant, & in templo hebdomadam unam sacris operabantur. Itaque post centesimum & sexagesimum octavum diem cuique stationi suus ordo rebibat: nisi quod per tria celeberrima festa, quæ Iudæi דברי appellant, fas fuit omnibus stationibus simul in templo sacra obire, illâ præscriptione, ut votivas spontaneasque hostias, & jugia sacrificia induntaxat curarent, quorum functio

tunc

tunc in orbem recurrebat. Hæ sunt stationes illæ, quas D. Lucas, de Zacharia cum loquitur, ἐφρησείας appellat. Quæ omnia divinè pertractavit vir illustris Iosephus Scaliger in Isagogicis Canonibus, quos in Eusebium publicavit. Itaque in his operam non ponemus. Multò enim satius nobis est illa exequi potissimum, quæ prætermissa ab aliis, aut certè tradita incuriose sunt. idque jam secuti ab initio sumus. In tractatu Talmudico, quem Massechta Middoth appellant, traditum est, potestatem & jurisdictionem senatorum, qui adscripti in magnum synedrium erant, sitam præcipuè in hoc fuisse, quod in parte templi, quæ Gazith dicta est, iudices de sacerdotibus sedebant, quibus familiæ & generis mota controversia est. qui, siquidem causâ cecidissent, vestibus induti nigris, atque exauctorati, cum ignominia ex atrio excessere. sin vicissent, albat per hominum ora se extulerunt, atque è vestigio munus sacrum cum collegis administrarunt. In capite secundo ejusdem tractatus Talmudici scriptum est, cognovisse etiam eosdem senatores de vitiis, morbisque, queis adfecti sacerdotes, tanquam mali omnis res, ex legis edicto reprobabantur.

li damnati, deinceps in parte templi degebant, quæ לשכר העצים dicta est, quasi tu *lignile* appelles; atque illuc ligna findebant, quæ in altari struerentur. Et si autem mulctati sacerdotio erant, tamen nihilominus illis jus fuit cum sacerdotibus ejus stationis, in quâ ipsi fuerant, adhuc de sacris epulari. Atque id proditum etiam à Flavio Iosepho est, in libro v *ἀλώσεως*, in capite xv. Porro, quæ ex Talmud² jam diximus, relata etiam à Maimonide sunt iis verbis, quæ subjecimus.

בית דין הגדול היו יושבין בלשכר הנזיר ועיקר מעשיהם התדיר שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומים: כל כהן שנמצא פסול בייחוסו לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא מן העזרה: וכל מי שנמצא שלם וכשר לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים: מי שנמצא כשר בייחוסו ונמצא בו מום יושב בלשכר העצים ומתלע עצים למערכה וחולק Horum sententia plana ex supradictis est, ut opus versione non sit. Neque vero sacerdotes solos, sed etiam pontifices corpore esse integerrimo lex jussit. Vtique apud Flavium Antigonus Hyrcanum captum utrisque auribus truncat. Ita provisum abunde fuit, ne fun-
gi in

² In Hal. Biath Hammikdash. ca. 6.

gi in posterum sacratissimo honore posset. atque id monere eum amici non destiterunt, cum ex Parthia Iudæam stolido consilio repetebat, ut illic Herodis ope pristinum teneret statum dignitatis. Res poscere videbatur, ut diceremus, quæ jura connubiorum posita sacerdotibus sint, deque sortitione, quæ singulis munia functionis suæ quotidie, vicesque assignabat: tum, quibus gradibus distincti fuerint, ut alii קתיקולין, pars אמרכלין, quidam גבורין dicerentur, cæteri autem numerus & plebs essent. sed hæc, cum de Pontifice ageremus, indicata à nobis in transcurso sunt. Atque etiam illic de indumentis quatuor diximus, quæ communia illis cum Pontifice maximo erant. Propria enim non habuere. Quare hæc omittimus.

CAPVT IX.

Sacerdotes Levitasque fuisse partem quandam magni concilii Sanhedrin. Negotia regia atque civilia publice Levitis commissa. Virtutum insignis imago in illis. Accessisse eos ad meliorem partem, atque ad equiorem causam, cum scissa olim divisaque Hebræorum respublica fuit. Quanto pere degeneraverint mox à recta indole, atque

à recta

à veteri integritate. Summum reipublica regimen occupatum ab illis, atque immodeste usurpatum.

AIt Maimonides in Halacha Sanhedrin, in capite primo, Levitas sacerdotesque in eum senatum lectos fuisse, qui Ierosolymæ supremus erat, & LXXI viris constabat, in quem adscripti etiam primores cæterorum Israëlitarum erant. Ex quo fit profectò ut non sacra duntaxat curasse, sed iudicia exercuisse etiam civilia, & cum principe, aut summo populi ductore consultavisse de summâ republicâ quosdam Levitarum sacerdotumque appareat. Magnum enim senatum Sanhedrin rex indicebat, princepsve, aut quocunque alio nomine appellandus fuit, qui statum publicum tuebatur. Atque hoc est, quod inter Mosis instituta Flavius Iosephus posuit, *πρᾶτος ἐστὶ τὸ μὴ δέν ὁ βασιλεὺς δίχα τῆς ἀρχιερέως καὶ τῶν γερουσιαστῶν γίνεσθαι.* Nihil agat rex, nisi de Pontifici & senatorum sententia. Neque id nos miramur in illo regno, quod ipse Deus, ut sæpe diximus, sacerdotale appellat. Sanè in secundo Chronicorum libro, in capite XIX, Iosaphatus rex, cum Zebadiah iis negotiis præficit, quæ ad regem,

gem, atque ad populum Iudæ pertinebant, etiam satrapas Levitas ei adiungit, qui in partem curarum veniant. Et multò ante illum maximus David Hafabiam, ejusque agnatos mille & septingentos præesse Benjaminitis, & Simeonitis, Iudæisque, ac res gubernare tam divinas, quàm regias, jussit. Idemque imperium, ac planè geminam potestatem Ieriæ, agnatisque ejus bis mille & septingentis rex ille in Rubenitas, Gaditasque, & in dimidiam tribum Menassitarum dedit. cujus rei testimonium extat in primo Chronicorum libro, in capite xxvi. Atquì profectò Hafabia, & Ieria, & eorum agnati, quos Chronicorum author summos honores gessisse in republica, & fuisse ad quater mille & quadringentos ait, Levitæ erant, & nomen suum professi in ea tribu sunt, quæ sacerorum omnium custos fuit. Accedit, quod legum omnium, & rerum humanarum, divinarumque summam scientiam suo quodam sibi jure Levitæ vindicarunt, quam in synagogis per Iudææ oppida populo tradidère: ut non immeritò omnis ingenii, eruditionisque, & bonarum artium patres atque autores habiti sint. Igitur ab his pietatis virtutisq; exempla petita sunt.

L

Etenim,

Etenim, cum pars ceremoniis sacrisque ministrarent, alii in disciplinas incumberent, plurimi muneribus officisque civilibus intenti reipublicæ consulerent, omnes tamen sine cupiditate vitam agitabant. Dissensione verò tribuum ortâ, cum à Iudæis divortium cætera gens Israëlitarum fecisset, relictis urbibus, quas inter Israëlitas habebant, eam partem amplexi sunt, quæ patrio more integra & incorrupta religionum solennia tenuit. Sed, ut nihil perpetuum est, tandem post Babylonienſe exilium, cum extructum templum secundum eſſet, temporum iniquitas bellorumque æstus quadam fati lege causam deposuit ad aliud schema. Primò enim pontificatum maximum gerere ii ex Levitis ausi sunt, quibus per legem illud affectare non licuit. Ea quasi materies omnium malorum fuit. Fecit enim avidos nimia felicitas: nec tam temperatæ cupiditates fuère, ut in eo, quod contigerat, desinerent. Gradus à magnis ad majora factus est, &, qui insperata acceperant, spe improbiore assecuti principatum sunt. Ac tandem verò, quasi actum adhuc nihil eſſet, regio nomine assumpto diadema capiti imposuère. Hinc insidiæ inter eos, doli, artesque patri-

patri-

patritiæ, & nulla modestia votorum. Ex qua enim tempestate sibi pulcrum duxerunt supra rempublicam stare, qua via illuc pervenirent, dum pervenirent modò, nihil pensi habebant. Ita, qui rarissimam laudem, & nulli adhuc ordini concessam concupiverant olim, innocentiam, postremò mutatis studiis omnia divina humanaque promiscua habuerunt, unius arrogantia superbiæque dominio. Sed de hoc etiam antè diximus.

CAPUT X.

Qui fuerint Ansche Hammaamad. Quali legatione functi sint. Sacrificia pro populo peracta. Legatos hos etiam extra Ierosolymam munus suum in synagogis obiisse. De jejuniis eorum. Cur pridie & postridie Sabbati non jejunaverint.

IN Talmudis tractatu, qui Massechta Tahana jot dictus est, de iis agitur, qui à populo, aut ab universitate missi legationem publicam obibant sacrorum causa. Cujus rei observatio, quoniam sane singularis est, neutiquam silentio prætereunda nobis videtur. Enimverò illud sancitum lege erat, ut, qui numini victimam donumve offerret, sacris

præsens adstaret. Quoniam vero oblationes quædam etiam totius populi nomine fiebant, utique immensa illa civium multitudo, quæ locis urbibusque diversa habitabat, adesse ad sacram ædem nequirit. Igitur institutum à patribus varibus est, uti ex Israëlitis quidam summa integritate & religione viri deligerentur, qui legati universitatis forent, & ad oblationes, vice populi, adessent. Atque hos Talmudici אנשי מעמד appellant, quasi crassius paulo *viros stationarios* dicas. Fuere autem classes eorum viginti quatuor descriptæ, planè ut de sacerdotibus quoque, deque Levitis diximus. ductabatque singulas antecessor quispiam, quem ראש המעמד *stationis principem* vocaverunt. Lex porrò posita legatis universitatis hæc fuit, ut qua septimana statio cujusque in orbem redibat, nemo quisquam tam solenne munus defugeret. Atque hercle eos quidem, qui Ierosolymæ, aut in propinquo habitabant, convenire in templum necesse fuit unà cum Levitarum sacerdotumque geminis classibus, quarum vices in eam hebdomadam inciderant. Quod si verò procul aliqui à sanctissima urbe in remotis oppidis degebant, his adempta longi itineris molestia est. Satis enim erat

in

in synagogam istius loci convenisse eos una, atque animos cogitationesque ad ædem transmisisse, quæ Ierosolymæ erat. Ita publicam sacrorum causam absentes quidem, sed eadem hora tamen, atque etiam publicè, profecuti sunt. Legatis his, dum hebdomadale munus peragebant, jejunandum quater fuit, & quidem certo tempore. Constitutus enim ad id dies Lunæ, Martisque, & Mercurii, ac Iovis est. Neque refert, Ierosolymæ in templo, an in oppidorum synagogis convenerint. Pariter enim jejunii necessitas eos tenuit. Datum tamen sabbatho id honoris est, ut pridie essent lege hac soluti. quemadmodum profectò nec postridie se macerabant, שלא יצאו מעונן, שבת לצום: *ne sabbathi lætitiæ mærorum exciperet jejuniorum.* Ac de his quidem satis dictum est. Cætera, quæ de precibus legatorum universitatis, deque legis recitatione tradunt Talmudici, ab ipsis petantur.

CAPVT XI.

De Levitis illis, quorum ministerio sacerdotes utebantur. classes eorum, & diversa munia. Nethinai. Lex annaria de Levitis lata quando cessaverit. Levitas non itidem, ut sacerdotes, repro-

batos fuisse. Quantum nefas fuerit, confundi eorum ministeria.

Sequitur ut præterea de Levitis quædam dicamus, quorum appellatio duplicem rationem habet. modò enim sic dicti communiter omnes ii sunt, qui de tribu Levitica essent, ad quos in univèrsum ea pertinent, quæ suprâ diximus in hujus libri capite ix. Interdum verò hoc nomine vocantur, qui in urbe Ierosolyma per vices sacrum ministerium subibant, quod erat longè à sacerdotum functionibus diversum. De qua re breviter dicendum nobis hîc est, ne eam partem non attingisse videamur. Igitur Levitarum horum munus fuit sacerdotibus ministrare, eaque obire, quæ ignobilioris operæ erant. Planè enim, quod Romanis inter sacra atque in templis victimarii, popæque, & æditui, ac præciæ, tibicinesque præstitère, id Iudæorum mos, lexque Levitis demandaverat, non omnibus hercle, sed iis duntaxat, qui progenitore Levi sati, genus tamen suum ab Aharone non traxerunt. Etsi enim profectò Aharon quoque eodem fatu editus fuit, tamen, quia in ejus familia & posteritate dignitas stetit sacerdotii, non ita frequenter in sa-

cro codice Levitarum nomen datum
 nepotibus ejus est. Ac initio quidem,
 ex Mosis instituto, Levitæ sacerdoti-
 bus duntaxat operam navabant, ar-
 camque humeris portabant, & vasa
 sacra curabant. Ejusque generis mox
 classes viginti & quatuor David fecit,
 quæ singulæ per vices suas hebdoma-
 dam unam in templo essent: planè
 quemadmodum etiam sacerdotum
 divisæ stationes erant. Cæterum idem
 ille rex David eadem lege totidem
 quoque familias alias instituit Levita-
 rum, quorum pars voce, alii organis
 nabliisque inter sacra canerent. Ac
 rursus eodem auctore viginti & qua-
 tuor stationes ædituorum factæ sunt.
 Postremo, quemadmodum Levitæ sa-
 cerdotibus ministrabant, ita ipsis Le-
 vitis dati alii sunt, qui lignatum aqua-
 tumque mitterentur. Hi primum Gi-
 beonitæ erant, quos maximus populi
 ductor Iosua in bello servaverat. mox
 Davidis Salomonisque tempore alii ex
 victis gentibus accessere, atque uno
 nomine omnes appellati Nethinæi
 sunt, quasi dedititios aut adscriptitios
 dixeris. Verum hæc Cornelius Bertra-
 mus, Carolusq; Sigonius, eruditissimis
 ambo commentationibus, tam dili-
 genter persecuti sunt, nihil ut addi à

nobis possit. Quare alia quædam circumspiciamus. In tractatu Talmudico, quem Massechta Cholin appellant, in fine capituli primi, annotatum est, legem eam numinis, quæ Levitis quinquaginta annos natis missionem dat, haud perpetuam esse, sed eo tempore duntaxat valuisse, cum transferendum identidem sacrum tabernaculum esset. mox enim, cum religionum ceremoniarumque sedes stabilis in æde Hierosolymitana esset, nunquam eos solenni ministerio sese abdicavisse, qui quinquagenariis majores erant. In extremo ejusdem capituli traditum quoque est, non fuisse in Levitis id spectatum, an corpore integro essent. nullum enim vitium fuisse, quod sacro munere eos prohiberet. Quare profectò, quod de sacerdotibus, deque Pontifice diximus, ad hos non pertinet. Vocem tamen ibidem Talmudici excipiunt, quæ, grandi ætate cum deficeret, vitium in cantoribus fecit. Scribit Maimonides, crimen capitale fuisse, si Levita sacerdotis curas capefferet, aut ex ipsis Leviticis muniis aliquod ejusmodi obiret, quod assignatum illi non esset: puta, si ædituus cantoris vice fungeretur. quod si sacerdos Levitæ ministerium subiret, non illum capite

pæ-

pœnas luisse, sed tamen בלא העשרה contra numinis interdictum fecisse.

CAPVT XII.

Templum Ierosolymitanum, Cur intus illic tanta vis auri. De templis veterum, in quæ aurum non inferebatur. non esse id Iudaorum institutis contrarium. Confutatus quorundam error. Talmudicorum scitum de iis, qui sacram adem adeunt. Quid sint תעוונות in Messia edicto. Salomonis industria in templi extructione. Quam celeriter consummata ea operis moles. Dianæ Ephesiæ ades quibus impensis & quam lente adificata. cur in palustri solo ea posita. Iudaorum commentum de monte Moria.

Nihil rerum Iudaicarum pulcrius, magnificentiusque fuit, nec quod magis celebratum monumentis omnium sit, quàm illud immensæ opulentiaæ templum, quod in urbe Ierosolymâ extructum, dedicatumque à Salomone est. Ejus descriptio luculenta apud Flavium Iosephum extat in octavo Antiquitatum libro. Quare nos, quæ de magnitudine, deque arte & modo operis dici possunt, non exequemur. Vtique, quod hujus ædis in-

terius sacrarium auro magni ponderis obductum erat, quodque vasa innumera ex puro puro auro conflata sunt, non regis effusa quædam liberalitas in summâ opum affluentia videri debet, sed iustus edictumque numinis fuit. Non æstimat quidem donorum pretia, neque terrenis indiget opibus summus Deus, cujus est hoc omne, quod videmus, & non videmus: sed tamen grata illi mortalium pietas est, id offerentium quod amant ipsi vehementer, rerumque humanarum maximum putant. Ait Plutarchus in Politicis præceptis, templa quædam olim fuisse, in quæ ingredi nefas fuerit, nisi auro ante fores posito. Ex quo viri quidam incomparabiles collegerunt, antiquitatem, cujus iudicium incorruptissimum fuit, delubra damnavisse, quæ donariis magnificis, & multo auro radiarent. In quo certè eos ratio fugit. neque id Plutarchus voluit, qui è vestigio ibidem illud addit, etiam ferrum eos deposuisse, ædem qui intrare vellent. & in promptu esse causa utriusque nobis videtur. nam & sine auro nummisque, aut ornatu operosiore ad stare debuerunt, qui diis supplices in loco augustissimo erant: & rursum, magis sibi opem omnem esse

in

in numine positam intellexere, qui ferro armisque se nudaverant. Ego verò Plutarchum, ista cum scriberet, cogitasse de veteri Ierosolymitana æde opinor. Penè enim eadem sunt, quæ traduntur in Talmudis tractatu, quem Massechta Ievamot appellant, in capite primo: ex quo ista transscripsit Maimonides, quæ in Halacha Beth Habechira leguntur, in capite VII. לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו או באפונדתו ובמעורת הצרורין לו בכרינו: *Nemo in montem templi veniat cum baculo, aut calceamentis pedum, neque cum manticâ aut pecunijs linteis involutis.* Apud Divum Marcum in Evangelii cap. XI, servator hominum Messias, cum reducere priscum ac fugitivum morem vult, edicit ἵνα μή τις διεύχρηται σκεῦος ἢ ἰερῶν, ne quis per templum eat vasis ullis, instrumentisve, aut impedimentis onustus. Ita enim id, quod σκεῦος dicit, accipimus, ut ad oculos etiam, & ascoperas, atque ad ea omnia pertineat, quæ oneri exuberant. Certè ille idem Messias, cum propter excellentem seculi perversitatem vetus hoc institutum exolevisset, nummularios, atque eos, qui intenti distrahendis mercibus erant, procul à sacro limine abegit. Templi admiranda moles urbem

bem

bem ex alto despectavit. Posita enim
 in montis crepidine fuit, cujus spa-
 tium rex Salomo ampliavit, aggesta
 in profundissimam vallem humo ad
 altitudinem quadringentorum circi-
 ter cubitorum. Consummata autem
 tanti operis constructio intra septem
 annos est. Quod pene incredibile dixe-
 ris. Sanè tardior in ædificando Græcia
 fuit, quæ Dianæ Ephesiæ templum du-
 centesimo & vicesimo anno vix absol-
 verat, etsi adjuta totius Asiæ opibus
 est. sed cœpti difficultas ex natura loci
 fuit. quippe condi eam ædem in palu-
 stri solo placuit, ne terræmotibus qua-
 teretur. Vanissimum est, & exhibari
 debet, quod Rabbi Eliezer in capitulis
 suis ex communi Iudæorum opinione
 prodidit, montem, in quo ædes Iero-
 solymitana stetit, hunc ipsum esse, in
 quo primus hominum parens Ada-
 mus sacra fecit: atque ibidem mox
 Abelum, Cainumque munera sua nu-
 mini obtulisse. rursus vero & Noa-
 chum illic altare posuisse, cum ex arca
 egrederetur: & Abramum cœlestibus
 monitis huc profectum fuisse, uti fi-
 lium mactaret. Eiusdem generis est,
 quod in Bereschit Rabba, in Pasuk
 וייער, & in Talmudis Hierosolymitani
 tractatu, qui נזיר inscriptus est, in ca-
 pite

pite xxiii legitur, Adamum ex pulvere illius montis esse conditum, atque recte dictum à sapientibus veteri verbo esse, שִׁנְבְּרָא מִמְּקוֹם כְּפָרְתוֹ *creationem ejus in illo loco contigisse, ubi peracta ejus expiatio est.* Nemo nostrum tam bardus est, qui hæc credat. Et tamen ipsis vetus commentum placet. Sed hæc deliria pluribus persequi, id vero nostrum non est.

CAPVT XIII.

Admiranda quadam de templo, deque sacrificiorum & sacerdotum multitudine. De festo Paschatis singulare quid, & penè supra fidem. Lignorum tres strues in altari. De aternis ignibus. Corban Habit sin, oblatio lignorum, & dies festi ad hanc rem. Talmudicorum & Flavii Iosephi discrepantia. Superstitio eorum, qui intraverint templum, quique exiverint ex illo.

Difficile esset dicere, quot sacrificiorum oblationumque genera & causas Iudaica religio habuerit. Sanè, cum Flavius ¹ dicat, in singulis classibus, quæ hebdomadam unam per vi- ces in templo sacris operabantur, fuisse

---

¹ In Apolog. adversus Apionem.

se plus quàm quinque millia sacerdotum; omninò opus ingenti victimarum numero quotidie fuit, ne tot manus otiosæ essent. Notat idem scriptor² uno die Paschatis ducenties quinquagies quinquies millena & sexcena animalia immolata esse. Diximus autem, solenni Paschatis die, & præterea duobus aliis festis, omnes sacerdotum classes Ierosolymam venisse, & junctis operis sacra simul fecisse. ut jam necesse sit, eodem tempore, atque die uno, centum & viginti millia sacerdotum munus suum obiisse. Quod si jam è numero victimarum, quas cecidisse Flavius in illo festo prodit, mactatas à sacerdotibus singulis binas cogites, supersunt quindecies millenæ, & sexcenæ, quæ adhuc quærunt, cujus manu pereant. Porro harum omniû immolatio facta in uno altari est, in quo quotidie tres lignorum strues compositas fuisse, Rabbi Moses Aegyptius ait. de quibus singulatim illud prodit, in Halacha Temidin & Musaphin, in capite secundo: ראשונה מערכה גדולה שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות: שנייה בצדה קטנה שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום: שלישית אין עליה כלום אלא לקיים מצוות האש שנאמר אש תמיד תוקד :

² Lib. 6. αλώσ. cap. 45.

εἴρη Prima strues, inquit, magna erat,
 in qua jure sacrificium, ceteraque, quæ
 offerebantur, apponebant. Secunda, ad la-
 tus ejus, minor fuit: de qua ignem excepta-
 bant acerra, ut suffimenta in altero altari
 adolerent, quod prope Sanctum Sanctorum
 erat positum. Tertia illud duntaxat ha-
 buit, quod ratam faceret legis divina præ-
 ceptionem, quæ de igne extat ejusmodi, Ac-
 cendes ignem perpetuum. Scribit Flavius
 in libro secundo ἀλώσεως, in capite
 tricesimo & primo, fuisse Ierosolymæ
 diem festum quendam, quem τὰ ξυ-
 λοφόρια ipse appellat propterea quod
 Iudæi tunc omnes ex sylvis magnam
 lignorum vim in templum comporta-
 bant ad alendos sacros ignes, quos esse
 æternos, & nunquam extingui lex di-
 vina jusserat. Hic verò leviter à Flavio
 Talmudici discrepant. Ajunt enim,
 non id uno tempore factum ab omni-
 bus simul esse, sed familiis singulis ad
 hanc rem fuisse certos dies constitu-
 tos. quod nos ita accipimus, ut statur
 quisque dies plures familias, puta vi-
 ginti aut triginta, hujus officii causa
 sociaverit, non Iudæorum hercle per
 reliquam Palæstinam habitantium,
 sed Ierosolymitanorum duntaxat. Ad-
 dunt Talmudici, eas familias, queis li-
 gnationum vices in orbem redierant,
 holo-

holocaustum spontaneum obtulisse, quod קרבן העצים dictum fuit, quoniam superadditum lignationi est. fas autem illis non fuisse, ea tempestate in luctu & squalore esse, aut jejunio se macerare. Talmudicorum sententiam Maimonides illis verbis complexus est, in Halacha Cele Hammikdash, in capite sexto: זמן קבוע היה למשפחו: לצאת ליערים להביא עצים למערכי: ויום שיגיע לכני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה והו קרבן העצים: Porro, ut in animis major veneratio inesset sacrae aedis, introductum illud non lege Moisaica, sed vetustissimis Iudaeorum institutis est, ut quisquis templum intrabat, gressum ad dextram obverteret, ac sic circumiret, eaque via egredere- tur, quae ad sinistram erat. Contra au- tem, qui in luctu fuere, qui ve ejecti ex Iudaeorum communione erant, eo submotionis genere, quod נירי appel- latur, iis circuitio facienda à sinistra dextrorsum fuit. Quin ipsi sacerdotes, cum rem sacram fecissent, recessim ad portam atrii cedebant, penè ut nepae solent, sed paululum tamen obliquato latere. Haec, & id genus plura in libris Talmudicis traduntur, & referenda ad illud tempus sunt, cum jam in animos homi-

homi-

hominum, res insana, superstitio in-
uasisset.

CAPVT XIV.

Addita religionibus majestas. Talmudicorum sententia de muro, qui adyta separabat. & cur is in templo secundo non restitutus. De custodiis templi. An rectè eas Maimonides esse ex lege tradiderit? Morbi crebri sacerdotum unde fuerint?

FVIT illud à sapientissimo Salomone, non ab feris nepotibus ejus, institutum, ut discreta sacerdotum, Israelitarumque, & mulierum atria essent. Ita provisum rectè est, ne religionem commixtio fœdaret. Nam quod ipsis sacerdotibus non penetrare in templi intima licuit, sanè verò etiam id augendæ majestatis fuit, cujus major est ex occulto admiratio. Atque ante quidem, cum inter Sanctum & Sanctum Sanctorum murus quidam unius cubiti latitudine stetit, post cum ædem secundam ii exstruerent, qui reversi Babylone erant, dubitatum est qua proportione, quove pacto spatium ejus muri immissum in Sancta, inque Sanctum Sanctorum fuisset: & cum decidi ea res nequiret, vice muri duo

M

vela

vela oppansa sunt, inter quæ spatium cubiti interfuit. nam antea hercle duntaxat unum pependerit. Traditum id à Rabbi Mose Ægyptio est, in capite IV, in Halacha Beth Habbechira. Atque ex eo constat, quam scrupulosa eorum hominum religio fuerit. Sed ejus rei etiam alia documenta sunt. Ait ille idem magnus Rabbinus, semper Levitarum sacerdotumque vicenas quaternas stationes excubias nocturnas in æde sacra, & circum illam iniisse, non quod ab hoste grassatoribusve metus fuerit, sed uti honos religionibus esset. Leges autem illis præscriptæ ejusmodi fuere, ut sacerdotes intus, Levitæ foris custodirent; & illorum quidem tres, horum verò essent XXI stationes. Denique Levitæ totas noctes pervigilabant. at sacerdotibus somnum capere haud nefas fuit. Non culcitæ tamen, non tomenta mollem requiem illis fecerunt. dormiendum humi in solo erat; ut hoc illis commune fuerit cum Delphici Apollinis sacrificulis, qui à Callimacho perquam eleganter dicti sunt

*μηλεχέες ἱεργίπουντες ἀσιγήτοι λέ-
οντες*

Nos hæc, quæ de custodiis diximus, sero admodum, & labante republica,
esse

esse instituta putamus, quo tempore multa alia sunt inventa, quorum nec vestigium antea, nec vola extiterat. Nam quod summus Rabbinus Aegyptiustestimonia quædam ex Pentateucho recitat, utique mendose facit. Quæ enim cunque in Numerorum capite secundo & tertio edicta sunt de castrorum metatione, quam circum tabernaculum fieri in deserto oportuit, ea verò ad urbem Ierosolymam traducere, ubi sacris ceremoniisque tuta sedes fuit, magna imprudentia est. Quid quod post Babylonienſe exilium quindecim munera in templo administrata sunt, de queis Iudæorum reges antea, qui de Davidis familia fuere, nunquam cogitaverant? Ea memorantur in Talmudis tractatu, qui Massechta Schekalin dicitur, in capite v. interque hæc fuit, cura temporum solennium, aquarum, sortium, custodiarum, vestium, panum Propositionis, cortinarum, suffimenti conficiundi, & aliarum rerum, quas recensere pretium operæ non est. Fuit autem singulis præfectus quidam impositus, quem ממונא appellabant: eratque sub nutu ejus ingens ministrorum multitudo. Ait Maimonides multis morbis obnoxios sacerdotes fuisse,

propterea quòd carnibus fere vescebantur, & leviter vestiti inter rem divinam amiculis lineis erant, quæ exuere toties, & sumere necesse habuere, quoties aut operationem intermittebant, aut redibant ad eam. tum & in pavimento stabant semper, neque sedere illis in toto atrio, in quo sacrificabant, fas fuit. Hinc languor, venarumque inflatio, & mille mala. Haud illud incitè dictum à Iuvenale est in causa plane simili,

--- varicosus fiet aruspex.

Igitur delecti sunt, qui publice sacerdotum curarent valetudinem. quibus præerat is, quem *הַמְּוֵלָד* appellat. Sed de his hætenus. Cætera, quæ de templo præclare Talmudici tradiderunt, iis relinquimus, qui fortassis post nos aliquando hujus messis reliquias persequentur. Duntaxat enim aliorum excitare ingenia voluimus. Et jam illud à nobis, opinor, effectum est, omnes ut intelligant, permulta esse, quæ de rebus Iudaicis adhuc dici post eruditissimorum aliquot hominum commentationes possint.

C A P V T XV,

De Ierosolyma & templi exordio. Quid Romanos ad rem atrocissimi exempli solis

solicitaverit. Casus quidam admirabiles à Iudæis notati de excidio templi prioris & posterioris. Titi miseratio & lacrymæ. De tertio templo, quod adhuc expectant Iudæi. Alia Capitolina in ruinis Ierosolymæ condita, & additum à Cæsare Hadriano ludibrium.

IAM ad alia divertamus. Fuit ab omni ævo magnis quassata tempestatibus urbs Ierosolyma, in qua ædes sacra, & religionum domicilium erat. quippe Assyriorum primò, Babyloniorumque, mox Antiochi Epiphanis, aliorumque regum, ac postremo Romanorum quoque sensit arma. Capti cives, diruta mœnia, vasta omnia mœstaque fuere. Vetus templum incenderat Nabuchodonosor, instauraverat autem denuo Zorobabel. Sed deerant ad priscam altitudinem sexaginta cubita. Quare Herodes multò post, opibus & omni rerum copia affluens, reddidit illi eximium decus. Et jam erat hæc ædes inter orbis miracula. Nulla fuit tam seposita aut barbara gens, ex qua spectator in Syriam non veniret. Sed fati ea lex est, nunquam datum ut sit rebus summis, stare diu. Decreverat tantarum rerum cumulum diruere Deus: &, quia vim suam

ingruentem frangi non volebat, passus est temeritate paucorum quorundam ad defectionem sollicitari populum. Paruit ducibus suis imprudens multitudo, & reverentiam excussit Romani principis. Ita error in culpam transiit; & cum causa atque origo omnis furoris apud autores esset, pœna omnium fuit. Obsedit Hierosolymam vastavitque Titus, ac ne templo quidem pepercit, quod manserat antea tot cladibus incolume. Res admiranda est, & singularis quædam divini iudicii nota id, quod Rabbini observaverunt, quibus studium est vetera & recentiora contendere, atque omnia scrutari subtilissime. Recitabo verba Hebræa ex Chronico, quod Seder Olam vocant: היה ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום זכות וחובה ליום חובה שנמצאת אומר כשדרב הבית בראשונה אותו היום מוצאי שבת היה ומוצאי שביעי היתה ומשמרתו של יהויריב היתה ותשעה באב היה וכן שניה וכו' וכו' הלוי' עומדים על דוכן ואומרים שירה וישב עליהם את אונם: Eorum est talis sententia, sed paulò liberius à nobis reddita: *Rabbi Iose dixit: Quemadmodum meriti remuneratio, etiam post longum tempus, recidit ac revolvitur in eundem diem, ita & peccati. Atque id experimento compertum est.*

nana

nam cum antea vastaretur templum, erat extremum sabbati: & rursus extremum septimi anni erat. præterea erat septimana¹ stationis Ioarib, & nonus dies mensis. Ab erat. Et ita fuere quoq; hæc omnia in secundo excidio. In utroq; autem Levitæ stabant in cathedra, recitabantque oden hanc: Retribuet illis iniquitatem suam. Apud Iosephum accurata est excidii descriptio. Sanè ait ille tam tristem tunc rerum faciem fuisse, uti miseratus eam hostis quoque sit. etenim Titum, cum everfa omnia, dirutaque cerneret, ingemuisse cum dolore, & defectionis succensuisse autoribus, quorum execrando scelere acceleratum urbis fatum erat. nam illum, non nisi invitum, tam aspero remedio admovisse manum. Et sanè non erat illi viro animus ferox, insatiabile gentium malum. Deliciæ enim amorque non Romanorum, sed humani generis, dictus habitusque est. Verùm, quid ageret? Reipublicæ causâ adhibenda severitas fuit, & crudelem medicum intemperans æger fecit. Perit urbs, quam perire etiam pereuntium intererat. lacerabat dirutum, flammisque exustum

M 4

tem-

¹ Ita appellat Iudæus magister תלוי עֶ-
ִּן מִשְׁעָרָיו, sive פּוֹלָאֵבִי.

templum, quod per XLVI annos vix extruxerant reversi exules: denique quod refecerat tandem, & ad invidiam ornaverat Herodes, nihil ut jam inimici in eo, nisi pulchritudinem culparent. Verissimus vates apud Divum Matthæum Messias est, cum ita inquit, *ὃς μὴ ἀφεθῆ ὡς λίθος ἐπὶ λίθον ὃς ὃς μὴ καταλύθησεται. Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non dissolvatur.* Inter summam magnificentiam, & deformes reliquias momentum intercessit. Ita vertuntur subito cuncta. & omninò natura, quæ ad originem rerum parcè utitur viribus suis, ad rui-
 nam toto impetu venit. Exspectant adhuc Iudæi tertium templum, ajuntque tribus Patriarchis, Abrahamo, Isaco, & Iacobo suam cuique deberi ædem. Id erutum ab illis ex sacri codicis quibusdam locis est, quæ non intellexere. Ita se miseri sua spe solantur, & cum Sabinis somniant quod volunt. Templi urbisque vix vestigia restabant, cum Hadrianus Cæsar, multis post Titum annis, in eodem solo Aeliam suam, & pro templo veri numinis quoddam extruxit templum Iovis Capitolini. Ad hoc, in fronte portæ, qua Bethle-
 mum iter erat, suam posuit marmoris sculptam, uti Iudæos malè ureret in-

tuicæ

ritu exofiffimi animalis. Hoc memo-
riæ proditum ab eruditiffimo Eufe-
bio est.

CAPVT XVI.

*De templo Samaritanorum, quod in mon-
te Garizin. Qui fuerint Chutai. Vnde
aduecti in Samariæ sedes sint. Quanto
deteriore conditione fuerint quam Iu-
dæi. De religione eorum quædam. Fuiſ-
ſe eos primum idololatrias: mox, abdicat-
o idolorum cultu, lapſos in hærefin eſſe.*

ATque ædes quidem Ierofolymita-
na, de qua jam diximus, à ſolis cul-
ta Iudæis fuit. Samaritanorum autem
aliud quoddam templum in monte
Garizin erat, quod Sanaballetes, ma-
gni Alexandri permiſſu, extruxerat,
uti generum ſuum Manaffen pontifi-
catu ornaret. Quare profectò, cum
pridem antea Iudæi Samaritanique
per æmulationem diuerſa ſacra ha-
buiſſent, recenti hac ædificatione mi-
rum in modum vetera odia exarſere:
quæ mitigari nec tunc quidem conti-
git, cum, ducentis poſt annis, dirutum
id templum ab Hyrcano eſt. De Sama-
ritanis, quos sæpe rerum Iudaicarum
ſcriptores loquuntur, pauca in transi-
tu dixiſſe fatis erit. Non erant illi vera
Iſraëlitarum propago, ſed incondita

M 5

colo-

colonorum multitudo, quam ex Chutæorum, Babylonienſiumque, & Chathamæorum, ac Sepharvaimitarum, Chavæorumque ſedibus collectam rex Aſſyriæ in Samariam tranſvexerat, poſtquam Iſraëlitæ omnes, qui ſecefſionem à Iudæis fecerant, abducti in longa exilia, diſperſique per Colchos, Parthos, atque Æthiopes ſunt, nunquam ut ex illa tempeſtate in Palæſtinam redierint. Quare jam Samaritani, qui in vacuam eorum regionem miſſi ſunt, nihil niſi retrimenta hominum & mendicabula fuere, plane ut ſunt illi apud Siculum vatem

--- ἔτε λόγων πνός ἀξιοί, ἔτ' ὄμι-
μητοί,
δύσανοι μεζαρῆες ἀπιμοπότη ἐν
μοίρα.

Sanè quanti pretii fuerint, monet nos vetus Iudæorum verbum, quod Rabbi Elias refert, למה היה דור המלך דומה למה היה דור המלך? *Cui rex David ſimilis fuit? Chutæo oſtiatim ſtipem petenti.* quod nos de maximo rege dictum putamus, qui apud Acifchum illuvie ſordibusque ſeſe fœdaverat, ut contemptu tutus foret, ubi in jure parum præſidii eſſet. Apud Romanos quidem, proſtigatis penitus Palæſtinarum rebus cum victoriſ arbitrio jura

omnia

omnia amitterent retinerentve tam Samaritani, quàm Iudæi, longè detiore conditione Samaritani fuere. Interdictus enim illis omnis legitimus actus fuit: ac duntaxat testamentaria testimonia, quæque in ultimis elogiis, vel in contractibus consistunt, propter utilitatem publicam permiffa illis sunt, ne probationum facultas angustaretur. Iudæis vero testimonii quidem dictio contra orthodoxos in judiciis non fuit. at inter se, ubi litigandum existimassent, fœdus permixtum habuere, & dignos litigatoribus etiam testes introducebant. Quæ constituta in hunc modum à Iustiniano sunt in *l. XXI. C. de Hæreticis & Manichæis*. Idem porro Iustinianus in *Novel. cxxix, Samaritas pridem atroces, elatosque contra Christianos, & in omnium velut novissimam superbiam excedentes* ait: ut mirari nemo amplius debeat, cur in *Novel. cxliv.* cautum sit, ne majores natu, qui eam superstitionem coluissent, ad sacrum lavacrum admitterentur, antequam Christianismi elementis initiati per duos annos essent. De religione eorum simplex esse sermo nequit. variata enim identidem temporibus est. Ac initio quidem Israëlitæ, qui à Iudæis per civiles discordias

segre-

segregati Samariam incolebant, idolorum cultores fuere, vitulosque aureos venerati sunt ad Aegyptiorum imitationem, quibus summum numen Apis erat. Mox, qui in vacuas sedes eorum adducti populi sunt, gentilia singuli sacra habuere. Chamathæi enim Aschimam, Chutæi Nergalem, Babylonienfes Succot Benot, Havæi Nibchanem & Tartacum, Sepharvaimitæ Adramelechum atque Hanamelechum adoraverunt. Ea enim arte usus Esar Chaddon Assyriorum rex est, cum novos colonos in Samariæ agros deduceret. Nihil sibi fore adversus subditos utilius credidit, quam si in commune consulere eos religionum non sineret diversitas. Quanquam postmodum, cum nova malorum cohors terris illis incumberet, legatorum, qui missi ab illis sunt, precibus idem rex permotus, sacerdoti Israëlitico gratiam exilii fecit, ut propere profectus sacra patria eos edoceret, placaretque iratum numen. Ita veterum indigenarum ceremonias receperunt. sed fixa tamen in animis omnium mansit gentilis superstitio. Tandem autem, sero quidem admodum, sed aliquandiu tamen ante Sanaballetæ tempora, penitus omnem idolorum cultum abdicaverunt.

cavere, secutique eas religiones sunt, quas divinus Moses præscripserat. Hic vero notanda insignis eorum hæresis est. Etenim, cum Iudæi tria volumina sacri codicis susceperint, Pentateuchum, Hagiographa, & vatum effata, in quibus singulis divinitatem spirare, atque inesse quiddam sacrosanctum credunt, ipsis visum est solum Pentateuchum retinere; cætera, tanquam leviora, atque ab hominum ingeniis profecta, aspernari.

CAPUT XVII.

De Hæresibus sectisque Iudæorum. Quando ea orta sint; & vera causa earum. Cur ante exilium Babylonienſe in idololatriam, post illud exilium vero in hæreses inciderint Iudæi. Quare difficile sit ab idololatria ad hæresin deſciſcere. De Bano, deque Gaulonitis, & Zelotis, item de impostoribus quibusdam, qui in Iudæa religionum prætextu grassati ad res novas sunt.

SAmaritanorum prava de Hagiographis opinatio, quam percrebuisse diximus, tunc orta demum est, cum à paganorum superstitione recesserant: ut non ante facti hæretici sint, quam esse idololatræ desissent. Sane etiam
Iudæis

Iudæis plane in eum modum res pro-
cessit. de quorum sectis ut deinceps
aliquid dicamus, nunc bona occasio
est. Illud hercle constat, non semel Iu-
dæos à recto numinis cultu ad sacra
peregrina, atque ad falsos deos sese
convertisse. unde tot vatum acerbæ
conciones in eam gentem fuere, quas
etiam nunc hodie amplissimis litera-
rum monumentis consecratas viritim
terit publicus usus. Sed rursus illud
observavimus, sub posteriore templo
Iudæos, cum ab omni idololatria alie-
nissimi erant, diverso genere vitiosos
fuisse. Etenim ex illo tempore variis
interpretationibus sacri codicis, dis-
sensionibusque de religione, deque re-
bus divinis inter se pugnaverunt. Qua-
re aliud malum, non leve profecto, or-
tum tunc est, sectæ hæresesque. In par-
tes enim se divisere varias homines
male curiosi: atque uno ex errore infi-
niti, diversi omnes, & contrarii nati
sunt. Iam primum Saducæorum vesa-
na opinio permultos tenuit, esse ani-
mas, ut corpora, mortales, neque post
vitam præmia aut pœnas bonos ma-
losve sequi. Et rursus Pharisei, homi-
nes supra modum factiosi, commentis
suis legem divinam multo latius, quam
summus Moses voluit, extenderunt.

Ex

Ex quibus dehinc Essæi tertium genus orti, religionum sanctimoniam omnem paulo magis scrupulatim ad anxias quasdam superstitiones exege- runt. Hæc dissensionum atque secta- rum nomina tunc reperta demum sunt, cum vates sacri sub templo poste- riore nulli essent, & idolorum cultum nesciret amplius Iudæa natio. At ante, cum prophetarum vox Palæstinam sub priore templo personaret, idolo- latriam quidem secula viderunt, hære- ses autem, perversæque & pugnantes de religione sententiæ nusquam erant. Cujus rei ratio perquam probabilis edi potest. Enimvero qua tempestate vates verba cum numine commutabant, aut alio pacto cœlitus ea accipiebant quæ publicanda mortalium generi erant, nullæ disceptationes controversiæque oriri de sacrorum curatione, deque legibus & præceptionibus divinis po- terant, propterea quod erant in me- dio, qui mortalium ineptas hæsitatio- nes, & disputandi intemperiem rese- carent. Autoritate enim plus quam humana armati vates, legum sacra- rum atque ipsius numinis voluntatem proloquebantur. Quare, qui illis au- scultare recusabant, profecto quoniam infirmitate judicii, aut errore vel ig- noran-

noran-

norantia labi in pravos sensus nequibant, necesse fuit, ut refractarii contumacesque fierent, & excussa pietate ad idolorum cultum desciscerent. Nihil medium erat. Capessunda vatum imperia erant, aut ponenda numinis reverentia fuit. At sub templo posteriore, cum prophetas major vis, afflatusque divinus non ageret, omnia hæc secus fuere. Quoniam enim jam nusquam erant sacrarum legum, cœlestiumque arcanorum consulti, in quorum verbis inesset plena fides, continuo dehinc mortales, non contenti scire, quæ ab illis acceperant, ardorem mentium ultra ad rimandum omnia tulere, & suis se tenebris involvit humana imbecillitas. Quare controversias & quæstiones ex sacris literis eruerе, morbus esse cœpit deterioris ævi. Talmudicorum illud est, octodecim res esse, de quibus contentio fuit inter familiam Hillelis & Sammæi, quas nec Elias quidem expedire possit. Profecto hoc est ad desperationem desipere. Adeo enim nodosa atque intricata commenti sunt duo illi dissidentium sectarum duces, ut nec vatem quidem, aut cœleste oraculum ferre opem potuisse autumēt. Accedit quod sub priorē templo lex recitata duntaxat à Levitis

vitis

venta sua. Quare Iudæi profectò hac mercede postremis temporibus Moisaicam religionem coluerunt, dum de suo adderent quippiam. Quod quia per vates non licuit antea, sæpe desertores facti sunt, & ad idola sese converterunt. Diximus principes sectas tres fuisse, Phariseorum, Saduceorum, Essæorumque. Eas Flavius Iosephus se perambulasse, tentasseque singulas ait, uti quid in quaque probandum maxime esset, exquireret. Mox, cum studio sapientiæ flagrantem animum coërcere nondum posset, per totos tres annos apud Banum quendam se fuisse scribit, qui in deserto corticibus arborum vestitus, cibos duntaxat sponte natos sumebat, corpusque nocte & die frigidis undis mergebat, quo vitam castius ageret. Sunt apud eundem Flavium plures aliæ sectæ, de quibus disserere longa mora esset. Ex his quædam, quia religionis obtentu & honestis vocabulis summa reipublicæ, atque ea, quæ imperii erant, tentabant, factiones potius, conjurationesque, quàm sectæ fuere. Vtique Gaulonitæ, pervicacissimæ pietatis homines, ut Cæsarem de cervicibus suis depellerent, solum Deum tenere terrarum regna jactabant. Et in Zelotarum

rum

rum motibus, qui omnem pene Iudæam turbaverunt, nihil perinde obfuit, atque mos jam exortus, ut speciosa præscriptione homines quidam turbulenti spei suæ, cupiditatique velificarentur. Iam illa quoque non instinctu divino, sed dominationis libidine evenerunt. Theudas impostor quidam sub Cuspio Fado, ingenti Iudæorum multitudinî persuaserat, uti bona convasarent, seque ad Iordanem sequerentur. Vatem enim esse se professus est, promisitque se flumen istud siccis pedibus transiturum. Nec minore vesania Ægyptius quispiam populum ad Olivarum montem, quasi numinis imperio, vocabat, iturus hinc Ierosolymam, atque una voce muros urbis subversurus, ut per ruinas apertum iter tutumque omnibus foret. In universum vero Flavius, cum Iudææ statum publicum, qui sub Felice erat, exsequitur, pene indignabundus illud in hunc modum ait ¹, ληστῆριων ἡ χώρα ἀνεπλήσθη, καὶ γῆτων ἀνθρώπων, οἱ τὸ ὄχλον ἠπάτων. Latronibus tota regio & quibusdam magis atque fascinatoribus repleta est, qui multitudinem seduxere. Et mox de iisdem ita subjicit.

N z

δει-

¹ In lib. 20. Antiq. cap. 6.

δειξάντες ἑφάκου ἐναργῆ τέρατα καὶ ση-
μεῖα καὶ πλῆθος Θεῶν ἀένωτων ἡνίο-
μα· ἔποδοι πρῶτες, τὸ ἀφρο-
σύνης πτωχείας ὑπέχον. *Agebant
manifesta prodigia atque portentosa se edi-
turos, quae Dei cura providentiaque eve-
nirent. Et plurimi, cum fidem illis habe-
rent, dementiae suae stoliditatisque poenas per-
tulerunt. Usque adeo nihil in speciem
fallacius est, quam fanaticorum quo-
rundam insidiosa huiusmodi religio,
pietasque. Statim enim plebs, ubi Dei
numen magnis ausibus praetenditur,
facilem se ad omnia praebet, & melius
vatibus suis, quam ducibus regibus-
que paret.*

CAPUT XVIII.

*Virtus bellica Iudaorum. Quanti ea fue-
rit apud exteros reges. Verba Chæcili à
Flavio Iosepho male accepta. Qui sint
Solymorum montium habitatores in
Chæcili carmine. Tonsura modus Iu-
dæis vetitus. Quid hoc sit, quod de
Phœnicum sermone Chæcilius ait.*

DE rebus Iudaorum dicenti, pertra-
ctanda quoque ea sunt, quæ ad mi-
litiam eorum spectant, quippe omni-
no posita omnia sunt latentque in tu-
tela atque in præsidio bellicæ virtutis.

Sed

Sed profecto veterum Rabbinorum industria adeo incuriose hanc partem reipublicæ Hebrææ pervestigavit, pene ut nihil hîc sit, quod proditum commentationibus eorum meminimus. Fortitudinem quidem militarem in hac gente summam fuisse illud argumento est, quod homines exules, atque Ægypto profugi, quos longus error, & quadraginta annorum calamitas imparatos à rebus omnibus in Arabum desertis attriverat, Cananæam omnem bellicosissimis populis habitatam, brevi tempore subegerunt. Flavius verò ubique, quoties de indole Iudæorum naturaque loquitur, durum à stirpe genus describit, periculorum atque mortis securum, laborisque & inediæ patiens penè ad pertinaciæ infamiam. Quapropter reges exteri quoque, cum auxiliares copias aliunde adsciscerent, persæpe usi hoc milite sunt. & compertum egregiis experimentis est, virtute eorum atque operes esse maximas patratas. Certè Alexander Magnus, dum gentes multitudinem infinitas, terrarumque spatiis longe distitas, parva militum manu vinceret, Iudæos partem exercitus sui fecerat, ut gloriam domiti orbis etiam illis acceptam ferret. Tum, quod Fla-

vius adversus Apionem notat, ἕα αὐ-
 τὸς ἐργασθῆναι τοῖς πατρώοις ἔθεσιν ἐμ-
 μύρονας, ἔκ τ' ταῦτα ζῶντας. potestati
 illis fecit, ut mores patrios, priscaq; institu-
 ta in militando servarent, ac secundum ea
 viverent. Quod profecto honori eo-
 rum datum est, & apprime tunc inusi-
 tatum fuit. Existimat quoque Flavius,
 Xerxem, cum nobilissimam illam ex-
 peditionem adversus Græcos suscipere-
 ret, Iudæos inter auxilia atq; inter so-
 cios habuisse. Et in fidem ejus rei, testi-
 monium Chærii recitat: de quo pau-
 lisper agendum nobis est, quia nun-
 quam credere potuimus, Flavium re-
 ctè sententiã percepisse vetustissimi va-
 tis. Verba Chærii, quæ Flavius Apio-
 ni objicit, istæc sunt,

Τῷ δ' ὅπιθεν διέβαινε χύθη
 μαῖσ' ὀνιδέας,

Γλῶσσαν μὲ Φοίνισσαν ἀπὸ συμ-
 πτων ἀφίεντες.

Ὡκέε δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατῆν
 ἐνὶ λίμνῃ.

Ἀρχαλιεοὶ κρηφάς, τροχὸς ἐλ-
 δες· αὐτὰρ ὑπὸ φηεν

Ἰππων δαρτὰ πρὸς ὄσσωπ' ἐφόρουν
 ἐσκληρότα κρηπνῶν.

Hæc in hunc fermè modum reddita
 sunt ab interpretibus:

Exim

Exin miranda specie gens castra secuta est,

Thænicum ignoto qua voces ederet ore.

Hæc Solymos habitans montes, stagnum prope vastum,

Circumtonsa comis, squallenti vertice, equini

Exuvias capitis duratas igne gerebat.

Hic vero Flavius Solymos montes esse eos ait, quos in Palæstina Iudæi incolunt, & Asphaltiten lacum significari putat, qui omnium in Syria latissimus maximusque est. Sed hoc, quantumcunque est, nihili est. Quid enim causæ dicet, aut, quam rationem nobis Flavius ostendet, cur Iudæos Chærilus *ῥεγχεύειδας*, hoc est, in orbem circumtonsos dixerit? Sane pro certo est, id tonsuræ genus invisum Iudæis omnibus & pene execrabile fuisse. quippe interdictum illis severissima lege fuit, *אלא יקפו פאת ראש* ne angulum capitis circumtonderent. De qua re extant verba numinis in Levitici capite XIX. Iam verò, quod de Solymis montibus, deque lacu adjacente ex Chæрили celeberrimo carmine adfert ille, id vero diluere non difficile est. Alios enim montes Solymos, procul à Palæstina sitos,

Homerus celebravit, cum de Ulyssæ na-
vigante ita infit in Odyssæ:

Τὸν δ' ἔξ Αἰθιοπῶν ἀνιῶν κρείων
 Ἐνοσίχθων
 Τηλόθεν ἐκ Σολύμων ὀρέων ἴδεν·
 εἴζωρ γάρ οἱ
 Πόντον ἐπιπλείων.

Atque hos Pisidarum esse, atque ab illis incolæ, traditum à maximis vetustissimisque auctoribus est, qui etiam stagnum quoddam in vicino ponunt, planè ut omnia Chæcærii verbis consonent. De Phœnicum autem lingua, qua locutos montium istorum incolas Chæcærilus ait, ita existimandum est, latissimè usum ejus idiomatis patuisse, ut omnes penè, qui circumcirca erant, populi quasdam veluti dialectos usurpaverint ex Phœnicum sermone. Quare profectò ad solos Iudæos hoc pertinere, nihil necesse est.

CAPUT XIX.

De bello, quod lege indictum fuit, deque eo, quod sponte susceptum ab Hebræis est. Quales pacis leges oblata hostibus sint. Quid illud sit, quod Talmudici de septem præceptis tradunt, quæ servanda omnibus gentibus fuere. Quàm citò post orbem conditum, & quàm late animos mortalium pervaserit idolat-

lolatia. Hebraorum notabilis sententia de Abramo: & quando is rectum numinis cultum susceperit.

Sed, omissis istis, expediamus porrò quæ de militia Iudæorū in mentem nobis veniunt. Duplicis generis bella Talmudici constituunt, quæ gesta à sacro populo fuere. nam & מלחמת מצוה ea bella appellant, quæ jussu numinis, legisque suscepta sunt: & rursus מלחמת הרשות ea esse ajunt, quæ pro imperio, atque ad ampliandam rempublicam gessere. De priore genere ita Maimonides infit in Halacha Melachim, in cap. v. מלחמת המצוה היא מלחמת שבעה עממים ומלחמת עמלק ועזרת ישראל: *Bellum, quod lege indictum dicitur, illud est, quod cum septem populis, atque cum Amalekitis fuit: aut si suppetias ferri necesse fuit cuidam Israëlita tribui, quam hostis invaderet.* Septem illi populi, de queis loquitur, fuerunt Chittæi, Girgasæi, Emoræi, Cananæi, Chivæi, Perizæi, & Iebuzæi, quorum sedes armis invadere Israelitas jubet Deus in Exodi capite xxiv, & in Deuteronomii capite vii. De memoria autem Amalekitarum obliteranda illustre est numinis edictum in Deuteronomii capite xxv. Ad posterius bel-

lorum genus ea pertinent, quæ subji-
 cit ibidem Maimonides, מלחמת הרשות
 היא המלחמה ש'לחם המלך עם שאר העם
 להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדלתו ושמעו:
*Bellum, quod pro imperio susceptum ap-
 pellant, illud est, quod cæteris populis rex
 intulit, ad proferendos Israëlitarum fines,
 atque ad augendam magnitudinem fa-
 mamque eorum.* In eadem Halacha in
 capite VI persequitur Maimonides
 quasdam cautiones, quas in utroque
 bello servari summus Deus voluit, quæ
 in Deuteronomii capite XX scriptæ in
 hanc ferme sententiam sunt. *Cum ve-
 neris ad aliquam urbem, ut oppugnes eam,
 primum invita eam ad pacem. Si respon-
 derint se pacem colere velle, portasque ape-
 ruerint, sint tibi tributarii, serviantque
 tibi omnes, qui in ea urbe sunt. Quod si
 non ineant pacem tecum, sed bello & ar-
 mis experiri tecum malint, obside urbem,
 cumque tradiderit eam Deus in manum
 tuam, percute omnes masculos acie gladii,
 foeminas vero puerosque, & jumenta, de-
 nique quicquid erit in urbe, & omnia spo-
 lia ejus, auferes tibi, fruerisque prada ho-
 stium tuorum, quam dederit tibi Deus.*
*Atque hoc quidem pacto victoriam exer-
 cebis duntaxat in iis urbibus, quæ procul
 à te aliis in terris sita sunt. At cum iis ur-
 bibus, quas tibi Deus tuus habitandas ple-*
 no hæ

no hereditatis jure dat, aliter agendum est. Cave enim, ne illic vitam cuiquam homini relinquant. Hic quod summus legislator parcendum illis gentibus ait, quæ oblatam pacem acceperant, ita intelligendum Talmudici ex vetustissima majorum traditione ajunt, ut insuper necesse habuerint ex gentes suscipere septem præcepta, quæ filiis Noachi data ante beatum Abrami seculum sunt. alioquin vitam illis relinquendam haud fuisse, quibus religio nulla numinisque observantia esset. Enimvero ludæorum sapientissimi ita ajunt, sex res fuisse, de quibus edictum numinis acceperit primus hominum parens. nam & cœlitus didicisse eum, celebrandam divini nominis majestatem esse, atque jura dici mortalibus debere: & rursus, interdictum illi fuisse, ne sanguinem humanum funderet, neve idola coleret, aut rapinas exerceret, tum ne multiplicato mox hominum genere, incestis se nuptiis fœdaret. Atque hanc quidem esse Cabbalicam quandam doctrinam, quæ tradita posteris per manus sit ab usque Mosis seculo: cæterum, ex tacito sensu cujusque, atque in universum ex verbis Pentateuchi manifestum esse, hæc præcepta in hunc modum data primo homini

mini fuisse. Tandem vero Noachum
 cœlesti voce admonitum esse, ne mem-
 brum vivi animalis comederet. Scri-
 ptum enim in Genesi esse, *carnem cum*
anima ejus, quæ est sanguis ejus, non ede-
tis. Ita septem præcepta confici ajunt,
 quibus tantisper gens mortalium re-
 gebatur, donec Abramo posita lex de
 circumcissione fuit. Talmudicorum
 sententiam, quæ exposita à nobis est,
 eruditissimus Maimonides illis verbis
 recitat, quæ extant in Halacha Mela-
 chim, in capite 10. על ששה דברים
 נצטווה אדם הראשון על עכום ועל ברכת
 השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי ערוה
 ועל הנזול ועל הדיכים: אף על פי שכולן הן
 קבלה בידנו ממשנה רבינו והדעת נוטה
 להן מכלל דברי תורה יראה שעל גלו
 נצטווה: הזכיף לנח אבר כן החי שנאמר
 אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו: נמצאו שבעה
 מצוות: וכן היה הדבר בכל העולם עד
 אברהם בא אברהם נצטווה יתר על אלו בטילה:

Antequam à diverticulo ad rem re-
 deamus, libet nobis exponere quid il-
 lud sit, quod ex Talmudicorum sen-
 tentia diximus, inter septem præcepta,
 quæ primis mortalibus data sunt,
 etiam hanc sanctionem numinis fuis-
 se, qua interdictus illis idolorum cul-
 tus est. Utique Maimonides in Hala-
 cha Habodat Cochabin & Mazzaloth,
 luculenter ostendit, vitiosam religio-
 nem

nem inter ipsa mundi initia inolevisse. etenim jam tum Enoschi tempore ex hominum quadam superstitione sidera planetaeque in magno honore esse coepisse, licet à vero numine nondum penitus desciscebatur. mox, ut est fecunda res error, templa atque simulacra stellis consecrata esse, donec tandem, spreto plane numine divinam religionem omnem planetis duntaxat tribuerunt. Excipit tamen maximus Rabbinus paucos quosdam, Chanochum, Methuscelachum, Noachum, Semum, atque Heberum, qui Deum unum, eundemque vere optimum atque maximum semper pura, integra, incorrupta & mente & voce venerati sunt. De errore enim, qui mortale genus tenuit, deque seculi vitio loquitur. Ipsum Abramum sero admodum, cum jam quadraginta annos natus esset, agnovisse ait Deum conditorem suum. fuisse enim eum in Vre Chaldaeorum tenebris & caligine mentis demersum, inter homines superstitiosos, idololatraeque, atque una cum illis eandem insaniam insaniuisse. tandem vero, cum meliora edoctus à numine esset, studuisse eum inscitiam veri Chaldaeis eximere: sed quoniam insidiis à rege petebatur, in Charanensium

sum sedes eum concessisse, atque hinc in Cananæam venisse, ubi cœlestem doctrinam tam feliciter ad suos propagavit, ut jure eum Maimonides *עמוד השן* *columen atque stabilimentum seculi* appellet. Hæc summo iudicio animadvertit author cordatissimus. Neque nos ea referre piguit, quia illustrare Talmudicorum scitum poterant, quod de septem illis præceptis retulimus, quæ Noachi posteros ita obligabant, ut, si forte populi quidam inter pacis leges suscipere eorum observationem recusassent, eos Iudæi excindere penitus, tanquam barbarie atque immanitate efferatos, iussi sint.

C A P V T XX.

Feciales pacis offerenda causa missos esse etiam ad septem Cananæa populos, contra quam vulgo existimatum est. Cur Gibeonitis dolo atque astu opus fuerit ad petendam pacem. Cur septem Cananæa populi ad internecionem occisi. Cur Ammonitis & Moabitis oblata pax non sit. De sacerdote, qui prælii causa ungebatur.

NVnc porrò alia exequamur, quæ Maimonides ad interpretationem illorum verborum attulit, quæ nos paulò

paulò antè ex Deuteronomii capite vicesimo adscriptimus. Sanè quod legatos de pace prius mitti summus Deus ad eas nationes jubet, in quas Iudæi arma parabant, id Aegyptius ille certissimo documento pertinere etiam ad septem populos evincit, quorum fortunatas sedes Israëlitis Deus promiserat. Quod quidem contra opinionem eorum est, qui sine discrimine, & nulla exceptionis lege factam à numine proscriptionem earum gentium ajunt. Sed refellit eos insigne testimonium, quod Maimonides noster citat ex libro Iosuaë, ex capite xi. ubi sic ferè scriptum est: *Nulla fuit civitas, quæ pacem fecerit cum Israelitis, præter Chivæos Gibeonitas. Cateri omnes bello capti sunt. Induraverat enim animos eorum Deus ad pugnam cum Israelitis conferendam, ut internecione occideret eos, nec fieret illis gratia.* Enimverò illud hinc efficitur, deletas propterea eas gentes esse, quia belli fortunam tentare, quàm conficere pacem in Israëlitarum leges maluerunt. Quod si fecialibus auscultassent, utique jam salus earum ne utiquam in dubio fuisset. Quærit dehinc Maimonides, quid igitur causæ sit, cur Gibeonitæ astu doloque petendam pacem censuerint, seque gentem procul

in

in aliis terris sitam finxerint, cum hercule certum illud sit, vera via pervenire eos ad hoc, quod cupiebant, potuisse? Sed respondet princeps Rabbinorum, antea legatos ad Gibeonitas quoque, sicut ad reliquas sex nationes, missos fuisse; eosque ab illis spretos esse. quare ex ea tempestate legem numinis adversus eos valuisse, quæ de internecione septem gentium lata erat. Gibeonitas autem, cum eam legem postea resciscerent, copiasque Israelitarum latè victrices pertimescerent, venienti malo cavisse: & quia post spretam semel pacem vera remedia consumpsierant, fallaciis atque arte usos esse. Hæc in hunc modum ferè decisa à Maimonide sunt. Porrò, quod in septem gentes illas victoria aliter exercita, quàm in cæteras, fuit, ita ut illi quidem excindi viros fœminasque atque infantes etiam, hîc verò sufficere expiationi solam virorum cladem lex voluerit, ea disparitas ab hac adeò causa est, quòd septem illi populi vulgo & passim in sese flagitia quædam fœdiora admisere, à quibus recta ratio naturaque hominum communis refugit atque abhorret. Quare profectò summus Deus eos, veluti terræ odium onusque fuisse significat, cum in Levitici capite

XVIII, enumeratis id genus vitiis, postremo ita fatur, *Polluta est terra, & iniquitatem ejus ego visitavi adversus eam, & evomuit terra habitatores suos.* De Ammonitis & Moabitis edictum singulare existat in Deuteronomii capite XXIII, quo cautum fuit, ne eos unquam Israelitæ ad pacem sollicitarent. & causa ibidem editur ejusmodi, quia com meatum Israelitis non adve-
 xerant ex Ægypto venientibus. tum &, quod Bilhamum vatem magnæ mercede conduxerant, qui omnia in-
 fausta eis auguraretur. Subjicit autem quandam cautionem Maimonides, quæ huc transscribenda est,
 אף על פי שאין שואלים בשלום אר-
 השלימו מעצמם תהלה מקבלין אותן :
Et si, inquit, legatos de pace non mittebant ad eos, tamen si sponte sua initio eam cuperent, non repellebant eos. In Halacha Melachim, quam identidem memora-
 vimus, in capite VII, multa prodit Ægyptius noster de sacerdote quo-
 piam, qui prælii causa consecratus pu-
 blicè fuit. de quo ita infit : אחר מלחמת
 הרשות ואחר מלחמת המצור ממנין כהן לרבו
 אל העם בשעת המלחמה ומושחין אותו בשמן
 המשחה וזהו הנקרא משוח המלחמה :
*In bello, tam quod gerebatur pro imperio, quàm quod lege divina indictum fuit, sa-
 cerdo-*

cerdotem creabant, qui exercitum alloqueretur sub tempus prælii, ungebantque eum oleo sacro. Atque hic ille est, qui *הוא המלחמה* hoc est, prælii causa unctus dicebatur. Oratio ejus, qua ad populum usus est, recitatur in Deuteronomii capite xx, fuitque ejusmodi: *Eia, audite Israelitæ. Vos proceditis hodie in prælium contra hostes vestros. Ne mollescat cor vestrum, neu trepidate aut expavefcite metu eorum. Progreditur enim vobiscum in expeditione Deus vester, pugnatque cum hostibus vestris, uti servet vos.* Refert Maimonides etiam alia verba, quæ sacerdos ille ex tabula aut libro publice pronuntiavit, non sub ipsam pugnam hercle, sed tunc, cum ad bellum exiret populus. Sed nos tenuissimas particulas, atque omnia minima manca huc non inferemus.

CAPVT XXI.

Qui fuerint immunes militiâ. Saulis seueritas in cogendo milite. Pœnæ in eos sancitæ, qui sacramentum detrectarent. Vnde Elavius scripserit, deos peregrinos in bello non violandos Iudæis. Laudabilis Iudæorum religio, cum Bæli edes refecta ab Alexandro est.

IN Deuteronomio privilegia quorundam recensentur, quibus vacatio mili-

militiæ concessa ad breve tempus fuit: inter quos fuere, qui recens vineam plantassent, quique exstruxissent novam domum, tum qui sponsi aut novi mariti essent. Ex quo certe constat, munia militiæ non eos duntaxat subiisse, qui ultro nomen dabant, sed quoscunque rex, populive ductor ad sacramentum adegit: ut jam hoc totum necessitatis fuerit, non arbitrii. Vtique Saul quidem, cum arma capessere omnes vellet, membra duorum bouum frustillatim concisa per duodecim Israelitarum tribus circummisit, interminatus hoc idem se facturum armentis eorum, qui sequi se ad bellum recusassent. Quare profecto jam non sine exemplo est Romanorum severitas, in quorum institutis olim erat, ut, qui ad delectum non respondissent, tanquam proditores libertatis in servitutem redigerentur: qui vero filium suum militiæ subtraxisset, in pace fustibus cæderetur, belli tempore exilio & bonorum parte multaretur. Quæ sic relata ex Carrii Menandri libris sunt in l. 4. §. 10. & 11. ff. de re militari. Divus quidem Augustus equitem Romanum, quod duobus filiis adolescentibus causa detrectandi sacramenti pollices amputasset, ipsum bonaque sub-

jecit hastæ. & præceptum Divi Trajanî fuit, ut hujusmodi parentes deportarentur. Non uno edicto maximus legislator Moses Israelitis præceperat, ut terram hostilem armis ingressi, simulacra omnia, templaque, & altaria Deorum diruerent, quos cæteræ nationes per errorem coluissent. Ait tamen Flavius¹, lege Mosaica constitutum fuisse, *ὅτι ἔ μὴτε χλευάζειν, μὴτε βλασφημεῖν τὰς νομιζομένους θεὸς πρὸς ἑτέροις αὐτῆς ἐνεκα πρῶτης ἔ θεῶν.* ne quis eos derideret, quos gentium aliarum opinio Deos confinxit, neve quisquam male illis diceret, saltem enim prodesse illis honorem tanti nominis debere. Nos ex qua Pentateuhi parte illud Flavius in sua scripta transtulerit, divinare non possumus. Quin existimamus potius, hallucinatum eum esse, neque intexllexisse verba ea, quæ in Exodi capite XXI scripta in hunc modum sunt, *ἕρηκ ἂν ὀνῆκ non execraberis deos.* quæ profecto in eam sententiam accipienda sunt, ut significetur, sacrosanctos esse rerumpublicarum moderatores, qui in terris vice numinis funguntur. Illud vero, quod in eadem dissertatione Flavius adversus Apionem

¹ In Apolog. adversus Apionem.

pcionem adducit, magis ex vero est, & militum Iudæorum summam constantiam in retinendis patriis legibus arguit. Ex Hecatæi enim, maximi scriptoris, commentariis prodit, qua tempestate olim Alexander Babylone erat, & ad instaurandum Beli templum, quod corruerat, cunctos milites aggerere terram jubebat, solos Iudæos imperia ejus detrectasse, & verbera multa tulisse, atque graviter multatos esse, donec tandem illis & ignovit rex, & securitatem præstitit.

CAPVT XXII.

Sabbatorum observatio Iudais sæpe noxia in bello. Ea superstitio animis hominum exempta per Matthiam Hassamoneum. Stratonica febriculosa pietas. Auspiciorum atque omnium vis à Mosollamo, acerrimo milite Iudæo, elusa. Ostenta & omina esse in potestate mortalium. Lex divina de sexuum distincto habitu non intellecta à Flavio. Adulterarum toga apud Romanos. Charonda miles stolatus. Medorum Persarumque mollities.

DVm in his sumus, non prætermittendum est, quod Maimonides notavit, שצריך על עירורת כותים בשבת, ועושין

ועושין עמהם מלחמה בשבת *Iudæos paganorum urbes, cum sabbatum est, obsidere, atque etiam prælium cum illis consere.* Sed hoc non semper profecto receptum ab illis fuit. Etenim Matthias Hassamonæus, fortissimus imperator, cujus fuit virtus toti Iudææ salutaris, primus popularibus suis persuasit, non esse hoc divinæ legi contrarium. nam antea hercle execrabilis opinio omnes tenebat, malis auspiciis & irato numine geri, quæ tali die pro se quisque, aut pro republica tentaret. Agatharchides quidem apud Flavium, dum Stratonicam deridet, quæ capta à Seleuco, occisaque est, quod in fugam se dare ob somnii cujusdam ludibrium ausa non esset, geminam Iudæorum & germanam dementiam adjungit. Captam enim Ierosolymam esse à Ptolemæo Lagi filio ait, propterea quod cives cunctos sabbatorum observatio defensione urbis prohiberet. Ac Matthias quidem Hassamonæus, uti diximus, hoc errore suos liberavit. Cæterum incessere rursus animis hominum eandem superstitionem contigit. Pompeium enim diu postea potitum urbe scimus, cunctis per sabbata desidentibus. Equidem ego Matthiam istum celsa indole virum, atque judicio rectissi-

mo fuisse existimo, qui fieri quibusdam casibus posse intellexerit, ut omiſſa ceremoniarum anxia obſervatio vel laudem ferat. Vtique nullæ leges poſitæ neceſſitati ſunt, quæ ſemper magnum humanæ imbecillitatis patrocinium fuit, & quicquid coegit, defendit. Adde, viri illud & ducis eſſe, non deeſſe fortunæ præbenti ſe, & oblata caſu ſectere ad conſilium. idque valere in omnibus rebus humanis, ſed maximè in bellicis, quæ ex pactis conventis non procedunt, ſed ipſæ ex ſe multa obijciunt nec opinantibus, quæ extremum diſcrimen pariunt ex mora. Iam miraculi inſtar nobis eſt, Iudæum reperiffe, quem incepta urgere & favori numinis inſtare non vetuit ſcrupuloſa pietas. Longe diverſi generis eſt, quod Hecatæus de milite quopiam ejuſdem nationis prodidit: quod referemus tamen, quia in pectore Iudæi inſignem ſuperſtitionis fuiſſe contemptum probat. Ait ille ſcriptor, ſe in expeditione Alexandri fuiſſe, contendiffeque ad rubrum mare cum Iudæis aliquot equitibus, qui ſeſe comites addiderant: interque eos fuiſſe Moſollamum, hominem animoſiſſimum, qui jaculandi peritia omnes & Græcos & barbaros anteciret. ibi, cum properantem exer-

citum augur quispiam sisteret, pro-
 pterea quod alitem sedentem videbat,
 ex cujus volatu captare omen itineris
 parabat, è vestigio Mosollamum, cor-
 repta ingenti sagitta, confixisse alitem,
 atque insuper amarulento joco stulti-
 tiam eorum incufasse, qui miseram
 avem alieni consciam fati crederent,
 cum ignara sui esset. neque enim scivis-
 se eam, quantum periculi à Mosollamo
 Iudæo immineret. Enimvero istud est
 sapere, non ex hariolorum responsis,
 nec è cantu sinistro oscinis, aut è tri-
 pudiiis solistimis pendere, sed agendo
 vigilandoque vana ostentorum ludi-
 bria antecapere. Sane quidem C. Pli-
 nius, diligens harum rerum observa-
 tor, in ipsa augurum disciplina consta-
 re ait, ¹ *neque diras, neque ulla auspicia
 pertinere ad eos, qui quamque rem ingre-
 dientes observasse se ea negaverint.* Quo
 munere divinæ indulgentiæ nullum
 esse majus fatetur. Cætera, quæ dici de
 re bellica queunt, vix annotare libet.
 Ait Flavius, inter disciplinæ militaris
 præcepta & illud fuisse, ne in bello aut
 mulier virili, aut vir muliebri habitu
 uteretur. Enimvero quæ in Deutero-
 nomii capite vicesimo & secundo ex-
 tant,

¹ *In lib. 28. cap. 2.*

tant, paulo ille liberius audaciusque interpretatus in hunc modum est: Φυλάσσετε μάλιστα ἐν ταῖς μάχαις, ὥστε μήτε γυναῖκα ἀνδρική σκευῇ χρῆσθαι, μήτε ἀνδρα σολῆ γυναικείῳ. Sed profecto male accepit verba numinis, quæ in Deuteronomio extare diximus. Habet enim divina ista lex non tam in militia locum, quam domi & in pace, atque in omni reliqua vita. Nolebat enim sexus utriusque apparatus cultumque perverti aut confundi immortalis Deus, propterea quod maxime contrarium id honestati erat, ad quam nos fecit ille, formavitque. Quare profecto nec usurpatum hoc aliis gentibus unquam fuit, nisi per ignominiam, & pœnæ loco. Vtique apud Romanos quo pacto ornatae pro suis virtutibus fœminæ ambulaverint, quæ convictæ adulterii erant, proditum multis autorum jocos est. ex quibus insigne est illud Martialis,

Thelin viderat in toga spadonem.

Damnatam Numa dixit esse mæcham.

Apud Græcos vero Charondas, severissimus imperator, milites suos, qui ordinem in acie deseruissent, per triduum pro concione stolatos destituit. Scio ego Medos olim stola ad talos demissa, mulierum in morem, incesisse;

& Persas quoque, id quod Xenophon in octavo Pædiæ ait, ad horum se imitationem composuisse: sed ii populi, quoniam hercle ad mundi teporem jacebant, evirati ipso terræ celo & solo erant. Quare infamis eorum molli- ties apud cæteros fuit, & posita in vitio semper est.

C A P V T XXIII.

De Iudæis, qui extra Palestinam in aliis regnis habitavere. Gentium plurimum migrationes, & voluntaria exilia. De Iudæis Asiaticis, deque Babylonien- sibus, tum de Aegyptiis & Alexandri- nis. Pecunia ab illis Ierosolymam mis- sa. Quanta opes in sepulcro Davidis. Darius à Semiramide elusus. Iudæo- rum Hellenistarum, & Palestinorum infensa amulatio. Quo jure, quaque conditione apud Romanos Iudæi fue- rint post everfam sacram urbem. De polygamia.

MArcus Annæus Seneca in consola- tione, quam ad Helviam scripsit, populos quosdam enumerat, qui pa- trio solo relicto sedes suas commuta- rint, & transfulerint domicilia. Nam & in mediis barbarorum regionibus Græcas urbes esse, & inter Indos Per- sasque Macedonicum audiri sermo- nem,

nem, tum civitates Achaiae Ponticis esse impositas litoribus, & Tyrios in Africa habitare, Pœnos Hispaniam incolere ait. Quæ quidem omnia ille nihil aliud nisi publica exilia vocat, in quæ alios domestica seditio, alios excidium urbium suarum, quosdam migrandi libido, alios alia causa emisit. Sed profecto hujus rei nusquam illustrius documentum est, quam in Iudæis, qui per Ægyptum, Græciamque, perque omnem Asiam & Africam late sedes suas procul à Palæstina posuere, & res illic amplas, uberesque habuerunt: regum autem principumque tantis affecti beneficiis sunt, ut inter exteros vitam exigere, quam in patriæ beato solo religiones, templumque venerari ex propinquo mallent. Atque Asiaticorum quidem dignissimi, nobilissimique erant Babylonenses, de quibus in libro primo, in cap. VIII diximus. Inter Hellenistas autem quos non Ægyptus duntaxat, sed omnis Græcia acceperat, primatum quandam Alexandrini tenebant. Vtique Ptolemæus Lagi filius, cum Iudæorum fidem & virtutem summam perspexisset, omnia Ægypti propugnacula & præsidia ipsis commisit: &, ut Cyrenam cæterasque Libyæ urbes firma di-

sione

tione teneret, multas eorum colonias
 in ea loca deduxit. Mox Philadelphus
 adeo deditus Iudæis fuit, qui sub im-
 perio ipsius erant, ut leges eorum, &
 sacratissima jura verti Græce, atque in
 omnium esse manibus voluerit. Po-
 stremo Philometor, & uxor ejus Cleo-
 patra curam tutelamque totius regni
 Ægyptiensibus his Iudæis dedere: co-
 piisque illis, ex quibus rerum momen-
 ta pendebant, Dositheim & Oniam,
 homines itidem Iudæos, præfecere. Li-
 bertate autem omnes in illis ipsis sedi-
 bus tanta usi sunt, ut templum quo-
 que in Heliopolitana præfectura ha-
 buerint, quod magna religione adi-
 rent. Neque fuit id profecto tumultua-
 rium opus, quod casus, aut desperata
 exulum temeritas excitaverat. nam &
 Ptolemæi regis permisso constructum
 erat, & per annos trecentos ac qua-
 draginta incolume stetit: ac tandem
 vero sub Vespasiano demum clausum
 prophanatumque est. Mansit tamen
 inhæsitque tam Hellenistis profecto &
 Ægyptiensibus, quam cæteris omni-
 bus, qui extra Palæstinam degebant,
 amor affectusque in ædem Hierosoly-
 mitanam. Quippe pecuniæ ab illis sta-
 to tempore illuc mittebantur: & do-
 naria eorum amplissima erant. Recit-

erat Flavius Iosephus ¹ literas Octavii Augusti, Agrippæque, & Norbani Flacci, atque Iulii Antonii ad Cyrenenses, Ephesios, Sardos, atque ad alios missas, in quibus scriptum erat, ne Iudæi, qui apud illos habitabant, dona pecuniasque in usum templi & sacrorum mittere Ierolimam prohiberentur. Sanè quidem ii, quos Mesopotamia & Babylonia acceperat, urbes duas natura pariter atque opere munitissimas, Neerdam & Nisibin, habuere, in quibus, tanquam in ærario quodam, sibi omnes thesauri erant, quos in Palæstinam identidem, cum tempus esset, infinita hominum multitudo devehebat, ne formidandæ Parthorum rapinæ forent. Et fuit tunc profectò in summum culmen evecta Ierolimitanorum opulentia, cum ad eos tanta vis auri à popularibus mitteretur, qui variis locis sparsi sedes incolebant disiunctissimas. Quàmquam & antea mirum in modum amplæ eorundem divitiæ erant, antequam Israëlitiæ decem tribus per discordias civiles secessionem à Iudæis fecissent. Davidem quidem gazas incredibiles possedisse constat, nemo ut regum

---

¹ In lib. 16. Antiq. cap. 10.

gum Hebræorum, exterorumve con-
 ferri cum illo potuerit. Quare etiam
 sepulchrum ejus, ossaque, & cineres fi-
 lius superstes circumfluere opibus vo-
 luit, quæ in cellulis pluribus erant re-
 conditæ. Earum autem quæ summa
 fuerit, facile divinabit, qui cogitaverit.
 Hyrcanum post mille & trecentos an-
 nos, cum ab Antiocho Pio esset obfes-
 sus, conditorium illud adiisse, atque ex
 illo ter millena talenta exemisse. ac
 rursus; multo tempore interjecto, He-
 roden, cum alias cellulas recluderet,
 reperisse illuc quantum satis erat maxi-
 mis impensis faciundis. Iusserat haud
 dubiè divitias eas summus rex recon-
 di illuc secum, ut velut inaccessæ, & lo-
 ci religione tutæ essent. Hac enim cau-
 sa permotos etiam alios sæpe fuisse,
 idem ut facerent, proditum memoriæ
 est. & Darius verò risum, jocumque
 omnibus excitavit, cum Semiramidis
 monumentum intraret, cujus inscrip-
 tio ingentes thesauros promittebat,
 cum nihil intus, nisi tabella esset, quæ
 homini sacrilego malam rem preca-
 batur, propterea quòd mortuorum
 loculos temeravisset execrando scele-
 re. Sed enim verò de opibus sacri po-
 puli dicebamus, quæ ante tribuum
 asportationem Ierosolymæ erant. Ex
 autem,

autem, quum Davidis tempore admodum ingentes essent, longè majores tamen sub Salomone, qui huic successit, fuerunt. Advexit enim ei tertius quisque annus quæ in Oriente pretiosissima erant, & principum, qui prope habitabant, liberalitas potentiam augebat sapientissimi regis. Quare Flavius Iosephus rotundo ore illud effatur, quod sæpe mirati fuimus, ὅτι τῶν δργείων τοσούτον ἐποίησε πλῆθος ἐν Ἱερουσόλοις ὁ βασιλεὺς, ὅσον λίθων. *effecisse regem, ut tantum pecunia in urbe Ierosolyma esset, quantum erat lapidum.* Quæ profectò ejusmodi sunt, ut jam venisse ad summum fortunæ rex ille videretur. Non finit nos incepti lex pluribus hæc exequi. Redendum enim ad illos Iudæos est, quos sub exteris regibus vixisse diximus. Horum porrò non unum genus fuit, neque de omnibus similiter existimandum est. Nam Babylonenses quidem nihil præter jus fasque fecêre, cum extra terram sanctam habitarent. idque singulare privilegium fuit. de quo antè diximus. At verò qui ante transportationem gentis Iudaicæ, aut post eam Palæstinorum sedes reliquere, ut alias terras, quæ in vicino erant, incolerent, eorum infamia posteris

tradita est, iudicatumque ab omnibus fuit, esse eos terræ sanctæ contemp-
tores. Recitant Talmudici severissi-
ma numinis edicta, queis cautum fuit,
ne Iudæus quispiam migrandi libi-
dine patrium solum verteret. Estque
eorum scitum quoddam huiusmodi,
כל הדר בחוצה לארץ באילו עובר עכו"ם
*Qui peregre extra terram sanctam degit,
velut syderum planetarumque cultor ha-
bendus est. Atque ejus rei fidem faciunt
ex dicto Davidis ad Saulem, quod ita
relatum à Samuele est: Si te homines
incitaverunt contra me, maledicti sint co-
ram Iehova. quippe expellunt me hodie, ne
pars mihi sit in ea terra, qua hereditas Ie-
hova est, dicuntque, Abi, cole deos alienos.*
Una modò causa fuit, quæ migrantes
gravi culpa liberaret. Ea autem vis ma-
jor erat: cuiusmodi est fames, sterili-
tasque, atque alia id genus, quæ in iram
numinis, velut ultima malorum, ver-
tunt. Non prætereundum est, quod in
Halacha Melachim, in capite quinto,
eruditissimus Maimonides prodit. E-
tenim postquam quosdam huiusmodi
atroces casus exposuit, ob quos Iudæis
fas interdum fuerit domicilia in exte-
ris regnis ponere, solam Aegyptum ex-
cipit, quam ne quis habitandi animo
adiret, tribus interdictis vetitum esse
à nu-

à numine ait. Nulla necessitas, neque occasio aut causa ulla excusare quemquam potuit. Supervacuum foret testimonia recitare. penes autorem fides esto. Rationem quidem ipse adfert, quæ in promptu maximè fuit, בַּפְּנֵי שְׁמַעְשִׂירָה מְקוּלָּלִים יוֹתֵר מִכֹּל הָאָרָצוֹת
quoniam facta ejus gentis deteriora, quàm aliarum gentium, sunt. Addit Rabbi Maimonides, quod singulare est, שְׁאֵלְכֶם בְּרִי אֲדָמָה בְּכָלֵל הָאֵימֹר
etiam Alexandriam summa interdicti esse comprehensam. Enimverò quoniam Aegyptium Iudæorum nobilissimi florentissimique erant, qui Alexandriam incolabant, meritò hos quoque in ordinem cum cæteris cogit eruditissimus scriptor. pariter enim contra legis præscriptum fecerant. Hi autem illi sunt, quos Alexandri humanitas volentes & sponte procul ab Hierosolymâ abduxit, & cum parte Macedonum in ea urbe locavit, quam de nomine suo condebat rex ille. Mox etiam ingens turba illuc per Syriæ motus exundavit. ac tandem non pauciores Ptolemæum Lagi filium comitati sunt, inter quos summus quoque Pontifex Ezechias fuit. Itaper omnem Aegyptum latè sedes suas posuère. Venerunt quidem illi Hierosolymam quotannis, aut

mittebant eò quosdam ad solennia festa: sed in contemptu apud Palæstinos erant, & desertores habiti sunt. Vtique donaria, quæ in usum templi & sacrorum afferebant, magna ac pene immensa erant. Sed tamen efficere ea res non potuit, uti communes cum illis habere synagogas cæteri vellent. Auxit odii causas patriæ linguæ neglectus, quam plerique ne intelligebant quidem. Quare Hellenistæ dicti sunt, tam qui Aegyptum incolebant, quàm qui ab illis profecti, Græciam & vicina tenuère. quippe propagati ab Aegyptiis fermè cæteri erant. Horum nihil dici de Babylonensibus potest, quos Palæstini, tanquam fratres germanos, atque ut incorruptam majorum suorum sobolem summo in honore habuerunt. Quanquam tamen illud hercle omnino in omnibus Iudæis, qui extra Palæstinam habitarunt, peræque laudandum est, quod patria instituta religiosissimè semper servaverunt inter prophanas gentes. Non enim Babylonensium propria hæc gloria est, sed communis ea etiam illis fuit, qui Aegyptum jam tum ab Alexandri temporibus incoluère. Et mox verò ii ipsi, qui per Romanum orbem variis locis sub Cæsarum imperio vivebant,

vebant, in quadam accurata observa-
 tione earum legum, quas divinus Mo-
 ses præscripserat, perstiterunt. Quod
 profectò haud difficile illis fuit, quo-
 niam benigne, leniterque, atque ho-
 norifice habiti ab iis sunt, quorum re-
 cepti sedibus fuerunt. Cæterum post
 templi urbisque everisionem deterior
 longè conditio eorum apud externos
 fuit, & privilegia eorum ubique mul-
 tifarum imminuta sunt. Vtique con-
 stitutiones imperatoriæ *in iis solis sine
 molestia eos esse jussere, per qua cultus eo-
 rum inquinari videretur. l. 15. §. 6. ff. de
 Excusat.* Cautum verò fuit, ne syna-
 gogas novas extruere, aut cruces in
 celebri festo Purim exurere ad pœnæ
 quondam recordationem possent. *l.
 ult. C. de Iud. & Cæl. l. 11. C. eod.* De-
 nique addita sanctio quoque est, *ne
 morem suum in conjunctionibus retine-
 rent, neve juxta legem suam nuptias sor-
 rirerentur, aut in diversa sub uno tempore
 conjugia convenirent. l. 7. C. eod.* At-
 que ex hoc postremo colligitur her-
 cle, licuisse illis per legem antea plures
 simul fœminas in matrimonio habe-
 re. quod nos supra diximus, cum de
 Pontifice maximo ageremus, cui soli
 hoc interdictum fuisse Talmudici ajunt,
 quod cæteris jura permittebant. Sanè

cum^r Davidem regem summus Deus Nathanis voce affatur, esse illi datas à se ait Saulis conjuges. Et in Levitici capite XVIII edictum numinis extat, quo Iudæi duas sorores eodem tempore habere uxores vetantur, non ob aliam causam profectò, quàm quòd ardentissima esse inter has æmulatio in tali conjunctione solet; cum cæteræ omnino, quæ ea consanguinitate non sunt, æquiore animo sub eodem marito ætatem unà agant. Scimus equidem primis humani generis parentibus jus planè contrarium fuisse latum, quod reduxit tandem, & ex integro nobis sanxit Deus Dominusque noster Messias: certum tamen est Iudæorum eam in republ. Mosaica libertatem ex legis permisso fuisse. Atque hunc quidem morem vetustissimum usitatissimumque Iudæi ù, qui nondum Messie reverentiam susceperant, diu sub principibus Romanis coluerunt: donec tandem Theodosius, Arcadiusque, & Honorius nihil discrepare hac re à Romanis eos voluerunt. qua tempestate etiam pleraque alia, quæ observata illis fuerant, exoleverunt. Ius quidem ipsum, quo de-

inceps

---

^r In lib. 2. Sam. cap. 12.

Inceps usi sunt, commune cum Romanis fuit: adibantque solenni more iudicia, cunctasque Romanis legibus conferebant & excipiebant actiones, in his causis, quæ tam ad superstitionem eorum, quam ad forum & leges ac jura pertinerent. l. 8. C. de Ind. & Cæl. Quare obruta tunc sepultaque eorum libertas fuit, vix ut umbra ejus superesset. Nam quod communi pactione ad similitudinem arbitratorum litigare apud populares suos, & sortiri eorum iudicium jure publico poterant, d. l. 8. C. eod. sanè id oppidò exile est. quippe & in civili duntaxat negotio factum id fuit, & eorum sententiam iudices quidem, sed Romani, exequiebantur. d. l. 8. In ipsis tamen avitis sedibus illorum paulo plus privilegii fuisse illis concessum videtur. Etenim in l. 17. C. eod. imperatores Theodosius & Valentinianus quosdam Iudæorum primates fuisse significent, qui in utriusque Palesinæ synedrui dominabantur. Sed eorum potestatem jurisdictionemque pene in rebus nihili fuisse sitam arbitramur.

CAPVT XXIV.

De lege, quam Iudæis Moses scripsit. Opinio veterum quorundam de sabbato confutata. De anne Sabbatico quæ

Plinius, Rabbi Maimon, & Flavius Iosephus retulere, excussa. Cur magis suis, quam cæteris animantibus abstineant Iudæi? Plutarchi rationes rejecta. De Ægyptiorum morbus. Iudæos non fuisse Bacchi cultores, contra quam Plutarchus & alii Romani scriptores senserunt.

INter sacræ gentis præcipua honestamenta, Lex fuit, quæ à Mose scripta cunctarum gentium institutis legibusque major, certeque dignior est, quia Deum autorem habet. Ea autem quinque libros implet. est enim multiplex, & copiosa, ac sæpe repetita. Summa tamen ejus decem comprehensa capitibus est: quorum pars prior ad res divinas pertinet: posterior continet ea, quæ Marcus Tullius appellat hominum munia & officia. Omnis, qui numini exhibetur, honos aut sensu aut cultu constat. Sensus est reverens & recta de Deo existimatio. de qua re plura dicere supervacaneum est, quoniam ea nunc spectamus maxime, quæ sunt historiæ affinia. Cultus est in cæremoniis ritibusque positus. Cæremoniarum unus in decalogo & simplex præcipitur modus, sabbati solennitas, quæ à primo mundi ortu instituta, &

à san.

à sanctis hominibus observata semper, novissime tandem, cum Lex ferebatur, sancita ex integro est. Causam sabbati veram expressit numinis vox in formula decalogi. Sed Iudæi rationem hujus rei mysticam petunt ex illo celebri dicto Rabbi Eliæ, quod extat in libris Talmudicis. Ille enim tribus illustribus periodis, quæ æquali spatio inter sese distarent, mundi tempora distinxit, ita ut expletis sex annorum millibus nova rerum facies, novusque ordo surgeret, & fessa jam pridem gens hominum, melioribus deinceps auspiciis capefferet beatam quandam quietem. Cornelius Tacitus Sabbati originem aliunde eruit. Saturno enim eum honorem ab Hebræis haberi existimat: *seu principia religionis, inquit, tradentibus Idæis, quos cum Saturno pullos, & conditores gentis accepimus: seu, quod è septem syderibus, queis mortales reguntur, altissimo orbe, & præcipua potentia stella Saturni fertur: ac pleraque cælestium vim suam & cursum septimos per numeros conficiant.* Neque hæc vero unus Tacitus dixit. Rabbi Aben Ezra recitat sapientis cujusdam argutias, qui novem Legis capita totidem cælestibus orbibus ex adverso locat; &, ne septimo die otium existimetur sine

causa indictum, maligna ait esse Saturni & Martis sydera. quo enim die illa dominatum tenent, infeliciter cuncta tentari. Ego istum magistrum, quisquis fuit, inter discipulorum cathedras plorare jubeo. Nimium ingeniosus fuit, ubi nihil opus erat. At nos minorum gentium homunciones sumus, & ad obvia confugimus. Sabbatorum re-
 cta observatio posita fuit in dictorum omnium factorumque sanctitate, atque in cultu divino, precibusque. Rabbi Aben Ezra author est, tunc etiam oracula fuisse consulta. Sunamitidi quidem ait maritus, de Elisæo loquens, *Quid est, cur cum hodie adeas, cum nec calenda sint, nec sabbatum?* Cæterum, ne rebus divinis profanæ miscerentur, cuncti eo die omittere sueta opera jubebantur. qui aliter fecisset, capital admittebat. Enimvero id docebatur populus, haud esse in transcurso sacris operandum. Totam sese mens in contemplatione ponat necesse est, cum Deum, mentem purissimam, colit. Hoc nec Pythagoras, nec Numa ignoravit. & recte olim in Romanorum sacris à præcone solennibus verbis clamatum est, *Hoc age.* At Iudæi, quorum mos est omnia sanctissima instituta pervertete, multa ad Legis edictum adjecere.

de

de quibus Moses nihil diffinivit. Itaque sacratissimæ diei celebratio in anxiam superstitionem abiit, & interdum illis exitio fuit. Pergendum nunc ultra est. Sabbati sacrum otium videtur ipsa natura, optima rerum mater, approbabile, si fidem Plinio habemus, qui in Iudæa rivum quendam ait sabbatis omnibus sicari. Sed ignoscat nobis Plinius. Nunquam hoc credere potui.

— *Sum paulo infirmior, unus*

Multorum. —

Quid tamen Romanum scriptorem deceperit, expediam. Iudæi jam olim somniarunt, reliquas decem tribus Israelitarum captivas detineri prope fluvium, quem ipsi Sambationem appellant. Hunc per totam septimanam adeo rapidis vorticibus ferri ajunt, nemo ut transire possit: at sabbatis quiescere, & pedibus pervium esse: hancque pœnam Israelitis esse positam, ut, quo tempore undarum impetus constitit, sabbati eos veneratio inhibeat, & movere vetet pedem. Ita ad libertatem via illis ante oculos posita est, sed uti pejus crucientur. vident enim eam, & visa ac relicta, intabescunt. Non potuit magis traducere se Plinius, quam cum tam futile Iudæorum commentum arripuit tam avide. Pictori-

bus poetisque quidlibet audendi potestatem esse, Flaccus dixit. Recte hercle. Sed Iudæos addi volo, qui non ex decoro, neque pudenter, sed sola animi libidine mentiuntur quæ dissona & ridicula sunt, hanc unam ob causam, ut mentiantur. Neque movet me, quod R. Mosés Ben Maimon, quem merito laudibus in cœlo locavimus, fluvium hunc esse Gozan ait. Nos & illum delirasse asserimus, & una Iosephum quoque in ordinem redigimus, qui in libro *VI I ἀλώσεως*, in cap. XIII, quædam contraria quidem supradictis sed tamen æque portentosa refert. Sane quidem Plinio non semel sic decipi ab aliis contigit. Pleraque enim, quæ in eodem capite memorat de fontibus, fluviisque, & de aquis, ejusdem levitatis sunt. Rerum incredibilium atque inusitatarum narrationem in Julio Obsequente, non in Plinio, summo historiarum scriptore, toleramus. Raro solitum modum egreditur natura. Miracula creduntur facilius, quam fiunt. Sed enimvero tenet plerosque amabilis insania, & favet sibi atque plaudit imprudens temeritas. Aniles ineptias tradimus in vicem accipimusque, non incauti hercle, sed scientes, & inter seria. De sabbato diximus plus quam

quam

quam satis sit. Cætera persequi, quæ ad decalogum pertinent, non est patientiæ nostræ. Postquam leges duarum tabularum latæ fuerunt, in quibus edictum inerat de sabbato, data est ex hinc Mofi fusior earundem legum interpretatio: addiditque Deus cæremonias ritusque: & quibus victimis sacrisque, ac quo modo coli vellet, populo significavit. Cujus rei causa haud in obscuro est. Non sufficiebat simplex numinis cultus, qui decalogi sanctione jubebatur. Quippe facile se cuncti ad Aegyptiorum idola convertissent. Itaque planè opus fuit rebus multis externis, quæ sensus quoque eorum in recta religione detinerent. Sanè oppidò difficile est mortalibus, Deum invisibilem solo animo colere. Nisi aliquid sit, quod oculi usurpent, nimium hercle citò incautis obrepit non intellecta impietas. Quanquam profectò etiam tum antea, primo seculo, sacrorum extitisse quasdam sanctiones, cæremoniasque, certum est. Nam & animantium mundorum immundorumque discrimen divinitus didicerat Noachus: & idem ille vesci sanguine vetabatur minaci interdictione. Sed lex, quæ à Mose lata est, magis accuratè hæc cuncta suis finibus terminavit. V-
tisque

tique in capite undecimo Levitici, longa extat numeratio earum animantium, quarum esu tactive polluerentur Hebræi. Multa illic in censu impurorum posita sunt, non naturæ aut rationis dictamine, sed incertâ numinis voluntate. Itaque causas earum rerum exquirere, anceps est; nec ideò assequare. Quis nostrum tam arroganti fiducia est, uti se posse ea explicare omnia existimet, quæ posita vel in ipsorum hominum institutis sunt? Olim Lacedæmonum legibus vêtabantur Ephori statim, ut magistratum inierant, barbæ alas pascere. & Solonis sanctio eum, qui seditionem & motus civicos quietus spectavisset, ignominia notabat. Non dubitat Plutarchus, quin utrumque optimo consilio factum ab illis sit; sed tamen, *mens*, inquit, *authorum ignoratur*. Et nos igitur idem in his contingere patemus, quæ summus legislator Deus iussit. Doceat me quispiam, cur edicto numinis impuræ sint quadrupedes, quarum filæ unguæ non sunt? Nam cuniculos quidem leporesque inter cibos habere apud cunctas hercle nationes fas & iura sinunt. at solis Hebræis haud licitum est. Quoniam verò etiam de suis in eodem Levitici capite ex-

tat legis edictum, exspatiandum paulif-
 per nobis est, quærendumque, cur hoc
 animal magis anxie vitaverint semper
 Iudæi, quàm cætera omnia, quorum
 odium pariter fugamque lex indixit.
 Memoratu digna sunt, quæ Plutar-
 chus adfert. Suem enim Iudæis haud
 sanè inter res execrabiles haberi, sed
 summo in honore apud eos esse au-
 rumat, quippe quam venerantur ut
 arationis magistram. Id eos primum
 in Aegypto didicisse ait. quippe illic
 agros nunquam aratro verti, sed, si-
 mulac Nilus post solitam exundatio-
 nem in alveum se recepit, è vestigio
 sues ab incolis propelli in agros, ut u-
 berem glebam rostro fodiant, & semi-
 na occulant terra. quare vomerè quoq;
 Græcis *ωω* dici, originatione optima.
 Et quid mirum, inquit, tam foedum
 animal à superstitiosa gente coli, cum
 Aegyptii quoque felem, gryphem, cro-
 codilum adorent? Denique, si abomi-
 nantur, scire causam se negat, cur in-
 visissimam bestiarum interficere nemo
 audeat. Nam magos quidem, quibus à
 Zoroastre origo est, nihil pulchrius
 sibi, nihil gloriosius ducere, quam si
 multos occiderint mures aquaticos,
 quos religione quadem ridicule cuncti
 odere. Hæc confutare non magnus est
 labos.

labos. Quæcunque animantia Ægyptii coluere, ea tangere manibus nulla religio illos vetuit. Porrum & capre mortu frangere, nefas ingens erat. Et Flaccus joco se, tanquam de impia cæde, dixit;

— *Si porrum & capre trucidas.*

Alius quispiam etiam indignatur & clamat,

*O sanctæ gentes, quibus hæc nascuntur
in hortis*

Numina!

Et tamen hos ipsos deos manibus suis e terra eximebant, recondebantque in cellis armariisque ad alios usus vitæ necessarios. At ludæi porcorum vel solo tactu polluebantur. Quod ne utquam ita esset, si superstitionis causa fuisset ex cultu & veneratione. Hinc porro, cum attingere haud dignarentur, etiam occidere volebant. Itaque de nihilo est, quidquid ait Plutarchus. Neque pluri æstimari debet, quod Petronius venustissimo epigrammate lusit,

Judæus, licet & porcinum numen adoret,

Et cæli summæ advocet auriculas, &c.

Sunt hæc ex communi Romanorum errore, in quorum animis hæc opinio insederat. Simul & nos sententiam

mu-

mutamus, qui Petronii verba sic emendanda censuimus quondam,

— *Et porcinum nomen abhorret.*

Male divinavimus. Quod si tamen ita dixisset, tum vero demum recte dixisset. nunc, quia aliter dixit, hariolatus est. Sed libet nobis, potius erravisse Petronium, quam nos feliciter coniecisse. Enimvero optima ratione tunc permoti, eam comminiscemur emendationem, quam nunc spernimus. Ita enim res habet. Iudæi ipsum nomen hujus animantis inter res scævās & mali ominis numerant. Quoties enim loquuntur de illo, non nominant illud, sed recepto quodam more, uti malam scævam avertant, patrio sermone רב אחר ajunt. Romani id feliciter exprimere nequeunt. Nam si dixeris, *Res alia*, verbum quidem verbo reddes; sed sensum dicti non assequeris. At Græce esset, πρῶτον ἀλλότριον, sane perquam significanter. Cæterum, ob eandem causam etiam in festo paschatis sollicitè cavent, ne vocem ὄψις *panis*, inter loquendum usurpent. Ita enim existimant, piaculum immane eum admisisse, qui per eos dies in causa fuerit, uti alter quisquam de fermento vel leviter cogitet. Sed quid cessamus causam adferre, cur præ
cæteris

caeteris animantibus hoc unum fugiant Iudæi? Fuit olim populus Israëliticus mire obnoxius iis morbis, qui Syros ut plurimum atque Aegyptios infestabant. Vitiligines enim, pforaeque, & tetra ulcera jam olim illis gentibus, velut proprias pestes, adscribere summi medicorum. Hos autem, & similes pene morbos uno nomine complexus Moses est, & lepram vocavit. Porro in suis scabies & immundities, non vitium, sed natura est. Quare ne ad corporum pravam affectionem contagio quoque accederet, aliqua ex esu contactuve, paulo superstitiosius averfati suem sunt, quam aut lex numinis fortasse jussèrat, aut positum in gentiũ aliarum institutis erat. Quanquam, qui potuit nimis cauta eorum hominum videri formido, siquidem nullum vitium æque, ut lepram, execrata lex sit? Referuntur in Levitico severa Dei edicta de lepra non hominum modo, sed vestium quoque & domorum. Cujusmodi autem id vitium in rebus fuerit inanimatis, Syri fortasse & Aegyptii tunc intellexerunt. nos hercle ignoramus. Et Plutarchus quidem, postquam multa super Iudæorum superstitione conjectavit, diversissima pleraque, & quædam
 contra-

contraria , in hoc uno hallucinatus non est , quod postremo de lepra diximus ex illius sententia. Cætera , quæ de Baccho , qui fuerit idem cum Adonide , tum quæ de interfectore ejus apro addidit , non sunt nauci. Quemadmodum & illud spernimus , quod Hebræorum sacris mysteriisque coli ipsum illum Bacchum , temulentissimum numen , existimet. Nam & per festos quosdam dies , inquit , sub tabernaculis desident , eaque palmitibus atque ederis inumbrant : & est tempus , cum ramos ac thyrsos gestant. Accedit tubarum clangor , inquit : & sabbati celebritas , quæ post septimum quemque diem redit , appellationem à Liberi sacris habet. Sibi enim vox in orgiis passim auditur. Tum & sabbatis bibunt largiter. & Pontifex maximus festis diebus cum mitra cothurnisque , & hinnuli pelle , ac veste ad talos demissa incedit , pendentque in ora tunicæ tintinnabula. in sacrificiis quoque æra pulsantur , & mellis usus in illis nullus est. cumque multa pœnarum genera apud illos sint , hæc maxime probrosa censetur , cum interdicitur damnatis vino. Hæc non unius Plutarchi , sed aliorum quoque fuit sententia , quam improbavit tamen Cornelius

Q

nelius

nclius Tacitus. Nos eam summatim retulimus, non quo confutarem operose singula, sed uti palam esset, quàm ingeniose pagani Iudaicam traduxerint religionem. Alia enim ex illis omnino falsa sunt. quædam vera, sed in deterrimam partem accepta ab homine sanè eruditissimo, sed qui causas ignoravit primi cujusque instituti. Cur enim aut tabernaculorum festum iusserit celebrari Deus, aut mel & ceram arcuerit à sacris suis, aut *κοίδωνας* & *πότιονας*¹, esse in Pontificis simbriis voluerit, iusta ratio fuit, quam Græcus scriptor quæsit fortasse, sed assecutus non est. Nam quod sabbatis potant Iudæi, atque helluantur, vitium ipsorum est, qui labente seculo rem sanctissimam infamavere. atque id crebro in sacris voluminibus illi genti exprobrant divini vates. Non potuit Iudæos magis invisos cunctis facere Plutarchus, quàm cum edita in vulgus hæc opinio est, esse eos Bacchi cultores. Apud Titum Livium, cum senatus decrevisset quæstionem de Bacchi sacris, Marcus Cato, vir gravissimus, cui ea res extra ordinem mandata erat, ad popu-

---

¹ Id est, tintinnabula, & corymbos aureos, qui Punicis malis similes erant.

populum in hæc verba loquitur: Nunquam tantum malum in republica fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid scelere peccatum est, ex illo uno sacrario scitote ortum esse.

Flavius Iosephus in apolog. adversus Apionem, de Græcis historicis, qui res aliarum gentium scripserunt:

Ἄπιον αὐτοῖς ἔμψυ μὴ γνώσκον
 τὰ ληθεῖς, τὸ λίαν ἀνεπίμικτον ἔ
 ἔγραφον ψεύδη, τὸ βέλασθαι δοκεῖν το
 πλεον ἢ ἄλλων ἰστορεῖν.

Q 2

PRO-

PROLEGOMENA

in LIB. III.

Amplissimo viro

FRANCONI DUYCKIO

Consuli Leidenfi primario

P. CUNÆUS S. D.

Emini ego, vir amplissime, qua tempestate animum meum ad graviora quaedam disciplinarum studia adicerem, in primis illud mihi propositum fuisse, uti in evolvendis omnis ævi scriptoribus nihil æque sectarer, quam documenta quaedam illustria earum rerum, qua ad civilem doctrinam pertinerent. Existimabam enim profecto, id quod res est, pulcherrimis eos curis, cogitationibusque fatigari, qui rerum publicarum incrementa conversionesque, & imperiorum præcipites casus, ex historiarum monumentis eruerent, ut inde sibi quisque, suaque civitati quod imitandum esset, caperet, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vitaret. Quare jam pridem antea in Suetonii Tranquilli, atque in Caii Cornelii

Taciti

Taciti quibusdam libris lustrandis ita operam posuimus, ut in rerum Romanarum peruestigatione pleraque etiam attingeremus, quæ in uniuersum omnibus civitatibus atque rebus publicis convenirent. Quæ ubi editioni quondam matura erunt, ad te iudicem, atque ad eos, qui tui similes sunt, hoc est, ad homines eruditos, prudentesque, & rerum gnaros, pertinebunt. At in his de republica Hebræa, quos nunc edimus, libris, haud idem fecimus. Duntaxat enim de sacro populo diximus. cetera gentes quam recte constitutas respublicas aut secus habuerint, quibusve legibus eas aut institutis rexerint, haud traditum hic à nobis est, propterea, quod divina Mosis politia exemplo caret, atque omnino incomparabilis est. Sane quidem ceterorum legislatorum, quos tantopere admirata omnis vetustas est; sanctiones multæ Mosaicis similes fuere. permagna enim civibus virtutis, fortitudinisque exercendæ imposita necessitas ab illis fuit. sed, quæ de sacris, deque cultu divino constituta ab illis sunt, haud ita penitus animos mortalium religione obstrinxerunt. Moses enim utique Deum unum atque aeternum, rerum potentem, cogitationum humanarum, consiliorumque omnium arbitrum, atque iudicem, nullius satum editum, immutabilem, atque oculis inaccessum tradidit, cuius

jus formam nulla ars neque opificis exprime-
 re manus possit. Ita, cum vitam homi-
 num, divino numine invisi docuisset, plane
 omnibus, id quod res est, persuasit, nullius
 bonum malumve facinus pro nihilo habe-
 ri. omninoque effectum est, ut jam non fa-
 mam, aut aliorum conscientiam, sed se
 quisque testem formidaret. At de cæteris
 vero, qui vivendi præcepta atque leges
 olim gentibus dictavere, ita sentit Flavius,
 haud nescivisse quidem eos purum illud
 unicumque, & verum numen, sed tamen
 apud populum superstitione & præjudica-
 tis opinionibus corruptum, omnino eos
 hanc rem dissimulasse, ὅτι τὴν ἀλή-
 θειαν ἔδογματι & ἐξενεγκεῖν οὐκ
 ἐτόλμεσαν. propterea quod verita-
 tem dogmatis proferre non audebant.
 Ipse Plato apud eundem Flavium fatetur,
 esse isthac arcana quadam, quæ in vulgus
 edere periculosum sit. Quod profecto longe
 secus est. Nulla enim res Mosaicam rem-
 publ. æque continuit, quam religionum
 illa doctrina, quæ nullis fabulis, aut ine-
 ptiarum pigmentis incrustata, multo al-
 tius in Hebræorum pectora, quam quis-
 quam Græculus ratus esset, descendit.
 Propositum nobis fuerat, legum Mosaica-
 rum vim, sententiamque, atque etiam
 causas ex abdito eruere, atque omnia ea,
 quæ hujus generis essent, cum institutis &

sanctio-

sanctionibus aliarum nationum conferre. sed conantes nos talia atque meditantes magnitudo operis tardavit, ut hoc, quod diximus, perducere ad exitum nondum potuerimus. Non tamen semper suspensam expectationem eorum tenebimus, qui saepe id à nobis serio efflagitarunt. Etenim profecto, quoniam per otium subinde, & succisivo tempore commentarios adornamus in universa opera FLAVII IOSEPHI, qui scriptor luculenter in libro IV Antiquitatum, & rursus in secunda Apologia adversus Apionem, totam eam rem pertractavit, ne utiquam nobis illic deesse huiusmodi dissertationum poterit occasio. Nos, summe ДУСКИ, quemadmodum illud argumentum, ubi excultum à nobis erit, fore multis non inutile speramus, ita plane confidimus, hac, quae nunc edimus, ejusmodi esse, ut praeteriri à nobis non potuisse videantur. Pleraque enim ne attigerunt quidem ii, quibus hoc aeo de republica veterum Hebraeorum aliquid scribere cura fuit. Interdum vero etiam commentationis materiem nobis dedit error aliorum & hallucinatio. omninoque necesse nobis fuit confutare quosdam, quos pridem eruditio sua, & consentiens hominum existimatio in excelsis collocavit. Quod tamen ipsum semper inviti facimus, pene ut nosmetipsos nostri pudeat.

Proditum à Caio Casare est, eos, quibus inter officia antelucana obvius fuisset Marcus Cato, cum caput ebrui retexissent, erubuisse, planeque esse ita existimatum, non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprehensos. Idem nobis hic evenire confitemur. non enim honori eorum quidquam detraximus, sed ipsi nostræ modestiæ vim fecimus, atque ita illos reprehendimus, ut laudemus. Utinam vero adversus nos eadem aequitate utantur, qui fortassis animadversiones nostras olim rursus habuerunt. bene profecto cum nobis atque præclare actum esse existimabimus. Non sumus tam superba impotentisque arrogantia, ut in tanta communis naturæ imbecillitate solos nos superesse existimemus, quibus interdum opus venia non sit. Hallucinamur omnes, alii gravia, alii leviora. nec est quisquam, qui tam bene animum suum disciplinis obfirmavit, ut nihil fugere eum possit amplius, aut fallere. Adde quod interdum vitii loco est, nusquam peccavisse. quod de Apollonio Rhodio Dionysius Longinus pronuntiavit, cum significare vellet artem & diligentiam in eo summam fuisse, at ingenii vim negatam illi esse. Spernit anxiam curam animus, simul ac illum implevit rei majestas. Miserum est ferme & jejunum, quicquid ab illis speratur, qui sese intra limites quosdam & præscripta spatia

spatia claudunt : qui sensa sua torquent, & de singulis rebus in consilium eunt: quorum hic exitus est, ut, quum toto anno, per omnes dies, magno molimine unum librum extuderint, vitavisse potius reprehensionem, quam meruisse laudem videantur. Quare idem ille acerrimi viri iudicii Longinus maximos homines ab omni auro, cum luculentissima quæque dicerent scriberentque, errores interdum in minimis usque adeo non effugisse ait, uti in quosdam etiam sponte delati sint. Nimis angusta res est, non errare. quod cui contigit, is sollicita quidem cuncta ad normam exegit, sed tamen extra culpam duntaxat est. At vero, qui per generosos lapsus omnia soluto impetu pervadit, hic & hominem esse se, cadendo docet, & quia nihil mediocre concupiscit, proximus tenenti summa est. Est aliqua laus, magnis excidisse ausibus. Sed nos nunc profecto nihil tam grande agitarimus. Fuit tamen ex hac scriptione nobis perquam suavis voluptas. Relebamus enim ea studia, quibus in adolescentia quondam mire dediti fuimus. Iuvabat identidem cogitare, quantopere animum nostrum delectavisset Hebraismus, cum Biblica volumina, Rabbinorum commentarios, atque alia multa, qua erudite à Iudæis scripta sunt, evolveremus. Cujus sane opera nunquam nos pœnituit. Et si

enim postea aliis curis in publico munere distringebamur, tamen quantum temporis tribuunt alii amicorum salutationibus, quantum aleæ, quantum cæteris otii oblectamentis, tantum egomet mihi ad eas artes celebrandas sumpsi, quarum fructus in omnem vitam videbatur utilissimus. Enimvero, cum sacri codicis lectio non Theologi modo, sed omnibus bonis viris, & præsertim eruditis, esse debebat jucundissima: quid aliud magis serio agendum nobis est, qui in hoc honesto otio vivimus, nisi ut quam optime nobis cognitus intellectusque sit is sermo, quo olim usus ipse Deus fuit, cum priscos Ecclesie rectores suo dignatus alloquio est? Dicendum aperte est. Valde supine atque oscitanter vivimus. Hispanorum, Gallorumque, & Italum verba atque voces discimus: & postquam classes nostra alium orbem petivere, etiam cum Indis loquimur barbare! Tam ingeniosi cum simus, unam illam non intelligimus linguam, quam profecto unam didicisse, operæ erat pretium. Quod si qui sint, qui animum suum ad pulcherrimum hoc applicant studium, admodum id fit plerumque perfunctorie. Major enim pars ad fores Hebraismi accedit. quod facillimum est. interiora autem sacraria, Syriacum atque Rabbinismum, ne voto quidem penetrant. Atqui in Hebraismo, quot

¶

& quanti sint thesauri, non est eorum ju-
 dicare, qui sola verba contextus Biblicè
 scire contenti, satis sese doctos putant, uti
 etiam alios docere velint. Errant illi, meo
 quidem animo. Pergendum ultra est, di-
 spiciendumque quid Iudæi, vernaculi Bi-
 bliorum interpretes, jam olim aut recte,
 aut secus dixerint. Hoc qui facit, ei jus
 fasque est de iis rebus libere dissertare, qua-
 rum notitia non aliunde erui, nisi ex sacro
 codice potest. Neque enim profecto putan-
 dum est, ad isthac transcendere illicitum
 esse iis, quos suus ordo locusque in aliis
 quoque muniis detinet. Ignorare mihi di-
 vinam animorum suorum præstantiam
 videntur, qui ad unius rei misellam scien-
 tiam velut adstricti alligatique, ultra
 hanc aliquid tentare, haud esse hominis
 putant. Omnia erecta menti pervia sunt.
 semper sese versat illa, concutitque, &
 quietis impatiens est. quidquid pulchrum,
 & grande, ac scitu dignum videt, id om-
 ne esse suum scit: & , quæ sibi imperat,
 pleraque obtinet. Atque hoc quidem etsi
 ita est, versantur tamen nihilo minus ad-
 huc ante oculos nostros irritati animi eo-
 rum, quibus nondum satis sic expiavisse
 atrocissimi facinoris invidiam videbimur.
 Rem enim indignam, atque intolerandam
 clamabunt, invadi à nobis Theologia fines,
 quos esse sibi solis ita relictos autumant, ut
 domina-

dominatum ibi quendam, & plenam jurisdictionem teneant. Sed ii homines, quoniam sunt oppido pauci, sed iniquissimi, non aliud responsum à nobis ferent, quam quod ex ipso sacro codice maxime nobis in promptu nunc est, incedere publice per hominum ora rerum dominam, divinam sapientiam, atque in trivis, & in compitis etiam adstare, omnino uti ad se invitet non flamines hercle duntaxat, sacerdotisque, & sacrorum antistites, sed plebem quoque, & pullatam turbam. Neminem illa averfatur, neminem à limine suo arceat, qui bonam spem non ejuravit. Quare exurgat quisque, & animos sumat, ac se quoque dignum fingat Deo. Non tam preclare hodie rem gerunt quidam sacra sapientia consulti, ut ex eorum ore atque verbis penitus pendere debeat is, qui recta conscientia fiducia, atque morum & vita sanctitate integrum incorruptumque civem se prestare summo numini cupiat. Nos, cum certamina eorum, contentionesque plus quam theologicas cernimus, piis votis precibusque causam publicam juvamus, &, quod unum nobis jucundissimum est, procul ab insaniente multitudine nobiscum soli sumus, atque inter civilis doctrinae & jurisprudentiae curas, etiam per otium subinde theologiam quandam tractamus, non illam parti alicui aut ma-

Gistro

gistro obnoxiam, sed hanc liberam, & sobriam, frugalemque, qua literulis nostris Græcis, Hebræisque, & Latinis subnixæ astuantiam aliorum, & litigandi intemperiam contemnit. Reperies quidem in hoc tertio libro, Amplissime ДУУСКІ, quæstiones quasdam de Melchisedeco, & Cabala, de fide veterum Hebræorum, tum alias id genus plures, quas paulò secus, quàm vulgò fieri solet, expediuimus: sed eas cum perleges, memineris, obsecro, esse nos paratos, simulac monuerit quis meliora, sententiam mutare. Pertinaciam enim pro opinione induere, haud est nostrum. Ipsi nos, si quando errores quosdam nostros odorati fuerimus, sponte hanc gratiam à nobis inibimus, & primi eos indicabimus, ne quis forte studio nostri aut amore deceptus, vitia nostra cæcis oculis prætereat. Sed hujuscemodi lectores, opinor, admodum paucos nanciscemur. Plures enim ea, quæ neutiquam reprehensione digna sunt, insectabuntur. aut, si nihil incusent, frigide tamen de illis judicabunt hercle. Quorum quidem hominum fastidiosam querimoniam expugnare nos non laborabimus. Magna enim esse eloquentia debet, quæ inuitis placeat. Caterum longe maxima pars eorum erit, qui hæc ne inspicient quidem, propterea quod insita quadam animi vesania grande dedecus existit.

existimabunt, aliquid in Hebraismo à nobis didicisse. Non sum falsus vates. Omnia hæc ita, uti dixi, evenient. Sed profecto quicquid hujus erit, nihil morabor. Neque ideo à recto bonoque recedam. Ex iudiciis quorumlibet lætitiæ dolorisve causas capere, id vero est, ambitioni sacramentum dixisse, quod nunquam nos fecimus. Apud Flaccum, argutissima mulierum, Arbuscula, cum explosa à multitudine in theatro esset, satis esse dixit, equites sibi plaudere. Idem ego aio, amplissime ДУУСКИ. Paucis lectoribus, sed eruditis, gaudeo. Inter eos autem tu es, cuius iudicium acerrimis studiis, atque multa doctrina excultum, jure semper scio me fecisse maximi. Sed nimis operose præfati sumus. Quare illud, quod propositum nobis est, ordiamur.

PETRI

PETRI CUNÆI
De Republica
HEBRÆORUM,
LIBER TERTIUS.

CAPVT I.

Initia Ecclesie, & incrementa, Satanae stratagemata. Locus in 1. cap. Genes. explicatus de serpente. Quid sit caput libri. Error Hieronymi. Liber Enochii commentitius.

OMnis de gente Iudæorum commentatio posita duabus in rebus est. nam & de Republica eorum agendum est, quæ præ cæteris eximiū quiddam habuit: & insuper investigari illud debet, qualis eorum fuerit Ecclesia. Etsi enim ambæ istæ esse sic conjunctæ videntur, uti pariter incedant, & divelli haud possint: est tamen earum magna diversitas, & inspicienda utriusque indoles seorsim est. Quare nos, qui priorem partem duobus libris ita pertractavimus, ut sæpe alteram hanc,

hanc, quod omnino sic necesse fuit, attingeremus ; nunc , quod bene atque feliciter vertat , singulatim ea percurramus , quæ ad Ecclesiam pertinent. Sed hîc paulò magis ex alto arcessenda nobis sermonis initia erunt. Etenim, cum antea reipublicæ sacræ institutio relata à nobis ad Mosen authorem sit, nunc vetustiora etiam secula lustrare, atque hinc ad Mosaicum ævum, & ad ea, quæ infecuta sunt, tempora descendere decrevimus. Ac origines quidem ipsæ, proximaque originibus, quoniam simplicissimè in sacris libris traduntur, non præbebunt nobis materiem notabilium observationum. At mox, ubi ex illis evaserimus, res persequemur luculentiores. Divus Petrus, qui rectè olim à quibusdam signifer fuit appellatus Novi Testamenti, Ecclesiam ait esse regium sacerdotium quoddam, & genus hominum electum. Ipse Deus Mosi dixit, gentium se quidem omnium, terrarumque esse dominum : sed addit, paucos duntaxat quosdam esse, quos ex hominum communitate segregatos, velut thesaurum & peculium seposuit sibi : iisque regnum tribuit, sed sacerdotale. Hoc regnum sanctum & inviolabile atque æternum est. Maximis quibusque

que imperiis crescendi modum natura posuit. licet enim nulla vis extrinsecus laceſſat, tamen factorum lege omnia magna in se ruunt, & cedit oneri suo fortuna. Vnum hoc regnum, de quo in sacris voluminibus sermo est, tempore ipſo in majus solidiusque procedit, & à senio suo capit vires. Ecclesiæ prima incunabula mundus vidit recens natus, cum in quatuor capitibus staret humanum genus. Confestim enim impurus genius, cui ex malis nostris jucunda voluptas est, Cainum à recta pietatis semita transvorsum egit in omne nefas. Itaque tunc Ecclesia orta est, cum improbos primum à piis sejungere, & suos sibi habere cœpit Deus. Gregem oppidò exiguum, hoc est, quatuor oves in tantâ mundi vastitate agebat magnus ille pastor. unã ex his lupus hic abstulit. Ea fuit prima illius victòria de humanagente, quam gravi peccato lapsam antea erexerat jam Deus, ut ad salutem perduceret. Haud ita multo post evênit, ut sacra Deo facerent duo fratres. Quod dum fit, haud obscuris indicis significavit Deus, esse sibi Caini munera ingrata. Cujus rei causa in promptu est. quippe in Caino indoles inerat pravi ingenii. puras autem Deus, non plenas aspiciit

R manus;

manus: & mens integra ac recta pul-
 cherrimus numinis cultus est. Cæte-
 rum Flavius Iosephus, autor omni
 laude dignus, & cui post sacrorum vo-
 luminum scriptores prima esse debet
 fides, haud satis consideratè hac de re
 verba facere mihi videtur. ait enim dis-
 plicuisse Deo laboriosam operã, quam
 in colenda terra sumpserat vir ille. In
 quo profectò fugit eum ratio. agrum
 enim primus hominum sator Adamus
 verterat, jussu ipsius Dei; & patrem se-
 cutus filius erat optimo exemplo. Sed
 procul dubio Rabbinos secutus est, uti
 solet interdum. Enimverò Iosephus,
 etsi gravitate supra cunctos Iudæos
 eminent, tamen haud ubique à delira-
 mentis abhorret popularium suorum.
 Id apparet vel ex frigido illo mysterio,
 quod latitare credidit in voce אחר
 quæ est Genes. cap. 1. Nam ratio, quam in
 alio scripto se editurum ait, cur Moses
unum diem, non primum, dixerit, Rab-
 binica fuit. Extat liber Iudaicus, quem
 יומי מכלל appellat. In eo sententia
 hæc Rabbi Mosi Ben Ezræ refertur,
 אמר אחר לפי שהאחד הוא סימן להתחלה אשר
 היה אין תחלה קודמת לו *Dixit, Unus, quia unus*
est nota principii, ante quod principium
est nullum. Aut hoc profectò, aut si-
 mile quiddam Iosephus prodidisset in
 libro

libro αἰτιολογιῶν, qui non est nunc in manibus hominum. Periisse quidem eum, etiam illius interest, qui scripsit. Quid enim aliud, nisi autorem suum traduxissent tam putidæ argutiæ? Sed redeat ad Adamum, unde digressa est, oratio. Is, inter hæc initia, filium vidit suum indignâ peremptum cæde à quo minimè decuit: & , dum unius lueret mortem, magis tamen alterius tristatus scelere est. Hic ego existimo, prope fuisse, uti Satanæ dolis rursus apertum latus daret, rueretque. Sed firmavit eum vis major. Plus enim fuit, quod sperabat, quàm quod videbat. Vetus opinio est, eaque omnium eruditorum firmata consensu, Messiam humani generis servatorem promitti primis parentibus nostris, cum circumscriptorem colubrum in hunc modum alloquitur Deus, in capite tertio Geneseos, *Inimicitias seram inter te, interque mulierem: inter semen tuum, & illius. quippe semen ejus conteret tibi caput, & tu conteres ejus calcaneum.* Vtique hoc verissimum est. Concepit animo Adamus spem cœlestis atque æternæ vitæ. Quoniam tamen rationem rerum cunctarum esse dominam cupimus, sæpe mirati sumus, hoc ab illis, quorum scripta quidem vidimus, ma-

gis affirmari pro certo, quàm ostendi.
 Quare visum nobis est ejusmodi testi-
 monium quærere, quod esset inexpug-
 nabile. Enimverò ad veritatis plenam
 fidem haud satis est concors judicium,
 & opinio multorum. Nulla mysteria
 ex verbis contextus Biblici eruenda
 sunt, nisi quæ alibi spiritus Messia, op-
 timus sui interpres, digito monstrat.
 Clausus enim, ob signatusque est sacrae
 Scripturae liber, cujus signacula solvit
 Ileo ille ex tribu Iudæ. Ac nobis quidem
 de tota re seriò cogitantibus occurre-
 bat illustris locus, qui est in Apocalypsi
 Divi Ioannis. is est istiusmodi. γυνή εν
 γαστρί' έχουσα, ἐκράζεν ᾠδίνουσα ἔ βα-
 στανιζομένη τεκεῖν ἢ ἔτεκεν υἱόν ἄρ-
 ρενα, ὃς μέλει ποιμαίνειν πάντα
 τὰ ἔθνη εν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. *mulier pra-*
gnans clamabat parturiens, & cruciaba-
tur uti pareret. peperit autem filium ma-
sculum, qui reget omnes gentes virga fer-
rea. Ecce Ecclesia, & Messias. His dein-
draco insidiatur, de quo subiicit Apo-
stolus: ἔ βλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ
ὄφεις ὁ ἄρχαῖος, ὁ καλέμενος Διά-
βολος ἢ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν
οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν.
Et projectus est draco ille magnus, serpens
ille antiquus, qui vocatur Diabolus &
Satanas, qui seducit totum terrarum or-
bem:

berm: projectus, inquam, est in terram.
 Vetus serpens ille, idem est, cujus verti-
 cem soboles mulieris frangit. Quid-
 quid alii dixerint, nullum præterea
 idoneum autorem, me iudice, ista ha-
 bebant interpretatio. Satis tamen est u-
 nus ille, qui enim hunc sequitur, mag-
 no se atque nobili nomine tuetur. Pol-
 sem etiam quadam argumentorum
 collectione & per ambages huc trahere
 verba Divi Pauli, quæ sunt in prima
 epistola ad Timoth. capite 2. *ἡ γυνή*
ἀπαληθεύου ἐν παραβάσει γέγονε
σωτήριου ἵ Διὰ τὸ τεκνογονίας, ἐάν
ἐπιμείνωσιν ἐν πίστι & ἀγάπῃ. mul-
lier, cum seduceretur, causa pravavica-
tionis fuit. servabitur tamen liberorum
partu, si in fide & charitate permanserint.
 nam etsi aliud ibi agit, respicere tamen
 videtur ad pollicitationem Evæ fa-
 ctam. Hæc illa sunt, quibus stabiliri
 communis illa, & pridem ab omnibus
 recepta sententia debet. Cætera, quæ
 afferuntur, speciem veri habent: at, si
 propius intueâre, nauci non sunt. No-
 bis haud ferendum est, uti res, quæ per
 se certissima est, præsidio nitatur fri-
 gidæ probationis. Pulchrè ait Mosi
 Deus, *Exue calceos de pedibus tuis. locus*
enim, in quo stas, terra sancta est. Hoc co-
 gitent illi, qui contextunt Biblicum

pervestigant. nudâ mente sint, & pe-
ctus gerant ab opinione præjudicata
vacuum. qui verum optimè excusse-
rit, rex esto. Certè Hieronymi incogi-
tantiam excusare non possumus, qui,
cum vera argumenta præteriret, usus
est falsis. In egiptola ad Hebræos, in
capite decimo, exponitur Davidis va-
ticipinium de Messia, ἰδοὺ, ἢ κω. ἐν κε-
φαλίδι βιβλίου γεγραπταὶ ὡς εἶμ᾽.
*Ecce venio. in capite libri scriptum est de
me.* Id vaticinium David recitat ex li-
bro secundó Legis Mosaicæ. Quod sa-
nè notum omnibus est. At divinus
Hieronymus magna fiducia asserit,
verba illa vatis esse ad Geneseos prin-
cipium referenda. *Caput libri, est Gene-
seos principium,* inquit. Non ego nunc
quæro, utrum vocem liminarem
קוּמָה, an vero pollicitationem, quæ
de prole mulieris est, in animo habue-
rit ille. est enim ubi utrumque specta-
vit. Illud satis est, esse eum falso testi-
monio usum ad probandum quod
volebat. Nobis constat, Hieronymum
omnium, qui olim interpretati sacras
litteras sunt, fuisse eruditissimum. ad-
eo penitus perdidicerat Hebraïsmum.
Itaque quoniam fieri haud potuit, uti
tantus vir temere & sine gravi causa
sic erraverit, age, dicamus qua ex re sit

nata

nata isthæc hallucinatio. Rationem quidem sententiæ suæ ipse prodit non semel, *Quia omnis scriptura unus est liber.* Equidem haud dubito, quin vir maximus scitum vetus Iudæorum fecutus sit, quibus placet, universa Biblia fuisse olim *ἑνὸς βιβλίου*, id est, *unum versum*, ita ut nullis sectionibus nullis capitulis, neque notis distincta fuerint volumina sacra. Memini ego amicum quendam nostrum exemplar cariosum vidisse, quod Iudæorum manu in hunc modum esset olim exaratum. Etiam illud non animadverterat Hieronymus, quid sit hoc, quod Apostolus *κεφαλίδες βιβλίων* appellat. Nihil enim aliud *κεφαλίδες* sunt, nisi ea, quæ Iudæi, & præsertim Talmudici, vocant *פרקים*, hoc est, *membra & partes librorum*. Quare Apostolus, Iudæus ipse, & ad populares suos Iudæos cum scriberet, percommode usus tali voce est. Nam quod dicebam modo haud divisum distinctumque fuisse Biblicum contextum, sane vero id ad scriptionis modum & continuatū tenorem pertinet. At nulla tamen hinc confusio fuit. Nomina enim, titulosque, & sectionem cujusque partis diligenter didicerant homines usque ad derisum superstitionosi, in quorum manibus, ceu pingua

succina, attritos vidisses libros sacros. Satis jam manifestum est, quare deceptus Hieronymus sit. Nunc illud addimus, vaticinium illud, quod de Messia proditur in principio Geneseos, haud potuisse à primis parentibus nostris intelligi, nisi ex interpretatione Dei, qui arcanos hos abditosque sensus quadam animi miseratione illis rexit. Nam si id modo sequimur, quod verba sonant, tota res optime in serpentem quadrat. Qui aliter existimant, næ nos in illis magnopere hic iudiciũ desideramus. Enimvero, quid reperias omnium veterum, etiam gentilium, scriptis tam vulgatum, quam hominum naturale in serpentes odiũ? Hanc pœnam isti animali posuit Deus, cum antea esset mortalium generi amicissimum. Apud Artemidorum, in libro secundo, serpens inimicitiarum symbolum est. & in Theocriti Ἀδωνιαζέζου ait muliercula,

Ἰππον κὲ τὸ ψυχρὸν ὄφιν τὰ μέλι-
σι δέδωκε.

Ecce, anguem rem cunctis maxime formidabilem esse ait. Falisci olim Tarquinensesque, teste Livio, M. Fabium Ambustum prima acie fuderunt, cum sacerdotes eorum, anguibus prælatis, incessu furiali militem Romanum in-

sueta

ſueta turbarent ſpecie. Quod autem
 pedibus amiſſis reptile factum ſit id
 animal, ſane neutiquam Satanæ con-
 gruit. Ariſtoteles, quia veram cauſam
 ignorabat, rationem ejus rei mire in-
 genioſam ex ipſa attulit natura. Nos
 meliore uſi magiſtro, eſſe iſtud ſcimus
 ab irato numine. Neque vero res inau-
 dita eſt, brutum animans excepiffe vo-
 ces & reddidiſſe. nam & de Bileami
 aſina palam eſt; & alibi balænam af-
 fatur ipſe Deus. Pœnam quoque haud
 immerito tulit coluber. quippe mini-
 ſterium impuro genio commodaverat
 ad immane flagitium. De contritione
 capitis quod ſubditur, aptiſſimum eſt.
 Etenim hac parte qualiſcunque læſio
 anguibus lethalis eſt. itaque quoties
 periculum imminet, admiranda indu-
 ſtria in ſpiram ſe colligunt, & caput
 reliquo operiunt corpore. cujus rei lu-
 culentus eſt teſtis Hieronymus. Sed
 non eſt his diutius immorandum. Li-
 bet Eccleſiæ naſcentis initia perſequi,
 in quibus mira divinæ ſapientiæ vis il-
 luxit. neque per tempora, ſed per ſpe-
 cies, ſingula, ut quidque obſervatu eſt
 digniſſimum, notabimus. Non enim
 hiſtoria nobis contexitur. Sæpe inte-
 grum ſeculum tranſiliemus. De Caini
 poſteris pauca memorantur. nō enim

de gente Dei electa erant. At Sethi filios, nepotesque, & totam ab origine gentem solícite tradit scriptura. ex hac enim stirpe patriarchæ & Messias fuisse. Sethus natus est centenís plus minus annis post Abeli cædem, cum Caini progenies prophana late suas sedes posuisset, & regnum teneret impietas. At Sethus Dei metuens erat. Itaque statim, ut de illo loqui cœpit scriptor Geneseos, subjicit illud, *tunc cœptum est invocari nomen divinum.* Non intellexit hoc Rabbi Schelemo Iarchi, qui tunc ait cœpisse עבודה זרה idololatriam; & addit, בשמו של הקב"ה *ad eam rem abusos esse nomine veri Dei.* Quæ inepta sunt. idolorum enim cultum illa mundi infantia ignorabat. & tamé excepta est à plerisque hæc interpretatio cum plausu. In Sethi nepotibus aliquandiu sopita fuisse virtus videtur. aut, si aliqua in illis viguit, paulum distat sepultæ inertia. celatur enim. At Enochum, qui sextus ab illo fuit, insignis nobilitat pietas. Eum virum Deus mori vetuit. viventem enim ad beatas sedes traduxit corpore integro. Iudæi satis inepte ajunt, שבעה בני אדם שקפלו את העולם כולו ואלו הן אדם הראשון ומתושלח ושם ויעקב ועמרם ואחיה השילוני: *septem esse vi-*

vos, qui omne mundi ævum volvunt. esse
 autem hos, Adamum primum, Methusa-
 lem, Semum, Iacobum, Amramum, A-
 haiam Siloniten, & postremò Eliam, qui
 adhuc superest. Vtique stultissimum id
 est. Pari enim ratione dixerit quis-
 piam, non septem, sed duos tantum
 esse, Adamum, & Enochum, qui post
 Adamum LVI annos in terris fuit,
 eumque sepeliit. Quanquam certè opi-
 nantur Iudæi, & inter hos præcipuè
 Rabbi Aben Ezra, fuisse Enochum,
 communi lege, fato functum. Nos Di-
 vo Paulo credimus, qui obiisse illum
 negat. Et profectò, quod Enocho con-
 tigit, id cunctis datum fuisset homini-
 bus, si in vitæ integritate perstitissent.
 Nunc noster nos error, gravisque no-
 xa, mortalitate damnavit, quam per
 languores & mille corporis mala ex-
 plemus. Non est dubium quin severa
 increpatione Enochus improbitatem
 castigaverit hominum sui ævi. Atque
 hæc res quosdam nugatores excitavit,
 quia stulta persuasione syderati, spera-
 vère se posse seræ posteritati illudere.
 quippe inglorio studio, & jejuna ope-
 ra librum olim in vulgus extruserunt,
 quem ipsi, si Deo placet, ab Enocho
 scriptum ajebant. Profectò is liber aut
 è diluvii undis integer evasit, cum per-
 irent

irent ferè omnia: aut postea ex cœlo delapsus est. quod est anile. Quamquam quid non audebit asserere ineptorum vecordia, cum etiam Iudæi dicant Eliam, septimo anno postquam raptus fuit, literas ad Ioramum regem dedisse ex cœlo, & addant, ועכשיו הוא כותב מעשי כל הדורות כולם *adhuc hodie illic omnium temporum fastos ab illo componi.* Et illorum quidem hallucinatio veniam meretur. non enim intellexere verba, quæ extant in libro secundo Paralipomenum, in capite vicefimo & primo. Cæterum Enochii commentitia oracula ita spreuit cordatior antiquitas, uti Hieronymus Iudæ epistolam, quæ de septem Catholicis una est, ob hanc causam à plerisque è catalogo sacrorum voluminum dicat expunctam, quia testimonium ibi citatur ex hoc futili scripto.

C A P V T. II.

Ecclesia identidem admiranda numinis iudicio intra unam familiam coarctata. Id exemplis ostensum.

POSTquam Enochus terras reliquit, illa ipsa Sethi familia, quam sibi selegerat Deus, afflata seculi veneno est. Qui enim antea sollicitè matrimonii

conditiones quæ fuerant in ea gente, intra quam Ecclesia arctabatur, nunc sanos affectus amplius non tenuere. Mens eorum vanas accepit imagines. Pluris esse formam, quam morum sanctitatem, vitio ipsa suo favens credidit libido. Hæc res contagionem dedit, quæ ab impiorum filiabus profecta, manavit latius. Protinus in ævum erupit omne nefas. Perierat jus, integritas, fides, &c, qui semel dimissus nunquam redit in gratiam, pudor. Nullum scelus exemplo caruit. nec vacabat cuiquam vetus odisse crimen, cum quotidie oriretur novum. Tam immedicabile malum aspero remedio indiguit. Non poterat improbitas extirpari, nisi cum hominibus. Perdendum fuit mortale genus. Supererat adhuc unus Noachus, vir scelerum purus; quem D. Petrus præconem appellat justitiæ, quia voce illius usus est Deus, uti ad sanam mentem flecteret nefarios. Datum illis est spatium centum & viginti annorum, intra quod resipiscerent. Omnino sic accipiendum est id, quod dicitur in sexto capite Geneseos. Nam Flavius quidem Iosephus perperam hæc verba in alium sensum detor sit. Nec verò obstat, quod temporum, quæ secuta sunt, calculus haud satis

satis cum serie congruit narrationis. Viderunt hoc eruditissimi Rabbino-
 rum, Aben Ezra, & Salomo Iarchi. sed addunt iidem, quod diligenti dignum
 observatione est, אין מקור ומאחר בתורה, *in libris Mosaicarum legum non tradi-
 quid sit prius aut posterius gestum.* Cum frustra datum ad pœnitentiam tem-
 pus esset, concitis undique fluminibus, & immissa pluviarum vi orbis terræ
 effusus in undas est. De tot modò mil-
 libus pauci supererant, quos Deus reli-
 querat in semen, uti humani generis
 jacturam nova sobole repararet. Mox
 instauravit rectum numinis cultum
 Noachus: &, ne diluvium alterum
 formidaret, intueri iridem, atque huic
 fidere sacramento jussus fuit. Erat Ec-
 clesia tunc paucorum hominum. Et
 tamen displicuit Deo indiscreta mul-
 titudo. Iterum in minorem numerum
 contractio fit. Etenim, cum Noachus
 tres filios, Semum, Chamum, & Iephe-
 tum genuisset, in unius Semi stirpe Ec-
 clesia hæsit. Chamum natu minimum
 fuisse quidam perperam colligunt ex
 verbis Mosis, quæ ad Chami filium
 potius referri decet. nam ipse Chamus
 quidem anno uno Semum antecessit,
 uti rectè divinavit Rabbi Zacuth. Cer-
 tè Hieronymus eandem secutus sen-
 tentiam

tentiam est. atque etiam mysterium in hac re latere ait, quod, si verum non est, at est tamen ingeniosum. *nudatum patrem, inquit, irrisit major filius, minor texit: & Deum crucifixum illuserunt Iudaei, & honoraverunt gentiles.* Verba extant in disceptatione illius adversus Luciferianos. Post Semum aliquot annis pauca memoratu digna evenere: nisi cui libeat de turri Babylonica tragicè ampullari, aut genealogiis volumina implere. à quo mirum in modum mea semper ratio naturaque abhorruit. Demum Abramus, qui de Semi nepotibus erat, inter vetusti seculi heroas illustre extulit caput: sub quo juvenita quædam Ecclesiæ, & velut robustior maturitas fuit. Enimverò hic est ille justus, quem ab Oriente excitum ait eloquentissimus vatum Esaias. Terram enim Chaldæam, quæ prima nascentem exceperat, patriosque lareis, & cætera omnia, quæ longè mortalibus jucundissima sunt, deseruit, uti ignotam adiret regionem, in qua, pedem ubi poneret, non habebat. Sed parendum Deo fuit, cujus auspiciis vocabatur ad majora. Excelsa generosaque res est animus sapientis. nunquam iisdem spatiis, quibus hæc contine-

tur

tur vita, cogitationes suas terminat. quæ multis post seculis eventura sunt, ad se quoque pertinere credit. Intellexerat vir divinus regnum Cananæ fato posteris suis deberi. hoc solatio ille præsentem mœrorem edulcabat. Cæterum spem eam, quam de posteritate habebat, multa morabantur. ipse senex erat, & per ætatem defluerant vires. uxor vetula, quæ nec florentibus annis peperat prolem. & tamen, quoniam cœlitus ingentia promissa animum ejus firmabant, credidit Dei immensa virtute fieri id posse, quod negabat naturæ infirmitas. Itaque jure parens credentium dictus habitusque est. primus enim eas res, quæ nec erant usquam, & esse non poterant, animi cogitatione præsentibus sibi fecit, intuitusque est. Atque hoc proprium est fidei, quam pulchrè sacer codex ἰσχυροσυν appellat ἢ μὴ ὄντων. Natus deia Isacus est: is nempe, ex cujus familia olim Messias oriretur. Hic iterum numinis consilia, haud iniqua certè, sed arcana tamen, mirari libet. Ex Agare Ismaëlem susceperat Abramus, à quo Saraceni Arabesque traxere originem. & rursus Cetura illi enixa erat non unam prolem. Tot liberorum pater erat religiosissimus senex.

nex?

nex. cæterùm ex omnibus unus modo extitit, cui præcipuè suam addiceret benevolentiam summus rerum arbiter Deus. Ab unâ Isaci gente colis, ab hac una religionem, sacraque, & cæremônias suas suscipi voluit. Sæpe jam habitus hujusmodi delectus fuit. neque enim verebor identidem id iterare, quod scitu est perquàm necessarium. Ex Adami liberis tantum Sethus, ex hujus stirpe Noachus, ex Noachi filiis Semus, ex illius posteritate Abramus, ac postremò ex numerosa Abrami sobole unus Isacus placuit electusque est, cujus familia Ecclesiæ nomen atque dignitatem ineffabili ratione, velut per successionem, sibi vindicaret. Cæteræ gentes, tanquam prophanz, spretæ à numine, posthabitzque sunt, donec Messias terrarum orbem ingressus, intergerinum disjecit parietem, effecitque, quod dudum Abramo promissum fuerat, uti per sobolem ejus cunctis nationibus sine discrimine daretur sperata salus.

S

CA-

CAPUT III.

*Sententia nostra de Melchisedeco contra
communem receptamque opinionem
confirmata. vis præsidiumque ingens
additur epistola ad Hebræos.*

Quæ cum ita sint, monet me animus quædam de Melchisedeco dicere. Etenim res inopinata, & miraculi similis est, illo tempore cum Ecclesia unius familiæ hæreditas esset, extitisse in impia Cananæorum gente eum virum, qui non modo rectum teneret numinis cultum, sed Abramo quoque, summo Ecclesiæ præfuli, & recens in eas terræ oras advecto, cœlestia bona precatus, impertitusque sit. Equidem scio ego quæ sit aliorum de Melchisedeco sententia. sed mihi religio non erit ab ea recedere. non enim cujusquam præscriptum sequimur. neque id siverit genius noster, uti in aliena juremus verba. Inæstimabilis res libertas est: quam esse judicii animam qui crediderit, is sententiæ suæ adscribat meam. Luculenta est Hieronymi epistola ad Euagrium, in qua ille ex Græcorum docet voluminibus, fuisse Melchisedecum hominem mortalem, Cananææ incolam, Salemensium regulum,

gulum, & summi numinis sacerdotem, qui velut imagine quadam & figura Iesum Christum, maximum item regem atque pontificem, mortaliū seculis repræsentavit. Dein explicat verba Apostoli, quæ sunt super hac re in epistola ad Hebræos. Magna maiestas eorum est, quos authores nominat, Irenæi, Hippolyti, Eusebii Cæsariensis, & Emiseni: tum & Apollinariū quoque, & Eustathii, quem primum vidit Episcopum Ecclesia Antiochena. Horum iudicium magno consensu sequuntur hodie cuncti eruditi. Etsi enim suas singuli rationes produnt, tamen diversis argumentationibus conveniunt in unum. Non est, fateor, convellendum temere, quod à pluribus constanter statutum est. quippe, ubi hoc fit, periculum est, ne omnia pervertat innovandi libido. Cæterum, quoniam receptæ opinioni adversari ipsa ratio mihi videtur, valentior esse omni autoritate debet veritas. Ego sic existimo, Melchisedecum, non hominem utique ex hominibus genitum, sed diviniore naturæ fuisse, majoremque homine, ac digniorem certe, qui tanto benedixit patriarchæ. Miserat ad Hieronymum Euagrius librum incerti authoris, qui hoc, quod diximus

nos, assereret. Sed rejectus spreusque ab Hieronymo est, plane, ut mihi videtur, præter meritum. Etenim, quoties epistolam, quæ scripta ad Hebræos est, inspicere soleo, toties in eam adductus sententiam fui, ut existimarem aut plane intelligi eam epistolam non posse, aut certe rectum, verumque illud videri, quod nos contra opinionem Hieronymi, cæterorumque omnium asserimus. De Melchisedeco nusquam est mentio in libris veteris testamenti, nisi duobus locis; videlicet in cap. xiv. Genes. & in Psal. cx. Ex illis petitum est, quidquid sublimi oratione dissertavit Apostolus in ea epistola, quam ad Hebræos scripsit. Tanto citius profectò rem confecerimus. Scilicet valido argumento sese niti arbitrantur, qui urbem, in qua imperium rex iste tenuit, fuisse Salem ajunt, quæ sita in Cananæa fuerit: ut non possit hoc regnum rectè, nisi hominis, intelligi. Sed quæro ex istis, quo cujus edicto non licebit nobis potius Apostolo quam istis, credere? Ecce, ait disertè, *πρῶτον μὲν ἑρμηνεύοντες βασιλῆος δικαιοσύνης, ἐπὶ τῇ κτ βασιλῆος σαλήμ, ὅ ἐστι βασιλῆος εἰρῆνης.* qui primum quidem ex interpretatione dicitur Rex justitiæ, deinde verò etiam

Rex salem, quod est; rex pacis. Duo nomina tribuuntur huic summo regi in Genesi. prius est *Melchisedec*, alterum *Melechsaalem*. non enim illud magis, quam hoc, existimari nomen proprium decet. Vox *molech* Hebræis regem, *sedec* iustitiam, *saalem* pacem notat. idque tironibus in Hebraismo haud est ignotum. Itaque *saalem* non est hîc ¹ nomen urbis, quemadmodum neque *sedec*. aut eant, qui veteribus erroribus novos superstruunt, & in regno Cananææ imaginariam urbem aliquã Sedec collocent. par enim ratio ejus erit cum stramentitio illo *saalem*. Sed hoc leve est. Nos profectò, nisi solidis argumentis agimus, imprudenter tot eruditissimorum hominum, totque seculorum labefactare consensum aggressi sumus. Sed bene speramus. Procedant in numerum cætera, quæ idem nobis Apostolus subministrat. Is magna epistolæ parte docet, excellentius majusque fuisse Messîæ sacerdotium, quam Aaronis aut Levitarum. quippe Levitarum munus fuisse temporarium,

¹ Fuit quidem Salem oppidum Cananææ, sed hic pro appellativo accipitur, & pax vertitur ab ipso Apostolo. Hoc multi non satis perpenderunt.

neum, quia dignitatem sacerdotii quisque cum vita amittebat, & in locum demortui subibat alius. At Christi, inquit, sacerdotium, pariter ut Melchisedeci, æternum est. & verò, ne fides dictis desit, Davidis vaticinium de Messia recitat ex psalmo centesimo & decimo. *Tu es sacerdos in æternum, sicut Melchisedecus.* In Græco est, *κατὰ τὸν ὅρον*, secundum ordinem. Sed David, cujus mentem magis, quam verba secutus est Apostolus, ait, *כרברתי מלכיצרק*, quod eruditissimus Rabbinius Aben Ezra rectè explicat *כמנהג מלכיצרק in morem Melchisedeci*, vel, *quemadmodum Melchisedec.* Neque aliud profectò verba Hebræa sonant. Enimvero ita res est. Profligaverat prælio reges ïmpios Abrahamus, & victrices reducebat copias. Forte tunc in itinere obvium se illi tulit filius Dei, specie humanâ, habitu sacerdotis regisque indutus, ejusque animum faustis vocibus ad omnia ingentia erexit. Etiam panem vinumque festo dedit, ne quid hac quoque parte desideraret ille principum debellator. Statim Abramus esse hoc majus quiddam celsiusque sensit. Itaque quod sub imagine latebat, mente coluit, & Messia, summo regi sacerdotique, quem mortalibus olim datum iri intelligebat, præsentem præsens munera decimasque ob-

tulit,

tulit. Et quid causæ, obsecro, est, cur
 hunc justitiæ & pacis regem non creda-
 mus fuisse eundem illum filium Dei, qui
 postea, ad quercum Mamre, duobus co-
 mitatus sociis, Abrahamo apparuit, ci-
 bum cum illo sumpsit, adfuit unà in u-
 nis ædibus, ac denique collocutus cum
 illo est? Mihi fanè majus certiusque ar-
 gumentum divinæ cœlestisque naturæ
 videtur, homini in media via derepente,
 velut è machina, supervenire, eique be-
 nedicere, & alimenta potumque dare,
 quàm hominis tectum subire, hospitio
 ejus excipi, epulis accumbere, fermo-
 nes cum illo ferere. Vnum modò discrimen est, quod in capite xviii Geneseos
 expresse tandem dicitur, Deum fuisse,
 qui Abramum adierit: de Melchisedeco
 autem illud non ait quidem scriptor Ge-
 neseos, sed mysterium hoc relinquit ex-
 plicandum Davidi & Paulo, qui nos de
 illo dubitare amplius non sinunt. Nec
 verò obstat, quod rex ille sacerdosque æ-
 ternus quadam propria appellatione Me-
 lechsaem & Melchisedec vocatur. Sæ-
 pe enim sacer codex Deo nomina hu-
 jusmodi ex re nata aptat, quorum om-
 nis posita vis in significatione rei est, de
 qua forte tunc agitur. Itaque alibi *Ehie*
ascher ehie dictus est, & *Emmanuel*; pla-
 ne ut nunc *Melech salem* & *Melchi se-*
dec.

dec. Nemo miretur multis nominibus cum appellari, qui unus est omnia. Tot sunt nomina ejus, quot spectamus virtutes atque opera. Virtutes autem ejus quis fando enumeret? cum multas percensueris, longè erunt plures, quas omittes. Ne illud quidem scrupulum iniicere cuiquam debet, quod in Genesi scriptum est, *Erat sacerdos Dei altissimi.* Hoc enim *αὐτὸς τὸ ἅγιον ἔσειπας*, sive ad habitum sacerdotum pertinet, què induerat Dei filius. Et profectò fuit cum etiam alias sumeret personas. cujus rei exempla in illustri posita sunt. Ajunt præstantissimi theologorù, quotiescunque Deus immortalis hominibus apparuit, apparuisse personam secundam, id est, filium. Quod sanè ab illis rectè existimatum est. Vtique cum Apostolus ait, *Sæpe Deum antea per Prophetas, novissimè autem locutum fuisse per filium*, non ille negat visum antea in terris Messiam esse, sed haud obivisse eum concionandi illud munus significat, quod olim à vatibus semper, ac tandem verò susceptum ab ipso est. Etiam nos existimamus, filium Dei, cum in via Abramo occurreret, eum vultum, eumque habitum corporis sibi finxisse, quem postea gessit in terris, atque hoc illud esse, quod Apo-

stolus

stolus ait, ἀσπαραγμοῦ ὅτι υἱὸς θεοῦ. Assimilatus filio Dei. Non poterat ipsum illud corpus induere, quod in terris postea intuiti sunt, & contrahere mortales. Id enim serò admodum genitum formatumque est, neque antè exstitit. quare imaginem duntaxat illius repræsentavit Abramo, sed planè eandem, quam inter homines habuit. Neque alio pertinere mihi videtur, quòd scriptum à Ioanne est, Abram gestiit videre diem meum, & vidit, gavisusque est. Id enim uni Abramo contigit, & singulare quiddam fuit: cum de cæteris illud dicatur, Multi prophetae & iusti cupiverunt videre, quæ videtis, & non viderunt. Sed neque hoc sententiæ nostræ repugnat, quòd iustitiæ ille pacisque rex ἀπαύτως ἢ ἀμήτωρ, sine patre, ac sine matre fuisse dicitur. non enim profectò Divus Paulus mysterium illud duplicis naturæ spectavit, quòd eiusmodi est, uti Messiae quidem divinitas patrem, mortalitas verò matrem, at seorsim neutra utrumque parentem agnoscat. Pertinere illud ad ea tempora non potuit, cum nondum hominem induisset humani generis servator. Sed hoc utique sensit potius Apostolus, non esse eum communi lege ex patre

S s

atque

atque matre, neque ex libidine aut conjunctione viri fœminæque fatum, sed æternum eum esse, & (quod Esaias vates in capite LIII ait) *nihil posse dici de generatione eius*. Sane verò ii ipsi, qui Melchisedecum Salemensium regulum, hominemque mortalem fuisse volunt, fate-ri coguntur ea omnia, quæ de illo Apostolus dixit, etiam Messiaë convenire. Quod cum ita sit, profectò non aliter Messiam ἀπύτορον καὶ ἀμήτορα, *patriis matrisque exortem* cogitare possumus, quàm eo pacto, uti jam nos significavimus. Equidem ego animadverto quoque, Melchisedeci sacerdotium à Divo Paulo perpetuum atque infinitum constitui. ita quippe ait, μήτε ἄρχῆν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, μηδὲ ἱερῶς εἰς τὸ διηνεκές. *neque initium dierum, neque vitæ finem habens, manet sacerdos jugiter*. Ex quo colligitur, si Messiam atque Melchisedecum non esse unum eundemque, sed duos credimus, etiam hinc duos jam effici sacerdotes, quorum functio nullis circumscripta annorum spatiis in omne ævum durat. Quod certè nemo veterum antea, neque è recentioribus quisquam hætenus vel per somnium dixit. Nunc tandem illud dicamus, quod rerum omnium primum maximumque nobis est. Haud dubium est,

est, quin Iudæos genius aliquis malè advocatus in eum detruferit errorem, uti existimarent, id quod hodie in scriptis eorum legitur, *Melchisedecum fuisse filium Noachi, Semum, qui ad tempora usque Abrami Isacique superstes fuerit.* Hac futili opinione imbutos Iudæos Apostolus ad sublimiorem vocat contemplationem: & de hoc ipso Melchisedeco, qui non Semo tantum, sed cunctis major esset hominibus, verba factururus, hac præfatione utitur, *ὅτι ἔτι πολλὸς ἡμεῖν ὁ λόγος, καὶ δύσεμλόγητος λέγεται.* De quo nobis multa sunt dicenda, eaque difficilia explicandi. Ecce, stupet ad magnitudinem personæ, & ineffabilem confitetur. quod nunquam facit, cum de aliis umbris typisque loquitur, quibus fuerat olim regnum Messiaë figuratum. Dein subjicit, *χωρὶς πάσης ἀντιλογίας τὸ ἐλάττω ὑπὸ τῆς κρείττου δόλογεῖται.* Sine ulla controversia, non benedicat nisi major minori. Hoc vult, divinius cujusdam naturæ eum fuisse, nec in hominibus numerandum: quia, 'qui tanto benedixit patriarchæ, certè major illo digniorque esse debuit. Etiam comparat illum cum Levitis, ¹ καὶ ὡς μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμ-

¹ Ad Hebr. cap. 7. vers. 8.

λαμβάνουσιν, ἐπεὶ ἵ, μαρτυροῦμεν ὅτι ζῆ. Atque hic quidem homines, qui moriuntur, decimas accipiunt; illic autem is, de quo testatum est, quod vivit. Duo notat; primum, quod Levitæ, quibus decimæ dabantur, homines erant: dein quod morerentur. at hunc sacerdotem, cui Abramus decimas dedit, non hominem, non mortalem ait fuisse, sed eum, de cujus vita & aternitate, inquit, testimonium habemus omni exceptione majus. Quodnam autem illud est? nempe hoc Davidis, quod citat¹; Tu es sacerdos in aeternum, sicut Melchisedec. Quasi dicat, Tu es ille justitiae pacisque rex, ille, inquam, sacerdos, qui vivus aeternusque es; quem vidit Abrahamus, decimisque & minoribus veneratus est, & Melchisedecum appellavit, cum appellare eum majore atque ampliore nomine haud poterat. Etiam illud scriptum extat, vers. 15. & 16. καὶ πῶς ὁμοιωθήσεται Melchisedec ἀνίσταται ἱερδὺς ἔτερος, ὃς ἔκ τῃ νόμον ἐπιτολῆς σαρκικῆς γέγενεν, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ζωῆς ἀκατάλυτος. Ad instar Melchisedeci exoritur sacerdos alius, diversusque à Levitis, qui non ex lege, cujus mandatum sit carnale, sacerdos est, sed ex vi indissolubilis

¹ Ibid. vers. 17.

lis vita. Nimirum, quod in Levitis fuisse negat, id in Messia & Melchisedeco ponit, *vim indissolubilis vita.* Paulo ante dixit, v. 11; *Si consummatio per Leviticis sacerdotium erat, quid amplius erat opus alium exoriri sacerdotem, secundum ordinem Melchisedeci?* Vtique hoc omnino significare vult, nullam consummationem earum rerum, quæ promissæ quondam erant, fieri potuisse per Leviticum sacerdotium. itaque opus fuisse sacerdotio perfectiore, cujusmodi fuit Messia illud, sive Melchisedeci. at si Melchisedecus mortalis homo fuit & Salemensium regulus, sacerdosque, ut isti ajunt; sane ineptum sit majorem perfectionem hujus sacerdotio, quam Levitarum, adscribere. Salemenses enim siti in media erant Cananæa, quæ regio nondum sacra susceperat rectæ religionis, quoniam recens in eos terræ fines advenerat Abrahamus. Sed esto. fuerit apud eos summi numinis reverentia. quis tam rerum omnium ignarus est, uti nesciat cultum religionis, etiam in ipsis patriarcharum familiis, rudem duntaxat informemque fuisse, donec lege lata societatem atque ordinem Levitarum instituit ipse Deus, præcepitque quibus cæremoniis sacrisque coli deinceps vellet,

vellet, cum id antea haud usquequa-
 que factum esset debitis ritibus? Si
 omnia argumenta conveſtare velim,
 juſto volumine opus ſit. Satis diu jam
 hoc ſaxum volvo. liberari cupio. Di-
 cendum tamen in extremo eſt, quid
 veteres recentioresque commenti ſint
 ad locum Apoſtoli interpretandum.
 Videbant rem obſcuram & difficilem
 eſſe. Magnum aliquid audendum fuit.
 In re crepera & ancipiti præceps ca-
 pienda via eſt. Igitur illud, ἀπατωρ,
 ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, *sine patre,*
sine matre, sine genealogia, haud ideo di-
 ctum putant, quia parentes non ha-
 buit Melchisedecus, sed quia nec antè,
 nec poſtea eorum nomina adſcripſit Mo-
 ſes. Et rursus, μήτε ἄρχην ἡμερῶν, μή-
 τε ζωῆς τέλος ἔχων, μὲνδε ἱερῶς εἰς τὸ
 διλωκεῖς. *nec initium dierum, neque vi-*
tæ finem habens, manet ſacerdos in ater-
num. Nempe, natus quidem eſt, inquiunt,
 mortuusque; sed quoniam ejus rei mentio
 non ſit, fuiſſe aternus exiſtimatur: &
 Meſſia divinam naturam velut typo re-
 præſentavit. Profecto, hoc non eſt my-
 ſteria, sed rerum ludibria conſectari.
 Quot enim poſſem Levitas ſacerdotes,
 quot alios ſanctos illuſtresque heroës
 ex ſacris libris recensere, de quorum
 natalibus & morte altum ſilentium
 eſt?

est? Igitur, quod felix faustumque sit, jam totidem figuras Messiaë habebimus. Iudæi credunt Iacobum non obiisse, quia in Genesi non dicitur, *Et mortuus est Iacob*, sed, *expiravit*. Iam istud alii ad iuvandam firmandamque vulgarem de Melchisedeco opinionem prodiderunt, quo autore, incertum est, sed authore tamen Iudæo. Ego quidem certe in scriptis Rabbi Schelemonis Iarchi id me legisse memini, sed purum putum existimavi delirium esse, neque magis excusari debere, quam hoc, quod de Melchisedeco vane creditum est. Qui tale præsidium ad sententiæ suæ probationem adferunt, næ illi nugas nugis propugnant. Nihil tam facile reperitur, quam ineptiendi occasio. Et quid tandem non fiet? Iam etiam metuo, ne Tobiaë canem aliquis sine cauda fuisse putet. quippe nihil de ea scriptum est. Sed omnes futilitatis numeros implevit Athanasius, qui Melchisedecum quendam fingit, cuius imprecationibus effectum sit, uti terra ima dehisceret, patremque illius & cunctos absorberet consanguineos. atque hanc causam esse ait, cur eum Apostolus fuisse sine parentibus, & sine genere dicat. Nemo ægrotus quidquam somniat tam

in.

infandum, quod non aliquis affirmet sapiens. Nihil vane hariolatus est Marcus Terentius Varro. Quotidie magis magisque hoc verum reperio. Sed mitamus ludos. Si nihil aliud dixisset Apostolus, quam ἀρχαὶ αὐτοῦ, adduci possem uti in eorum sententiam pedibus irem. nunc diserte explicat verba sua, aitque ¹, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε τέλος ζωῆς ἔχων, μένδ' ἱερῶς εἰς τὸ διώκεται. nec initium dierum, nec vita finem habens, manet sacerdos in perpetuum. Utique non quid Moses dixerit, tacueritve, sed quid res sit, & quid sibi videatur, ait. Quidquid tribuit illi Apostolus, fultum est non Mosis reticentia, sed Davidis affirmatione. Quod hactenus non observaverunt interpretes, non enim ait ², *cujus mors reticetur à Mose*, sed contra, *de quo Davidis testimonium exstat, quod vivit. ὁ μαρτυρεῖ μὲν ὅτι ζῆ.* Quod profecto longe aliud est. Potest is obiisse, *cujus obitus tacetur*: potest & in vivis esse. quod enim silentio transmittis, incerto est. nihil quippe affirmas. at, de quo dicitur, ὅτι ζῆ, *quod vivit*, & quidem cum emphasi, ad differentiam Levitarum, qui in eodem commate appellantur

¹ In cap. 7. vers. 3. ² Ibid. vers. 8.

lantur ^I αὐθροῦτοι ἀποθνήσκοντες, *hominēs mortales*; is, inquam, de quo tam evidenter hoc asseritur, non potest mortalis fuisse. aut, si fuit, profecto jam non hominum, sed angelorum lingua locutus est Apostolus. eam autem linguam an alii per insomnium aut revelationem didicerint, nescio. ego quidem homuncio ad istum sapientiæ gradum non perveni. Cæterum, qualis sit hæc vita, quam Melchisedeco tribuit Apostolus, nemini obscurum esse potest. Ait David, *Tu es sacerdos in æternum, sicut Melchisedec*. nempe sacerdotium æternum Melchisedeco adscribit vates: & ad exemplum illius, etiam Christo. Hoc Davidis testimonium citat Apostolus, verbis quidem aliis, sed eodem sensu, ὁ μαρτυρεῖ ὅτι ζῆ. quod perinde est, ac si diceret, *is, qui teste Davide in æternum vivit, sacerdosque est*. Hæc est vera & genuina sententia verborum Pauli. aut, si aliter existimamus, actum est de facili interpretatione epistolæ, quæ scripta ad Hebræos est. Equidem ego diu miratus apud animum meum sum, repertos fuisse quosdam, quibus hæc epistola displiceret

T

qui-

---

^I *Ibid. vers. 8.*

quidem, quia favere Novatii erroribus videbatur, quod temere tamen & falso creditum fuit: at neminem vero deprehendisse perplexa illa ænigmata, quæ in his de Melchisedeco verbis laterent, siquidem ex communi interpretum opinione explicarentur. Agant se versentque in omnes partes, quos & præsens & prior ætas tulit. Nichil nisi nubes atque inania prensabunt nequicquam, & suis se tenebris involvent. Non utar circuitione. Ego initio, cum operam darem, ut quam minimo negotio deciderem cum tantis incommodis, de epistola quidem hac, quin merito olim à Latinis Ecclesiis præserta esset, nullus dubitabam. cæterum Davidis verba, quæ de Melchisedeco sunt, non ad Messiam, sed aliovorsum trahebam. Enimvero Iudæos magistros sequebar, quorum est persæpe in Biblico contextu interpretando admiranda industria. Rabbi Aben Ezra ait, psalmi istius authorem esse non Davidem, sed quendam *המשררים* è cantoribus. Itaque cum statim initio dicitur, *Dixit Deus Domino meo, sede ad dextram meam, donec inimicos tuos fecero scabellum pedum tuorum, &c.* verba hæc sunt non Davidis de Messia, sed, ut ipse vult, cantoris de Davide, ut hic
 fit

fit sensus, *Locutus est Deus Domino meo
 Davidi: esto rerum omnium securus. ho-
 stes enim tuos Pelistæos sic omnes fundam,
 ut eorum capitibus insultes.* Postquam
 plura in eandem sententiam dixit psal-
 tes, tandem adiicit, *juravit Deus, & non
 pœnitebit: tu es sacerdos in perpetuum, ut
 Melchisedec.* Persæpe spiritus divinus
 reges principesque & ductores popu-
 li, sacerdotes appellat, quia cæremoni-
 arum ad eos, religionumque cura &
 tutela pertinet. Itaque, *Eris sacerdos,
 mutatis verbis esset, regnabis, eritque ti-
 bi summum imperium in cives tuos.* Il-
 lud vero, *In seculum,* putat Rabbi Kim-
 chi dictum ob hanc causam, quia Sau-
 lis fuerat execrabilis & brevis pote-
 stas. at David inter res lætas florentes-
 que consenuit. Sequitur, *sicut Melchi-
 sedec.* Hîc non idem sentiunt Iudæi.
 Rabbi Abraham ait, המעם שישראל
 ילחמו ואתה תקח חמער כ אשר לקח מלכי
 מלחמה זרק מאברהםו
 mens verborum est, *pug-
 nabit Israel, & tu decimas prædæ acci-
 pies, ut Melchisedec accepit ab Abraha-
 mo.* Rabbi Moses ne ad historiam qui-
 dem hæc retulit, sed Chaldæum secu-
 tus Targumistam est, cujus est hæc in-
 terpretatio, דאנת מתמני לרבא לעלמא
 תו דאתי בגין זכותא דהוייתא מלך זכאי:
*constituêris dux princepsque annis conse-
 quenti.*

quentibus, idque propter justitiam. quia es rex justus. ita enim accipio verba Chaldaica, quæ alii secus intellexere. Ut ad pauca redeam, memorat plures id genus psalmos Aben Ezra, in quibus non David, sed cantor, quisquis fuit ille, de Davide loquitur. Inter eos est psalmus vicesimus, *exaudiat te Deus in die angustia*. Tum & is, qui sequitur, *domine in fortitudine tua letabitur rex*. item septuagesimus secundus. Hæc cum hunc in modum cogitaré, commodum obtulit se oculis nostris luculentus locus divi Matthæi, qui est in capite vicesimo & secundo. Ibi Pharisæos interrogatione illaqueat ipse Christus, πῶς Δαβὶδ πνεύματι κυρίου καλεῖ Χριστὸν; λέγων, εἶπεν ὁ κύριος. Ὁ τὸν κυρίου μου, καί τις ἐν δεξιῶν μου, ἕως αὐτῶν &c. Quomodo David spiritu divino actus, appellat Christum Dominum? dicens, sede ad dextram meam, usque dum &c. Non alio argumento nobis opus est ad confutandam vanitatem delirii, quod penè nobis imprudentibus obtruserant Rabbini. Per totum illum psalmum non cantor de Davide, ut ipsis placet, sed David de Messia loquitur. Id Pharisæos in Evangelii libro docet supremus, maximusque magister, penes quem fides esto.

Erravit

Erravit Aben Ezra, Rabbi Moses, & Kimchi, atque Chaldæus Targumista, & quantum uspiam est verporum. Manet manebitque veritas mysterii, quod de Melchisedeco effatus est David, quem secutus est Apostolus, cujus epistola ad Hebræos sacrosancta est, & nihil nisi Deum spirat. Nescio equidem an post Euangelium Ioannis ullus sit novi testamenti liber, in quo plus profundæ reconditæque sit theologiæ. Quare non sine causa antea cruciabat me conscientia aversi genii mei, cum unius loci non intellecta vis iudicium tardaret meum de tam illustri scripto, quod cæteris sui partibus omnia prodebat magna & excelsa. Non temere poteram divino spiritu dictatum credere, in quo tam inconcinna cernerem: & tamen, sicut magnorum fluminum capita admiramur, & in sylvis quibusdam secretum umbræ, atque arborum proceritas fidem numinis facit; ita, cum oculos ad ea conjicerem, quæ in eodem illo auctoris monumento supra hominum essent mediocritatem, decreveram cum animo meo tantisper isthæc venerari, donec cætera quoque, quæ non capiebam, tandem assequerer aliquando. Et profecto non pessime res successit. Nam

quæ de Melchisedeco diximus, si non omnino certa, at verisimilia tamen sunt. Filius Dei fuit, cui Abrahamus decimas dedit. Neque aliter quæstionem hanc, quæ mere historica est, decidimus. Equidem nescio quibus sit documentis usus scriptor ἀνάμνησις, quem tam cupide damnat Hieronymus. argumentationes enim illius nec recenset, nec confutat. Fortassis ille imperite defenderat causam optimam. quod fit interdum. Sententia quidem ejus recta veraque est. Quamquam illud tamen improbamus, quod putavit Spiritum Sanctum apparuisse Abramo. quippe satius est, uti jam ostendimus, filium Dei eum fuisse. Cæterorum disceptationes referre, supervacuum est. Magni tamen nostra interesset, extare Origenis homilias, in quibus multa ille de Melchisedeco disputavit, teste Hieronymo, ac tandem illuc perduxit rem, uti *angelum fuisse* eum diceret. Quæ opinio, etsi nobis non admodum placet, quia incommodi quiddam habet, tamen laudanda est præ ista, quam Hieronymus & cæteri sunt amplexi veteres recentioresque. Quod manifestum faceremus, si opus esset. Certe magno fuit vir ingenio, atque excellenti eruditione Origenes:

genes : uti non immerito scientiam illius optaverit Hieronymus , etiam cum invidia nominis. Fuit ille quidem perniciosorum quorundam dogmatum author : sed tamen, quia præstantissimus erat sacræ scripturæ interpres, ita spernendi errores ejus fuere, uti nihil derogaretur summis ejus virtutibus. Falli & hallucinari humanum est. solitudinem quærat oportet, qui vult cum perfectis vivere. Pensanda vitiis bona cujusque sunt, & , qua major pars ingenii stetit, ea judicandum de homine est.

CAPVT IV.

Ecclesia fata ab Abrami temporibus usque ad regni Israëlitiçi scissionem, quæ post Salomonis mortem contigit. Divinandi vis in morituris. Israelitarum idololatria in Ægypto. Superstitionibus Ægyptiorum sape postea obnoxii Israelita in Palestina. Apis. Serapis. Vitulorum, & serpentis veneratio. An Iudæi asinum coluerint? Cur Ægyptii asinum execrati sint? Cophinus fænumque Iudæorum, qui Romæ erant. Res legesque Iudæicæ intactæ Græcis Romanisque scriptoribus, & quare. De Theopompo & Theodecte. Iudæorum

*adversus externos odium. Mendacia de
Judæis.*

Postquam ex his scopulis enavigavi-
mus, pertexendum jam est, quod
antea exorsi sumus. Perduximus ad
Abrahami tempora Ecclesiam: in qua
feligenda hoc maxime spectavit Deus,
uti in una familia, & interdum penes
unum esset. Abrahamo unus Isacus
successit. ad cæteros ejus liberos non
est devoluta tantæ rei hæreditas. Rur-
sus, cum ille ex Rebecca gemellos, Esa-
vum & Iacobum, suscepisset, singula-
re fatum Iacobi fuit. idque multo an-
te ex oraculo intellexit mater adhuc
gravida. Secuta divinam prædictio-
nem patris auguratio est. Sæpe heroi-
cis temporibus patriarchæ, sanctissimi
mortales, conceptis verbis res futuras
significavere liberis suis, paulo ante
quam illis natura finem vitæ faceret.
Nimirum erat in animis eorum quid-
dam præsentiens atque divinans, cum
illud instabat tempus, quo onerosi
corporis vinculis exoluti, ad cælum
suum, & speratas beatorum sedes mi-
grarent. jam tum enim, etiam in ter-
ris adhuc, frui divinitate sua incipie-
bant, & majore vi agebantur. Idem
Isaco accidit. Oculos ejus caligo pepu-
lit;

lit: menti lux accessit: & , cum in vicino mors erat , vatem egit. Longum esset disserere, per quas rerum difficultates eluctatus Iacobus sit , dum insidias illi tenderet frater , vir haud admodum numinis observans , sed qui progeniem post se reliquit longè nequiores. Atque hîc insignis jam rerum mutatio incessit. Etenim ex Iacobi duodecim filiis ortus est is populus, quem Israëlem appellat sacer spiritus. Itaque cum hætenus identidem alia atque alia familia , sed plerumque una duntaxat , sacrorum religionumque fuisset custos , tandem nunc id decus datum cunctis Israëlitis est ; quibus certe solis licet consecrare origines suas , & ad Deum referre authorem. Hæc gens incredibile memoratu est quantis incrementis auæta sit brevi tempore. Sed quæ vita , qui mores fuerint , per quos viros , quibus artibus potentiam adepti sint , abunde in iis dictum est libris, quos de Republica eorum scripsimus. Nunc libet alia persequi. Sanctum populum statim initio longa sterilitas & agrorum ingratitude alias in terras expulit. Sedes illi præbuit Ægyptus, quæ regio mirè seggetibus semper exuberat, & Nili sui inundationibus læta nihil cælo imbribusque

busque debet. Illic dum fuere, per multos annos patriis ritibus eorum & avitis sacris incorruptus honos stetit. Sed tandem, ut nihil perpetuum est, in superstitionem delapsi sunt, quæ jam olim per Aegyptiam gentem fusa, tunc quoque illorum imbecillitatem occupavit. Certè Israëlitis objicitur in capite vicesimo Ezechielis, quod in Aegypto idola & stercoreos deos honoraverint. Nihil illa oratione, quæ ibi extat, luculentius est. At in capite vicesimo & tertio, paulo obscurior sermo est; sed idem tamen dicitur: *Fili hominis, dua mulieres, unius matris filia, fuerunt, quæ fornicatae sunt in Aegypto. Ibi pressa sunt ubera earum. major Abolâ dicta est, & soror ejus Aboliba. meæ, inquam, fuerunt, & filios filiasque pepererunt.* Fictis nominibus Israëlem designat & Iudam. Diu Iudæis idololatriæ adhæsit contagio, quam ab insolenti & ventosa natione traxerant. Etenim quod serpens æneus, quem in paucos dies, & ob aliam causam Moses erexerat, thure postea & sacrificiorum libamentis usque ad tempora Hiskiaë cultus sit, id verò totum ab Aegyptiorum profectum vanitate est, qui, ut Marcus Tullius ait, *quamlibet carnificinam prius subierint, quàm aspidem aut ibi violent.*

Ipsam

Ipsum Serapidem draco repræsentabat, eminuítque id animal præcipue inter fercula Isiaccæ pompæ, de qua Ovidius in hunc modum loquitur,

Pigraque labatur circum denaria serpens,

Et comes in pompa corniger Apis eat.

Percommodè Apin nobis in mentem vocat Naso. quippe is fuit sanctus bos, & summum numen Aegyptiorum. Eos imitatus Hieroboamus Israëuitarum rex est, aureamque bovis imaginem in Bethel & Dan erexit, uti hac re populum sibi retineret, firmaretque, Aegyptiacæ superstitionis memorem. Quid multa? quotiescunque Iudæi, spreta Mosis lege, animalia quædam, effigiesque venerati sunt, ad Aegyptiorum se exempla composuerunt. Itaque mirari satis nequeo, quid Plutarcho, aliisque maximis autoribus in mentem venerit, cum Iudæos a sinum divinis coluisse honoribus tradiderunt. Futilia hæc sunt & nugatoria. nam nec legibus eorum istud sancitur, quæ adhuc integræ in manibus hominum sunt: & rursus ab Aegyptiis esse ejus rei origo nequit, quoniã profectò nullum animal magis invisum huic genti est. Typhonem enim quendam Osiridis interfectorem omnibus contumeliis mortuum infestabant.

Etabantur : & , quia is fulvo crine fue-
 rat, cunctos asinos , ob similitudinem
 coloris , de saxo præcipientes dare, mos
 eorum fuit. Nemo quisquam ruffus
 reperiatur, qui non publicè ludibrio
 esset. Etiam Busiritas ac Lycopitas ait
 Plutarchus tubis non usos, quod sonus
 earum quiddam clangere asinum
 visus est. Supra omnem festivitatem
 est, quod de Ocho Persarum rege pro-
 dunt. Eum Aegyptii identidem asinum
 appellaverant, incredibilem hoc igno-
 miniam rati. quibus ille, ὁ μὲν τοι ὄντι
 ἔστ' ὄντι ὑμῶν κατὰ δωχίσηται τὸ βέν.
 atqui, inquit, iste asinus vestrum bovem
 comedet. Apin autem designabat. Fal-
 sum est igitur, quod de Iudæis magno
 consensu memorant tot scriptores. Et
 tamen adeò blandita est iis homini-
 bus commenti dulcedo, ut reperti sint,
 qui septimo quoque anno hominem
 peregrinum huic fuisse asino immola-
 tum affirmant. Nos hæc omnia in
 odium sacrae gentis conficta arbitra-
 mur. neque id insolens fuit Romanis
 Græcisque. Ingeniosa est ad mentien-
 dum impietas, & favet ipsa industria
 suæ. Sed tempus est ab his faceffere. Ad
 Israëlitas redeo, quos in Aegypto sedes
 posuisse jam retuli. Nihil rerum mor-
 talium tam instabile ac fluxum est,
 quàm

quam aliorum quod beneficio tenes. magna enim mobilitate sunt animi hominum. quisquis alterius rebus consulit, suam ipse fortunam habet in consilio. ubi res postulat, fides & pacta posthabentur. Enimvero Ægyptii beneficium suum rati, quod Hebræi in rebus bonis essent, postquam metus jam erat, ne advenæ in partem regni acciti contra omnes valescerent, animum mutavere, & quos diu benigne profecuti erant, repente velut fatigati destituunt. Placuit eos dura servitute oppressum ire. Hoc factum ea tempestate ait Moses, cum Ioseph & cuncti fratres ejus fato functi essent. Non magni est, quod Rabbini notant: אין לך בכל השבטים שקצר ימים פחות מיוסף ואין לך בכל השבטים שהאריך ימים יותר מלוי וכל זמן שהיה לוי קיים לא נשתעבדו ישרי למצרים ומשמרת לוי התחילו המצרים לשעבדם: מכאן אמרו אחר מן האחים שמרת וראגו כל האחים אחר מן החבירה שמרת תואג כל החבירה: sententia est, *Iosephum minime diu vixisse, diutissime autem Levi. quo extincto, oppressos Israelitas esse. Atque hinc natum esse Hebræorum illud adagium, unius fratris obitu cæteros omnes affligi, & uno socio ablato, in luctu esse totam societatem.* En acumen Judaicum. Equidem ego sic semper existimavi, pleraque Hebræorum adagia

gia

gia insulsa esse & frigida. Valde lentis maxillis edunt, quibus istæ deliciæ sapiunt. Non sunt nauci, si admirabilem vim & felicitatem cogites, quæ in Græcis Latinisque est. Sed hæc præter rem sunt. Quam miseris modis sanctam gentem prophana adfluctaverit natio, traditum in iis libris est, quibus Moisaicæ continentur leges. instabant duri operum exactores. in cessantium terga sævitum fustibus est. ibat cælo clamor virorum. Alii lateres condens urbibus coquere: quidam stipulas convectare, pars stercora egerere: postremo, cuncti servilibus officiis intenti ætatem agere. Iudæis in hujus rei memoriam etiam hodie in cœna Paschali puls quædam comeditur, quam peculiari nomine פסחא appellat. Neque profecto alia causa est, cur Iuvenalis Iudæos Romæ semper cophinum fœnumque habuisse dicat in supellectili.

— *Cophino fœnoque relicto*

*Arcanam Iudæa tremens mendicat in
aurem,*

*Interpres legum Solymarum, & ma-
gna sacerdos*

Arboris.

& antea quoque,

*Nunc sacri fontis nemus & delubra lo-
cantur*

Iudæis,

*Indais , quorum cophinus fœnumque
suspellex.*

Enimvero cophinum fœnumque gestabant, cum quod fiscellis stercora lutumque portaverant in Ægypto, tum quia stipulis fœnoque usi erant ad fingendos lateres. Intererat eorum, per hæc monumenta cunctos docere mortales, quam aspera olim & fœda perculissent. Nemo illa poëtæ verba rectè explanavit, præterquam Philippus Beroldus, inter Italos quondam apprimè eruditus vir. Satis gravem testem citavimus, Iuvenalem. Sed tamen procedat etiam alter, cujus sermones haud cinerem quæritant. Venustum est Martialis epigramma in Gelliam; quæ, cum honestissimas condiciones respuisset sæpe, tandem superbiæ pœnas dedit, & Iudæo nupsit, contemptissimo bipedum.

*Dum proavos , atavosque refers , &
nomina magna,*

Dum tibi noster eques sordida conditio est,

*Dum te posse negas , nisi lato , Gellia,
clavo*

Nubere, nupsisti , Gellia , cistifero.

Mendicabulum hominis, Iudæum, vocat cistiferum, qui cum fœno cophinoque perambulabat urbem. Nemo

mo facile magnæ calamitatis obliviscitur. Manebat alta mente repositum inclemens Ægyptiorum imperium. Cæterum, dixerat Abrahamo Deus fore, uti per quadringentos annos Ægyptiis servirent Hebræi. quod secus cecidit. consilia enim in melius retulit, haud dubie misertus eorum. Ad hanc rem pertinet quod Chaldæus Targumistes scriptum reliquit: *Abbreviatum est tempus presinitum propter merita patrum, qui comparati sunt montibus. & deminuit de tempore servitutis centum & nonaginta annos propter justitiam matrum, qua comparatae sunt collibus.* Habebat ea ætas divinum virum Mosen, cujus auspiciis ex Ægypto evasit populus Hebræus, ingressusque iter longum est per desertissimas solitudines. Non fuit exeundi autor Hierosolymus aliquis aut Iudas; neque conquistum collectumque vulgus, tanquam invisum diis, alias in terras, monitu Hammonis, avexit Borchoris rex. hariolatus est Cornelius Tacitus, atque ii omnes, qui hæc illum docuerunt. Sed nihil mirum est tam falsa prodidisse de Iudæis eos scriptores, qui sacra volumina nunquam inspexere. Odit profanum genus damnatque tenebris Deus: neque passus est profecto, uti sancti populi res cognoscerent

secerent etiam ab ea parte, quæ publica est. Extant apud Flavium Iosephum verba Demetrii: qui, mirante Ptolemæo, cur Mosaicarum legum nec historici ulli, nec poëtæ meminissent, causam ejus rei contulit in magnitudinem negotii, quam angustia pectoris illorum non caperent. Ad hoc, divinitus pœnas dedisse ait, qui eas sollicitassent, Theopompum atque Theodecten. quippe illum mente, hunc visu esse orbatum. Quod si qui sint inter eos, qui de illis aliquid scripsere, pluribus modis labefactata ab illis veritas est. Nemo illorum quisquam est incorruptam fidem professus. Etenim, ut quædam vera sunt, ita singulis ferme aspersum mendaciolum est, & quidem malignum. Quocumque oculos conjeceris, tale quiddam deprehendes etiam in præstantissimis authoribus. Vel Iuvenalis, ecce, quam aliena effutivit, cum de Iudæorum loqueretur superstitione?

*Romanas autem soliti cõtemnere leges,
Iudaicum ediscunt, & servant, ac metuunt jus,*

Tradidit arcano quodcumque volumine Moses:

Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti,

*Quasitum ad fontem solos deducere
verpos.*

Vera falsis miscuit, plane uti confusa
res sit. Sane vero non fuit tanta amen-
tia Moses, ut hoc tam barbarum jus
introduceret. Quid fuisset aliud de ho-
mine in ferum animal transire, si non
hoc fuisset? Præclare ab Ennio di-
ctum est,

*Homo, qui erranti comiter monstrat
viam,*

*Quasi lumen de suo lumine accendat,
facit.*

*Nihilo minus ipsi lucet, cum illi accen-
derit.*

Natura ad humanitatem nos forma-
vit. hujus imperio petere & dare jube-
mur quæ posita in communi sunt.
Quidnam est igitur? injurii in Mosem
sunt, qui hoc illi affinxere. Diu post
tempora illius, cæpit hoc esse Iudæo-
rum primo vitium, dein mos quoque:
ut recte Hieronymus dixerit, *pejores esse
eos nunc, quam olim.* Fuit illis hinc ad-
versus omnes gentes hostile odium.
separati epulis, discreti cubilibus, alie-
nigenas, ut purgamentum, vitabant.
in summa mendicitate superbire, Dei
se gentem dicere, patriam religionem
& antiqua nomina jactare, denique
nihil

nihil moderati neque pensi habere. Profecto, insigniter invidos & zelotas oportet fuisse, qui decretum istud Hyrcani & Aristobuli tempore fecere, quod Rabbi Zacuth memorat in libro Iuchasin, ארור מי שילמד לבנו הכמה יוניר, *Maledictus sit, qui filium suum Gracorum instruxerit disciplinis.* Ab eadem malevolentia fuit, quod tantopere indignati sint, legem Moſis fuisse Alexandriae in profanum sermonem conversam, Philadelphi, optimi regis, iussu. dolorem quidem certe suum quotannis solenni jejunio ad VIII Teveth facti sunt. Hæc mera ærugo erat, hic nigræ loliginis succus, qui animos eorum venenaverat. Sed non opus est tantas moles conveſtare ad refellendum, quod Tacitus falso dixit de Iudæorum exitu ex Aegypto. Faceſſat Romanus scriptor, ubi vir divinus loquitur Moſes, *ἐκ τῆς Διὸς δέλτων ὃ ὀμύρετος.* quippe is testis est ex Iovis tabulis. Postquam in Arabum deserta ex Aegypto evaſerant Israëlitæ, mire illis adfuit semper numinis clementia. Ajunt Rabbini tres fuisse insigni pietate homines, quibus tria maxima beneficia tulit accepta populus Israël. מן בזכות משה עמוד ענין בזכות אהרן באר בזכות מרים מתה מרים נסתלקה הבאר וחורה להן

להן בזכות משה ואהרן מרת אהרן ונסתלק
 עמוד הענן חזר להן בזכות משה מרת משה
 נסתלקו שלשתן ולא חזרו שנית שנאמר
 ואכהיד את שלשת הרועים בירח אחד:
*Manna illis contigit ob merita Moſis, co-
 lumna nubis propter Aaronem, puteus
 propter Miriam. Moriente Miriam, per-
 iit puteus. ſed reſtitutus eſt propter Mo-
 ſem & Aaronem. Obiit Aaron, evanuit-
 que columna nubis. reddita tamen eſt pro-
 pter Moſem. At Moſe extincto, ſublata
 ſunt ſimul tria hæc. Scriptum enim extat,
 excindam tres paſtores menſe uno. Verba,
 quæ citantur, Zachariæ ſunt. Sequitur
 autem Rabbinicã interpretationem,
 uti ego opinor, Hieronymus: atque
 inſuper cauſam addit, cur uno menſe
 obiſſe eos dixerit vates, qui, ubi accu-
 rate rem exigis, potius uno ceciderunt
 anno. Ut ut hæc ſunt, præpotens nu-
 minis vis fuit, quæ populum exulem
 & omnium rerum egenum, in aſper-
 rimis locis tam diu ſuſtentavit. Quod
 ſi jam illa intueare, quæ paulo poſt
 evenerunt, cum Canaanæam ingreſſus
 Iſrael eſt; ibi vero, quot res geſtæ, tot
 miracula occurrunt. maximæ ho-
 ſtium copiæ parva manu fuſæ: per al-
 tiſſimos fluvios ſiccis pedibus, velut
 continenti, pervium iter. oppidorum
 mœnia, nullo impellente, ſubverſa.
 Quæ omnia ejuſmodi ſunt, uti vim
 eludant*

eludant humani ingenii. Illud vero multo maximum est, quod etiam Solis cursum voce sua tardaverit per integrum diem summus populi ductor Iosue. Chaldæus Targumista Cantici Canticorum ait, Iosuen tunc cecinisse hymnum illum, qui ex decem, quos numerant, quintus est. Quid causæ sit, cur Iudæi, autoritate cujusdam Rabbi Iose permoti, tradiderint hoc factum esse בִּירוֹת שֶׁל נִיסָן *Kalendus mensis Nisan*, atque in eam diem, præter solitum, incidisse æquinoctium; nos divinare non possumus: nisi quod profecto fatalis delirandi libido subegerit eos miraculi extenuare magnitudinem. Satius fuisset, ad venerabile rei mysterium stupere. Sed tandem habeat finem aliquando hæc dissertatio. Postquam igitur Cananensium potiti Israëlitarum sunt, diu Ecclesia communis fuit duodecim tribuum. nec ante mutatio incessit, quam Salomonis decessus inter dominandi avidos certamen ingens excitasset de regno. Ibi scissus in contraria studia sacer populus est, cum pars hæc Roboamum Salomonis filium, pars illa sequeretur Effraimitam Hieroboamum Nabatho genitum. A Roboamo Iudas & Benjamin stetit: ab Hieroboamo reliquæ decem tribus.

ille Hierosolymam & finitima loca, hic Sichemum tenuit. Ita duo regna extitere: quorum alterum Iudaicum, alterum est Israëliticum dictum. Neque vero mansit intemerata religio. quippe ad idolorum cultum tribus suas averterat Hieroboamus, ut sacrorum dissimilitudo dissidium quoque augeret infensarum partium. Quare ex illa tempestate ad solos Iudæos redacta Ecclesia est; quorum nomine etiam Benjaminitæ propter summam, quæ fuit inter eos, conjunctionem, appellantur. In libro quidem Esteris, Mardocheus dictus Iudæus est, cum esset de nepotibus Benjamini. id quod Rabbi Elias publicavit. Hæc est illa tanto pere celebrata Ecclesia Iudaica. cujus quæ fata, quæve mutationes fuerint, paucis sic dixisse, ingens operæ pretium fuit. Nunc ad alia pergimus.

CAPUT V.

De circumcissione. Quæ gentes olim fuerint circumcissæ. De Aegyptiis, Æthiopibus, & Colchis. Verba Ieremiæ de Aegyptiis à quorundam interpretatione vindicata. Pauli locus de iis, qui præputia reducunt, perperam ab Hieronymo intellectus. Immodicus æstus Hieronymi in libris adversus Iovinianum.

nianum. Hallucinatio ejusdem in verbis Iosua de repetita circumcissione. Cur circumcissio octavo die celebrata.

PER diu sane populus sanctus reliquas inter gentes nulla diversitate notabilis fuit. Noscebat suos, quos delegerat Deus; & ab his noscebatur. insignia & notæ aberant, quæ usurpari oculis possent. Primus Abrahamus, cui facta rerum maximarum spes erat, sacramentum accepit, cujus vide futurorum eventu esset certus. Iussus est circumcidere suorum præputia, ejusque rei exemplum transmittere ad posteros; quibus eadem posita lex fuit. Nihil tam religiose observatum ab illis est. Sed imitata tamen morem hunc etiam aliæ gentes sunt. quæ res accuratissimos scriptores in errorem impulit. haud enim sciverunt ex qua sit origine hoc ductum. Herodotus ait solos omnium mortalium Ægyptios, Colchosque, & Æthiopes id fecisse. Syros verò, qui in Palæstina sunt, hoc est, Iudæos, ab Ægyptiis didicisse. neque verò dubitandum esse, cum hoc confiteantur illi ipsi Syri. Sed enim verò danda est errori huic venia. obscura enim propter vetustatem sunt rerum initia. Nos Abramum circumcissionis

sionis authorem cunctis Iudæis fuisse,
 non opinamur hercle, sed certò sci-
 mus. In hoc uno tamen Herodotum
 sua non fefellit divinatio, quod Aethiopes
 potius ab Aegyptiis, quàm hos
 ab illis accepisse morè existimat. Quippe
 primi Aegyptii Hebræos, quos sedi-
 bus suis exceperant, imitati sunt. Exin-
 de res manavit ad finitimos, Colchos,
 Aethiopesque. Quoniam de prophana-
 rum gentium circumcissione dixi-
 mus, confutandus nobis est eruditissi-
 mus Rabbini, cujus extat liber in
 manibus hominum, qui Aruch dici-
 tur. Magnum atque memorabile faci-
 nus inceptat, qui in animum induxit
 ruspando ventilare quicquid errorum
 est in Rabinicis scriptis. Homines enim
 Hebræi, egregia eruditione, sagacique
 ingenio, cum sacri codicis sensa patrio
 sermone evoluta nobis darent, multa
 feliciter repererunt, quæ aliorum nun-
 quam assecuta esset industria. Sed iis-
 dem rursus aut confidentia interdum
 aut ambitio interpretamenta quæ-
 dam dictavit, quorum falsitatem in-
 cogitantibus deprehendere haud faci-
 le est, quia veris proxima sunt. Non
 ego nunc de allegoriis, mysteriisque,
 neque de fabulis loquor, quibus sua ip-
 sa scripta miserum in modum infama-
 verunt.

verunt. monstra enim hæc sunt, in quæ si Hercules incidisset, putasset sibi tertium decimum laborem venisse. Sed eas dico interpretationes, quibus *מִשְׁפָּח*, ut ipsi vocant, hoc est, *simplex verborum sententia* explicatur. Hac enim parte soli Iudæi, ingratis omniû gentium, tenent quendam principatum. Et nobis quidem de Iudaicarum interpretationum virtutibus vitiisque alio loco abunde dicetur. Nunc Ieremiæ recitabimus verba, ex quibus author libri Aruch olim commentum fabricatus est, quod probavere amplexique sunt hac ætate viri etuditissimi. Ait apud vatem Deus in capite nono: *Ecce, prope adsunt dies, cum animadvertam in omnes, qui circumcisi sunt cum præputio.* & addit, in quos animadverturus sit; *In Aegyptios, & in Iudæos, in Edomitas, & in Ammonitas, Moabitasque.* Circumcisi cum præputio, ii sunt, inquit autor libri Aruch, qui postquam circumcisi essent, præputium attraxerunt. Tales autem erant Aegyptii, inquit; quia circumcisi quidem erant, quo tempore vivebat Ioseph: at, illo mortuo, adduxerunt sibi præputium. Nempe hoc sentit Rabbinus, odio Israelitarum Aegyptios, ut obiit Ioseph, omisisse circumcisionis ritum, quem

quem olim, vivente illo, ab ipsis didicerant. quin & ad hanc rem arte usos esse ait, quæ abscissam cutem repararet. noluisse enim eos quidquam commune habere cum ea gente, quam per se pridem pastoritio vitæ genere infamam, ob unius tamen Iosephi merita hæctenus, sed ægrè hæerere in parte regni siverant. Hæc est sententia præstantissimi Rabbini, qui putat Aegyptios non fuisse circumcisos, ex qua tempestate, relictis eorum finibus, in Palæstinam concessere Israëlita. Sed non ita est profectò. Etenim suo adhuc ævo recutitam prisco more fuisse eam gentem, Herodotus atque Strabo, & qui diu post illos vixere, Hieronymus Ambrosiusque memorant. Enimverò perperam intellexit scriptor Hebræus verba Ieremiæ, quorum interpretatio mihi ea videtur optima, quæ est pervulgata. Scio equidem cum autore libri Aruch etiam sentire V. C. Ioannem Drusium, quo sumus magistro quondam usi. Sed ille, quâ fuit animi æquitate, dedisset ingenuo candori nostro veniam. Etenim incorruptam libertatem professi, sine amore, sine odio, quid rectissimè dicatur, exquirimus. Profectò, quoniam spiritus sacer *circumcisos cum præputio* appellat primum

mum Aegyptios, dein Iudæos; interpretamentum istud de omisâ spretâque circumcissione, si ad Aegyptios refertur, falsum quidem est, ut jam ostendi, sed tamen colorem veri habet. at ubi Iudæos spectas, de quibus ibidem sermo est, jam nequaquam procedit commentum. Etenim is populus, etsi ad impietatem identidem prolapsus est, & Deum negligere, sacra prophanaque omnia polluere didicit, circumcissionis ritum tamen retinuit constantissimè, eaque re gloriatus semper est usque ad ineptias, & cum derisu. Sed omisâ hac disceptatione, redeamus ad primam sanctissimi instituti causam, quam diximus hanc fuisse, uti populus Israëliticus aliqua diversitate nosceretur. Libet & alteram huic addere, quæ gravior certè, majorque est. Inter eas res, quæ Messix sacrificium figuraverunt, etiam sanguis ille fuit, qui præputiorum circumcissione fundebatur. Quoniam autem rerum soliditas inania pellit umbrarum, æquum fuit, ut, postquam Messix vultus terrarum orbi affulisset, eæ imagines tollerentur, in quibus fuerat olim mysterii hujus occulta quædam significatio. Quare illâ tempestate vim suam circumcissio perdidit. Nam neque ii, qui ex prophanis

phanis

phanis gentibus venerati Messia sunt, præputia ponere necesse habuerunt, uti Ecclesiæ sacris initiarentur; & rursum Iudæis, si qui adorare eundem voluere, nihil quidquam officiebat, quod recutiti essent. Est super hac re luculentus divi Pauli sermo ad Corinthios, in capite septimo primæ epistolæ. περιτεμνόμενος τίς ἐκλήθη; μὴ ἐπιπράτω. ἐν ἀκροβυστία τίς ἐκλήθη; μὴ πείτεμνέτω. ἢ πείτε μὴ ἔδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία ἔδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεῶν. *Circumcissus aliquis vocatus est? ne attrahat præputium. in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur. Circumcisio nihil est, sed observatio mandatorum Dei.* Eximverò erant illo ævo quidam malè superstitiosi, qui, cum ex Iudaismo sese in Christianismum transferent, usque adeò nulla Iudaici ritus superesse vestigia in corpore suo voluere, uti præputia quæ infantes amiserant, jam repararent viri. Ad eam autem rem medicorum usi operâ sunt. Quæ fuit profectò nimis anxiosa religio. Et jure igitur eam culpavit Apostolus. Sæpe subiit animû meum cogitatio, quonam modo D. Hieronymum fugerit sententia verborum Pauli, cum tamen nihil illo viro eruditius videris veterum ætas. Existimat ille,

per

per totum istum locum de cælibatu & de conjugio agi. Verba autem sic interpretatur: *Eo, inquit, tempore, quo vocatus es & credidisti, si circumcिसus, hoc est, calebas, noli ducere uxorem, id est, noli adducere præputium, ne circumcisionis & pudicitia libertatem oneres sarcina nuptiarum. Rursum, si in præputio quis vocatus est, ne circumcಿದatur. Habeas uxorem, cum credidisti, noli fidem putare causam dissidii. in pace enim vocati sumus.* Quæ de servis adduntur à beato Apostolo, eodem pacto explicat. Hæc, & his gemina, non uno loco Hieronymus; sed præcipuè in commentationibus, quas in Esaiam edidit. Et verò, uti ostendat Pauli locum non esse verbo tenus, aut sine allegoria explicandum, disertè ait, *haud esse potestatis nostra, præputium adducere post circumcisionem.* Nos Hieronymo non opponemus illustrium medicorum consensum, qui fieri id posse affirmant, quod negitat ille. Satis illum redarguit tot historiarum fides. Quanquam hercle, quod in Macchæorum libris scriptum est, filios Tobix fecisse sibi præputia uti Græcis essent similes, illud ipsum frigida interpretatione pervertit. Atqui Flavius Iosephus ejus rei tam certus est author,

thor, uti addubitare amplius, non sit
 hominis sobrii. Enimverò ita res est.
 Abripuit Hieronymum, ultra quàm
 satis est, cælibis vitæ amor. Hanc
 enim ille uti mortalibus commenda-
 ret, omnia sollicitavit prophetarum
 atque apostolorum dicta, plerisque
 etiam vim fecit. Quemadmodum ar-
 quatis & veteriosis, lutea quæ non
 sunt, æquè ut lutea videntur: sic, cu-
 jus animo semel sedit pervicax opi-
 nio, definit ille res verâ notione dis-
 cernere, & quidquid obviam uspiam
 est, id omne inservire suæ causæ au-
 tumat. Certè quidem in libris adver-
 sus Iovinianum effertur sine habenis,
 exuberans exultansque. argumentor-
 um verò delectum habuit nullum.
 Etenim, quod magnæ imprudentiæ
 est, cum multa se in pectus illius infi-
 nuarent, omnia, quæ animi calor ad-
 mittebat, in vulgus publicavit. Ita
 permagnum adiit nominis sui pericu-
 lum. ut omittam, quod nimius fue-
 rit cum in laude virginum, tum in vi-
 tuperatione nuptiarum. Marcioni e-
 nim & Manichæo favere visus est: &
 dum unum latus protegit adversus Io-
 vinianum, in altero vulnus accepit à
 spurcissimis hæreticis. Quare Pam-
 machius, summus amicus ejus, plera-
 que

que exemplaria suppressit. & ipse pro se scripsit apologiam, adeò pulcram mediis fidiis, uti jam in sanctissimo viro illud continentia vehementis & acre studium non feram modo, sed amem quoque. Quod enim plerique maledictum ingens existimant, eam ego laudem duco maximam. Modus quidem tenendus est, fateor: sed quia difficile est temperamentum, quidquid æquo plus futurum est, in hanc potius partem præponderet. Sed iterum longius, quàm decet, recessimus à proposito. crescet in immensum nostra commentatio, nisi in posterum magis pressè insistamus lineæ. Circumcisio per quadraginta annos, dum in Arabum desertis errabant Hebræi, ommissa est. Etenim, quoniam sæpe movenda castra erant, ægrorum imbecillitas ex recenti vulnere moram injecisset profectio. Accedit, quod in vastissimis illis locis nullæ erant gentes, quibus misceretur sacer populus. quare distinctione & notis neutiquam opus erat. Interea tamen, quoniam circumcisos prosequabatur singularis quædam numinis benignitas, utique valde infelices videri possint, quos in solitudine natos fati vis extinxit acerbo funere. Sed nobis sacri codicis

con-

contextum acrius inspectantibus nulla adhuc reperta ratio est, cur in deserto crederemus aliquos periisse, qui nati ibidem essent. Illud constat, eorum omnium, quos ex Ægypto Moses eduxit, neminem, exceptis duobus, in Palæstinam venisse. Itaque, quod summus populi ductor Iosua, cum Iordanem transisset, Israëlitas denuò circumcidisse memoratur, id verò ad eos pertinet, qui circumcisi nondū fuere, quia nati in deserto erant. Repetita tamen circumcisio dicitur, quia revocabatur mos, qui usurpatus olim in Ægypto, ac dein intermissus, postremo penitus abierat in desuetudinem. At Hieronymus præter rem hîc se fatigat, & nodum quærit in scirpo, cum disputat, qualis ea fuerit circumcisio, quam repetiverit Iosua. *Nam si juxta literam illud accipimus, inquit, penitus stare non potest. non enim excisa pellicula iterum nascitur.* Aliqua via elabendum fuit. in rebus creperis fortissima quæque consilia tutissima sunt; & capienda hîc præceps via est. Igitur, uti nobili aliquo facinore sese expediat, *cultellum quendam Evangelicum* fingit in hac iterata circumcisione; neque aliud hercle significari ait, nisi mundationem animorum. Est hæc non

non exigua hallucinatio. & tamen ipsi commentum placet. Cæterum, quod dixi eos, qui nati in deserto sunt, incolumes evasisse cunctos in Palæstinam, conjectura modo nostra est. putamus enim, non asserimus. Si qui tamen interea temporis, dum intermittebatur circumcisio, mortui forte sunt, his non minus propitium fuisse credimus numen, quam illis, queis natura finem vitæ fecit antequam institutus solennis hic ritus esset. Idem de infantibus quoque judicandum est, quos dulcis vitæ exsortes, & à matris ubere ante octavam lucem raptos, abstulit atra fors. Quapropter ridicula est verporum hodie superstitio, qui pueros sic extinctos, circumcidunt tamen apud sepulcrum. Quoniam omnia persequimur, (volumus quidem certe) dicendum est etiam, cur circumcisioni octavus sacratus dies sit. Nimis longe arcessitum est, quod plerique hinc de ætate octava ajunt, quæ vitæ æternæ redditura mortuos est. Mysteria ex rebus quibusque obviis & apertis effodere, eorum est, qui via hominum pervulgata sapere fastidiunt. Quæ res sæpe excidit in febriculosam putiditatem. Nos non inventionum acumen, sed rerum pondera amamus.

Cunctæ animantes, cum recens natæ sunt, quia brevem lucis usuram habuere, & incertum adhuc est an vita illis vitalis sit, ante octavum diem vix in censu animantium æstimantur. ad hoc, nondum spurcicies diffluit, quæ ex utero illis, atque ex partu credita est adhærescere. Ea causa est, cur ex hoc genere mactari victimas sibi voverit Deus, cui ingratum est, quicquid semiperfectum aut impurum est. Extat edictum in Levitici capite vicesimo & secundo; *Bos, ovis, & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ. die autem octavo & deinceps offerri poterunt domino.* Igitur, quoniam etiam circumcisio velut quoddam solenne sacrum fuit, per quod puerorum surgentem spem consecrabant numini, plane oportuit hinc eandem oportuni temporis legem esse. Placuit autem octavus dies, non ob arcani vim, quæ in numero esset: sed quia nec ante peragi sacer ille ritus potuit, &, ut diutius differretur, haud necesse fuit. Quod si dies post octavum quivis alius ex parentum fuisset delectus libitu, jam metus erat ne supinitate hominum & socordiâ quotidie res in deterius iret. Ita enim fit in vitâ. Primum prolatatio & ignaviæ quædam

dam dulcedo allubescit: mox contemptio succedit atque neglectus. Neque vero ipse sabbati dies, si octavus à natali esset, exceptus fuit, quamvis ab omni alio opere continerent tunc manus suas Iudæi. Verba facit hac de re ipse Messias in capite septimo Evangelii; quod scriptum reliquit Divus Ioannes. Quæ de circumcissione dicenda erant, persecuti pleraque sumus: nisi libêret nobis Thomam Aquinatem & alios præstantissimos quosdam scriptores refellere, qui circumcissioni adhibitum à Tzippora & Iosua cultellum ajunt, non ferreum, sed lapideum; eâque re significari Messiam, salutis auspiciem, existumant, de quo divus Paulus illud pronuntiat, ἡ πέτρα ἡ ὄχλειος. *petra autem erat Christus.* Sed nos ab hac porrigine unguis continebimus, cum positum in laude commentantium sit, rebus illustribus immorari. Cætera iis relinquenda sunt, qui palmarium petunt ex ignobili labore.

CAPVT VI.

De religione Iudaorum. Cur Iudæi nubium & incerti numinis cultores habiti olim sint. Quid illud in Petronii Catalectis sit, cœli auriculas advocare. Non esse id Cœlicolis dictum. Atheniensem calumnia in Socratem. Aræ ignoti Dei apud Athenienses. Iudaorum inexpugnabilis constantia in unius numinis cultu post templum secundum.

ET si omnibus locis adest Deus, mortaliumque audire vota ubique potest; tamen edicto legis Mosaicæ sancitum est, uti, cum populus Hebræus in Cananæam pervenisset, una modo urbs esset, in qua sacra publica, privataque, atque omnes cæremoniæ peragerentur: illuc cuncti ex tribubus atque oppidis suis ad religionum solennia convenirent: ibi primitias offerrent; Deum caste adirent; sanctè vota redderent. Nos, quoniam de statutis Mosaicis quædam diximus, utique prætermittere jam hoc non possumus, quod maxime habuit necessitatem legis. Extat illud edictum in capite duodecimo Deuteronomii, pertinuitque ad solos Hebræos, quorum infirma mens ad cultum numinis facillime

cillime excitabatur, quum sacrificiis
 solennibus non dies magis stati, quam
 loca essent in quibus fierent. Religio-
 num sedes hæc, Hierosolyma fuit, post-
 quam Silonem spreverat Deus. Et ini-
 tio quidem tabernaculum quoddam
 erat, quod præsentior insidebat numi-
 nis vis. Tandem Salomo, rex sapien-
 tissimus, auspicato inauguratoque
 templum condidit immensæ opulen-
 tiæ. Ibi altare, & arca cum insignibus
 sacri fœderis erat: ad hoc, alia multa,
 quæ adjiciebant aliquid receptæ reli-
 gioni. Quisquis desideria sua numinè
 exponere, quisquis vel opem ab illo,
 vel delictorum impetrare veniam vel-
 let, is ad templi atrium accedebat.
 nusquam magis propitius mortalium
 preces exaudiebat Deus. In Ioannis
 Euangelio Samaritana mulier ad Mes-
 siam ait, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐν ἱεροσο-
 λύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσ-
 κυνεῖν. Vos dicitis Hierosolymus esse lo-
 cum illum, ubi oporteat adorare. Et alibi
 dicitur, ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς
 τὸ ἱερόν προσεύξασθαι, ὁ εἰς φαρι-
 σαῖον, ὁ ἕτερος τελώνης. homines duo
 adscendebant in templum uti adorarent:
 unus Phariseus, & alter publicanus.
 Neque vero erant hac religione soluti,
 qui in diffitis locis vivebant, queisque

adire non contingebat sacram urbem. nam & illi, cum Deum adorabant, id quod unum in tali re fieri potuit, ad ædem Hierosolymitanã se convertebant. aliter nefas erat. Daniel quidem certe, Babylone, cum ter in diem genibus flexis supplicaret numini, fenestras cœnaculi aperiebat, locabatque se Hierosolymanam versus. Ipse Salomo, in sacro illo carmine, quo constructam à se pulcherrimi operis molem dedicabat, plane futurum spondit, uti posterius ad templum sese obverterent, quoties aut ab hoste capti in alias terras abducerentur, aut malis afficerentur extra patriam. Verba ejus luculentissima extant in libro primo Regum, in capite octavo. Est etiam apud Ezechielem infensus Dei sermo in eos, qui tergis sanctuario oppositis Orientem adspiciebant precantes. Quem locum eruditissimus Rabbi Iarchi interpretatus est perquam feliciter. Porro, templi adyta, præter summum sacerdotum, videbat nemo. Primus Romanorum Cn. Pompeius, cum ex Asia victrices circumageret copias, debellatis in transitu Iudæis, templi penetravit intimos recessus. Ex illo tempore vulgatum est, inquit Tacitus, *vacuam esse sedem, & inania arcana*. Enimvero

vero

vero tenuerat antea mortaleis opinio, esse intus numen aliquod, Apin, Ammonemve, aut Anubin, cujus nomen inter ipsos modo notum pronuntiari apud exteros profanosque fas haud esset. At postquam Pompeius, jure victoriæ, adyta reseravit, palam omnibus factum est, de nihilo esse tot sacra, totque cæremonias, siquidem neminem Deum præcipue colerent. Hoc voluit Cornelius Tacitus: ex cujus sententia illud Lucani est explicandum;

— *Et dedita sacris*

Incerti Indæa Dei.

Ab eadem fama jactatum vulgo in Indæos est, esse eos nubium & cæli cultores. Certe apud Rabbinos, cum decem sint Dei nomina, in eorum numero השכינה *habitatio* ponitur & המקום *locus*, & השמים *cælum*. Quam usitata autem illis res esset, jurare per cælum, non potest ignorare qui divi Matthæi verba legit in capite quinto, ubi istum morem reprehendit servator hominum Messias. Cæterum, non possumus hic assentiri Iosepho Scaligero, viro illustrissimo, cujus admirabilem in omni doctrinæ genere excellentiam jure veneramur. Is, cum apud veteres scriptores crebra sit mentio sectæ cujusdam cœlicolarum, qui fuere

X 4 *semi-*

328 P. CVNAEI LIB. III.
semichristiani Iudæi, de iisdem putat
loqui Petronium in Catalectis,

*Iudæus licet, & porcinum numen ad-
oret,*

*Et cæli summas advocet auricu-
las: &c.*

Quod secus est. pertinet enim non ad
hæresin quandam sectamve Iudæo-
rum, sed ad Iudæos cunctos. Neque
aliter accipi potest id, quod subji-
citur,

*Ni tamen & summas præciderit ingui-
nis oras,*

*Et nisi nudatum solverit arte ca-
put,*

*Exemptus populo, ^Igraja migrabit ab
urbe,*

Et non jejuna sabbata lege premet.

Sanè fuit hoc commune convitium,
quod ridiculè confinxerunt Romani,
ut invidiam facerent Iudæis, quasi nil
præter aërem colerent, qui colere om-
nium aliarum gentium recusabant
deos. Sed non tunc primò id factum
est. Iam enim antea Athenienses quo-
que per summam malevolentiam, So-
cra-

---

^I Legendum est sacrâ. vel, ut alii, gratâ.
sed prius malq.

cratis numina esse dixerunt nebulas,
& fluida elementa. Omnia, quæ Aristophanes in scena lusit, nihil nisi vulgi
voces fuerunt,

Ὡς δὲ πᾶσι τ' ἀνάξ ἀμέτρητ' αἴηρ, ὅς
ἔχῃ πλὴν γλῶ μετέωρον,

Λαμπρός τ' αἰθήρ, σερμυά τε θεαὶ νεφέ-
λαι βρονήσσι κέρουνοι.

Et mox,

Αὐτὰ γάρ τει μόναι εἰσὶ θεαί, τ' ἄλ-
λα ἢ πάντ' εἰσὶ

Φλύαρσιν.

Spernebat vir sapientissimus eos Deos, quos colebat civitas superstitionibus obnoxia, religioni adversa. Hoc cuncti cives ultum ivère putido maledicto. Dum isthæc de Socrate scribimus, aliud nobis in mentem incidit, sed quod magis ad propositum nostrum facit. Proprium & peculiare vitium fuit Atheniensium, laborare multitudine numinum: usque adeò profectò, uti etiam Israëlitarum verum illud & ineffabile numen colerent, sed nescientes. Aram enim posuère ἀγνώστῳ θεῷ, ignoto Deo. De qua re extat narratio in commentariis Actuum Apostolicorum, in capite decimo & septimo. Vidit

dit hoc divus Paulus, & miseratus est. itaque juvit eorum inscitiam, & fidenti oratione in medio Areopago ad cives dixit, ὃν ἀγνοῦντες δούσεθε, τῆτον ἐγὼ κηλαγγέλλω ὑμῖν. *Quem vos ignorantes colitis, hunc ego vobis annuntio.* Non sine ratione hoc dixit Apostolus. Etenim, cum appellationes amplius non poterant reperire numinum, quæ colerent, colebant ignotum aliquod. quare cum nullus esset falsus Deus, cui posita Athenis non erat ara, restabat uti hic unus, qui ἀγνῶστος & ignotus erat, esset verus. Nam divo Paulo quidem, qui talem fuisse affirmat inscriptionem, magis credimus, quàm Hieronymo, aliisque, qui de titulo nescio quid diversum tradunt. Iudaicæ religioni honorificum testimonium Tacitus, etsi aliud agens, dedit, cum ista scriberet, *Iudæi mente sola, unumque numen intelligunt, summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum.* Non poterat grandius aliquid homo paganus dixisse. Habet hoc sacratissimæ religionis majestas. ornamenta sua etiam ab illis capit, qui contemnunt. Sed id tamen sæpius factum est alia quadam ratione. Caius Agrippæ filius, Iudæam prætervehens, apud Hierosolymam non

non supplicaverat. Placuit numini, ut hoc, quod adolescens ex principe domo deliquerat, tota Roma lueret. quippe inopia, fames, & summa annonæ caritas urbem attrivit. itaque errorem suum Octavius agnovit, qui nepotem suum Caium collaudaverat. Certè admodum illustre pœnitentiæ documentum ab Octavio datum ex Agrippæ regis oratione ad Caligulam colligimus, quam Philo recitat in libro de legatione. Ait ille, sacrificia Hierosolymæ quotidie supremo Hebræorum Deo facta fuisse de pecunia Augusti. Ita iusserat is princeps, qui constantissimè per omnem vitam averfatus peregrinas cæremonias est. Nimis ridiculè faciunt, qui hîc in dubium vocant Agrippæ fidem. Etenim perfectò homo ludæus non impune tulisset tam futile mendacium, apud Caium, & in eâ urbe, ubi recens adhuc omnibus hærebat memoria Octavii. Non minus præclarum est, quod de Alexandro Magno refert Flavius Iosephus, in Antiquitatum libro undecimo. Sed non libet nobis omnia recitare. Satius est persequi quæ suggerit Tacitus noster. Inter cætera illud est: *Judæi profanos credunt, qui Deum imagines mortalibus materiis in species homi-*

homi-

hominum effingant. Igitur nulla simula-
 cra urbibus suis, nedum templis sunt.
 Putes Tacitum deditâ operâ Roma-
 nos suos stultitiæ damnare. adeò gra-
 vitatem asseverat, dum hæc dicit. At
 in Plinio haud idem studium videas.
 nam velut fauens publico errori illud
 dixit, *Iudæa gens, contumelia, numi-
 num insignis.* Sunt in libris Mosaicis
 multa edicta, quibus idolorum veta-
 tur cultus. Ne aurum quidem ido-
 lis argentumve auferre fas fuit. Quan-
 quam non potest violatæ legis reus
 videri summus rex David, qui capi-
 ti suo imposuit coronam Molochi.
 quippe acceperat à Iethæo Philistino.
 & purgatum jam erat vitium rei, quæ
 dominum mutaverat, ac præda fue-
 rat non hominis Hebræi, sed alienige-
 næ. Sæpe infractam Iudæorum ad-
 mirati virtutem sumus, quos Roma-
 ni compellere non potuerunt, uti
 imaginem reciperent Cæsaris. Sub-
 egerat rerum dominus populus non
 Iudæam modo, sed Asiam Africam-
 que: & prolata jam tanti imperii re-
 verentia ad illos quoque erat, qui
 alium solem, alia sydera intuebantur.
 Vna Iudæa aliquid negare ausa victo-
 ribus est, qui auferre vi, quod non im-
 petrant, solent. quippe potestas, non
 modo

modo si invitet, sed etiam si supplicet, cogi. Primum experimentum tenacissimi propositi datum sub Tiberio est. Sed tunc id modo agebatur, uti in urbe locarentur statuæ. & cito destitit præfectus, cum non poterat hoc, uti erat cœptum, pertendere. Mox Caius etiam inferri templo voluit, & recusantibus minitatus extrema est. Accessit tandem numinis cœleste auxilium. quippe Petronius, qui provinciam tenebat, nuntium de Caji morte multo ante accepit, quam eas literas, quæ tribus mensibus ante scriptæ, excidium jubebant sacrae gentis. Et sane significaverant hoc Cajo Iudæi, malle se cum urbe penitus deleri, quam admittere, quod foret contra edictum divinæ legis. Tanta cupido gloriosæ mortis non in proceribus modo, sed in plebe quoque, atque in mulierum apparuit sequiore sexu.

CAPVT VII.

De vatibus, deque divino afflatu. De Elia. An vates furore correpti, & mentis impotes fuerint, cum futura canerent? Montani dogma, & muliercula fanaticæ, quas instruxit ille. De Delphicis vatibus, deque impostura, & artibus, quæ illis in usu. Ficta cum numine

mine colloquia. Hæreticorum veteres doli: & de Valente Arrianorum dux. De Esaia, deque Ieremia. Iudæorum vesana opinio, Daniele m vaticibus non esse annumerandum. Inutilis aliorum contentio super ea re. Cratetis affectata pauperies. Eliæ & Ioannis Baptista comparatio.

DVabus rebus, ante Messiaæ adventum, ad recta compellebatur sacer populus; legum sanctionibus, & oraculorum terrore. Itaque potissimam sacri codicis partem cum edicta Moisaica, tum vatum scripta occupavere. In divi Lucae Evangelio dicitur diviti cuidam purpurato, *Habent Mosen & prophetas. illos audiant.* Ac de legibus quidem antea dissertatio nobis fuit. nunc postulare res ipsa videtur, uti etiam de vaticibus aliquid dicamus. Vates ii erant, qui iram numinis peccanti populo denuntiarent; quique miracula ederent, & futuros rerum prædicarent eventus. Inter vates insigniter eluxit sanctitas & celsa quædam virtus Eliæ, qui, uti Deum totum admitteret, hominem exuerat: &, cum in desertis locis duram atque asperam ageret vitam, ad civium cœtus non adibat, nisi ut corrigeret. Eliæ vaticinia plera-

pleraque, cujus generis fuerint, difficile dictu est. pauca duntaxat in libris Regum sunt, sed quæ de Messia nulum perhibent testimonium. Scripta illius, si quæ fuere, Achabus suppressit. Non enim extant in manibus hominum. Cæteri ferme, quos sequens tulit ætas, oracula sua literis consignavere. Habent autem eorum libri tam infallibiles prædictiones earum rerum, quæ multis post seculis contigerunt, uti non alio argumento magis defendi sacra scripturæ debeat divinitas. Non ea scientia constare studiis, arte, aut præceptis potuit. quicquid dictum illic est, à numinis instinctu fuit. Zacharias quidem, Daniel, Ezechiel, quid aliud, quam cæli commercia habebant? Sæpe inter angelos esse se cernunt, loquuntur cum iis, populorum fata discunt. Ad summam, vere illis contigit, transire mortalitatem suam. Atque hæc causa est, cur in libris eorum, sermo numinis ad eos ferme cum hac præfatione sit, *Audi, fili hominis.* periculum enim erat ne insolescerent, & caducæ fortis suæ fierent immemores. quicquid leve atque inane in animis est, inter res tantas atque tam inusitatas, sese extollit. Cæterum neutiquam est existimandum, fuisse vatum

men-

mentem extra se raptam, plane uti impos sui esset, atque ut ipsi ea nescirent, quæ loquerentur. *Spiritus vatum, ipsis subjectus est*, ait divus Paulus. quod secus esset, si frænos morderet, & rectorum suum raperet, ferretque extrarum terminos. Celebre est illud Messia, *Multi vates cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt; & audire, quæ auditis, & non audiverunt*. Sane desiderare non potuissent, quæ penitus ignorabant. Res quidem præsentibus oculis cernuntur: quod illis non contigit. at futuras mente intuiti sunt. Ioannem omnibus prophetis majorem ideo prædicavit Lucas, quod, quem cæteri venturum cognovere, ille digito monstravit coram, dixitque. *Hic est*. Hoc unum discrimen est. non ecstasis in illis, non animorum alienatio raptusve fuit. Montani delirium olim hoc fuit, quod ille obtrudere mortalibus nitebatur, uti fraudibus suis nubem objiceret. Maximillam enim & Priscam, mulierculas insanas & bacchantes, velut in scenam adduxit, quæ in illo mimo partes secundas tractarent. Furere, & incompositis motibus agitari, eorum est, quorum os rabidum fatigat impurus genius, domatque corda & fingit premendo.

Etsi

Etsi hujusmodi homines sane omnibus seculis pauciores fuere, quam vulgo creditum est. Dolus plerumque, & impostura fuit. facile sub persona furor simulatur: facilius quidem profectio, quam mens sana. Vatibus Delphicis quæstui erant animi hominum superstitione capti. Habebant per omnem Græciam emissarios suos, qui res & fortunas cujusque discerent. mox consulti, respondebant cuique convenientia. Inerant tamen dictis latebræ, & poterat eventibus interpretatio aptari. Marcus Tullius, cum disputat cur jam pridem Pythii Apollinis cessaverint oracula, causam adfert verissimam, quia minus esse creduli homines cœpissent. Nam quod vetustate extinctam vim loci dicant, nihili esse, cum nulla vetustas vim divinam conficiat: ac Demosthenem vero, ante trecentos annos recte istud dixisse, *Pythium Φιλισπιζην*. Non pluris fuerunt Ammonis responsa, Prænestinæ fortes, & alia de hoc genere. Atque in eundem ordinem igitur adscribimus Montani insanas fœminas. Fuere hæreticis nimium usitatæ istiusmodi artes. Qui opinionum fingunt portenta, nunquam illis bene procedit inceptum, nisi advocetur ex machina

Y

Deus.

Deus. Arrianorum dux Valens, postquam persuaserat Constantio, fuisse sibi cum angelo sermonem, alius dehinc semet extulit, principisque abusus simplicitate ad sua libita est. Sed facebant illi. non enim id nunc agebamus. Inter eos vates, qui de Messia scripsere, perquam disertus est Esaias. oratio ejus erudita ubique, & majestatis plena, facile ostendit, qua esset natus origine. Vir enim nobilissimus, & principum consanguinitate clarus, artes omnes scientiasque didicerat, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur. Liber autem ejus non tam vaticinia continere, quam Evangelia videtur. Res esse pridem gestas, non futuras, putes. Jeremiæ omnis majestas posita in verborum neglectu est. adeo illum decet rustica dictio. multa ille effatus in Assyrios est, quos identidem per columbam designavit. quippe fuerat hoc Semiramidis *גִּבְרַת הַצִּבְיָה* *symbolum*, uti erudite censuit autor Iudæus, cujus liber *מִשְׁנֵי תוֹרָה* extat hodie. Cæterum, vaticinandi virtute nemo præ Daniele est. docet enim quo tempore sit venturus Messias, & regum edisserit sequentium seriem, annosque numerat; &, ne quid desit, etiam prænuntia addit signa.

Quæ

Quæ omnia ejusmodi sunt, uti Porphyrius, cui studium fuit isthæc eludere, nesciverit quo se verteret. quippe arguebat eum manifesta rerum fides. igitur ad calumniandum redactus est. quod ipsum adeo frigide fecit, uti cordatis hominibus gravedinem moverit & tussim. Defricanda hic nobis paulisper Iudæorum insulfitas est. Prodidit jam olim sanctissimus Hieronymus, Daniele ab illis non inter vates, sed hagiographos poni. Mea sic est ratio, & sic animum induco meum, esse hoc ab illis perquam inepte factum; siquidem hercle tot & tam illustria sunt illius viri vaticinia. Et nuper quidem hæc res disceptandi causam dedit viris duobus hac ætate eruditissimis, cum vatem unus esse, alter haud sic sensisse Iudæos assereret. Quæ profecto contentio non est tanti. Ego, non quid fecerit olim vesana gens verporum, sed quam recte fecerit, id vero exquirendum arbitror. Quid autem affertur tandem, cur hoc laudemus? Ratio quidem aut causa nunquam à Iudæis exposita est. aut, si est, legisse me non memini nunc. At divinatur tamen, & conjectura fit, ut in re crepera. Nempe, audio, quia in aula atque in regum cultu ætatem egit: quia po-

liticus fuit, & vatem professus non est. Atqui nec professus hagiographum est. Et cur igitur illum hagiographis adscribere? Vtique hoc friget. Iam vero, quæ res vetet eundem amicitia principum florere, & simul vatem agere, nondum intelligo. Ipsi Rabbini, Iudæorum columina, vulgo illud ajunt, *שאינ הנבואה שורה על אדם עשיר* *Prophetiam non recubare nisi super divitem.* itaque suo se gladio confodiunt. & nos scimus, Davidem olim, aliosque, qui summum imperium tenebant, res futuras sacro afflatu cecinisse. Miseros vero vates, si nominis hujus honorem nemo tulit, nisi qui cum baculo aut pera ambularet. Apud Aristotelem Crates, ambitiosus sapientiæ affectator, paupertate & foribus gloriatur illis verbis, *σοκ οἶδα, πῆρην δύναμιν ἢ λίαν ἔχει, φέρμων τε χοίνιξ.* *habet nescio quam vim pera, & lupinorum modius.* mendose profecto, me iudice. etsi ille veritus est peram quoque illam carmine celebrare, flexis leviter ad eam rem versibus Homericis, quibus nobilitata Creta est,

Πῆρην τις γαῖ' ἐστὶ μέσσην ἐνὶ οἴνοπι
τύφω,
Καλὴ καὶ πείρα, σείροντες, εἰδέν
έχουσα.

Tera

*Pera est tellus quadam in medio nigri
fumi sita,*

*Pulcra, pinguisque, & undique ma-
dida, sed nihil habens.*

scilicet, quasi illuvies sapientiam gi-
gneret, aut bonam mentem. pluris
erat una Creta, quam ter mille peræ.
Sed nobis fas haud est inter seria joca-
ri. Illud iteramus, solennia delirasse
Iudæos, cum Daniele ex eo ordine
eximerent, quem ille maxime hone-
stat. Nunc ad propositum reverta-
mur. Vaticinatus est Daniel in exilio
Babylonico, quemadmodum & Za-
charias, Aggæusque, & , qui postre-
mo hos sequitur, Malachias. Qui vi-
ri ubi decessere, omnino vaticinandi
illa vis apud Iudæos cessavit. donec
tandem Ioannes Baptistes prodiit,
qui Malachiæ longo sed intervallo
proximus fuit. Is simul & vatum ul-
timus extitit, & euangelisantium pri-
mus. Vatem certe fuisse, significatum
est verbis cantici, quod apud Lucam
pater grandius ore mortali sonat, *καὶ
ὁ ποιητὴς ἀποφάντης ὑψίστη κληθῆ-
σῃ. ἀποπορεύσῃ γὰρ ἀπὸ ἀρσώπυ
κυεῖς, ἐτοιμασίῃ ὁδοῦ αὐτῆς. Tu ve-
ro, fili, propheta altissimi vocaberis. Eris
enim Domini anteambulo, uti viam illi
pares.* Extat Malachiæ oraculum in

hæc verba editum, *Mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Iehovæ maximus & verendus.* Eliam illum optimus oraculorum interpret Messias non esse alium, nisi Ioannem, indicavit. Est autem alteri alterius nomen commodatum à vate, propter summam, quæ inter utrosque est, similitudinem. Cinctura & vestis eadem fuit. Iesabelem ille, hic Herodiadem offenderat libertate increpationis. Vasta ambo & inculta loca, procul à mortaliū profana multitudine, habitare: plane uti profectum ab illis videatur pium & laudabile veterum Eremitarum propositum. Adde, quod idem numinis afflatus, & eodem pacto utrumque inflammavit. Neque illud vane dictum ab angelo est, *in virtute Elie venturum.* Messias quidem, cum in monte quodam, discipulis coram, in cœlestem quendam habitum se indueret, Eliam ad familiarem sermonem adhibuit. id quod apprime gloriosum fuit. cæterum, qui Ioanni datus ab eodem honos est, haud minor erat, negat enim quenquam hominem natum esse, qui eum antecelleret. Ita ille acerrimus rerum iudex luculentum dedit testimonium ei homini, qui natus erat quidem omnium ultimus,

sed

sed tamen vaticinari ante cœperat, quam natus esset: qui integritatis exemplar fuit, totus innoxius, totus sacer: denique, cujus apud sepulcrum Paula, scœmina sanctissima, vidit quondam dæmones cruciari. Hieronymo enim, qui illud indubitanter affirmat, haud deroganda fides est.

CAPVT VIII.

De Cabala, sive, de lege, quæ scriptis mandata non est. Quo pacto ressecandi sint nodi, qui in locis parallelis latent. Quam sobrie utendum sit anagogis & mystica interpretatione. De Iudæis Karraitis, quorum factio præ cæteris cordata est, & fugitans ineptiarum. De opibus eorum.

LEgem Iudæi duplicem habent, quarum altera scriptis mandata, altera autem verbis duntaxat edita quondam est. Et de ea quidem quæ scripta est, pauca quædam, quæ offerebant sese nobis antea, retulimus. Superest Lex altera, hoc est, Cabala, sive ea doctrina, quæ licet à summo numine tradita sit, tamen in tabulas relata non est, ob hanc causam, uti plebs Iudæica, quæ tunc adhuc rudimentorum decurrebat spatia, arcanos sacrorum

voluminum sensus admiraretur potius, quàm intelligeret. Didicerat Moses mystica quædam legis interpreta-
 menta, dum in monte Choreb sermonem cum Deo sereret. Hæc post illum aliis data commissaque fuere, qui Spiritu sacro agebantur. Absit enim, uti nunc Cabalam appellem putida quædam deliria, & nugas plus quàm aniles, easve expositiones, quas ante Christi ævum, & diu post illud Iudæorum magistri quidam, febriculosi mortales, seu mysteria alii aliis tradidere. Longè hoc aliud est. Ego veram Cabalam appello, mysticum intellectum earum rerum, quæ in sacris libris latent. Is intellectus, cum antea penes vates fuisset, sed non vulgandus mortalium seculis, tandem divino munere Apostolis & Euangeliorum concessus scriptoribus est, uti, quod diu latuerat, publica voce illorum proderetur universis. Itaque Cabalam, non cum vulgo eam dico, quam alii aliis tradidere, sed quam cœlitus acceperunt viri sancti. est enim *קבלה* *acceptio*. Divus Paulus, qui ad pedes Gamalielis sederat, eaque didicerat omnia, propter quæ superbi-
 rent Iudæorum eruditissimi, tunc demum Rabbinicam didicit Cabalam; cum jam Apostolus factus, didicerat
veram.

veram. nesciebat enim antea, τὸν νόμον εἶναι πνευματικόν, *legem spiritualesse*. Danda est mihi paulisper opera, uti hæc manifesta sint. In Numerorum libro quædam de principibus & ducibus, deque tribunis & centurionibus referuntur. Ea narratio historica est. neque aliter tunc eam accepere Hebræi. At D. Paulus sublimiore sensu illa verba intellexit, &, quod illis inest secretum, publicavit, cum ad Ephesios scriberet, *esse in cælis principatus, esse dominationes, esse potestates atque virtutes, & alia ministeriorum vocabula*. Etenim nefas sit, Paulum, qui sacra volumina accurate, si quisquam alius, perlegerat, quidquam dixisse, quod in illis scriptum non extaret. Non veremur nos hîc Hieronymum sequi, qui planè sic opinatus est. Verùm age; proferamus alia quædam, quæ pluris sint. Certè illud confutari non potest, quod jam dicam. In Deuteronomii capite tricesimo, sapientissimus legislator Moses, extrema oratione, qua populum allocutus est, sic inquit, *Præceptum hoc, quod ego precipio tibi hodie, non est occultum à te, neque longinquum. non est in cælis, ut dicas, quis ascendet nobis in cælum, & capiet illud nobis? neque est trans mare, ut dicas, quis transibit mare,*

& accipiet illud? propinquum est tibi
 verbum hoc valde, in ore tuo & in a-
 nimo tuo, ut facias illud. Nempe hoc
 ait, non esse Hebræis longe eundum,
 uti sciscitentur numinis voluntatem.
 quippe in medio eorum esse legem.
 Hæc omnia Divus Paulus in Epistola,
 quæ ad Romanos scripta est, in capite
 decimo, alio vorsum traxit, & de Evan-
 gelio interpretatus est. Ac primo qui-
 dem spectavit verba Mosis, quæ in Le-
 vitici capite decimo & octavo extant.
¹ Itaque ait, *Moses describit justitiam,*
quæ est ex lege, quod, qui præstiterit ea,
vivet per illa. Hic simplici sensu verba
 legislatoris accipit, uti sonant. Subji-
 cit dein alia ejusdem verba ex Deu-
 teronomio, non præter mentem qui-
 dem ejus, sed longe tamen aliter, quam
 intellecta non dicam ab Hebræis, sed
 à cunctis mortalibus fuerant usque in
 illum diem. ² At, *quæ ex fide est, justitia,*
ita dicit: ne dixeris, quis ascendet in
cælum, aut descendet in abyssum? prope
te enim verbum est in ore tuo, & in corde
tuo. Hoc est verbum illud fidei, quod præ-
 dicamus. Valde errant, qui hic nihil
 nisi quandam esse verborum allusio-
 nem

---

¹ In epist. ad Rom. cap. 10. v. 5. ² Ad
 Hebr. cap. 10. vers. 6.

nem arbitrantur. Duplicem enim esse justitiam Apostolus, autore Mose, ait, alteram ex operibus, alteram ex fide. Vnum testimonium legislatoris citat, *לשמי* *לך*, *uti sonat*: alterum Cabalice, *לך* *מדרשו*, hoc est, ex sensu quidem Mosis, sed mystico. nam postquam verba ejus retulit, addit, ¹ *Hoc est verbum illud fidei, quod predicamus*. Nos hujusmodi expositionis modum etsi non intelligimus, tamen, quia à spiritu Dei est, rectum esse credimus & verum. Etiam in verbis, quæ extant in capite secundo Geneseos, agnoscimus Cabalam. Quod enim ibi dicitur, *relinquet homo patrem matremque, & adhærebit uxori*, ex illo ignotum mortalibus sacramentum revelat idem Apostolus, in capite quinto Epistolæ ad Ephesios: *mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo & de Ecclesia*. Plura ejusmodi in illo luculento scripto sunt. Est enim profecto Epistola ad Ephesios plena mysticis atque abditis sensibus, id illi singulare contigit. Cæterum haud credendum est, Cabalæ esse locum in solis legum libris. Latius enim ea res patet. Quidquid fatidici vatum libri, quicquid hagiographa continent, ejus est duplex significatio; una

Y 6

nuda,

¹ *Ad Rom. cap. 10. v. 8.*

nuda, quæ פשוט recte dicitur, altera obscura latensque, quam vel אגומה vel שרר appellare licet, quia eruenda, vestigandaque est. Vetus est Rabbino-
rum verbum, אין מקרא יוצא מירי פשוט אבל יש לו פשוט עם מדרשו ואינו יוצא
מהו Sententiam duntaxat referre libet, ne nobis necesse sit ¹ Cap-
Saei Gen. Nusquam, inquit, scriptu-
ra est absque sensu simplici. sed habet pa-
riter, ut mysticum, ita & simplicem. his
duobus non est ut careat. In octavo Psal-
mo, de hominum excellentia agitur,
qui dominatum in cætera animantia
tenent, & propemodum dii sunt ter-
restres. At D. Paulus ² Davidem lo-
cutum ait de altero mundo, deque
Christo, qui illic rerum potitur. Ne-
mini istud post natos homines in men-
tem venisset. adeo diversa sunt. nunc
nihil indagemus ultra. expositio Ca-
balica est. hoc satis esto. Eadem arca-
na edoctus Matthæus fuit. Etenim
beatam virginem, metu Herodis, in
Ægyptum asportasse filiolum, & mor-
tuo rege rediisse ait, eaque re effectum
esse id, quod olim prædixerat vates,
Ex Ægypto vocavi filium meum. At-
qui

¹ *Barbare loqui.* ² *Epist. ad Hebr.*
cap. 2. v. 5. & 6.

qui Hofeas, quidquid se versant fatigantque eruditi quidam interpretes, non de Messia, sed de populo Israëlitico locutus illic est, quem eduxit ex Aegypto quondam Deus, quemque filium suum non semel alibi, & primogenitum appellat. Itaque expositio, quæ apud Matthæum est, tota est mystica & Cabalica. neque aliter profecto existimandum est, nisi vim facere apertæ orationi, aut fingere ipsi nobis quasdam chimæras volumus. Nihil nobis facilius esset, quam illud multis argumentis evincere. Sed breves esse laboramus. Profecto, nulla res omnibus cordatis viris plus negotii faceffit, quam recta interpretatio testimoniorum, quæ ex lege & vatum ex libris in sua scripta transtulere Apostoli. quippe multa aliena videntur atque omnino usurpata præter mentem Mosis atque vatum. quæ qui defendere alia via, quam ista, student, frustra sunt. Et tamen haud ignave jam ante à præclaris viris elaboratum est, uti consonare omnia & quiddam habere convenientiæ inter se atque similitudinis viderentur. Sed pace eorum dixerim, non explevere nobis animum. Nam qui hæc nihil nisi allusiones esse quasdam volunt, næ illi haud intelligunt se ni-

se nimis frigide excusare Apostolos. Cur enim citant Mosis & vatum verba? nempe, si verum amamus, ob hanc causam, uti fidem faciant suis scriptis. At quam fidem facient, si mala fide usurpent authorum dicta? denique, si sensum eorum aut torqueant, aut, quod pejus est, pervertant? Adde, quod ipsi profitentur plerumque, se illos testes citare, & factum esse illud, quod illi quondam vaticinati erant. Bene atque in tempore jam ante dixi, clausum usque in eam diem fuisse sacræ scripturæ librū, cujus signacula solvit leo ille de tribu Iudæ. Hoc iterandum fuit. Scitum est istud, *ὅτι καὶ τοῖς τὸ κελὸν*, bis & ter repetatur quod pulchrum est. Enimvero, leo ille, Messias est, qui divina vi atque quadam inspiratione Apostolis dedit mysticum intellectum earum rerum, quas nemo quisquam assecutus fuerat. Nos ea, ad quæ mens nostra imbecilla haud ascendit, sola admiratione veneremur: & quoties causas rationesque istiusmodi probationum non cernimus, dicamus, Cabalam esse, non illam ineptam Iudæorum, sed hanc, cujus author Deus est. Hoc unum asyllum superest, ad quod confugere licet. Secus, nodos video inextricabiles, & implexa

implexa ænigmata, quæ dissolvere haud opis est nostræ. sed nec in alio quopiam esse eam ingenii vim opinamur. Diximus de mystica interpretatione, quod sentiebamus. sed addimus, haud promiscuam eam esse, nec plurimum, sed stare suis finibus. stat ea, inquam, intra Apostolos & Euangeliorum scriptores, quorum sunt commentationes *Ἱερόκλυδος*. Nam quod postea sancti Ecclesiæ antistites idem illud imitati sunt, alia res est. nullum enim eorum inventum probare cogimur, nisi probe nobis ejus intellecta ratio fit. Ad Cabalæ divinitatem opus est, uti in hominis pectus vis cœlestis descendat. Non potest res tanta stare sine numine. Origenes, maximus sane vir, in anagogis tantum sibi permisit, uti modum excesserit, neutiquam verecunde. at Augustinus & Hieronymus pudentiores fuere. quare, ut nulla eorum commenta auctoritatem obtinent sacram, ita sunt pleraque tamen pulcherrima. Vel illud Hieronymi quam luculentum est, quod ideo referam, quia ad legis arcana, de quibus diximus hætenus, pertinet. Dissertit super Matthæi verbis, quæ sunt in capite vicefimo & septimo, *Velum templi scissum est in duas partes, à summo us-*
que

que deorsum. Iuxta anagogen dicendum est, inquit, quod inclamante Iesu & emitte-
 tente spiritum, velum templi scissum sit,
 & omnia legis revelata sint mysteria, ut,
 quæ prius recondita tenebantur, universis
 gentibus proderentur. In duas autem par-
 tes, in vetus & novum testamentum: &
 à summo usque deorsum: ab initio mundi,
 quando homo conditus est, & reliqua, quæ
 facta in medio, sacra narrat historia, us-
 que ad consummationem mundi. Et qua-
 rendum, quod velum templi scissum sit, ex-
 terius, an interius? Mihi videtur in pas-
 sione domini illud velum esse conscissum,
 quod in tabernaculo & in templo foris po-
 situm fuerat, & appellabatur exterius:
 quia nunc ex parte videmus, & ex parte co-
 gnoscimus. Cum autem venerit quod perfe-
 ctum est, tunc & velum interius dirumpen-
 dum est, ut omnia, quæ nunc nobis abscon-
 dita sunt, domus Dei sacramenta videamus.
 Hæc & erudita sunt, & pie excogitata.
 Sane pleraque de hoc genere, quæ pri-
 sci Patres scripsere, plus genii habent,
 quam Iudæorum argutiæ. qui tamen
 homines, plurima cum habeant erudi-
 tionis præsidia, nihil intentatum reli-
 querunt. Nimium ineptiunt plerique,
 qui inter eos interpretati legem sunt,
 superciliosi magistri, qui errores erro-
 ribus tegunt, ne perpluant, & discipu-
 los

los suos magna mercede unum hoc docent, *Nihil sapere*. Qui plurimos sui similes, hoc est, putidos & nugatores effecerint, ii primas tenent, & nomine admodum insolenti sese appellitant מרביצי תורה, quasi tu barbare dixeris, *Qui efficiunt uti lex recubet*, hoc est, quiescat inter eos, & sedem habeat in sola gente Iudaica. Est tamen eorum factio quædam cordatior. ii sunt Karraitæ, qui spretis hominum placitis, Talmudica præcepta pro nugamentis habent, & nihil admittunt, nisi sacri codicis contextum. Sed id hominum genus cæteris Iudæis invisissimum est. Itaque, cum sint oppido pauci, sed ad unum omnes ditissimi, filias suas cum dote summa vix dare nuptum queunt. Hoc, quia ab aliis proditum jam est, non referrem, nisi persæpe nobis movisset risum. Profecto usque adeo bonam mentem ejurare putidissimi mortalium, uti malint pecuniam, rerum reginam, spernere, quam focerum habere non ineipientem.

CAPVT IX.

Quid de Messia perceptum cognitumve habuerint Hebræi in veteri Ecclesia. Tota res illa diligentius excussa. Quam prave

pravo more omnia ad artem & ad formulas adstringantur.

IN superioribus libris, cum Iudæos, post Messix adventum, spreto posthabitosque à numine diceremus, demonstravimus causam ejus rei fuisse summam illorum incredulitatem. Et sane quæ potuit esse desperatior perversitas, quam quod oculis ipsi suis, suisque auribus fidem haud habuerint, cum aderant jam non rerum testimonia signaque, sed res ipsæ? Utique hoc vindicandum ultricibus pœnis fuit. Nunc libet nobis postliminio regredi in ea tempora, quibus Messix beneficia per imagines modo figurasque, atque per vatum prædictiones significata quondam Hebræis sunt. Enimvero, cum insint in oraculis arcani sensus, cumque oppido arduum sit mortalibus res futuras, nedum earum umbras, intelligere, diu illud inter homines eruditissimos disceptatum est, quid de summo salutis auspice speraverit olim credideritve antiquior illa Hebræorum natio? Habet ea res magnum momentum ad rectam interpretationem totius sacri codicis. adeo late patet illius ambitus. est enim ubi Divus Paulus quædam diversa dicere videtur.

videtur. atque eadem est velut discrepantiæ species in aliorum scriptis. Itaque excutienda hæc nobis sunt, haud sane in transcurso. Iuvat enim interdum philologorum spatia relinquere, & in his consistere, quæ sunt sublimioris contemplationis. Eatur, quo nos rerum magnitudo vocat. Nisi semel statuerimus, quod consilium in illis sequamur, semper æstuabimus. Dignus hic vindice nodus est. Et opiniones quidem aliorum non percensebimus. positæ enim in magna varietate sunt. & præterea, nemo dixit quod penitus placeret. Nos nihil cuiquam detrahentes, mediam quandam secuti rationem, patienti via pergemus ad verum. Ac primo quidem de patriarchis deque vatibus dicamus, quos animi sui fiduciam in Messia posuisse, scientiamque habuisse summi mysterii, utique scimus pro certo. Tantæ rei cognitio, quoddam beneficium singulare fuit, quod numinis quidem favor illis tribuerat, sed omnibus haud ex æquo. Minus enim clare hoc quidam sciverunt, etsi sciverunt tamen. Inter omnes, qui per illa tempora vixere, nemo fuit quisquam, qui plus crediderit, quam Abramus. Itaque de illo perquam magnifice ait istud servator hominum,

minum, *Abraam pater vester gestivit ut videret diem istum meum: & vidit, ac gavisus est.* Quid potest pulchrius excogitari? Agitabat ille animo omnia magna atque excelsa: sed munimenta non habebat, quibus insisteret. orbitas enim ejus, quia sine liberis erat, spernebatur. Id angebat viri animum. Audivit vota ejus propitius Deus, & progeniem illi pollicitus est, quæ late regnaret. at ille statim hinc altius aliquid meditatus est, & fore intellexit uti ex se Messias oriretur. ita enim divus Paulus ¹ interpretatur, *Abrahamo dicta sunt promissiones, & semini ejus.* Non dicit, *Et seminibus, ut de multis: sed ut de uno, Et semini tuo, qui est Christus.* In eodem ordine Iacobum, Davidem, atque alios quosdam, sed paucos, locamus. Quæ cæteris contigit ejusdem rei cognitio, obscurior fuit. idque significatum est illo Messiaë dicto, quod antea quoque citavimus, *Multi vates & justi cupiverunt videre, quæ videtis, & non viderunt.* Vtique, quem venturum sciebant, cernere desiderabant. Hæc fides illorum fuit. Desideravit & Abramus. Hoc inter eos commune erat. At diversitas in eo est, quod vidit ille, quæ

videre

---

¹ *Ad Galat. cap. 3 vers. 16.*

videre cæteris haud datum est. *Abraam cupit videre, & vidit, letatusque est.* Hæc Abrami felicitas profecto non vatum modo, sed angelorum quoque excessit sortem. De qua re nos certos facit divi Petri isthæc oratio. ¹ *De qua salute inquisiverunt propheta, scrutantes in quod vel quale tempus prænuntius ille, qui in ipsis erat, spiritus Christi, declararet eventuras Christo perpeffiones, & gloriam illas consecuturam. quibus patefactum est, eos non sibi, sed nobis ea administrare, quæ nunc annuntiata sunt vobis, in qua desiderant angeli introspicere.* De his, qui sanctæ gentis capita fuere, quique futura vaticinati sunt, ita habendum est, uti diximus. Atque id neutiquam obscurum est. At multitudinem & vulgus piorum si cogites, jam exquisitiore opus oratione est, uti expedias quid crediderint. Nobis haud committendum est, uti ullo pacto sequi videamur quosdam delirantium sectarum duces, homines vanissimos & spiritu vertiginis actos, quorum opinio est, non esse Iudæorum plebem transmissam in eum rerum statum, in quem pios cunctos vindicavit Messia virtus. Plane enim contra sentimus. Certum est,

---

¹ In 1 epist. cap. 1. v. 10.

est, indubitatumque, quod Apostolus ait Hebræis suis, in capite nono, *ob id novi fœderis mediator est, ut morte intercedente in redemptionem earum pravariationum, quæ fuerant sub priore testamento, promissam aeternam hereditatem acciperent, qui vocati erant.* Enimvero ait expiatum esse, quod ante deliquerant Iudæi. Neque alio pertinet, quod scribitur ad Galatas, in capite tertio, *Antequam venisset fides, sub legis præsidio tenebamur, conclusi in eam fidem, quæ erat revelanda.* Hæc negare, id vero esset ad summum vecordix venisse. Non sumus tam imprudentes. Scimus illis obtigisse cœlestia bona. Sed de fide eorum, dispiciendum amplius est. Age igitur, primo consideremus, an non potuerint illis hæc omnia obtingere etiam sine sacra fide? Mox, ubi hoc palam fuerit, reliquum erit, uti & fuisse in illis aliquam fidem, & cujusmodi ea fuerit, ostendamus. De priori capite sic statuimus; etiamsi multitudo nihil cognitum perceptumve habuisset de Messia, nihilo tamen minus cœlestem beatitudinem dari illis potuisse propter patriarchas, qui Messiam mente intuiti sunt, & fœderis hanc promissionem accepere à numine, *Ero Deus vester & posteritatis vestra.* Hinc
 persæ-

persæpe Israëlitæ in sacro codice, cum veniam ab irato Deo, & insuper magna impetrant beneficia, cœlesti voce monentur, uti hoc totum acceptum ferant majoribus suis, Abramo, Isaco, Iacobo. Creber ille sermo est in Pentateucho, & in vatum scriptis. Porro fœderis illius, quod cum patriarchis sancitum diximus, sponsor Messias fuit, qui ob eam causam à vate appellatur *angelus fœderis*. Quare, quod si multitudini Israëlitarum data sic salus esset, propter Messiam data esset, profuissetque hoc illis, quod maiores eorum tantis promissis quondam habuerant fidem. Et vero, qui hoc diceret, nihil faceret insolenter, siquidem etiam bene esse infantibus illis existimamus, quorum nascentia fata mors abrumpit in vitæ limine. valet enim illis ad salutem pietas parentum, usque adeo certe, uti divus Paulus dicat, liberos, qui nati ex altero parente impio sunt, sanctos tamen esse propter alterius fidem. Locus est in epist. 1. ad Corinth. in c. 7. *Maritus incredulus sanctificatus est in uxore, & uxor incredula sanctificata est in viro. alioqui certe liberi vestri impuri essent. nunc autem, sancti sunt.* Non ignoro equidem, extare scripta gravissimorum hominum,

num,

num, qui in infantibus, uti captus eorum est, inesse quandam sacrae fidei vim tradunt. Sed hoc tam fatuum est, ut flagris castigari dignum sit. Apostoli enim vox est, ¹ ὅτι ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, *ex auditione fidem esse.* addamus nos, *etiam ab assensu.* Agant vero illi, quorum est istud delirium, & memoriam pueritiae suae, quoad possunt, repetant ultimam. Sane haud dicent se vel illo tempore, cum inter aequales primulum ludere inciperent, quicquam magnopere compertum habuisse de summo religionis mysterio. aut, si dixerint, tum vero mihi incedant cum manicata tunica. Ita decet profecto. nam ab incunabulis sapiunt. Cæterum, haud abs re est, quod Israëlitas cum infantibus composui. Causa enim, cur numinis jussu in Arabum desertis per Mosen lata lex sit, hæc fuit, uti religionum ritus quidam cæremoniæque extarent, iisque se elementis infans solaretur populus, donec in terras venisset promissus majoribus ipsorum Messias. Præclare divus Paulus ad Galatas ait in hunc modum: *Lex transgressionum gratia addita est, usque dum venisset semen illud, cui facta est*
promis-

---

¹ *Ad Rom. 10. v. 17.*

promissio. Et paulo post: Lex nos, velut pueros, manu duxit ad Christum. Sed apertissime, in cap. 4: Nos, cum essemus infantes, sub elementis mundi eramus in servitutem redacti. Ea elementa ibidem infirma & egena appellantur, quæ relinquere, & solidam veramque doctrinam capeßere iussi sunt mortales, cum Messias venisset. quippe scriptum alibi est, Mortui cum Christo estis & defuncti elementis mundi. Quare, qui hodie supersunt Iudæi, non amplius pueri sunt, nec sub pædagogo vivunt. Atque adeo, non pertinent nunc ad eos illa beneficia, quæ olim rudi infanti-que plebi propter majores dari potuisse diximus. Venit enim ille dies, qui virile quiddam atque consummatum ab illis requirit. Ex his, quæ retulimus, constat, fœdus olim duplex fuisse. Alterum cum patriarchis factum est, idque sancivit Deus promissionibus, quæ de Messia sunt. Hinc illa sunt in epistola ad Galat. ¹ Abrahamo dictæ sunt promissiones. pactionem autem confirmatam ante à Deo respectu Christi, Lex post annos 430 lata non facit irritam, ut aboleat promissionem. Et in commentariis Actuum Apostolicorum dicitur, Nos vobis, lata

Z

portan-

¹ In cap. 3, vers. 16. & 17.

portantes, annuntiamus eam promissionem, qua facta Patribus est. Alterum fœdus cum multitudine pepigit Deus, sanxitque legiflatione. In eo fœdere pariter, uti in priore, promissiones quasdam fecit Deus, sed earum rerum, quas ideo desperabat populus, quia vivere ex legis præscripto non poterat. Conanti enim officiebat naturæ infirmitas. Itaque quod scriptor Epistolæ ad Hebræos ait in capite octavo, *Christus excellentius ministerium sortitus est, quo præstantioris est fœderis intercessor, quod præstantioribus promissis sancitum est*: sane illic novi testamenti pactione non componitur cum fœdere, quod datum patriarchis est, sed cum eo, quod diu postea sancitum lege est. Locus ille obscurissimus est, & nisi commode sic, uti jam subjiciemus, explicetur, tenebras offundet sacræ scripturæ. Enimvero ita res est. Novi testamenti tabulæ haud promittunt res meliores, quam olim promissæ patriarchis fuere, neque *novum* dicitur testamentum, quasi veterem pactionem cum Abrahamo factam abroget, sed quia illius vi aboletur alterum illud fœdus, quod ecce xxx annis post priorem pactionem sancitum legibus est, in quo promissiones quidem fiunt populo,

pulo, sed quas *deteriores* appellat Apostolus, quia conditionem illis adiecerat legislator, quam præstare nemo poterat, *Qui fecerit ea, vivet in eis.* At de Abrahamo, cui in priorè pactione promissus Messias est, ait sacer spiritus in Genesi, *Credidit, & iustus habitus est.* Hæc cum hunc in modum de priorè illo capite dici perquam probabiliter possint, pergamus ad alterum, probemusque fuisse olim quandam fidei vim in multitudine piorum. Ac primo quidem, quæ in universum vulgus Israelitarum credere necesse habuit, ea ferme istiusmodi sunt; Dei virtute res posse maximas & admirandas perfici; certa esse illius promissa: colendum illum non vultu & fronte, quibus simulatio facillime sustinetur, sed animi obsequio: eam gloriam, eas opes esse pulcherrimas. Plura ejus generis referri queunt, cum ejus rei multæ sint magnæque affinitates. Sed nos nullis terminis eam circumscribimus. Ridicula superstitio est, de definitionibus semper sollicitum esse. Quædam enim haud rectè limitantur. Ita rerum indoles fert. Profecto doctores umbratici, qui omnia in formulas includunt, sæpe in arctum desiliunt, unde pedem referre haud sinit pudor, & incepti

lex. Hinc discordia, iræque, & nulla modestia contentionis. Apostoli & Evangeliorum scriptores, si brevi usura lucis ad mortalium cœtus redirent, mirarentur ad libros suos interpretandos tot esse analyses methodosque, & ex sophistarum nugis tot insanas moles convectatas. Divina quædam res est in eorum scriptis. horrida illa simplicitas, quam olim tanto quisque felicius secutus est hercle, quanto propius tempora illorum attigit. Nunc, in hoc mundi senio, postquam intra famelicæ artis spatia steterimus, levibus atque inanibus præceptis effectum est, uti corpus divinæ sapientiæ enervaretur & caderet. Sed non est hic nobis declamandum. Ad fiduciam illam, quam in universum ponere in Dei virtute promissionibusque debuit gens Israelitica, pertinent verba disertissima Divi Pauli in epistola ad Hebræos, aut quocunque nomine appellandus is author est, qui epistolam scripsit ad Hebræos: ¹ *Nobis evangelizatum est, sicut & illis. Sed non profuit illis auditus sermo: quippe qui fide contemperatus non fuerit apud eos, qui audierant. Oratione usus est haud admodum adstri-*

cta.

---

¹ cap. 4. v. 2.

sta. Nam, si veteres Israelitas spectes, Euangelismum appellat, promissionem quietarum sedium, quas in Cananæa sibi fore intellexerant ii, qui cum Mose Ægyptum reliquerunt. Illis autem sedibus plerique haud potiti sunt, hanc ob causam, quia in vastissimo deserto, inter varios casus, rerumque inter discrimina, identidem in querelas quasdam & seditiosas voces erumpebat incauta mortalitas, neque durare fortiter, aut semet rebus servare lætioribus poterat. Paulo ante ¹ dixit divinus scriptor, *Quibus autem iuravit, non ingressuros eos in requiem, nisi iis, qui non obedierant?* Nimirum hoc ait, exclusos fuisse eos, qui immorigerè fuere. Itaque fides, de qua ibi sermo est, fuit obsequium: incredulitas autem, contumacia erat & inobsequens affectus. Sed incredulitatis illius indoles manifestior est in illis verbis, quæ ibidem ² scriptor epistolæ recitat ex Psalmo nonagesimo & quinto: *In deserto tentaverunt me patres vestri, probaverunt me, & viderunt opera mea quadraginta annis. quapropter infensus fui nationi istæ, & dixi: semper errant corde, ne*

L 3

que

---

¹ Hebr. cap. 3. vers. 18. ² Ad Hebr. cap. 3. vers. 9. & 10.

que cognoverunt vias meas. Rursum vero ibidem, atque ex eodem Psalmo, alterum quendam melioremque eruit euangelismum: cui quisquis fidem haberet, is non Cananææ sedes animo contemplaretur, sed æternam cœlestemque quietem, quam non Iosua, sed Messias, summus rex, suis civibus conficit. Hoc est ¹ in illis verbis, *si Iosua eos in requie collocasset, nequaquam de alio posthac die locutus fuisset. itaque reliquus est aliquis sabbatismus populo Dei.* Enimvero ait eos, qui Iosua duce in Cananæam venerunt, tamen propterea non frui cœlesti requie. Atqui jam dixit eos per fidem venisse in Cananæam. Ex quo profecto palam fit, fidem eam, quæ in Messiam est, haud ex omni parte eandem esse cum ista, quæ in universum Dei adhibetur promissionibus. Certe quidem ipse Moses prohibitus tranquillis Cananensium sedibus est, quia numinis diffidebat virtuti, cum saxum feriret. Hæc fuit mera incredulitas, & expresse id scriptum est in capite vicesimo Numerorum. at idem tamen ille quantam spem in Messia meritis habuerit, discimus ex illis verbis; ² *Moses majores divitias arbitra-*

---

¹ cap. 4. vers. 8. ² cap. 11. vers. 26.

arbitratus est probrum Christi, quam Ægyptiorum thesauros : concitabat enim oculos in mercedem, quæ sibi daretur. Itaque quidquid de veterum Israelitarum incredulitate in capite tertio & quarto dicit Apostolus, id vero caute accipiendum est. Monet enim sui seculi Hebræos, magnopere providendum esse, ne illis ad capeſſenda bona cœlestia obſit ſua incredulitas, quoniam profecto majores eorum, poſtquam Deum irritaviſſent, excluſi fuere beata illa regione, quæ meliorem hanc cœleſtemque patriam figurabat. Hæc eſt ſimpliciſſima interpretatio illius loci, ex quo nunquam fore ſperaveram uti me expedirem. Omnis iſte ſermo nihil aliud niſi levitatem vanitatemque Hebræorum ſignificat, qui in Arabum deſertis, vitio humani ingenii, sæpe lapſi graviter ſunt, & mala ſibi ſua accerſivere. Quanquam haud fuit ſane majus animi robur in illis, qui terram promiſſam intraverunt, quique ſacra illuc & religionum tranſtulerunt cæremonias. Extant de eo populo querelæ numinis adeo multæ, uti in vatum libris utramque paginam faciant. Vtique, ſi omnia perſequi vellemus, magna nos circumflueret rerum copia. Sed breviter rem edifferit Sulpicius Severus, epi-

scopus sanctissimus, & Augustino iudice, vir doctrina atque sapientia pol-
 lens. Ejus verba, quia elegantissima
 sunt, huc transcribam. *Semper Hebraei,*
inquit, in secundis rebus immemores cæ-
lestium beneficiorum, idolis supplicabant:
in adversis, Deo. Vnde, cum reputare in
animo soleo, populum tot beneficiis Dei ob-
ligatum, tot cladibus, cum peccaret, coer-
citum, expertumque & misericordiam &
severitatem Dei, nequaquam fuisse emen-
datum, & cum semper veniam erroris ac-
ciperet, semper peccasse post veniam: nihil
mirum videri potest, Christum ab his non
esse receptum, cum jam inde ab initio to-
ties in dominum rebelles deprehendantur.
magisque mirum est, illis semper peccan-
tibus, nunquam Dei, si quando eum im-
ploraverunt, defuisse clementiam. Satis
 diximus de fide, quam in universum
 Dei verbis commodare vetus Hebræo-
 rum debuit populus. Nunc tandem,
 quod caput rei erat, etiam illud dici-
 mus, plebem piorum olim, antequam
 Messias venisset, de Messia quiddam
 certum cognovisse atque credidisse. Id
 demonstrari paucissimis quidem testi-
 moniis, sed demonstrari tamen potest.
 In capite quarto Evangelii, quod scri-
 ptum à Ioanne est, muliercula Sama-
 ritana ex communi & recepta pridem
 homi-

hominum opinione, Messiam, quem venisse ignorat, sic affatur, *Novimus Messiam venturum, cum venerit ille, omnia nobis annuntiabat.* Erant Samaritani residua pars Israelitarum, quos à ludæis olim Hieroboamus avulserat. itaque ignorare non poterant quod vulgo cuncti Hebræi super hac re senserunt. Luculenter Apostolus in capite undecimo epistolæ ad Hebræos, fidem eam describit, cuius vim ingentem in omnibus piis fuisse ait. Ejus descriptio est istiusmodi, *fides est illud, quo extant, quæ sperantur, & quæ demonstrat, quæ non videntur.* Subjicit exhinc, *ob hanc elogio ornati sunt prisca illi.* Post hæc, omnis ævifastos percurrit. Fidei autem hujus laudem non summis modo populi ductoribus, sed plebi quoque Israeliticæ tribuit, quæ Dei jussis oblecta, Ægyptum reliquit. ait enim: *per fidem transiverunt rubrum mare, velut per siccam terram.* Sane non possumus cogitare populum illum corpori tantum & sensibus fuisse deditum, cum eadem fides illi adscribatur, per quam alii heroes, qui in illo capite recensentur, Messiam & cœlestia contemplati sunt. Extat hercle ibi ¹ illud quod de

Z 5

Mose

¹ *In Epist. ad Heb. cap. 11. v. 26.*

Mose jam recitavimus, qui divitias putavit esse probrum Christi. Et de aliis ibidem dicitur, *Secundū fidem mortui sunt isti omnes, eminus promissa conspicati, ac professi se hospites & advenas esse in terra meliorem enim patriam expetebant, hoc est, cœlestem.* De Iosepho quoque illud ibidem haud de nihilo est; *Per fidem Ioseph moriens de egressu filiorum Israel meminit: deque ossibus suis mandavit.* Enimvero sciebat ille fore, uti in Cananensium sedibus olim Messiaë infantia vagiret. itaque quiescere illic sua ossa voluit. Alioqui valde hæc profecto inepta sollicitudo fuisset hominis sapientissimi. Quid enim interest quo loco sepeliare, cum nec illud tua intersit, an sepeliare? Semel hoc beneficium dedit morientibus Deus. cœlo teguntur, quos urna non tegit. Mæcenas, cætera vita mollissimus, hoc unum viriliter dixit,

Nec tumulum curo: sepelit natura relictos.

Nondum illud retuli, quod amplissimis verbis de plebe Israelitica scribit ad Corinthios D. Paulus; ¹ *patres nostri omnes eandem escam spiritualem ederunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt.*

---

¹ In 1. epist. cap. 10. vers. 3. & 4.

berunt. bibebant enim ex sequente spirituali
 petra. petra vero erat Christus. Etiam,
 quæ sequuntur mox, sine piaculo non
 possunt omitti: Ne tentemus Christum,
 sicut quidam patrum tentarunt, & à ser-
 pentibus perierunt. Iam pervenisse ad
 calcem videbamus, cum incidit in
 mentem nobis, nondum rem omnem
 nos enodavisse. Etenim extat Divi Pau-
 li oratio ad Corinthios, quæ confuta-
 re id omne videtur, quod hæctenus di-
 ctum à nobis est. Verba sunt; ¹ *Moses*
imponebat velamen faciei suæ, ne intue-
rentur filii Israel eis τὸ τέλος τῆς κηλουργίας,
in finem ejus, quod aboletur.
 Iam dubium neutiquam est, quin ve-
 lamen Moïsi, cæcitas sit Iudæorum.
 τὸ κηλουργέειον, est lex, cujus vis
 nunc cessat. finis autem τῆς κηλουργίας
 est Messias. de quo scribitur ad Roma-
 nos; ² *τέλος νόμου Χριστός, finis legis*
est Christus. Sed profecto hæc res nul-
 lum momentum trahit, neque causæ
 est, cur sententiam mutemus. Non
 enim ait eruditissimus Apostolorum,
 Iudæos nihil de Christo cognovisse:
 sed hoc vult, nescivisse eos quodnam
 fuerit Dei consilium, cum legem fer-
 ret. Lex

---

¹ In 2 epist. cap. 3. vers. 13. ² In cap.
 10. vers. 4.

ret. Lex enim cæremoniaque omnes Christum spectabant. idque erat mysterium admirabile, & quod Iudæi de plebe olim haud intellexerunt. & tamen venturum Messiam, atque res lapsas fessasque restauraturum didicerant cuncti, ex vatibus utique, non ex lege. Hæc nos, quæ in sacro codice observavimus de re intricatissima, ingenue sic publicare neutiquam veriti sumus. Diximus autem neque omnia, neque nihil. De singulis operose disputare, atque argutias serere, nostrum haud est, sed nec cujusquam sani hominis. Non debet cœlestis sapientia in has angustias ex sua majestate detrahi. Nec vero ii ipsi, quibus hoc facere cura est, quidquam magnopere proficiunt. Nihil enim sibi, nisi flexus disponunt, quos cum magna molestia debeant relegere.

F I N I S.

Plan 60
—

T. C. C. M.

15

Cent
[Signature]

F. C. ...
de
Republique
Or...
Syde. Bat. 103

29.

ntro de Cultura Hebr

BIBLIOTECA

um 1 48